OKTAY AKBAL / TARZAN ÖLDÜ

Cumhuriyet Kitapları

OKTAY AKBAL

TARZAN ÖLDÜ

Cumhuriyet Kitapları

Öykü

3. BASKI

OKTAY AKBAL

TARZAN ÖLDÜ

Cumhuriyet Kitapları

YAYIN KURULU
Doğan HIZLAN (Başkan), Turhan GÜNAY (Başkan Yardımcısı),
Ataol BEHRAMOĞLU, Celal ÜSTER, Deniz KAVUKÇUOĞLU,
Deniz SOM, Egemen BERKÖZ, Erdal ATABEK, Fazilet KUZA

YAYIN YÖNETMENİ
Zeynep ATAYMAN

GÖRSEL YÖNETMEN
Haydar BEY

GRAFİK TASARIM
Ahmet SUNGUR, Müge KAYGUSUZ

DÜZELTİ
Esen GÜRAY

DİZGİ/SAYFA DÜZENİ
Serpil ÜNAY

BASKI/CİLT
YAZIN BASIN YAYIN MATBAACILIK TRZ.TİC.LTD.ŞTİ.
Çiftehavuzlar Caddesi Maltepe Mahallesi Prestij İş Merkezi
No:27/806 Kat:9 Zeytinburnu / İstanbul
0212 565 01 22 – 0212 565 02 55 Sertifika No:12028

DAĞITIM
Cumhuriyet Kitapları

1. Baskı: *E Yayınları*, 1969
2. Baskı: *Can Yayınları*, 2002
3. Baskı: *Ağustos* 2010

Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Prof. Nurettin Mazhar Öktel Sk.
No:2 34381 Şişli - İstanbul
Tel : (0212) 343 72 74
Faks: (0212) 343 72 65
ckk@cumhuriyet.com.tr
www.kitap.cumhuriyeti.com.tr

Bu yapıtın bütün hakları Oktay AKBAL temsilcisi ONK Ajans Ltd. Şti'nden satın alınmıştır.

Yayın Hakları Cumhuriyet Kitapları'na aittir.
Tanıtım amacı dışında izinsiz alıntı yapılamaz.

OKTAY AKBAL

Tarzan Öldü

İçindekiler

"Ağlama, Ağlat!.." 11
Yerde Sürünen 14
Ramazan Baklavası 17
Uçurumun Kenarında 19
Beyaz Harflerle 21
Dostlarla Söyleşi 24
Bayram Günü 27
Güzel Yalnızlıklar Kenti 30
Hyde Park'a Övgü 33
Galata Kulesi'nde Bir Ölüm 35
Tarzan Öldü 38
Hayri Bey'li Üsküdar 44
Düş Sevi 51
Otel Odaları 57
İnsanlar da Eskir 60
Araba Sevdası 63
Sabah Düşünceleri 66
Bataklık Gemisi 69
Haziran Öğlesi 77
Yitip Giden 80
Benden Kurtulmak 84
Akkartal Buck Jones 88
Fallardaki Erkek 93
Akşam Kuşları 99

Kar Düşünceleri 104
Bu Telaş Öldürecek 107
"O da Ölmek mi Dersin" 110
Şubat Sabahı 113
Köprüde Bir Adam 115
Darmadağınık 118
Kara Önlükler 120
İnsan Hayvanı 123
Gençlik Karları 125
İlkyaz Devrimi 127
Kıyamete Bir Saat 131
Anılar da Ölür 138
Ölü Dalgalar 142
Gidenler Gidecek 146
Kar Yağıyor 148
Bay Thoreau ile Yolculuk 152
Kavaklar'a Hiç Gittiniz mi? 155
Sabaha Doğru 158
Köprünün Orta Yeri 161
Mercedes'te Giden Kadın 164
Güneş Hep Doğar 167
Mayısta Güller Açar 169
Anlamı Yok 172
İpek Çorap Varsın Düşsün 178
Tanımsız Acı 182
Koparacaksın Zincirleri 185
Odamda Ağustosböceği 188
Eylül Diye Bir Mevsim 191
Gidiyoruz Hep Birlikte 193
Mutlu Olmak Vardır 196
Bir Gün Başlayacak 199

Bütün Susmalar 202
İstanbul Köylüsü 205
Bir Kediyi Öldürmek 208
Böyle Gençlik 212
Hep Geçip Gidilecek 215
Futbolcuyuz Futbolcu 217
Kopuk Düğmeler 219
Karşı Kıyılar 222
O Eski Sevinçler 225
Odamdaki Serçe 228
Her Şeye Sıfırdan Başlamak 231
O Sokak 234
Yaşamın Biçimleri 238
Kalabalıktaki Yalnızlık 241
Bayram Düşünceleri 244
Ordan Burdan 247
Kendimle Söyleşi 250

Tarzan Öldü

"Ağlama, Ağlat!.."

"Sevil de sevme. Ağlama, ağlat."

Yakın yılların en tutulan şarkılarından biri bu. Seni sevecekler, ama sen sevmeyeceksin! Ağlamamak için ağlatacaksın! Ne güzel ders değil mi! "Yoksa zehrolur bu tatlı hayat." Böyle diyor radyodaki hanım kızımız. Başka hanım kızlara, yetişmişlere, yetişenlere, yetişeceklere.

Sevmek, bir güçsüzlüktür. Bir teslim oluştur. Yazgıya boyun eğiştir! Seven kişi, iyidir, hoşgörülüdür, bağışlayıcıdır. İşte bundan yararlanmak istiyorlar. Seviyorsun ya, artık ipi eline vermişse, çeker sürükler seni. Katlanacaksın, üzüleceksin, acılar içinde yaşayacaksın. Suçun büyük: sevdin! Aşk denen tutkuya kaptırdın kendini. O seni seviyor mu sevmiyor mu düşünmezsin sen. Goethe'nin dediği gibi: "Ben sizi seviyorum, bundan size ne?" Bizim kendi dünyamızdan kopan bir kişiyi ilgilendirmez pek. Giremez bu dünyaya ne yapsa, istese de. Ancak karşılıklıysa bu sevgi, biraz, o da biraz anlarız, tanırız birbirimizi. Bir bencillik vardır en yüce aşkta bile. Önce kendimizi sevdiğimizden gelir bu. Kadında da, erkekte de böyledir. Kendimiz için severiz karşımızdakini. Öyleyse önemli olan biziz, o değil...

Fakat 'sevilmek isteyip, sevmemeyi özlemek'. Bunu anlamak güç. Sen kafanı işleteceksin, sevgiye kaptırmayacaksın kendini. Karşındaki ise yanıp kül olacak, senin en küçük yakınlığın, en ufak sözünle mutlu sayacak kendini. Çok sürmez bu budalalığı, çok sürmez. Belki eskidenmiş o, eskiden belki olurmuş böyle saflıklar. Şimdi her şey değişti. Her şey karşılıklı. Al gülüm ver gülüm! Seviyor musun, ben

de seni seviyorum ey sevgili, ey dost, ey arkadaş, hepsi o kadar. Ne kadar seviyorsun, benden de al o kadar. Sevil de sevme, diye yırtın istediğin kadar ey şarkıcı hanım! Bu öğüdü dinlemek için istediğince çırpınsın delikanlılar, genç kızlar, boş. Herkes aynı şeyi yapmaya kalkışınca kimse o şeyi gerçekleştiremez. Herkes sevilmeyi bekleyecek, herkes ağlatmayı özleyecek. Kim sevecek, kim ağlayacak öyleyse?.. Kimse!

Çağ değişti. İnsanlar akıllandı. Goethe gibi, ben seni seviyorum bundan sana ne, demiyor kimse. Ben seni seviyorum, sen beni sevmiyorsan, aldım aşkımı senden Fatma'ya verdim işte, deyiveriyor. Ha Ayşe, ha Fatma! Ha Ali, ha Veli! Akıl, ağır basıyor günümüzde. Sen nasıl özel çıkarını koruyorsan, ben de, o da, bu da, şu da... En cahilinden, en akılsızından en çirkinine dek herkes, ben ağlamayayım, o ağlasın, ben sevileyim, o beni sevsin, savında...

Şarkılar bir çağı çiziyor. Her zaman da öyle oldu. Eski zaman şarkılarını bir dinleyin. Aynı şey değil. Seven bir şey düşünmeden verir kendini, ayaklar altına atar, hem acı çekmektir dileği, aşkta ıstırabı arar, ister. Mutluluktan kaçar, birleşmek, birlikte bir ömür sürmek en korkunç şeydir. İnlemek, ağlamak... Ağlamakla inlemekle ömrüm geçiyor, derken de mutludur. Belki yalnız o anda. İki sevgili kavuşmayacaklar ki aşk olsun.

Bu da yanlış tabii. Aşktan başka bir şeydir o da. Ne 'sevil de sevme', ne de 'aşk acıdır' düşüncesinde aşk var. İkisi de aşktan uzak durumlar, aşktan uzak birtakım hesaplar, duygular... Çağımızdır söz konusu, öyleyse bugünün aşkı nedir, var mıdır, nasıl olmalıdır? Bunu düşünmeli. Eşit iki insanın birbirine yakınlık duymasıdır aşk. Nasıl eşit iki insan? Geçimlerini sağlayacak durumda iki insan. İktisat açısından özgür iki insan. Önce bu... Kadın erkeğe 'yamanmayacak', onu bir geçim kapısı, bir çıkar yolu bilmeyecek. Asalak olmayacak kısacası. Kendini o erkeğe verirken aklını kullanacak, ama duygusuyla eş olarak, aynı oranda... Erkek de o kadının kendini seçerken

çıkar hesapları yapmadığına güvenecek. Montaigne'in dostluk tanımını yaparken söylediği sözleri hatırlıyorum: "Onu niçin mi dost saydım: Çünkü o oydu, ben de bendim." Aşkta da yalnız budur önemli olan, seven de sevilen de 'o oydu ben de bendim' diyebilmelidir.

Sevil de sevme, değil şarkıcı hanım. Sev de öyle sevil. Ağlama ağlat da değil. Ne ağla ne ağlat... Sen bu derslerle yola çıkarsan, başkalarını da aynı yola itelersen yaya kalırsın aşk çölünde şarkıcı hanım. Yaya.

Yerde Sürünen

"Yerde sürünen daha aşağı düşemez." Bir özdeyiş sandınız. Değil. Şu büyük adamdan, bu ünlü yazardan almadım. Bir otobüste duydum, şöyle bir konuşma sırasında. Arkamdaki sırada pencereden bakan küçücük bir kızdan. Bacakları kesik bir dilenci duraktaydı, bunca insan arasında yitip gitmişti. Kimse görmüyordu onu. Bakmıyordu kimse. Yoktu sanki orada. Her şey ona yabancıydı, o da her şeye yabancıydı. Kız gördü onu, seçti, ayırdı öteki insanlardan. Baktı baktı, sonra annesine:

"Değil mi anne, yerde sürünen daha aşağı düşemez, değil mi?" diye soruverdi birden.

İçime oturdu bu söz. Yalın bir anlamda söylenmişti elbet. Yerde sürünen birini görmüştü kız. Ayakta yürümek tehlikeliydi. İnsanın ayağı takılıyor, birdenbire yerde buluyordu kendini. Kafasını, gözünü incitiyordu. Otururken bile sandalye devrilir, koltuk çökerdi, olurdu bütün bunlar. Ama yerde sürünene bir şey olmazdı! Sağlama almıştı durumunu yerde sürünen. Düşme diye bir tehlike yoktu ona. Yürüyemeyen, düşmezdi.

Sürünmenin övgüsü mü bu? Değil. Kişi olarak, toplum olarak yürümek, koşmak zorundayız. Oturmak bile yasaktır bize. Gerilerdeyiz, çok geride kalmışız, herkes geçmiş gitmiş, tur üstüne tur bindirmiş. Yanımızda görüyoruz bazılarını, ne iyi, birlikteyiz diyoruz bir an. Sonra bakıyoruz ki adamlar kaçıncı turu tamamlamışlar, bizse daha ilkini bitirmek hevesindeyiz. Koşmak tehlikelidir. Bilmediği yönlere de gider insan bazen. Çıkmaza da, batağa da girer.

Koşan için, durmaksızın ilerleyen içindir bütün iyi kötü ihtimaller. Bir şeyleri gerilerde bırakmak, yeni olanaklar aramak; kendini, çevresindekileri aşmak tehlikesi kadar sonsuz mutluluklar da sağlar o kişiye, o topluma. Sürünmekse, yerinde saymaksa, elimizde olandan ötesini vermez. Umudun en ufak kırıntısını da... Elimizde olan, dedim. Nedir o? Hiçbir şey. Yenisini yaratamadığımızdan, yerine daha iyisini koyamadığımızdan elimizde olan değer de yok olur gider kısa zamanda...

Tevfik Fikret, "Koşan elbet varır, düşen kalkar..." diyordu. Düşen kalkar, ama sürünen hiçbir zaman ayağa kalkamaz. Sürüngenliğin erdemine inanmıştır bir kez. Ayağa kalktığı zaman önce kendi şaşar buna, kendine yakıştıramaz ayakta olmayı. Kendi de yakıştıramayınca, çevresindekiler de istemez bunu. Türlü yönlerden, yollardan sürüngenliğin önemini, değerini, vazgeçilmezliğini anlatır dururlar. Sürüngen için olanaklar hazırlarlar, kesenin ağzını açarlar, sürüneni sevindirecek bir şeyler verirler.

Herkes ayakta olursa, herkes koşarsa ne olur sonra? Çoğumuz sürüneceğiz ki üçümüz, beşimiz ayakta durabilecek rahatça ya da bomboş bir alanda istediği gibi koşabilecek! Bütün yarışları kazanacak. Ödüllere konacak. Olanakları elinde tutacak. Yüz sürünene karşı, bir ayakta duran. Yüz yoksula karşı, bir karnını doyuran. Yüz acılıya karşı, bir mutlu. Yüze karşı bir. Hatta bine karşı bir. On bine, yüz bine karşı bir. O 'bir'ler ne yapar eder, çoğunluğu yerlerde süründürür! İnim inim inletir, felsefeler, edebiyatlar kurar, yaratırlar, sürünmenin övgüsünü yapan. Hatta bilimi, sanatı bile yardakçı alırlar çoğu kez.

En acınacak kişilerdir, toplumlardır daha aşağı düşmemek için sürünmeyi kabul edenler. Yiğit olan Karacaoğlan'ın dediği gibi düşüp sonra tekrar ayağa kalkandır: "Yıkılıp düşene gülme sakın sen – Yiğit düşüp kalkmayınca bel' olmaz."

Sürüngenliğin erdemini anlatanlara, koşarsak, ileri yürürsek tehlikelere gireceğimizi açıklayanlara, bizi yerimizde saymaya, hatta sürüne sürüne gerilere gitmeye inandıranlara dikkatli bakın önce. Kendileri ne yapıyor? Sürünüyorlar mı, yoksa alabildiğine koşuyor, koşuyorlar mı?

Ramazan Baklavası

"Ramazan geldi hoş geldi – Baklava tepsisi boş geldi..." Ramazan der demez ilk hatırladığım bu tekerleme olur. Baklava tepsisinin boş gelişi!.. Umutlarla bekleyenler çoktur bu ayı, bir şey umarak, düşler kurarak. Yaşamlarında bir değişiklik, bir yenilik, bir zenginlik doğacağını sanarak... Işıl ışıldır minareler, cami avlularında sergiler, kahveler tıklım tıklım, akşam tiyatroları, Karagözler, iftarlar, sahurlar, davul sesleri...

Bakıyorum çocukluğumun Ramazanlarını anlatmaya başlamışım farkında olmadan. O 1930'ların Ramazanları çok mu başkaydı şimdikinden? Şehzadebaşı'nda geçti çocukluk yıllarım. Naşit'in tiyatrosu, kıraathaneler, sinemalar çok çekiciydi bu ay boyunca. Eski İstanbul semtleri birden değişirler, uzak çağların havasına girerlerdi. Bugün Ramazan'ın o şiiri yok!.. Belki dince taşıdığı anlamı benimseyenler eskisine göre daha çoktur. Oruç tutanlar ya da bir çeşit baskının artışı sonucu tutar görünenler o günlerdekinden fazladır. Ama Ramazan ayının o mutlu, düşlü görünüşü yok şimdi...

Hep kendi açımızdan görürüz her şeyi!.. Benim çocukluk Ramazanlarım yaşamıyor diye başkalarının 'mutlu' Ramazanlar yaşamadıklarını da sanmam yanlış tabii... "Ramazan geldi hoş geldi – Baklava tepsisi boş geldi" diye, sevinen, düşlere dalan bugünün çocukları yok mu? Vardır. Varsa, ilerde onlar da böyle avuntulara kaptırırlar kendilerini, bir gün gelir geçmiş gitmiş çocukluklarını anarlar!..

Niye 'boş gelir' baklava tepsisi? Bunu aklıma bile getiremezdim o yaşlarda. Bizim eve 'boş gelmezdi' de ondan belki!.. İstanbul'un

belirli bir düzeydeki aile çocukları baklava tepsilerini hep dolu görürlerdi. Ben 'baklava tepsisi boş geldi' tekerlemesini bir şaşırtmaca bir oyun sayardım. Hani çocukları kandırıp sonra sevindirmek gibi bir şey!.. Sanki Ramazanlarda her eve dolu girerdi baklava, börek tepsileri. Sonra sonra anladım işin içyüzünü. O baklava tepsilerinin, boş bile olsa, pek çok kişiler için bir düş olduğunu...

Bugün Ramazan'ın ilk günü. Gene bir Ramazan geldi işte. Minarelerde ışıklar, gazetelerde yazılar, fırınlarda pideler... Benim aklımda ise hep 'baklava tepsisinin' boş gelişi... Herkesin baklavadan, daha doğrusu dünya nimetlerinden payını alamayışı. Çok somut bir şey bu! Çok çiğ, çok çirkin bir şey!.. Bu dünyanın nimetleri, mutlulukları, yaşam güzellikleri niye herkes için eşit değildir? Çocukluk, ilkgençlik, orta yaşlılık!.. Yeni yeni çözümlüyorum bunu. Geç kaldık bazı gerçekleri iyice kavramakta, duymakta. Ama bakıyorum, bugünün gençliği çok daha uyanık, çok daha bilinçli, çok daha kararlı sosyal konular, somut sorunlar önünde... Baklava tepsisi boş gelmeyecek bir gün... Ne zaman mı? Bilinçli, uyanık, devrimci kuşaklar toplum sorunlarını kökünden çözümleyince. Mutluluk payı topluma eşit olarak dağıtılınca.

Uçurumun Kenarında

Sabaha karşı uyandım birden. Biri dürtmüş gibi... Saat üçtü. Bir düş görmüştüm, onu hatırladım. Bir dağın tepesine, daha doğrusu bir uçurumun hemen yanına bir uzay aracı inmiş. İnsanlar çıkıyorlar içinden... Uçuruma düştü düşecekler. Ben uzaktan, başka bir tepeden bakıyorum içim titreyerek. Bir tanesi uçuruma kaydı birden, ötekiler koşuştular, elinden yakaladılar. Derken üçü-dördü daha kaydı o yana. Sonra beşi-onu. Uçuruma düşmemek için çırpınan bir insan yığını birikti. Yüzlerce kişi. Görüyorum o kara yığını, karıncalar gibi birbirlerine yapışmışlar. Sonra oldu olan; o insan yığını koptu tepeden, yitip gitti uçurumun içinde...

Hemen hatırlarsınız bir düşü, hemen o anda. Biraz geçince yiter gider. Ancak o düşün sizde yarattığı izlenim kalır. Ama elle tutulurcasına bir şeydi benim gördüğüm. O dağ, o uzay aracı, o uçuruma düşmemek için çırpınan insan yığını... Moliere'in bir sözü vardır: "Düşler aynalara benzer, bazen içlerinde başımıza gelecek şeyleri görürüz." Uçuruma yuvarlanan bir insan, beş insanı kurtarmak için yüzlerce insanın uçuruma atılmaları gözümün önünde hep.

Pencereyi açtım sabahın ayazında. Uykuda her şey. Uyumayanlar da var elbet. Bir yerlerde bir şeyler hazırlayanlar. Birtakım işlere başlayanlar, başlatanlar, bitirenler. Son soluğunu verenler, verdirenler. Şu anda o uçuruma düşenler, düşmek üzere olanlar ne kadar çok kimbilir. Huzursuzluk canlı bir varlıktı odamda. Biçimlenmiş bir insan olmuş, yanıma gelip yerleşmiş. İkide bir yumruğunu duyuyor-

dum kafamda. "Hâlâ uyuyor musun!" diye alay eden sesini. "Kalk, bak, gözünü aç, gerçek nedir, düş nedir gör artık!" deyişini.

Sabaha karşı saat üç uyanışları korkunçtur. Gece yarısı uyanırsanız böyle, açarsınız radyoyu, alırsınız bir kitabı elinize, kendinizi unutursunuz. Hatta güzel bir anıyı düşünürsünüz, adım adım yaşarsınız eski bir serüvende. Kendinizi yirmi-otuz yaşlarında bulursunuz. Güncel acıları, sıkıntıları bir yana itebilirsiniz. Unutmak, en kolayı unutmak... Gece yarıları az çok mümkündür bu. Ama sabaha karşı, ilk aydınlıkla son karanlığın son direnişi yaptığı bir zaman parçasında yalnızsınızdır, yıkılmışsınızdır, güçsüzsünüzdür. Ne kitap okumak, ne anılara dalmak, ne radyoda bir dost ses aramak! Huzursuzluk, sıkıntı, acı, korku, birer insan olur dikilir karşınıza. Kimi alay eder, kimi yumruk vurur, kimi bakar, bakar yüzünüze...

İşte mayısın nemli bir sabahına böyle çıktım. Bitkin, yıkılmış, yorgun. Gazeteleri bekledim. Her gün altıda kapıda bulurdum. Yoktu. Radyoyu dinledim, ölenler, yok olanlar, acılar, ıstıraplar. Güneş açmadı bir türlü. Yağmur duruyor kentin üstünde. Kurşun rengi bulutlar bastırdıkça bastırıyor. Bir boşanacak, dayanmak zor olacak. Sokağa çıkmamalı. Evde nasıl durulur? Sabahın ilk aydınlığında bile çekip gitmedi o huzursuzluk, acı korku canavarları. Canlı birer kişi gibi oturuyorlar odanın bir köşesinde. Biri kitapların tepesine sinmiş. Biri yazı makinemin tuşlarında. Başka biri son yazdığım yazıyı almış eline okuyor: alayla, acımayla.

Düşler korkunç, ama uyanmak daha da korkunç. Düşten beter gerçekler içinde yaşamak hepsinden, hepsinden korkunç. Düşten uyanılır, ama gerçekten nasıl uyanılır? Kaçmak, bırakmak her şeyi, kaçmak 'kuşların sarhoş olduğu bir ülkeye' Mallarme'nin yazdığı. 'O belde'ye, Haşim'in özlem duyduğu... Ölmek, uyanmak galiba. Ölmek, kaçmak galiba. Şu geçici yaşamın düşlerinde de, gerçeklerinde de...

Beyaz Harflerle

Yeni yazı makinesini kullanmaya kıyamıyorum. Hâlâ emektar Hermes Baby çekiyor çilemi. Alır istediğin yere götürürsün; yatakta, koltukta, yerde, her yerde yazarsın rahatça. İkide bir harfleri kopuyor, yapıştırıyorum, gene kopuyor. Bir kez (e) harfi fırladı gitti, (e)siz yazılar yazdım çaresiz. Hiç (e) kullanmamak olanakdışı bilir misiniz? Her harfin gereği var. (Evet) diyemezsiniz (e) olmazsa! Durmadan (hayır, hayır) diye direneceksiniz. Şimdilik bütün harfleri sağlam, ikide bir atlama yapıyor ya, olsun. Ben makinemden hoşnutum, o benden! Hangi tuşa vursam bir de bakıyorum sözcükler dizilmiş yan yana, derken satırlar, derken sayfa bitivermiş.

Yeni makine ise yabancı. Beni anlamıyor. Ben de korkuyorum ondan. Öyle güzel, öyle yeni, öyle görkemli ki! Kırmızı şeridi de var. İstersen bazı satırları kırmızı harflerle yaz, süslü olsun diye: Yarısı kırmızı yarısı siyah olsun, daha renkli bir yazı yazmak istersen... Bir de beyazı var. Çekiyorsun işareti beyaza, yaz yazabildiğince. Beyaz üstüne beyaz çıkıyor yazı. Yalnız sen okuyabilirsin onu. Bir de beyaz üstündeki beyaz satırları okumak yeteneğinde olanlar. Hep siyah yazılar yazıyor, bazen de kırmızı... Bir de beyazını denesek?..

Tuttum beyaz mürekkepli bir yazı yazmaya koyuldum. Yazdığım cümle biter bitmez ben bile unutuyorum. Ne iyi, ne iyi! Belge bırakmıyoruz ortada. Hem istediğim şeyleri korkmadan, çekinmeden yazıyor, söylüyorum, hem de açık vermiyorum ona buna... Yeni ma-

kinemin en güzel yanı bu, beyaz yazı yazması! İnsanı rahatlatan bir şey. Boşan istediğin gibi! Kara mürekkep öyle değil. Bastın mı tuşa, içinden ne geçiyorsa çıkıyor kâğıda. Sonra bir de matbaa mürekkebiyle basmıyorlar mı binlerce kâğıda, sonra o kâğıtlar gazete olup binlerce kişinin eline geçmiyor mu? Tamam! Düşündüklerin bir daha yadsınamayacak biçimde çıkıvermiş ortaya. Bugün için, yarın için, öbür gün için belge olmuş hepsi! İyinin de, kötünün de elindesin artık. Vazgeçemezsin, hayır diyemezsin, kaçamazsın, yan çizemezsin.

Ah o siyah mürekkep! Sen varken ben çaresizim! Çevir beyaz mürekkepli bölümü, yaz, rahatla. Ne sen okursun, ne de başkası, oh ne güzel, çekinmeden, ona buna belge vermeden dökersin içini. Aşklarını, sevinçlerini, üzüntülerini, kızgınlıklarını, kinlerini, nefretlerini, düşmanlarını, hepsini, hepsini dök beyaz harflerle beyaz kâğıda!.. Yeni makinemin bu yanı güzel işte. Sıkıldın mı çevir beyazı, bir boşalma. Sonra gene siyaha döner, hizaya gelirsin...

Bir yıldır öyle az kullandım ki yeni makinemi! Masanın altında duruyor hâlâ. El değmemiş, gıcır gıcır. Minicik harfleri bekliyor beni. Ama olmuyor. Onu masaya çıkarıp başına geçtim mi ille de önemli, çok önemli bir şeyler yazmam gerekli sanıyorum. Bu güzel makineyle sıradan şeyler yazılmaz! Önceden düşünmeli, taşınmalı, hesaplamalı, planlar yapmalı, öyle serüvene atılır gibi başlamamalı yazıya. Bu kadar ince hesapla da yazı yazılmaz ki!

En iyisi dursun o yeni makine yerli yerinde. Gelsin emektar Hermes, iyi gün, kötü gün dostu Hermes! Binlerce yazı, sayısız öykümün anası Hermes! Alırım masama, herhangi bir tuşuna da bassam kendiliğinden başlar yazmaya. Beni bir yerlere götürür, bilirim. Büyük, ölümsüz sözler istemez benden. Beyaz harflerle ise hiç yazmaz, en güzeli belki de bu... İçtendir, açıktır, dürüsttür, vurdun mu tuşa kapkara satırlarla her şeyini döküverir ortaya. Ne var sak-

layacak? O beyaz harflere ne gerek var? Hayır hayır, hep siyah harflerle yazacağım ben. Açık açık, kişiliğimle, her şeyimle... O yeni makine daha uzun zaman kullanılmadan kalacak yerinde. Beyaz harfleriyle...

Dostlarla Söyleşi

Eylüle girdik. Sever misiniz bu ayı? Bence ayrı bir mevsimdir bu ay: eylül mevsimi. *Beşinci Mevsim* diye bir şiir kitabı vardı dostum Sabahattin Teoman'ın. Belki onun etkisiyle doğdu içimde bu duygu. Evet, beşinci mevsimdir eylül. Çok değişik, çok tutarsız, kimi zaman da tekdüze, çok tutarlı bir ay.

Diyeceksiniz, aylara, mevsimlere anlam veren biziz, kendi iç dünyamız. Mutluysanız, seviyorsanız, huzurunuz yerindeyse, maddi sıkıntınız yoksa, içinde yarına karşı bir güven varsa hangi ayda olursanız olun, ister kara kış ister kavurucu yaz, vız gelir. Öyledir belki. Gene de doğadaki değişmeler, örneğin rüzgârın sert esmesi, yağmurun yağması, karın çevremizi kaplaması, güneşin parlaması, şu bu, etkiler insanoğlunu. İçimizden dışımızdan geçer bir şeyler. Şairin dediği gibi, "Zalim – Zalimane..." Bu bir şeyleri çözümleyemezsek, ayrıntılarına kadar inemezsek batar gideriz bir bunalımda. Güçlü bir kişi kafasını kullanarak duygularını tek tek ayırt edendir, yerli yerine koyandır. İçinden, kendine, çevresine en yararlı olanı seçip çıkarandır.

İşte eylülün ilk sabahlarından biri. Aldınız gazetenizi, okuyorsunuz. Çabuk çabuk bir yere, bir işe koşuyorsunuz. Ya da yan gelmiş bir koltukta ilgisiz göz gezdiriyorsunuz. Karşı karşıyayız, dostça ya da düşmanca. Severek ya da kızarak... Hepsi mümkün. İnsan için hepsi... Hiç şaşmam, şu anda, "Adam sabah sabah tutmuş neler anlatıyor!" derseniz, kaldırıp gazeteyi atarsanız yanınıza... İlle de yararlı bir şeyden söz açmak, ille de şu politikacının, şu güncel ola-

yın yorumunu yapmak, dünyalar kurmak ya da yıkmak... Günlük gazetede hemen her gün yazarın biri ille de bunları mı yazmalı? Geçecek karşınıza falanca şöyle demiş, ama ben böyle düşünüyorum, diyecek. Ya da şu olayın bir de şu yanı var: eleştirmek, yermek, batırmak, küçültmek ya da tam tersini yapmak. Gazete yazarlığı deyince bunu anlarız, daha doğrusu anlarlar. Yerleşmiş kanı budur.

Bir süre yurttan uzak kalıp dönünce birikmiş gazete koleksiyonlarını karıştırdım. *Cumhuriyet*'in yeni atılımı nasıl karşılanmış diye baktım şöyle bir. Neler neler dememişler! Ne iftiralar, ne jurnal düzmeler, ne yalanlar, ne suçlandırmalar! Biz miyiz o adamların yazılarında adları geçenler? Ben miyim? 'Korku' üzerine yazı yazmışım, adamın biri tutmuş, "Korkacak şeyin olmasa niye korkacaksın..." mı dememiş, başka biri geçmişimde hiçbir kara bulamayınca bilmem hangi partiden aday olmuştu, diye mi yazmamış! Bakıyorum imzalara: Bir tek kişi yok adını önceden duyduğum. Basında yepyeni imzalar belirdi. Daha önce şu ya da bu alanda tek bir başarısı görülmemiş 'meçhul' ünlüler! Birtakım gazeteciklerde 'meçhul' birtakım imzalar durmadan fıkralar, makaleler yetiştiriyorlar, Türkçesi bozuk, tatsız çiziktirmeler... Ne yurt sevgisi var, ne insan saygısı! Ne kültür, ne beğeni, ne anlayış, ne hoşgörü, ne de insanı insan eden duygulardan bir iz!..

Şu eylül sabahında ne diye hatırladım onları sanki. İşte güneş doğuyor karşı sırttan. Sabahın yedisi. Bulutlar dağılacak. Dayanıyorlar, ama çok sürmeyecek o bulutların direnci. Güneş deler geçer hepsini. Çıkmalı sokağa, bir eylül sabahını tatmalı doyasıya. Sen kendine güvenirsen, sen doğru yolda yürüdüğüne inanırsan, sen ulusunu, insanlığını, yaşamı sevdiğini yazarsan, yeter bu kadarı diyorum kendime. Okur dostların anlarlar seni. Senden daha çoğunu, daha ötesini istemezler şimdilik. Mektupları açmalı, okumalı. Dostlar, yurdun dört bir köşesinden yazıyorlar, sağ olsun hepsi, güç veriyorlar, umutlarını artırıyorlar. Türkiye'nin yarını açık, aydınlık,

güvenli. Bulutlar ne denli çoksa da, karanlığı yok etmek ne denli zorsa da, yıkılmamak, ezilmemek, yenik düştüğümüzü duymamak ne denli olanakdışıysa da, biz, siz, hepimiz umudu yaşatacağız, güzel günlerin geleceğine inanacağız. Zorunluyuz buna. Yarın bizden bunu bekler. Siz yurdun bilmem hangi ilçesindeki yalnız öğretmen, siz sınavlara hazırlanan genç, siz yaşamdan umudunu kesmiş öğrenci, siz işsizler, siz yazarlar, siz memurlar, siz yarını daha güzel yapmak isteyenler, siz umudu yüceltmek, yaşatmak özlemini duyanlar...

Bu güzel eylül güneşi nasıl er geç doğup bulutları paramparça edecekse, hepimiz güzel yarınları elbirliğiyle kuracağız, elbirliğiyle ülkemizi yücelteceğiz. Sevgiyle, güvenle, dostlukla... İşte bir eylül sabahı. İşte kara bulutları delip geçen güneş. İşte güzel doğanın yengisi. İşte yaşamın olanca güzelliği. İşte insanoğlunun her şeyi yeni baştan kurmak, yaratmak, yapmak gücü...

Bayram Günü

Şeker bayramının ilk günü. Atın bir çikolata ağzınıza ya da bir bademezmesi, bir akide. Geçin bir pencere önüne, seyredin çevreyi. Tatil bugün, her yer kapalı. İş güç yok. Gençseniz kalkıp bir aile büyüğünü görmeye gideceksiniz. Ya da başkaları size gelecek yaşlıysanız... Bilmem bayram günlerini akşama kadar konuk beklemekle geçirenlerden misiniz, yoksa kapı kapı dolaşmaya çıkanlardan mı? Bir de, daha bayram sabahından evi bırakıp başka kente taşınanlar var üç günlüğüne. Belki onlardansınız. Nasıl olursanız olun bayram bayramdır. Hiç değilse üç günlük boş bir zaman, ister dinlen, ister koşuştur, sana kalmış orası.

Eski bayramları hatırlamamak elde değil. Nedense hep aynı tatlı anılar kalmıştır şeker bayramından... Bayramın özelliği bu, ondan. Sabahtan akşama dek şeker verirler, yersiniz, şeker verirsiniz, yerler. Bir 'şeker' sözcüğü egemen olur bu üç güne. Bunun getirdiği bir hava, bir tatlılık. Tarancı, "Bugün bayram – Haminnemi hatırlıyorum – Dolayısıyla çocukluğumu..." der. Bir haminne, bir dede vardır her bayramda hatırladığımız, daha doğrusu ölü anıların içinden diriltip çıkarttığımız. Geçmişimizdeki insanlar her zaman canlanmazlar içimizde. Susup kalırlar aylarca, bazen de yıllarca. Nedir hatırlatan onları? Bir renk, bir tat, bir eşya, bir sözcük. Proust'un *Geçmiş Zamanın Ardında* adlı dev yapıtındaki gibi bir bardak limonlu çay, tutar bizi çocukluğun en uzak günlerine götürür. Bayram sabahları bize uzatılan bir akide şekeri, bir bademezmesi de belleğimizin derinliklerinde gömülü duran uzak insanları diriltiverir birden...

Haminnem otururdu bahçeye eş yükseklikteki penceresi önünde. Bir sedir vardı orada. Üzeri yumuşak minderlerle örtülü. Bir mangal dururdu hep yanında. Üzerine kahve cezvesi sürülmüş. Sonra incecik kâğıtlara sararak yaptığı sigara... Beklerdi akşamlara dek kapısının açılıp gelininin, torunlarının, oğlunun içeri girmesini. Kedileri vardı ayak altında dolaşan. Kuşları vardı pencere önünde ekmek kırıntılarını bekleşen. Kupkuru bir esmer kadındı. Adı da eskidi şimdi yok oldu. Mahinur Hanım. Az mı konuşurdu ne, hiç sesi kalmamış belleğimde. Daha ben ilkokula başlamadan öldü bir gün. Bir gece yattı, sabaha çıkmadı. Odasındaydım ölüm sabahı. Dürtmüşüm, uyandırmak istemişim, anlayamamışım ne olduğunu. Ne zaman şöyle tarçınlı, limonlu bir akide şekeri atsam ağzıma, özellikle bayram sabahları, dirilir birden Mahinur Hanım. Odasıyla, mangalıyla, cezvesiyle, kedileri, pencere önündeki serçeleriyle.

"Dolayısıyla çocukluğumu..." Evet, Şehzadebaşı'nda bir ahşap ev, bir bahçe, bir sokak, bir cami avlusu, bir yol, ilk taksiler, tramvaylar, Milli Hilal, Ferah sinemaları, Kadırga'daki bayram yeri, Karagümrük'teki kukla tiyatroları, atlıkarıncalar, salıncaklar, kurdeleli arabalar... O günlerde de eski bayramların görkemliliğini anlatırlardı. Biri çıkardı, "Nerede o eski bayram günleri..." diye söze başlayan. Geçmişi özlemle anan. Ben de şimdi o çenesi düşük özlemcilere mi döndüm? Oysa geçmiş, geçmiştir. İş, gelecekte, geçmişte değil. Ama o ilk çocukluk günlerinin ikide bir dirilmeye kalkmasından yakınmak neden? Bize en tatlı, en lekesiz anlarımızı hatırlatması, bizim de bundan hoşlanmamız, o günleri bir daha yaşayamamanın hüznü, neden geçmişe özlem duymak olsun? Olsa olsa bu, bir yaşantıyı bütün derinliğinde duymaktır. Bir daha, bir daha...

Bugün bayram. Hepimiz bir şeyler hatırlayacağız. Yalnız kalabilirsek!.. Bırakırlarsa konuklar, geziler, el öpmeler, şeker yemeler, dostlar, tanışlar... En güzel yanı bugünlerin, gazetelerin de çıkmaması... Kopmak acı haberlerden, üzücü olaylardan... Nedense bay-

ram günlerinde büyük, şaşırtıcı, kızdırıcı olaylar da yaşanmaz. Haber kaynakları da kurur. Gazeteler çıkmıyor diye mi, yoksa herkes iyi, güzel, tatlı olmak zorunda diye mi? Bir nedeni var, bilinmeyen, anlaşılmayan. Belki de bayramın yerleşegelmiş anlamından, güzelliğinden...

Ben oturup kitap okuyacağım bütün gün. Birikmiş romanlar, denemeler var masamda. Hiç değilse bir günümü ayırabilsem okumaya! En güzel bayram bu olur benim için, okuma bayramı, kendi kendimle düşünme, kendimi duyma bayramı... Ama çok süremez bu. Çıkmalıyım yollara, gündüzlerini, gecelerini tatmalıyım bayram günlerinin, insanların içinde duymalıyım kendimi. Bir dostluğun, bir sevinin, bir insan ilgisinin, bir bayram sevincinin, belki de yeryüzüne yakışmayan bir mutluluk duygusunun... Bir avuntu mu? Olsun, bu aldatıcı duyguya kendimizi iki gün için de mi kaptırmayalım? Üç gün sonra nasıl olsa başlayacağız gene kaldığımız yerden, bıraktığımız acıları, ıstırapları, kırgınlıkları, öfkeleri yeniden duyup, yeniden yaşayıp, yeniden yazmaya, konuşmaya... Ama şu iki günü bir akide şekerinin tadında yaşasak hiç değilse.

Güzel Yalnızlıklar Kenti

Yalnızlık aranır mı? Aranır. Her zaman değil. Yoksa çekilmez olurdu yaşam. Bir düşünün sona ermez yalnızlığınızı. Tanrı içindir böylesi. İnsanoğlu toplu halde, topluluk içinde yaşayacak. Gene de yalnız kalacağımız anlar gerekli. Çevrede kimse yokmuş sanmak. Ağırlığını duymamak toplumun. Bakışların yabancılığı altında izlemek. İstediğimiz zaman girmek insanların arasına. İyi karşılanmak, sevgi, saygı görmek. Uygar topluma bir dokunuş uzaklığında bulunmak. Ama dokunmamak... Bu olacak şey mi demeyin. Nerede o kent, hem bütün canlılığıyla yanı başınızda, siz o gürültünün, o akışın içindesiniz, gene de kendi kabuğunuza çekilebilirsiniz canınız istediğinde, zırhınıza bürünebilirsiniz, kendinize yeten bir evren kurabilirsiniz. Bu her yerde olmaz. İnsanların dikkati, merakı, hatta alaycılığı, küçümserliği, hafife alıcılığı, batıcı, inceleyici bakışları üzerinizdedir. Kendinizi gizlemeniz zordur. Olanakdışıdır.

Ben Londra'da, evet yalnız Londra'da buldum kalabalık içinde yapayalnız olabilmek, kalabilmek erdemini, yalnız Londra'da. Bu inanılmaz gelir size belki. Filmler, romanlar, kuşaktan kuşağa gelen yerleşmiş kanılar İngilizlere, İngiltere'ye çok ciddi bir görünüş kazandırmıştır. Melon şapkalı, bastonlu, kara giysili Cityli centilmen İngilizliğin simgesi olmuştur nedense. Tüccar Sam Amca nasıl Amerika'nın, genç kız Marianne nasıl Fransa'nın, mujik İvan nasıl Rusya'nın, Memetçik nasıl Türkiye'nin simgesi sayılmışsa... Ama aldatıcı bir görünüştür bu. O ciddilik İngiliz insanının iç dünyasındaki sevinci, mutluluğu, o çocuksu hali gizler, o kadar. Özel yaşantı-

sında İngiliz kendi yalnızlığına çekilir; evi, bahçesi, dostları, ailesi yeter ona. "Evim kalemdir benim" sözü boşuna söylenmemiştir. İngiliz birey olarak bir kaledir. Sever yalnızlığı, avareliği, dolaşmayı, kır bayır, tek başına düşünmeyi, düşlere dalmayı... Az konuşmaları, iç konuşmalarındaki yoğunluktandır.

Ben İngiliz insanını çözümlemek gibi ağır bir işe girişmek niyetinde değilim. Hem nerede, nasıl tanıyayım? Şunun şurasında üç kez geldim Londra'ya, o da bu koca kentin belirli mahallelerine, insanlarına. Üstelik İngilizlerle ilişki kurabilecek durumda da değilim. Dillerini doğru dürüst bilmiyorum. İngiliz dostlarım da pek yok. Benimki bir seziş, bir iç ve dış gözlem, bir duyarlılığın yansıması, o kadar...

Yalnız kalmayı, belirli bir süre kendi yalnızlığını duymayı isteyen, özleyen İngiltere'ye gelsin diyeceğim, Londra gibi on milyonluk bir dev kentte yalnız nasıl kalınır, görsün... Ben her Avrupa gezisinde Londra'ya uğramasını seviyorum. Öteki Avrupa kentlerinin yalnızlığımızı kemiren gürültüsünden bıkınca *Channel*'ı aşmak bir mutlu dünyaya gitmek oluyor benim için.

Bu yalnızlık iyi, aranır, istenir bir yalnızlık. Kişiye kendini bulduran, kişiye bir yeni değer katan, yararlı olan... Girersin bir sokak kahvesine Londra'nın. Dalarsın önün sıra geçen kalabalığa. Yalnızlığa aykırı ne varsa karşındadır. Parklar, köprüler bekler seni. Waterloo Köprüsü'ne git, o yüksek parmaklıklara dayan, bak o bulanık sulara. Hatırla Vivien Leigh'in 1940 Londra'sını anlatan filmini. *Waterloo Köprüsü*. Bir Şehzadebaşı sinemasındasın. Gürültüler, duyarsızlıklar ya da anlayışsız gözyaşları arasında bir lise öğrencisinin o filmin dünyasında yitip gitmiş halini...

Sonra işte Londra, işte Waterloo Köprüsü... Ama şimdi boş, ıssız bu öğle vaktinde. Dayanırsın parmaklığa, Londra'nın eşsiz, benzersiz çizgilerini seyredersin. Hem yalnız başına, hem de bütün uygar güzellikleri yanı başında duyarak. Bir elin uzanarak değmesi ka-

dar yakınında. Kalabalık mı istedin, gir bir yeraltı istasyonuna. Git bilmediğin bir yere. Çık dolaş yepyeni insanlar arasında. Özgürlük budur diye, gerçek avarelik budur diye. Bir ağustos gününde Londra'nın sana hiçbir ağırlık vermeyen, sana batmayan dostluğunu, yakınlığını duy. Sonra da o gerçek, o mutlu, o büyük yalnızlık duygusunu, o yaratıcı yalnızlığı ancak Londra'da duydum, yaşadım de...

Hyde Park'a Övgü

Gerçekte bütün parklara övgü yazmalıyım. Parklar birer aynadır bizi yansıtan. Gülhane Parkı, Yıldız Parkı, sonra ufacıkları, Fatih Parkı, Sultanahmet Parkı vb. Hepsi yaşantılarında yer alır kentlilerin. Nice yaşam öyküleri geçmiştir oralarda. Nice seviye oralarda başlanmış, nice sevi oralarda bitirilmiştir. Parklar insanoğlunun bir parçası olmuştur dünyanın her yerinde. Bir dostluk havası vardır. Gündelik sıkıntılarını unutmak için çoluk çocuğuyla, eşiyle anasıyla birlikte birazcık açık havaya çıkmak isteyen insanlar her zaman, her yerde parklara koşarlar. Roma'da, Paris'te, Tokyo'da, New York'ta, Zagreb'te, Leningrad'da gördüğüm parklarda dolaşanlar az çok birbirinin eşi özlemler, duygular içindeydiler. İnsan her yerde aynı insandır. Sınır çizgileri onlara başka başka adlar verir, o kadar. Yoksa insanoğlu dünyanın her köşesinde birbirinin eşidir, benzeridir. Bu yüzden parklar aynasıdır insanlığın.

Bütün parklar birbirine benzer. Aynı güzellikte, önemde, değerde... Yalnız bir park var dünyada eşi benzeri olmayan. Evet bir odur bambaşka özellikler taşıyan. Hyde Park'tır adı. Bir dünyadır o. Kişileri günlük sıkıntılarından bir anda sıyıran... Adımınızı attınız mı içine, tamamdır. Birazcık güneşin gökyüzünde görülmesi yeter yemyeşil bir evrende insanların sere serpe yerlere uzanmalarına... İşte bir çift yan yana. Başka bir çift dudak dudağa. İki yaşlı karı koca şezlonglara uzanmış. Biri dayamış başını sevdiğinin yumuşacık dizine, dalmış düşlere...

Her insan bir arada. Her çift bir evren. Ağaç altları, göl kıyıları dolu onlarla. Yabancı bir göz önce yadırgar belki. Bizim parklar böyle değil. Sevdiğinin elini bile tutamazsın korkmadan. Sevdiğin de nice istese fazla bırakmaz parmaklarını avucunda, çeker hemen. Biri görür, biri duyar, biri... Hep başkaları için yaşar Doğulu. Biz Doğu ülkelerinin insanları kendimiz için yaşamayız hiç. O ne der, bu ne yapar? Mutluluğumuz tam olmaz bu yüzden. Gerçek özgürlüğü tadamıyorsak bundan. Oysa sevide ayıp, çirkinlik hiç yok. Bunu görüp anlamalı Hyde Park sevgililerini görüp...

Parklar ancak hüzün verir Doğu'da. İstanbul'da parklarda hep acılı insanlar oturur. Sıkıntılı, ürkek çiftler aralıklı bir uzaklık içinde dolaşırlar. Hüzün iner ağaçlardan, dallardan. Esintiler hüzün getirir. Hüzün duyurur konuşmalar. Batı'nın hiçbir parkı Hyde Park kadar hüzünden uzak değil. Evet, hüzün diye bir şey yok Hyde Park'ta. Kaç kez aradım bu duyguyu; adım adım, çevremde, içimde. Bulamadım. Hüzne karşı bir yer burası. İki adım attın mı Hatipler köşesinden sonra parka doğru, yeryüzünde acı diye, hüzün diye bir şey yokmuş gibi gelir. İsterse güneş de olmasın, kurşun rengi bir gökyüzü dursun tepenizde, hüzün yoktur gene.

Mutluluk vardır, sevinç vardır, iyi, tatlı, umutlu ne varsa, ne olabilirse onlar vardır. Yaşamaya bağlanmışsın... Yarından çok şey beklersin... Bunca sevişen çiftin arasında tek başına da olsan, içinde dünyanın derdi, sıkıntı kat kat yoğunlaşmış, donmuş kalmış da olsa bir gizli el mutlu duygular sunar sana...

Evet, gidin Londra'ya. İlk işiniz Hyde Park'a koşmak olsun. Bir saat, iki saat geçirin orada. Bırakın çarşı pazar gezmelerini, alışverişi, hatta sinemayı, tiyatroyu. Yaşamayı tadın. Mutluluk nedir, duyun. Hyde Park için bu övgülerin ne denli yetersiz olduğunu anlayacaksınız orada...

Galata Kulesi'nde Bir Ölüm

O yarım saati düşünüyorum; İstanbul ayağının altındaydı olanca güzelliğiyle. Hava kötüydü, bulanıktı, soğuktu. Her yer görülmüyordu belki. Gene de seyretti bir yerleri. Çocukluğunu geçirdiği mahalleleri, semtleri.

Belki de taşralıydı, Haydarpaşa'ya doğru baktı uzun uzun. Bu kente umutlarla dolu gelişine. Bir öğrenime başlamaya ya da bir işe ilk adımı atmaya, bir seviye, bir evliliğe... Sonra kırılan umutlar, yenilgiler, bozgunlar! Bambaşka nedenler de vardır: inançlarını yitiriş, yarına güven duyamamak, bir mutluluk düşü kuramamak... Yok bir çıkış yolu. Yok yarından iyi bir şeylerin gelmesi umudu. Ne yapmalı da kurtulmalı bu bataktan? Gömüle gömüle yitip gitmeli mi, yoksa başka bir yol mu aramalı, onurlu kararlı insana yakışan...

Bu anı yaşar zaman zaman, düşünen, duyan insan. Kendisiyle bir hesaplaşmadır, bir kesin karara varmadır, bir seçmedir bu. Yaşamalı mı, yaşamamalı mı? Hamlet'in ünlü sorusu gelir dikilir karşınıza. Ne der Camus: "Tek bir ciddi felsefi sorun vardır: cana kıyma. Yaşamın yaşanmaya değer olup olmadığı. Bu yargı, felsefenin temel sorusunu yanıtlar."

Yirmi beş yaşındaymış. Yarım saat seyretmiş çevreyi bir kahve içerek. Ta aşağıları, Galatasaray'ı, Kadıköy'ü, köprüleri, insanları... Son kahvesini içtiğini biliyordu. Belki de son sigarasını... Ölmeye kararlı bir insanın son dakikalarını kim yazabilir? Kimse. Hiçbir zaman bilmeyeceğiz kişinin ölüm öncesi düşüncelerini. Yalan olacak bütün tahminler. Hiçbir şey düşünmemiştir belki de. Kafasına takılmıştır

tek bir konu. O konuyu çözemeyince en büyük sorunu yanıtlamaya kalkmıştır, bu dünyadan kendi istediği anda çıkıp gitmek...

Balzac'ın bir sözü var bu konuda, diyor ki: "Canıma kıymak bin ölümden kaçma yoludur. Bin kez öleceğine bir kez ölmek daha akla yakındır." Şu dünyanın dertleri günde bin kez öldürür kişiyi. Ölüp ölüp dirilmek, bitmek tükenmek, sonra yeniden atılmak yaşama. Sonuçsuz bir çabada eriyip gitmek... Onun bunun, doğanın, insanların, olayların eline bırakmamak kendini... Acılara, ıstıraplara, işkencelere kendi elinle son vermek. Bin ölümden bir tekini seçmek. Meydan okurcasına topluma, geçmişe, geleceğe...

O yirmi beş yaşındaki genç adam da bir öğle vakti çıkmış Galata Kulesi'ne. Yarım saat oturmuş, sonra atmış kendini aşağıya. İlk kez bir cana kıyma olayına tanık olmuş tarihi kule. Kimdi o genç? Neden yaptı bu işi? Ruhsal dengesi mi bozuktu? Yoksa bilinçli bir davranış mı? Bilmiyorum. Bir şeyler yazılır söylenir, ama bütün bunlar yakıştırma haber gerçekleri olur ancak. İşin içyüzü bilinemez hiçbir zaman. Ölen götürür kendi gizlerini birlikte. Yaşamak mı, yaşamamak mı? Bu sorunu çözen ya da çözdüğünü sanan susku duvarını aşıyor. Geriye ölümcül insanların dedikodusu kalıyor. Birtakım yanlış yorumları, boş gevezelikleri...

"Cana kıyma bir cinayettir," diyor Elsa Triolet. Kim bir cani olmak ister, hem de kendi varlığının katili... Ama bir çizgiye gelinir bazen, ne ileri gidilir ne geri, dönüp kalınır bir noktada. Ardınızdan kovalayanlar vardır. Bin ölüm bekler köşelerde sizi. Balzac'ın dediği gibi bu ölümlerden bir tekini seçmek en iyisidir. O zaman çıkarsın bir kuleye, bir köprüye, bırakırsın kendini bir boşluğa, gelmişi geçmişi hatırlarsın, dalarsın sonsuzluğa... Hamlet'in ünlü bilmecesini çözmüşsündür, yaşamamak, evet yaşamamak daha iyi, demişsindir, ama kimse bilmez bunu, duymaz, anlamaz. Cinayet belki, ama hangi nedenler etken oldu, kimler, ne gibi olaylar? Bin ölümden kaçtıysa, kaçmak zorunda kaldıysa!.. Kim ne diyebilir o zaman?

Kısacık bir haberdi o cana kıyma olayı. Bin kez yaşadım o yarım saatlik zaman parçasını. Yarım saat kenti seyrediş en yüksek noktadan, bir fincan kahve, bir sigara, sonra Allahaısmarladık yeryüzü... Yazması, söylemesi kolay, yaşaması, ya yaşaması?..

Tarzan Öldü

Bazı şeyler vardır, hiç olmayacak sanırız. Ama olur. Tarzan da gençti bir zamanlar. Akla mı gelirdi onun da yaşlanacağı, günü gelip öleceği? Biz çocuktuk, o delikanlıydı. Düşünmezdik yaşlılık, ölüm diye şeylerin varlığını. Ağaçtan atladı mı aslanı bıçaklardı. Yamyamları bir görmesin, çığlık çığlığa üstlerine saldırırdı. Uçurumun tepesinden nehre daldı mı timsahlar kaçacak delik ararlardı. Ya Jane'i ince belinden tuttuğu gibi daldan dala uçurması!.. Avuçlarımız patlardı alkışlamaktan. Dudaklarımız ıslık çalmaktan şişerdi. Fındık, fıstık, kabak çekirdeği, leblebi cebimizde nasıl biterdi, anlayamazdık.

Hep çocuktuk o zamanlar. Bugün rastladığım o çökük vücutlu, ak saçlı insanlar hep çocuktu. İnanılmaz bir şey bu. Nasıl, nasıl olur? Bu çirkin çirkin erkekler, o boyalı boyalı kadınlar nasıl çocuk olabilmişler? Bakıyorum aynalara, kendi çocukluğumu görmek istiyorum. Tarzan gençken, biz çocukken, Jane daha dipdiriyken. Aynalarda beyaz pantolonlu bir çocuk beliriyor birden. Bol paçalı bir pantolon. İlk uzun pantolonunu giyen bir çocuk. Tıpkı o *Binbir Serüven Adası*'ndaki haydut kaptanınki gibi. Aynalarda kaptanın gülüşlerine benzer gülüşler, bakışlar, silah çekişler. Benim çocukluğum ha! Hayır, başka biri o. Benden başka biri. Hiç ilgisi yok. O kadınların, erkeklerin de uzakta kalan o çocuklarla bir ilgileri yok.

Her sabah yeni bir insan doğar bizimle. Uyanır, gerinir, kalkar. Yeni bir insandır o. Başka biri. Bir gün önceki gitti, yepyenisi geldi. Hatırlar bazı şeyleri. Önce hiç hatırlayamaz. Her şey boştur, tertemizdir. Çok kısa sürer bu boşluk. Bu bembeyazlık. Göz açıp ka-

payana kadar. Kısa bir an. Nedir bir an? Belki bütün bir yaşama. O, bir anda yoktur dün de, yarın da. Yeniyizdir, başkayızdır. Sonra yavaş yavaş içimizde bir şeyler uyanır. Çoğu defa acımsı, kekremsi bir tatla. Bize, dünden, önceki günden, geçen yıldan, on yıl, yirmi yıl öteden gelen bir şeyler. Bölük pörçük anılar, düşünceler. Birbirine hemencecik bağlanmaya çalışan hayat parçaları. Kâh yanlış bağlanır bu parçalar. Yıllar günler tersine yapışır bazen. Çocukluğumuzun bir anısı düne geliverir de dünün bir olayı çok gerilere kaçıp gider. Anlarız sürüp giden bir yaratık olduğumuzu. Karımızı, kızımızı tanırız. Anamızı, arkadaşlarımızı. İşimizi, gündelik yolumuzu. Bir gün önce bıraktığımız yerden yaşamaya koyuluruz yeniden.

Geçmişteki çocuklar, delikanlılar başka başka kimseler. Onlar canlıydı, dipdiriydi. Bizim içimizdeki anılarda da öyle. Başkaları bizim o eski hallerimizi nasıl hatırlarsa biz de öyle hatırlarız kendimizi. Üçüncü bir kişi gibi. Dıştan. Geriden. Güleriz o günlerdeki ahmaklıklarımıza, yanılmalarımıza. Ha bir filmde seyrettik, ha bir romanda okuduk. Öyledir gençlik, çocukluk anıları. Ölmüştür o gençler, o çocuklar. Gerçekten ölmüştür, yavaş yavaş, belirsizcesine. Geceler gündüzler içinde. Suyunu sızdıran bir toprak testi gibi aktığını sezdirmeden tükenivermiştir.

Yolda gördüm. Gözlerinden tanıdım. Belki o da beni. Gözler korkunç, gözler olmayınca kişi kalmaz ortada, görülen onun yürüyen cesedidir. Gözleri anlattı her şeyi. Bir an... Geçip giderken. Gözleriyle hatırlıyordu o da. Neler seyretti bu gözler? Ta, o Tarzan filmlerinden bu yana. Ta, sur dibindeki arsada Tarzancılık oyunlarından bu yana. Her şey bu gözlerde. Eller, dudaklar, saçlar, bacaklar değişmiş. Alıp başını gitmiş, hepsi. Yenileri, yabancıları gelmiş. Bir, değişmeyen, gözler. Bize en bağlı yerimiz. Gözler insanın anlamını duyuran, insanı insan kılan...

Şimdi o eski Tarzanların, Janelerin, yamyamların, haydutların çocukluk çağlarını yaşıyorum. Zamanı ortasından kestim ilkin. Bin-

bir parçaya böldüm sonra. En eski, en eski parçaları serdim önüme. Bir yabancı gibi, bu yaşanmış zaman parçalarını inceliyorum. Kendim de varım içinde. Kendim sandığım bir utangaç çocuk. Golf ya da beyaz uzun pantolonlu ilkokul son sınıf öğrencisi. Sinema afişlerinin önünde görüyorum onu. Resimleri seyrederken, arkadaşları ile itişirken. Sonra korkunç sahneler birbirini kovalıyor: koskoca bir çukurda dev gibi bir goril. Tarzan'ı itiyorlar o çukura. Tepesinde cüce vahşiler. Ellerindeki uzun okları Tarzan'a batırıyorlar. Bir yanda dev goril, bir yanda cüce vahşiler. Tarzan ilk defa ne yapacağını şaşırmış. Tarzan'a daha önce kötülük eden ama şimdi cücelere tutsak düştükleri için gene de Tarzan'dan yardım bekleyen o kötü beyazlar. İnce bıyıklı, tüfekli, uygar Avrupalılar, Amerikalılar. Niye böyledir insanoğlu? Önce güvensiz, kendini beğenmiş, ezici, vurucu ama başı sıkışınca, sönüveren bir balon! Nerde o ilk günkü Tarzan'ı küçümseyişler! Tarzan'a beyaz bir maymunmuş gibi davranışlar! Şimdi kapatıldıkları daracık yerde Tarzan'ın kendilerini kurtarmasını bekliyorlar. Biliyorlar nasıl olsa kurtarılacaklarını. Önceden hazırlanmışlar buna. Tarzan, ölümsüz insan. Belki film bitmeden o en kötüsü, o pis bıyıklı kılavuz gene bir kalleşliğe kalkışacak. Bilmem ne dağındaki defineyi tek başına elde etmek için. Gene de Tarzan kıymayacak ona. Ayağı takılıp ya uçuruma yuvarlanacak ya da timsahların ırmağına. Tarzan gorille, cücelerle boğuşurken bir çığlık atacak, filler, su başında yıkanan o dost filler koşacaklar ağaçları devirerek Tarzan'ı kurtarmaya. Bir anda cüceler çil yavrusuna dönecek. Tarzan'la arkadaşları fillerin sırtında uzaklaşacaklar tehlikeden...

Hep o anı yaşardım. Tarzan'ın güç duruma düştüğü o anı. Nasıl olsa kurtarılacağını bile bile. Tarzan gençti o zamanlar. İlk filmiydi belki de Weismüllere'in. Jane ne kadar sıcaktı. İpincecikti. Tarzan'ın kollarında. Sonra yaşlandılar, Tarzan da, Jane de. Beyazperdedeki de, gerçekteki de. Bütün Tarzanlar da onlarla beraber. Bizim Tarzanımız da. Hayatın tokatlarını yiye yiye...

Dutun dalları yüksekti çok. Öyle gelirdi bana. Hele en üst dal. Ben ilk dala çıkabilirdim ancak. Tarzan bir fırladı mı, ta tepedeydi. Bir de ip takmıştı o iri dala. Bağırır bağırmaz kendini boşluğa bırakır, karşı duvara atlardı. En büyük başarısı buydu. Duttan duvara, oradan da erik ağacına atlamak. Bir isteği vardı, bir kızı belinden tutarak duttan duvara, oradan da erik ağacına atlayabilmek. Filmdeki Tarzan gibi. Yapamadı, mahallenin hiçbir kızı yanaşmadı bu serüvene. Tarzan'ın ağaçları adını vermiştik bu ağaçlara. Sonraları, çok sonraları bu ağaçları seyrederken gözlerime inanamamıştım. Bu muydu o günlerin tehlikeli serüvenlerine sahne olan yer? O üst dal öylesine yakındı ki artık. Elimi uzatsam tutabilirdim. Tarzan'ın ağaçları zamanla küçülmüş müydü, yoksa başka şeyler mi olmuştu?

En ön sıraya otururdu. Önden film daha iyi görülürmüş! Tek başına gider yerleşirdi orta sandalyeye, "Tarzan bana sesleniyor. Gel ormanlarıma diyor. Göz kırpıyor ama siz görmüyorsunuz," derdi. Düşleri buydu hep: Tarzan'ı bulmak. O ormanlarda yaşamak. Hiç değilse Tarzan filmlerinde oynamak. Yamyam rolünde olsun. Ama kötülerin yanında değil ha! Tarzan'dan yana bir vahşi. Onu kurtarsın, iplerini çözsün... Sokaklarda geçerken yarı alaylı, "Tarzan, Tarzan!" seslerini duyar, sevinirdi. Cami avlusunda kaleci durunca, karşı takımın hiçbir oyuncusu yanına yaklaşamazdı. Surun tepesinde akşam vakti avaz avaz bağırması hep kulaklarımda. Beyazıt Kulesi'nden bir gün bütün şehre seslenmiş Tarzan diliyle. Rüzgâr almış uçurmuş bağırmasını... Yalnız biz tanıdık onu, biz alkışladık, çevirdiği filmleri yalnız biz seyrettik. Yıllarca. İlkokulda, ortaokulda. O ilkokuldan sonra çalışmaya başlamıştı. Bir muhallebicide çıraktı. Sinemanın yanındakinde. Makinist kapıyı açık bırakınca Tarzan'ın sesi sokağa yayılırdı. Sıcak havalarda küçük bahçede oturanlara dondurma taşırken görürdük onu. Sessizce bir Tarzan bağırması taklidi yapardı. Alışmıştık semtimizin Tarzan'ına. Perdedeki ile gerçekteki birbirine karışmıştı. Sanki Tarzan o tehlikeli serüvenlerden usanmış, uygarlığa

dönmüştü. Ormanlar kralı şehirde ne yapacak? Olsa olsa dondurmacıya çırak olur elbet.

Ne çok Tarzan filmleri oynanırdı o günlerde! Bitip tükenmezdi çilesi Tarzan'ın, Jane'in. Yıllar geçer, hep heyecan içinde yaşarlardı. Vahşiler, aslanlar, timsahlar, filler arasında. Yavaş yavaş, unutuyorduk Tarzan'ı. Gerçek yaşamın ağırlığı çöküyordu üstümüze. Okullar bitti, gençliğin düz yolları tükendi. Serüvenler çirkinleşti. Tarzanlar, Janeler yaşamımızdan uzaklaştılar. Gerçekler yolumuzu kesti. Ama beyazperdenin Tarzan'ıyla, bizim Tarzan için gerçek yaşam hep aynı kaldı. Bir düş, bir serüven şiiri tadıyla. Yılların sayısı hatırlanmaz oldu bir gün. Sokaklar, evler yıkıldı, yollar açıldı. Tarzanlar değişti, Janeler değişti. Vahşiler uygarlaştı. Aslanlar, filler hayvanat bahçelerine kapatıldı. Ormanları, silindirler yok etti...

Gözleri değişmemiş hiç. O eski serüvenci, düşçü gözler. Yaşlanmayan gözleri yalnız. Tarzan yaşlanmış, çökmüş. Neler neler geçti başından kimbilir? Cangıllarda bile eşine rastlanmayan nice işler, nice savaşlar! Şu gündelik yaşamın içinde ne timsahlar, ne gergedanlar, nice nice yamyamlar yolunu kesti, pusular kurdu! Karşı kaldırımda durdum. Film afişlerini seyrederken gözüm hep ondaydı. Yoktu Tarzan filmleri artık. Yaşlanmıştı eski Tarzan! Yenileri çıkmıştı ortaya. Genç Tarzanlara Tarzan denemezdi ki! Jane anne olmuştu, belki de nine. Değişmişti çok şeyler... Yanından geçtim. Uzun uzun baktım gözlerine. Gözleri gençti. Eski günlerin aynasıydı. O Tarzan filmlerinin oynandığı bir perdeydi. Gorille savaşan Tarzan'ın çektiği sıkıntıyı, cüce yamyamların mızraklarını, fillerin saldırısını, timsahların esneyişini seyrettim orada. Bir anda hepsini. Bunlar düş gerçekleriydi. Oysa gerçeğin düşlere sığmayan çirkinlikleri öylesine çoktu ki! Bu gözlerde yoktu bunlar... İriyarı, kaba saba bir adam. İlgisiz biri benim için. Çocukluk anılarımdaki Tarzan'la hiçbir ilişiği yok. Yaşlanmış bir Tarzan, Tarzan sayılmaz ki! Yok yok, başkaları bunlar, Tarzanlar, Janeler, ötekiler, hepsi. Yıllar gerisinde ka-

lanlar öldüler, çocukken. Kendileri de bilmeden, anlamadan. Yaşlandı Tarzan da. Yaşlandı, sonra öldü.

Hepimiz öldük. Öldüğümüzü anlamadan. Tarzanlar, Janeler. Hepimiz öldük. Anılar kaldı, tek tük. Yaşayan, yürüyen. Konuşan bu insanlar kendilerinin birer anısı işte. Hepimiz birer anıyız. Ölü bir anı. Yaşıyoruz diye kendimizi aldatıyoruz. Öldüğümüzü gizliyoruz. Birbirimizden, kendimizden.

Hayri Bey'li Üsküdar

"Hayri Bey üç bin lira ikramiye almış," dedi babam. Annem çok sevindi. Hepimiz sevindik. Hayri Bey'i karşımda gördüm: Seyrekleşmiş apak sakalını sıvazlıyordu ya da küçük ipek seccadesinde namaz kılıyordu, Osman'ı, Nesrin'i düşündüm. Ne kadar mutluydular şimdi. Üç bin liraydı bu. Üç bin tane birer lira! Saymakla bitmezdi, üst üste koysan tavanı bulurdu!

Yemek soğumuş önümde. Annem hatırlattı. Babam güldü: "Hayri Bey dün bana geldi. Ne yapacağım şimdi bu parayla, dedi." Annem atıldı: "Ev alsın başını soksun," dedi. "Üsküdar'da bin liraya evler var! Kiradan kurtulur. Hem kızı var. Damadı içgüveysi alır." Neler neler düşünürdü annem. Hepsini birden hem de. Kaç şeyi birden sıraladı! Ev, Üsküdar, kız, damat, kira!

Hayri Bey Amca'nın oturduğu ev bir akrabasınındı... Tek katlı üç oda. Altta sokaktan girilen taş bir bodrum vardı. Az ilerde bir yokuştan Salacak İskelesi'ne inilirdi. Tepede boş bir arsada gençler futbol oynarlardı. Her gelişime ben de maçları seyreder, bazen kaleci dururdum. Takıma girmeyince gider ufak vapurları seyrederdim. Osman'la taşı denize atabilmek için uğraşırdık. Bir defa bile attığımız taş denize ulaşamadı. "Sapan olsa!" derdi Osman. Bembeyaz bir çocuktu. Benden bir yaş küçük. Nesrin ise iki yaş büyüktü. Kara kara gözleriyle genç kızlığın ilk adımındaydı. Bir yaz içinde değişivermişti. Koşmaca, saklambaç oyunlarından çekti kendini. Sokağa çıkmaz oldu. Köşe sedirinde gizlice bir şeyler okurdu. Yirmi beş kuruşa satılan romanları toplamıştı. Benden kitaplar isterdi. Verdiklerimi beğenmezdi bir türlü.

Çok sevindim üç bin liraya. Annem, "Zeliha Hanım birazcık rahatlar," dedi. Zeliha Hanım! Saçları dökük koşuşurken, sofra hazırlarken, yemek pişirirken Zeliha Hanım! Gençliğinde ne güzeldi kimbilir! Kızı esmer, kendisi sarışın. Zeliha Hanım dünyaya iş görmeye, yemek pişirmeye gelmiş. Bir de çocuk doğurmaya. İki çocuğu küçükken ölmüş. Her gidişimizde döndürür, dolaştırır, ölen çocuklarından söz açardı. Ağlardı anlatırken. Annem de ölen çocuklarını hatırlardı. Birlikte ağlarlardı sessizce. Yıllarca önce ölmüş çocukları için dökülen bu gözyaşları bize yersiz gelirdi. Ölmüşler, on, yirmi yıl önce. "Büyüseydi şimdi delikanlıydı," derdi annem.

Zeliha Hanım uçar şimdi sevinçten. Üç bin lira. En iyisi ev almak bu parayla. Belki oturdukları evi akrabaları satar. Böylece her ay on lira ödemekten kurtulurlardı. Üç bin lira bitmek bilmezdi. Bana her bayramda bir gümüş lira verirdi babam. Üç gün harcardım, tüketemezdim. O manda gözü yirmi beşlikler erimezdi ne alsan! Salıncaklar, atlar, eşekler, niyetler, şekerler, çikolatalar, dergiler! Hayri Bey üç bini gümüş liralar halinde alsa ne iyiydi! Yan yana dizer, üst üste dizer, sıra sıra dizer, seyrederdi saatlerce. Sonra da o paranın yarısını verir, o evi alırdı.

Uzun süre Üsküdar'a gidemedik. Hep merak edip durduk, ne yaptılar diye. Bir gün Zeliha Hanım bize gelmişti. Bahçede annemle oturdular. Konu, hep evdi. Zeliha Hanım da annem gibi düşünmüş, oturdukları evin alınmasını istiyormuş. Hayri Bey'se ticaret yapacağım diye tutturmuş. Babamın bu yersiz isteği önlemesini rica etmeye gelmiş. Ticaret işleri çok uzaktı Hayri Bey'den. Zeliha Hanım ağlıyordu: "Gidecek bu para elimizden, gidecek." Babam birkaç gün sonra Hayri Bey'le gidip görüştü. Hayri Bey bir bakkal dükkânı açacağım deyip dururmuş. Bir ufak mahalle bakkaliyesi. "Yıllar yılı beyaz gömlekli, kolalı yakalı, ütülü elbiseli bir memur olduk da ne kazandık!" dermiş hep. Bir Yorgi Efendi varmış o çevrede, yılların bakkalı, adam sıra sıra evler kurmuş. "Ona top attıracağım," diyormuş Hayri Bey.

Hep güldük. Babamdı en çok gülen. Hiç aklı kesmiyordu bu işi. Nasıl olsa olmaz, diyordu. Vazgeçer, cayardı son dakikada. Öyle güvenliydi ki. Ama bazen en olmaz sanılan şeyler gerçekleşiverir. Aradan iki-üç hafta geçti. Zeliha Hanım geldi bir gün. Çok, ama çok sevinçliydi. Hep gülüyordu. Annem o üç bin lirayla ev aldılar sandı. Değilmiş! Hayri Bey evin altındaki bodrumda ufak bir bakkal dükkânı açmış. Zeliha Hanım kocasından çok bu işin gönüllüsü kesilmişti. "Ev alınacak ne olacak. Haklıymış bizim bey. Bu daha iyi. Baksanıza Yorgi'ye!" deyip duruyordu. Annem bu mutluluğu bozmaya kıyamadı. Varsın bir süre mutlu saysınlar kendilerini. Bir ev yerine, belirli bir mutluluk pahalı bir şeydi. Düşlere dalmıştım. Hayri Bey'in dükkânını görmek için neler vermezdim o anda. Günler geçti gene. Bir gün Üsküdar'a gidecektik nasıl olsa. Hayri Bey'li Üsküdar'da bir bakkaliye bizi bekliyordu.

Küçük vapurdan inip yokuşun tepesine çıkınca sokağın köşesindeki yıkık duvarda şöyle bir karton gördüm: "Bereket Bakkaliyesi bu sokaktadır." Üsküdar'daydık. Hayri Bey'in dükkânını artık görecektim. Eve varana kadar koştum. Annem gerilerde kaldı. Dükkâna dört basamakla iniliyordu. Vitrin diye bir şey yoktu. Sokağa iki çuval pirinç, bir çuval şeker konmuş. Kapının üstünde bir levha. Hayri Bey sülüs yazısıyla kimbilir kaç gün uğraşmıştı bu Bismillahirrahmanirrahim'i yazmak için. Ufak gemilere, yelkenlilere benzeyen Arapça harfleri seyre daldım. Ufak bir kız çocuğu sirke almaya gelmişti. Hayri Bey başında kapkara beresi sirke dolduruyordu huniyle. Şişeyi tarttı, fazla geldi, boşalttı, "Eksik gelse sana yazık. Günahın büyüğü küçüğü yok kızım, yok." Sonunda dengeyi buldu. Şişeyi uzattı, beş kuruşu aldı. Kız çıkarken ben girdim. "Amca bir çikolata!" dedim. Anlamadı ilkin. Bir Melba uzattı. Sonra tanıdı: "Vay külhani." Sonra çikolatayı elime tutuşturdu. "Al cebine at!" dedi. Baktım Osman belirmiş. Çikolatanın yarısını kopardım, ona uzattım. Hemen yuttu. Bu sırada bir komşu hanım geldi dükkâna. "Beş

kuruşluk helva!" dedi. Hayri Bey şöyle bir doğruldu. "Hanım hanım, ben adama beş kuruşluk helva vermem!" dedi. Kadın parayı uzattı. Hayri Bey, "Beş kuruşluk helva, yüz paralık ayva. Kırk paralık zeytin..." diye söylene söylene helvayı kesti, kâğıda sardı.

Annem de gelmişti. Eve girdik, sedirlere oturduk. Osman bir işaret çaktı kalktım. Hayri Bey dükkânı kapatmış annemle konuşmaya gelmişti. Osman dükkânın arka kapısından beni içeri soktu. Şekerlemelere uzandı. "Al istediğin kadar," dedi. Sonra, sokağa çıktık. Baktım elinde koca bir çikolata. Denizi gören arsaya koştuk çikolataları kemirerek. "Niye aldın bunları?" dedim. "Kimse almıyor ki," dedi. "Hep ufakları alıyorlar. Bunlar kurtlanacak. Biz yiyoruz." "Baban biliyor mu?" dedim. Güldü. "Bu gece yemeğe kalsanız. Telkadayıfı var," dedi.

Deniz ayaklarımızın altındaydı. İskeleye ufacık bir vapur yanaştı. Birkaç kişi yokuşu tırmanmaya koyuldular. Sessiz bir film seyreder gibiydik. Kuşlar ötüyordu yalnız. Martılar başımızın üstünde uçuyorlardı. "Bakkallık iyi mi?" dedim. "Sen de çalışıyor musun?" "Tabii," dedi. "Leblebi yemek var, şeker aşırmak var, çikolata yutmak var."

O akşam yemeğe kaldık. Telkadayıfı vardı. Pilav nefisti. Bir tabak, bir tabak daha. Dolup dolup boşalıyordu sofra. Hayri Bey nasıl ikram edeceğini bilmiyordu. "İyi ki şu dükkânı açmışız," diyor, insanın eli altında şekerler, unlar, yağlar bulunmasının iyiliklerinden bahsediyordu. Beyaz sakalını seyrediyordum yemekte. Mutluydu sakalı. Otuz yıllık memurluk hayatından sonra ilk defa ışıklı bir şeyler yanıyordu gözlerinde. Sakalına yansıyordu bu mutluluk. Elinin altında bol yemek, bol tatlı! "Dün kaymaklı kadayıf yapmıştık. Geleceğinizi bilsek gene yapardık." Pazara bekliyorlardı bizi. Babam da gelmeliydi. Kaymaklı kadayıfı birlikte yemeliydik.

Yemekten sonra Hayri Bey'le birlikte gene dükkâna indik. Annemle, Zeliha Hanım köşe minderinde sohbete dalmışlardı. Nesrin'e bir deniz subayı talip olmuş. Onu konuşacaklardı herhalde. Şu ka-

darını duydum: "Eh şimdi biz de variyetli sayılıyoruz. Talipleri çoğalacak." Nesrin, yemekten sonra romanını alıp köşesine çekilmişti. Yemekte az yemişti, babası, "Kız bulmuşken ye yiyeceğin kadar, el adamı insanı baklava börekle beslemez!" demişti.

İhtiyar bir kadın üç basamağı ağır ağır iniyordu. Her basamakta bir-iki dakika dinlenerek. Osman'la beraber koluna girdik. Çenesi durmadan işliyordu kadının. Neler söylemiyordu ki. Hayri Bey'e baktım, hiç memnun değil; suratı asık. Osman, "Kocakarı başımızın derdi oldu," dedi. "Küp gibi sağır, gene ne isteyecek bakalım?" Kadın zorla yaklaştı tezgâha. İki yanındaydık, düşer diye bekliyorduk tetikte. Bir şişe uzattı. Minicik bir şişe. "Zeytinyağı koy şuna!" dedi. Doldurulan şişeyi aldı, beş kuruş uzattı. Gene kollarına girdik, sokağa kadar çıkardık. Köşeye kadar götürdük. Dükkâna geri geldiğimizde başı örtülü bir kadın yüz paralık zeytin sardırıyordu. Beş kuruşluk helva, yüz liralık zeytin, yedi buçukluk çikolata, iki yüz elli dirhem pirinç. Dükkân tıkır tıkır işliyordu. Osman'la paketleri sarıyor, terazide tartıyorduk. Arada bir Hayri Bey Amca'nın uzattığı karamelaları atıştırıyorduk.

Akşam evde babam kahkahalar atarak dinledi anlattıklarımı. Yüz paralık sirke, beş kuruşluk helva... "Sen tut da bakkal olma!" dedi. Kaymaklı kadayıf yemek için bir gün Üsküdar'a geçecektik. Nasıl olsa iflas saati yakındı. Annem, "Bari birine devretse de parasını kurtarsa," diyordu. Her gün börekler, kadayıflar, helvalar, çikolatalarla dolu sofraya sermaye dayanır mıydı? Babam, "Hayri, sermayeyi kediye yükletmiyor, daha iyisini yapıyor, mideye indiriyor!" diyordu.

Gidemedik kadayıf yemeye. Zaman da öyle çabuk geçiyordu ki! Geçen zaman içinde neler de olmuyordu! Annemin hastalıkları, sonra babamın ölüm denen bir kapıdan çıkıp gidişi, evimizin yıkılışı, çocukluğun birden kopuşu. Hepsi sanki bir anda oldu. Hayri Bey'in bakkal dükkânı batmıştı çoktan. Helvalar, şekerler, pey-

nirler yenmişti. Yenmeyenler çürümüştü. Çuvalları fareler kemirmişti. Topu atmıştı Hayri Bey. Nesrin evlenmişti. Osman askere gitmişti. Karı koca o küçük kira evinde yalnızdılar artık. Hayri Bey yerinden kıpırdayamıyordu. Yatağında dededen kalma yazmalarını okuyarak oyalanıyordu. Biz de ana oğul kentin uzak bir semtindeydik. Yalnızdık. Anılarımızı bile unutmuştuk. Eski kişiliğimize yabancıydık. Yaşamımız bir yalana benziyordu. Üsküdar çok ötelerdeydi. Hayri Bey'in bakkal dükkânı, kadayıflar, çikolatalar düşte görülen uydurma şeylerdi.

Yıllar aktı böylece. Bir gün yolum Üsküdar'a düştü nasılsa. Büyümüştüm artık. Her şey değişik geliyordu bana. Üsküdar, başka bir Üsküdar'dı, yabancıydı, tanınmaz bir yerdi. Yokuşu aştım. Küçük evin sokağına saptım. Bakkal Yorgi'nin dükkânı büyümüştü. Vitrinde koca bir buzdolabı vardı. Yorgi kasadaydı. Hayri Beylerin evine vardım. Zeliha Hanım kapının önünü yıkıyordu. Bembeyazdı o altın renkli saçları. Tanımadı. Bir süre bakıştık. "Bakkaliyeden yüz paralık helva alacaktım, geç kaldım galiba," dedim. Gülümsedi birden. Genç yaşların Zeliha Hanım'ı sanki bir an için geldi, sonra gitti gene. İçeri girdik. Hayri Bey yatağında uyuyordu. Kimseyi tanımıyormuş. Karısını, oğlunu, kızını bile. Başka bir dünyaya gitmiş. Uyandığı zaman elini öptüm. Baktı. Güldü bana. Adımı söyledim. Anlamadı. "Amca yüz paralık helva tartsana," dedim. Gülmeyi kesti. Derinden baktı. Kara bir duman bürüdü bakışlarını. Bir şeyleri mi hatırlamıştı? Elimi yakaladı, sıktı, sonra başını öteye çevirdi. Kendi dünyasına döndü yeniden. Zeliha Hanım'la konuştuklarımız hep aynıydı: geçmiş, Hayri Bey, kızları, oğlu Osman. Sonra babamın ölümü, annem, ben, okul...

Gece iniyordu Üsküdar'a. Bakkal dükkânı şimdi kömürlüktü. Bir süre kapının önünde durdum. Sonra ardıma bakmadan çekip gittim. Kadayıflar, helvalar yoktu artık. Küçük emekli aylığıyla geçinen yaşlı karı kocayı unutmalıydım. Kötüydü dünya, çok kötüy-

dü. Üsküdar başka Üsküdar'dı. Hayri Bey'in Üsküdar'ı yitip gitmişti. Hayri Bey Amca'nın ölü dünyasında yaşıyordu eski Üsküdar bütün canlılığıyla. Bakkal dükkânları işliyor, müşteriler geliyor, yemekler pişiriliyordu gene. Apartmanlar yükselmiş, otomobiller çoğalmıştı çevremde. Radyoda caz parçaları.

Bir yıl daha geçti. Zeliha Hanım bize geldi bir akşam. Adresi ben mi vermişim, aramış da mı bulmuş? Annemle misafir odasındaydılar eve geldiğimde. Hayri Bey Amca'yı sordum. Ağladı: Ölmüş Hayri Bey. Üç ay önce bir akşam konuşmuş ilk kez. Yıllardır süren sessizliğini bozmuş. Askerden gelen oğlu Osman'a, "Bana kaymaklı bir komposto getir!" demiş. Kaymaklı komposto! Susmuş sonra. Osman gitmiş aramış bulmuş kompostoyu! Bir tencereye doldurup getirmiş. Hayri Bey o eski günleri, o parlak tüccarlık hayatını yaşamış kompostoyu yerken. Mutluymuş, gülüyormuş, oğlunu öpmüş, başını yastığa koymuş, dalmış. Sabaha uyanmamış.

Üsküdar, Hayri Bey'siz artık. Hayri Bey'siz Üsküdar anlamsız bir yerdi. Sokaklar, yapılar, camiler, insanlar bir araya gelmiş. Üsküdar adında bir semt kurmuşlar. Yıllarca gidemedim bu yabancı Üsküdar'a. Hele kaymaklı kadayıflara, tatlılara, kompostolara düşman kesildim. Nasıl yerler o ağır tatlıları! Nesini severler o Üsküdar'ın! Ben yitirmiştim kendi Üsküdar'ımı, Hayri Bey'in Üsküdar'ını. Herkes de yitirsin istedim!

Düş Sevi

Hiç bilmediğim yerlerdi buralar. Daha önceleri yolum hiç düşmemişti. Bir sürü eğri büğrü yokuş, daracık sokak. Harap evler, ufak dükkânlar. Kentin ortasında bir taşra kasabası. Akşamın ilk karanlığı, ortaçağ filmlerini hatırlatan bir şeyler veriyordu insana. Bir köşeyi döndük. Minaresi kopuk bir caminin avlusuna çıktık.

"Nerde bekleyecekti?" dedim.

"Sen burada dur!" dedi.

Karanlıkta yüzü görülmüyordu. Trençkotunun yakasını kaldırmıştı. Cigara paketini çıkardı uzattı. Almadım, o yaktı.

"Sen dur," dedi. "Ben bir bakayım. İşler yolundaysa ıslık çalarım, gelirsin. İşte böyle..."

Fred Astaire'in *Top Hat* filmindeki ünlü melodiyi çaldı.

"Tamam mı?"

"Tamam, anladım," dedim. "Ama uzatma."

Yürüdü gitti.

Hava soğuktu. Sinirliydim üstelik. Ellerimi ne yapacağımı bilemiyordum. Cebime koyuyordum, olmuyordu. Arkamda kavuşturuyordum, olmuyordu. Saçlarımı parmaklarımla düzeltiyordum ikide bir. Bir zincir olmalıydı elimde, sallamalıydım. Sıkıntımı alırdı, vakit geçirtirdi. Bir sigara almadığıma pişman oldum. Durup çevremi seyre başladım. Önce gökyüzüne baktım. Kararmaya doğru gidiyordu. Her an koyulaşan bir mavilik. Yıldızlar siliktiler. Avlunun öteki ucundaki ahşap evlerin ışıkları yandı birden. Sonra sokak lam-

baları. Hangi evdi acaba? Kız belki de çıkmamıştı. Penceresinden avluyu seyrediyordu. Ama bu evlerden biri değildi. Öyle olsa kız burada buluşalım demezdi. Nasıl bir kızdı acaba? Seviyor muydu arkadaşımı? Bu gece öpüşecekler miydi?

Bir beş dakika akıp geçti. Durup durup kol saatime bakıyordum. Karanlıkta, akreple yelkovanın fosforları parlıyordu. Yıldızlar gitgide meydana çıkıyorlardı. Sabırsızlanıyordum. Türlü şeyler geçiyordu aklımdan. Korkumu unutmak için arkadaşımı düşünüyordum. Onun garip serüvenlerindeki yerim birden çok tuhaf göründü gözüme. İlki değildi bu. Onun serüvenleri biraz da benim sayılırdı. Birlikte yaşardık çoğunu.

Fred Astaire'in şarkısı birden duyuldu. Oldukça uzaktan. Yönünü bulamadım. Ara sokağa doğru koştum. İki yanı mezarlık daracık sokağın köşesinde karşıma çıktı. Baktım, kız yoktu.

"Ne oldu?" dedim.

"Geldi. Gitti," dedi.

"Niye kalmadı? Hani ben görecektim?"

"Ağabeysi gelmiş askerden. Fazla kalamazmış."

Avluyu yeniden aştık. Koluma girdi. Sır verircesine:

"Dudaklarından öptüm. Emdim, dişledim," dedi.

Islıkla bir dans havası tutturdu.

"Yarın gece gene gelecek. Daha çok kalacak," dedi. "Senden bahsettik. Tanımak istiyor. Bir arkadaşı varmış, sana tanıştıracak. Esmer bir kızmış."

"Yok canım!" dedim.

Geldiğimiz yoldan değil, başka taraftan dönüyorduk.

"Her defasında şaşırırım zaten," dedi. "Ne Allahın cezası yer."

Yanımızdan tek tük geçenler vardı. Karanlık koyulaştıkça koyulaşıyordu. Boyuna taşlara çarpıyor, sendeliyordum. Tramvay caddesine bir çıksaydık. Dondurmacıya gider, bir külah doldurtur, yola öyle devam ederdik.

"Taş gibi göğüsleri," dedi.

"Yarın nereye götüreceksin?"

"Bir gün Yenikapı'ya gelecekler arkadaşıyla. Kayığa biner açılırız, sen de varsın tabii. Açıklarda neler olmaz."

"Gözleri ne renk?" dedim.

Düşünekaldı.

"Ya saçları?"

"Siyah gibi?" dedi.

"Güzel mi yani?"

"Güzel sayılır. Öpmesini öyle biliyor ki."

Öpüşmek nasıl şeydi! İki dudak birleşince ses çıkar mıydı? Bir tuhaf çıtırtı. Filmlerde öpüşülürken hiç ses duyulmazdı. Bir dudak öteki dudağın içine mi girerdi? Dişler ısırır mıydı? Dil, dil ne yapardı? Diller de birleşir miydi? Dudakların ateşi vücutlara da yayılırdı elbet. Kalbin atışı hızlanırdı. Vücudun bir yerlerinde garip şeyler olurdu.

"Sen hiçbir kızla öpüşmedin mi?"

Öpüşmemiştim. Uydurdum.

"Öpüştüm."

"Atma."

"Sen öyle bil."

"Ne zaman?"

"Geçen yaz, Suadiye'de. O anlattığım esmer kızla."

İnanmadığını biliyordum. Üstünde durmadı.

"Öyle olsun," dedi. Sustu. Ben de sustum. Sigarası bir yanıp bir sönüyordu. Bir adım önümde gidiyordu. Ardından onu izliyordum. Bir kızı kollarıma almalıydım. Sıkmalıydım. Dudaklarımı onunkiyle birleştirmeliydim. Beş dakika, on dakika öylece kalmalıydık. Soluklarımız kesilmeliydi. Geçen yaz, üzüm kütüklerinin altında bu işi becermeliydim.

O ağustos akşamını yeniden yaşıyordum. Çam kokusu bahçeyi sarmıştı. Meyve doluydu ağaçların hepsi. Üzüm salkımları başımızın üstündeydi. Yere uzanmıştık. Bizi arıyorlardı. Bir banka soymuştuk. Bir erkek, bir dişi, iki haydut. Polisler ardımıza düşmüştü. Bütün bahçeyi adım adım tarıyorlardı. Meral bana sokulmuştu iyice. Yanaklarımız birbirine değiyordu. Elini tutuyordum. Sıcacıktı eli. Susuyorduk. Akşamın çeşitli seslerini dinliyorduk. Kardeşleri uzun sopaları sağa sola sallayarak dolaşıyorlardı. Tabancaydı ellerindeki. Meral'in dudaklarına soluğum değiyordu. Bir çeksem kucağıma düşecekti. Ama çekmemiştim. Bir an sürmüştü çekingenliğim. O anı yaşayamamıştım. Düşte kurmuştum. O an, boş kalmıştı, dolmamıştı. Sonraları, çok sonraları, o boş anı kendi kendime doldurdum. Sanki Meral'i kollarıma almıştım. Üzümlerin altına yatmıştı. Uzun uzun öpüşmüştük. Yalandı hepsi, uydurmaydı. Ama olabilirdi. Olabilecek şeylerdi. Öyleyse niye olmuş sayılmamalı? Gerçek diye kabullenmemeli! Ben de öyle yapmıştım. Meral'i öptüğümü gerçek saymıştım. İki çift dudağın birbirine yapışmasını düşte kura kura bunu gerçekten daha derin olarak duymuştum, yaşamıştım. Onu öpseydim, öpüşmek gerçeğini bu kadar iyi bilemezdim. Buna inandırmıştım kendimi.

Bir futbol alanına çıkmıştık. Pazarları burada maçlar yapılırdı. Karanlıkta kaleler görülmüyordu. Alanda kimseler yoktu.

"Pazara maç var," dedi.

"Kiminle?"

"Fatih İdman'la."

Maç delisiydi arkadaşım. Futbol ayakkabıları ile övünürdü. Sağ iç oynardı okul takımında. Ben az maça giderdim. Hoşuma gitmezdi pek. Meşin bir topun ardı sıra bu kadar koşulmasına, ter dökülmesine şaşardım. Arkadaşım hem semt kulübünde, hem okul takımında oy-

nuyordu. Futbol, onun için yaşamda tek bağdı. Hiç anlaşamadığımız bir konuydu bu. Çok durmazdım üzerinde.

"Yarın akşam yaşadın öyleyse," dedim.

Hemen koltukları kabardı. Kızlarla serüvenler yaşamak ona övünç veriyordu. Çapkın bir erkek olmak, öyle görünmek. Oysa bu onun ilk serüveniydi. Serüven adı verilebilirse... Kızın ne kadar çirkin olduğunu da tahmin edebiliyordum. Çarpık bacaklı, yüzü gözü kapkara bir şeydi. Eciş bücüş bir evde bir sürü insanla beraber yaşardı. Akşamüstleri çeşmeden kova kova su taşırdı eve. Üvey babası arada bir suratını tokatlayarak yamyassı ederdi. Annesi eve geç kalınca saçını çeker, suratına tükürürdü. Kenar sokaklarda, cami avlularında, mezarlık köşelerinde erkekleri tanımıştı. Arkadaşımı nereden buldu bilmem. İlk sevgilisi değildi elbet. İlkgençlik düşleri arasında güzel görünüyordu. Arkadaşım ona bir anlam, bir çekicilik verebiliyordu:

"Yarın," dedi. "İş tamam! Bir de sandala attım mı Yenikapı'da..."

Beni imrendirmek ister gibiydi. Bunda başarı kazandığını sanıyordu. Tam tersiydi içimden geçenler. Bir iğrenme duyuyordum. O kara kuru, çirkin kızı gözümün önünde görüyordum. El sürülemeyecek bir yaratık. Bayağı, pis, iğrenç, çirkin. Nasıl öpülebilirdi böylesi, nasıl okşanabilirdi? Nasıl düşler yaratabilirdi insanın içinde?

Tramvay yoluna çıktık. Bizim ev durağın tam karşısındaydı. Balkonda annemi gördüm. Bu saatlerde hep tek başına oturur, dalar giderdi. Neler düşündüğünü az çok bilirdim. Geleceği, geçmişi. Yaşamın çetinliğini. Beni.

"Yarın sinemaya gidiyoruz. Buck Jones var," dedi birden.

"Gideriz," dedim.

Tramvaylar ışıklı böcekler gibiydi. Ardı ardına birkaç tanesi birden geçti. Düşlerimi çiğneyerek uzaklaştılar.

"Atlıyorum," dedi. Koştu.

Geçecekti bugünler. Bu düşler, düş seviler. Çirkin sevgililer, yalan sevgililer. Hepsi, hepsi geçecekti. Yalnız seviler değil, yaşam da bir düştü. Ağustos gecesinin tek gerçeğiydi bu. Bir düş gerçeği...

Otel Odaları

"Ağlayın, aşinasız, sessiz, can verenlere otel odalarında, otel odalarında." İçimde yer etmiş bu dizeler. Ne zaman bir otel odasında bulsam kendimi, harf harf dirilirler içimde. Bütün eşyaları bana yabancıdır, aynasında görülen kişi sanki ben değilimdir, yatakta yatan, elbisesini duvardaki çiviye asan, pencereden bakan bambaşka biridir. Otel odaları 'bir ben vardır bende benden içeri' dizesindeki 'ben'i ortaya çıkarma yeridir.

"Bir kapı var açılırken garip, kapanırken gurbet der."

Bu yatak, bu battaniye, bu çarşaf kişiliksiz, yine de bir ayrı kişilik oluşturmuş. Ortak, herkesin, genel yararın nesneleri bunlar. 'Benim' diyemeyeceğiniz, alıp götüremeyeceğiniz, bir gecelik, iki gecelik bir dost, bir yakın, o kadar...

"Bir sırrı sürüklüyor terlikler tıpır tıpır izbe sofalarında, izbe sofalarında."

Bu dizelerde anlatılanlar çoğunlukla Anadolu otelleriydi. Yine de var böyleleri. Yıllar yıllar önce Orta Anadolu'nun bir kentinin 'en iyi' otelinde kalmıştım. Üç yataklı bir odayı tek başıma kapatmıştım. Sabah kalktım, el yüz yıkamaya çıkmak üzere kapıyı açtım. Ne görsem, insanlar serilmişler sofaya, yerdeki yataklara. Utandım birden, odamda iki yatak dururken onlar para ödeyerek sofalarda, koridorlarda yatmışlardı kış soğuğunda... Sonra yine bir kasaba otelindeydim, altta bir kahve vardı, sigara dumanları tahta aralıklarından doluyordu odama, gürültüler, şakırtılar, bağrışmalar... Birbiri ardına çıkıp geliyor Anadolu kentlerinin otellerinde geçir-

diğim geceler: Kars'ta, Erzurum'da, Kütahya'da, Adapazarı'nda, Afyon'da, Burdur'da, Isparta'da, Antalya'da, Konya'da, Niğde'de.

Yatarsın gece vakti yatağına. İçkilisindir çoğu kez. Yalnızsındır, her yolculuk bir gurbettir. Sevdiklerin uzaktadır. O an her şeyin dışına itilmiş duyarsın kendini. Bu otel odası bir mezar gibi gelir birden. Her ses büyür, ta uzaklarda havlayan köpek kapının dışındadır. Bir çıtırtı, bir deprem gürültüsüdür. Sineğin sesi, koca bir jetin kulak yırtan vızıltısıdır. Anılar, hep de en kötüleri, en acıları dirilir birer birer. Uykun kaçar, bir kahve olsa, bir şişe su getirtmişsen önceden, bir şişe soda, kurtarır seni. Açarsın ışığı, bir kitabın varsa yanında, dalar gidersin. O gurbet, garip seslerini duymak istemeden... Bu otel odasından daha önce gelip geçmişleri hatırlamadan...

Yalnız, yoksul otel odalarında duymadım bu hüznü ben. En görkemli otellerde de yaşadım. New York'ta, yirmi beşinci katında bir dev otelin. Moskova'da yirminci katında daha büyük bir dev otelin. Colorado Springs'teki 'Brodmoor'da, Seul'de, sonra yanan Tae Yun Kak'ta, Paris'teki, Londra'daki, Tokyo'daki otellerin kutu gibi odalarına varıncaya dek... Hele Hiroşima'da, o yarı Japon, yarı Avrupa stilindeki otelin odası! İçi kumla doldurulduğunu sandığım taş gibi yastık, taş gibi yatak! Masanın üzerindeki buzlu çayla dolu çaydanlık, yepyeni terlikler... Sonra Taşkent'teki otelin masasında her akşam beni bekleyen kırmızı şarap, bir tepsi dolusu üzüm, elma...

Ama hepsinde bir yalnız adam yaşar. Benim dışımda biri ya da benim içimde gizli kalmış bir başkası... Evimde, odamda 'ben'imdir, o otel odalarındaki ise ben değil! Kişi kendini tanıyabilir mi? 'Ben' hangisidir, bilebilir mi? Kalabalık bir yaşantı demektir ev, aile. Kişi, gerçek kişiliğini yitirmez mi o hızlı yaşamda? Belki de otel odalarındaki insanlardır gerçek 'ben' O gelip geçen her yüzden gizli bir akis kalmış küflü aynalarda bana bakan yüz önceleri bir yabancı gibi gelse de, yabancı değildir. Kişinin kendisidir, özüdür, kendine yabancılaşmış yanıdır. Örtülü kalmış, yılların tozu, birikimi altında...

Bir kapı açılır uzaktan. Biri geçer kapının önünden. Yan odadan bir öksürme gelir. Derken bir fısırtı, bir konuşma. Biri telefonla bağırır duyurmak için sesini. Dakikalar uzar saat kadar. Kendini dinlersin uzanmış yatağa, dalıp gitmiş pencereden, balkondan görünen yeni bir göğe bakarak, bir yabancı kenti görerek... Sonra giyinir çıkarsın, artık sen başka birisin, o eski sen değilsin. Yürür gidersin, belki evine, belki başka bir otel odasına. Kendine ya da kendin sandığın bir yabancıya...

İnsanlar da Eskir

Oraya buraya atılır eski giysiler. Eskiciye satılır. Bir yoksula verilir. Unutulmuş kalmış biri sandığın dibinde. Dolabın derinliğinde. Birden karşınıza çıkıverir, şaşar kalırsınız. Sanki on yıl, yirmi yıl önceki 'siz' birden diriliverdiniz. Dönüverdiniz yıllarca geriye. Eski bir kravat, bir kazak, bir pantolon, bir gömlek, hele bir pabuç bütün yitik anıları yaşatır yeniden. O pabuçlarla aştığınız yollardasınız derken, o kahverengi pantolon yepyeni, yeşil fötrün rengi atmamış!

Bir yakınım ölmüştü, hiç evlenmemiş, önemli görevlerde bulunmuş biri. Yepyeni pabuçları kalmıştı bir çantanın içinde. Çok meraklıymış ayakkabıya. Öyledir, hepimizin kimi giysilere özel sevgisi vardır. Kravata, pabuca, kazağa, akla gelmedik ayrıntılara düşkün olanlar, nerede görürlerse alırlar, yığarlar dolaplarına bunları. Çoğunlukla bir kez bile giymedikleri olur. Artlarında kalır o eskimemiş, yaşamamış giysiler. O bavul dolusu pabuçtan çoğu da hiç giyilmemişti. O günlerde bir tanıdık geldi eve, bu kadar çok pabucu ne yapacağımı bilmiyordum, ölü giysisi satılmaz da, bir yoksula verilir. Bir bildiği var mıydı, "Yepyeni bu pabuçlar," dedim. Hemen ilgilendi, "Bana olmaz mı?" diye heyecanlandı. Açtık bavulu, bir sürü pabuç, ruganından sporuna. Hepsini denedi, küçük geldi ayağına. Çok üzüldü. Sonra verdim birilerine onları. Yıllar geçti, o kişi demez mi ona buna, "Bana bilmem nesinin eski pabuçlarını vermeye kalkışmıştı o bir zaman," diye!..

Nereden nereye! Ne zaman eski bir pabuç görsem bu olayı hatırlıyorum bir süredir. "İnsanlar anlaşıldı, cihanın da sırrı yok..." de-

miş Yahya Kemal. Nerede, kim anlamış, nasıl anlaşılmış? Bir adamı otuz yıl tanırsın, tanıdığını sanırsın, ama tanıyamazsın. Hele kişi sevdiğini, saydığını, değer verdiğini kesinlikle anlayamaz, tanıyamaz. Sevgi, saygı 'anlama'yı önler de ondan!.. Anlamak, soğukkanlılıkla yapılan bir iştir. Bir kişiyi olumlu olumsuz, çirkin güzel, başarılı başarısız yönleriyle oturtacaksın otopsi masasına. Kıyacaksın, acımayacaksın, örtbas etmeyeceksin ötesini berisini... Duygu yanıltıyor hep. Akıldır insanları tanımakta bize yol gösterici. Yapabilsek, kendimizi aklın gücüne bırakabilsek...

Eski çoraplar, pabuçlar, kravatlar döküldü önüme. Kişi zaman zaman yapmalı böyle bir 'temizlik'i. Bana en çok pabuçlar dokunur. Bir de kravatlar. Pabuçlar eskir gider, atılır, satılır, ama kravatlar belki de az yer kapladığından durur dolaplarda, çekmecelerde. Bir sürü kravat, on yıl öteden, yirmi yıl öteden. Daha ötelerden. Biri, 1950'lerde, biri 60'larda, biri 70'lerde. Hepsinde ben varım. Kişi binlerle, on binlerledir. Her eşyada bir parçamız kaldı. Biz öldükten sonra da taşırlar damgamızı. Hatta yaşarken birine verdiğimiz bir kazağı, bir gömleği, bir pabucu sokakta görsek, başkasının sırtında ya da ayağında, kendi yansımamızı buluruz birden. Bir parçamız kopmuş gitmiş, bir başkasının yaşamına eklenmiştir. Bir kez oldu. 60'lardaki bir siyah gömleğimi gördüm sokakta. Eski 'ben'le karşılaşmış gibi oldum. Birine vermişiz, o da başka birine, 'derken o karanfil elden ele'.

Yıllanmış giysiler atılır oraya, buraya, eskir eskimez, yok olur. Karşılaştık mı şaşırırız, zamanımızı anlayamaz hale geliriz, karıştırırız dünü, bugünü, yarını. Altüst eder o anımızı, o anki düzenimizi... Ya eski insanlar, eski politikacılar, eski yöneticiler? Adam var, otuzkırk yıldır hacıyatmaz gibi dolaşır durur ortalıkta. Bakan olur, milletvekili olur, elçi olur, yine bakan olur, yine milletvekili olur, yine bilmem ne olur!.. Birkaç yıl gider ticaret yapar, zenginleşir, derken bilmem hangi partinin önemli kişisi kesilivermiş. Ummadığımız bir

anda gazetelerde okursunuz adını, görürsünüz resmini baş sayfalarda. Ne eskirler, ne atılırlar bir yana, oysa eskimişlerdir, çürümüşlerdir. Atılmışlardır, işi yaramaz hale gelmişlerdir. Yine de eski dolapların, çekmecelerin içinden çıkıveren yamalı çoraplar, altı delinmiş pabuçlar gibi dikiliverirler karşınıza. En ummadığınız anda...

Eşyalar eskime nedir bilir, bir yere kadar karşı koyar, acımasız zamana yenilgiyi benimserler sonra... Ama eskimiş, çürümüş, bitmiş insanlar bu halleriyle ortalıkta dolaşırlar, gururla, övünçle, kendilerini bir değer diye kabul ettirmeye kalkışarak!.. Yalnız politikada mı bu? Her alanda öyle. Her alanda...

Araba Sevdası

Evini satıyor adam, araba alıyor. Otuz yıllık çalışmasının ürünü olan tazminatını alıyor, arabaya yatırıyor. Geçenlerde otobüste tanık oldum: "Evde kirayla da oturulur, araba daha önemli," diyordu genç bir adam. Montaj sanayi hızla gelişti. Umulmadık bir hızla. Reklam gücü de azımsanır şey değil. Gazete, radyo, TV araba da araba diyor. Uykularda, düşlerde, gerçek yaşamda. Bir araba almak, dağ bayır dolaşmak!.. Bütün mutluluğun anahtarı bu.

Binmişler ufak arabalarına, gelmişler bir kıyıya. Bir gazino, birer bardak çay. Yaşı altmışa gelmiş karı koca oturmuşlar masa başına. Fasulye ayıklıyorlar, patlıcan soyuyorlar. Evlerindeler sanki! Daha sabah, öğleye saatler var. Şaşırdım birden ne yaparlar böyle, niye, kime hazırlarlar fasulyeleri, patlıcanları?.. Yanı başlarında ufak otomobilleri. Ters yanaşmışlar, bagaj yanı başlarında. Bir fokurtu geliyor, bir duman tütüyor yarı aralık bagaj kapağından. Baktım bir ufak aygaz, üstünde bir tencere. Sanki kamptalar, sanki bir dağ eteğindeler, sanki uzaklarda bir yerdeler! Öyle rahat, öyle güvenli! Bir yandan denize bakıp çay içecekler, bir yandan patlıcanları, fasulyelerini pişirecekler. Bunlar işte mutluluk... Bir ömür boyu özlemi çekilen. "Ah bir arabamız olsa da gitsek deniz kıyısına, tenceremizi, aygazımızı da alsak, yemeğimizi pişirsek..." düşlerini gerçekleştirmek. Budur işte!..

Küçük küçük arabalardan geçilmiyor yollarda. Borç harç bir araba edinmek yaşamın en büyük ülküsü. Bineceksin, hafta tatille-

rinde gezmelere gideceksin çoluk çocuk, koy yemeğini, içkini bagaja, al yazlık sandalyeleri, git kıra. Nedir o sabah akşam otobüslerden, dolmuşlardan çektiğimiz! Günde on bir liraymış zaten masrafı! "Biz her gün taşıta daha çok para ödüyoruz," dersin, sıkarsın kemeri! Daha az gez, daha az ye, daha az giyin, sat sav, hatta başını soktuğun katı da elden çıkar, parasıyla bir otomobil al! Gelin de, *Araba Sevdası* romanını hatırlamayın. Bu araba sevdasını birazcık değiştirerek yeniden yazmak gerekecek!

Tencere fokur fokur kaynıyor, bagaj kapağının arasından buharlar çıkıyor. Bir de soğan kokusu!.. Eylül sabahında Boğaz kıyılarında bir gazinoda bir araba içinde yemek pişiriliyor, fasulye, patlıcan ayıklanıyor, domates doğranıyor. Sigara parmaklarda, mutlu bir gülümseyiş dudaklarda... Bir anda geçmiş yaşamlara gittim ister istemez! Bir kenar semtteki ahşap ev ya da bir harap kat. Yıllar yılı sürüp giden çalışma. Belki kadın da görevdeydi, erkek de onun gibi. Çocuklar büyür gider, yalnız kalınır sonunda. Yaş, gittikçe yaklaştırır insanı ölüm çizgisine. Altmıştan sonra da yaşanır, gerçekleştirilir özlemler... Nasıl mı? Eldeki parayı, alınan ikramiyeleri birleştirip bir araba alarak. Belki de zorlukla elde edilen bir kat satıp parasını arabaya yatırarak. Kira nasıl olsa verilir, şunun şurasında kaç yıl daha yaşanacak. Alırsın bir küçük otomobil, daha önce bir ehliyet, ondan sonra gez babam gez, kentin bütün kıyıları, tepeleri senin! Bir aygaz, bir tencere oh!..

Çok bakamadım. Birden kaçtı mutlulukları. Sanki pespembe bulut kalktı üzerlerinden. Yabancı gözler bozar içinde olduğumuz anı. Başımı çevirdim denize bakar gibi. Bir tekne geliyor işte, balıkçılar sudan ağı çekiyorlar... Daldılar yine işlerine, fasulye, domates, patlıcan, duman çıkıyor bagajın aralığından. Kırk yıllık bir çalışmanın dumanı! Az sonra patlıcan da pişecek, fasulye de; salata da yapılacak, belki termosta soğuk ayran da vardır ya da meyve suyu... Kuruverdin mi masayı, donatıverdin mi, iki-üç ahbabın da geldi mi, ya-

şam budur işte dersin. Deniz, yemek, araba... Ama, gerçek mutluluk galiba o küçük arabada, bagajı mutfak olan o arabada...

Bunca reklam, bunca ilan, bunca gürültü patırtı, heyecan! Bu sonuca getirir insanları. Bencil mutluluklar mutluluk değildir, deyin istediğiniz kadar. Kırk yıl çalışmış insanlar da azıcık huzur, rahat, sevinç duymak isteyecekler, hakları da bu. Bütün paralarını, ömür boyu edindikleri neleri varsa hepsini verecekler bir arabaya. Oh, buydu bütün amaç, bütün özlem, bütün varlık nedeni, diyecekler... Gelin de karşı çıkın, çıkabilirseniz! O deniz kıyısındaki yaşlı karı kocanın mutluluklarını görmezlikten gelemezsiniz, bu kadarcık bir şeyi onlara çok göremezsiniz.

Sabah Düşünceleri

Ayaklarımı dayadım kenar demirlere. Boğaz'ın sabah uyanışını seyrediyorum. Güneş bulutların ardında. Ne güzel bir gün başlıyor! Doğaya yakın olmak, doğanın bir parçası olmak, doğa kadar içten olmak. Kısacası doğa saymak kendini... Yepyeni düşünceler uyanıyor; uyku ile uyanıklık arasındaki sabah insanı bir günü daha yaşamak zorunda olduğunu, toplumun içindeki görevlerini hatırlıyor ister istemez.

Yalnızız, tek kişi de olsak, iki kişi de olsak, daha daha genişletelim çemberi, üç-beş dost, sekiz-on akraba, otuz-kırk sevip sayan da olsa çevrede, yalnızız. İkili yalnızız, üçlü, beşli, onlu yalnızız. Bizim düşüncelerimize, görüşlerimize katılan, onaylayan kaç kişi? Bir azınlık, koskoca bir ulusun içinde kaç bin insan. İşte seçimler de geldi, sola açık partilerin yararına inanıyorsunuz, yazıyorsunuz, destekliyorsunuz, bunların da bir gün işbaşına gelirlerse ötekilerden çok ayrı, çok değişik, çok yararlı işler yapabileceklerine kesinlikle inanamadan! Çok aldandınız çünkü, güvendiğiniz dağlara öyle çok kar yağdı ki, umutlar en ince yerinden öyle çok koptu ki! En mutlu anınızda bile, sevdiğiniz insanla, özlediğiniz dostla, yakın bir arkadaşla baş başa otururken, konuşurken bile büyüyor bu toplum yalnızlığı, bu bırakılmışlık...

Gazeteler eksiltmez, çoğu zaman daha çok artırır bu boşluk duygusunu. Bir süre dursun gazetem yanımda. Ben, Boğaz'ın Anadolu kıyılarını seyredeyim azıcık daha. Vaniköy, Kandilli, derken Boğaz Köprüsü. Bütün gözler onda, ne görkemli, ne güzel! İleride oturan

kadın, "Maşallah!" diyor, neredeyse elini uzatıp bir mavi boncuk takacak! Bir övünç var bakışlarda, biz neler yaparmışız gibi! Parayı veren başkaları, yapıyı yapan başkaları, biz üstünden geçeceğiz dolmuşla, otobüsle! Olsun, bizim köprümüz ya eninde sonunda! Esmer bir delikanlı var yanımda, gazetesindeki tefrikayı bıraktı, daldı gitti. Neler geçer aklından, belki de bu köprünün orta yerinden ta aşağıya oltasını sarkıtmayı düşünür şu anda. Belki de sevgilisiyle birlikte dayanıp tepedeki parmaklığa bir sigara tüttürmeyi...

Aç gazeteni, oku gündelik haberleri. Çilen bu, yazgın bu! Bakıyorum manşetlere: Filistin gerillaları binmişler uçağa, Şam'a gelmişler. Kontenjan adayları belli olmuş. Bomba davasında bir yüzbaşı, "Atatürkçülük mü suçlanıyor?" demiş, Berberoğlu, Türk-İş, DİSK, kolera, pahalılık, yan ödeme, yabancı şirketlerin devlet içinde devlet oluşu... Türkiye Barolar Birliği Başkanı Prof. Erdem'in sözleri yakıyor birden gözlerimi: "Bir ülkede bir masum insan cezalandırılırsa o ülkede herkes suçludur." Öyle çok masum insan cezalandırıldı ki şimdiye dek, öyle çok suçsuz insan hapislerde yattı, sehpalara gitti ki! Yalnız bizde değil, dünyanın her yerinde... Niye? Çünkü, adaletin gözü kördür, adalet görece bir şeydir, adalet insanlıktan uzaklaşınca zulüm olur, işkence olur, korkutma olur. Boğaz'ın sabah güzelliği silinip gitti birden. Kapkara her yan, umutsuz, ışıksız, çirkin...

Ne demiş değerli hukuk bilginimiz, okuyorum ağır ağır, anlamını duya duya. Mallarme, "Benim şiirlerim bağımsız dizeler müzesidir," dermiş, ben de Erdem'in konuşmalarından özdeyişlere benzer, dizelere benzer cümleleri seçip yazıyorum defterime: "Merhamet, adalet değildir." "İnsan haysiyetine saygı adaletin esaslarındandır. Toplumun nefret ettiği kimse için dahi bu haysiyet kabul olunur." "İnsan haysiyeti ölçülemez, paylara bölünemez." "Adalet önyargılardan uzak kalmalıdır. Bunlar arasında en sakıncalı olan kolektif önyargılardır." "Adaletin bazen olmaması, hiç olmadığı kanısına dö-

ner. Her şeyin sonunda adil bir mahkemenin bulunabileceği, toplumda en büyük emniyet duygusunu sağlar." "Hak, haktan fazla bir şey sayılmaz. Haksızlık ise haksızlıktan çok fazla bir şeydir."

Vapur köprü önlerine gelmiş... Sabahın daha sekiz buçuğu. İçim aydınlandı, yalnızlık duygusu paramparça oldu, bir güçlü güneş doğdu kentin üstüne... Esmer delikanlı bir moda türküyü mırıldanıyor: "Kimler geldi, kimler geçti." İnsanlar, iktidarlar, zorbalar gelir geçer, ama adalet, insanlık bu gelip geçici güçlü kişilerin elinde sürgit bir oyuncak olamaz. Belki kısacık bir zaman parçası boyunca gözleri bağlanır toplumun. Ama, o bağlar koparılıp atılır bir gün, toplumlar doğru nedir, yanlış nedir görürler er geç... Bir altın dize gibi o söz içimde, iskeleden iniyorum, kent karşımda; yepyeni güne başlamaya hazır, koşuşan insanları, taşıtları, tüm canlılığıyla: Evet. "Haksızlık, haksızlıktan fazla bir şeydir."

Bataklık Gemisi

Hep üşüme gelirdi içime. Kuyu gibi bir yerdi. Islak, havasız. Anlaşılmaz bir koku duyulurdu hep. Sekiz basamak bir merdivenden aşağı iner, sonra uzun, dar bir koridordan geçerdik. Baskı makinesi ile dizgi yeri en uçtaki odadaydı. Daha önce karşılıklı iki bölme vardı. Uzunlamasına kontrplakla ayrılmış bu bölmelere oda diyorduk. Patronunki büyükçe olanıydı. Öteki de bizim. Odalara sığabilmesi için hiçbir yerde eşini görmediğim çeşitten masalar yaptırılmıştı. Patronun odasında masadan başka iki ufak koltuk vardı. Bizimkine ise iki masayla iki sandalye zor sığıyordu. Kapıdan girip çıkarken birimiz ayağa kalkmak zorundaydık. İkimiz, yani derginin muhasebecisi Zekai Bey'le yazı işleri sekreterliğini yapan ben. Patron seslendi mi ikimiz de dışarı fırlardık. Çünkü hangimiz dışarı çıkmak istese öteki de çaresiz ayağa kalkmak zorundaydı. Geçecek yol yoktu çünkü. Zekai Bey Malmüdürlüğü'nden emekliye ayrılmış yaşlı, kır saçlı bir adamdı. Önceleri bir 'din ve ahlak' dergisi yayınlamaya kalkışmış, sonra da birtakım broşürler çıkarmıştı. Çekmecesinin bir gözünde bu broşürler, bir gözünde de yayınlanmış gazeteler tomar halinde dururdu. İlk karşılaşmamızda birkaçını bana armağan etti. "Evvela bunları okuyun, diğerlerini anlamak sizin için daha kolaylaşır," demişti. Risale dediği bu kitapçıklar avuç içi kadar şeylerdi. Yalnız bir tanesinin adı kalmış belleğimde: "Niçin İslamım?" Bu 'niçin'in Zekai Bey'e göre neler olabileceğini merak ettiğimden hemen o gün broşürü okumuştum. Birbiri ardı sıra dizilen çünküler kafamı karıştırmıştı. En hoşu en sonuncu 'çünkü'ydü. Niçin İslamım?

Cevap: Çünkü İslamım. Durur durur, "Nasıl beğendiniz mi bey oğlum?" derdi. Sonra eklerdi: "Sizler için, hep sizler için bu eserleri kaleme aldım. Maateessüf sizler hissiyatı maneviyeden oldukça mahrum yetiştirildiniz. Kabahat sizin değil tabii. Baştakilerin. Bunu takdir ediyorum. Ayrıca biliyorum ki maneviyat aşkı her Türk evladının vicdanında yaşar."

Başımı sallardım hep. Uslu uslu dinlerdim. Zekai Bey bu konularda benimle konuşabilmek için fırsat gözlerdi. Maneviyat yolundaki çarpışmalarını, şapka giymemek için aylarca nasıl dayattığını, ne gibi çarelere başvurduğunu, mahalle çocuklarına gizli gizli nasıl Arapça dersi verdiğini, bilmem hangi şehirde bir okul dolusu çocuğu nasıl irşat ettiğini anlatırdı. Vakit bulsa ne konferanslar verecekti! Arada bir beni sınamak ister, bir şeyler sorardı. Kısa kesmek için, "Ben papaz mektebinde okudum," derdim. "Orada yoktu böyle şeyler. Sizin eserlerinizi okur, öğrenirim bilmediklerimi." Hoşuna giderdi bu sözler. "İslam evladı dürüsttür..." diye ağzını açıp uzun bir konuşmaya geçeceği, dinin insan hayatındaki önemini belirteceği anda patron odasından bağırıverirdi: "Zekai Bey! Zekai Bey!" Hemen ceketini düğmeler koşardı. Kapıdan içeri girer girmez eşikte dururdu elpençe: "Beyefendimiz, üstadımız" demeden söz söylemezdi. "Evet beyefendimiz, üstadımız", yoktu başka sözü. Patron onu alır karşısına belki bir saat ayakta tutardı. Altmış beş yaşındaki koskoca adam kıpırdamazdı yerinden. Patron son yazdığı başyazıyı okur, sonra din ile toplumun karşılıklı bağları üzerine bir konferans verirdi. Bu konuda Zekai Bey'in de kendine vergi ne güzel fikirleri vardı, ne eşsiz buluşları. Beklerdim bir tanesini açıklasın diye. Boşunaydı. Patron ne dese hepsini: "Evet beyefendi pek haklısınız üstadım..." diye onaylamaktan başka bir şey yapmazdı. Ter içinde odaya girerdi sonra. İnat olsun diye sorardım: "Eserlerinizde muhakkak bu konuyu ele almış olmalısınız." Coşardı birden: "Tabii," derdi. "Hazreti Ömer bir gün..." diye tam başlarken keser, "Size bir

gün uzun uzun anlatırım," deyip derginin bayi defterini temize çekmeye ya da işçi maaşlarının bordrolarını hazırlamaya koyulurdu.

Garip bir yerdi *Ulu Aydınlık* dergisinin iç dünyası! Çalışanların her biri ayrı ayrı incelenmeye değerdi. Patronun özel adamı Hademe Ali beş vakit namazında, ağzından Allah sözü düşmeyen bir kamburdu. Dindarlığına rağmen aşağılık bir yaratıktı. Ne görse, ne duysa patrona yetiştirirdi hemen. Her ikindi basımevi boşalırdı. Zekai Bey namaz vakti deyip çıkar giderdi. Doğru Yeni Cami'ye. Bir saat sonra dönerdi. Bataklık gemisinde patron, ben ve Ermeni makinist kalırdık. Ermeni makine bölümünde kâğıt yığınlarının üstüne çıkar, bir saat kestirirdi. Patron odasından çıkmazdı. Ben şiir kitapları okurdum. Bazen patronun odasında neler yaptığını kurardım kendi kendime. Belki de bu hafta kapağa girecek çıplak kız resmini önüne koymuştu, baş aşağı baş yukarı evirip çeviriyor, bacakları, göğüsleri inceden inceye gözden geçiriyordu. Sonra da eline yeşil mürekkepli dolmakalemini alacak, çıplaklık konusunda şiddetli bir başyazı yazacaktı: "Örtülerinden sıyrılan bir cemiyet inhitat arifesindedir!" Eğer bu çıplak kız resminin çekiciliğine tek başına fazla dayanamazsa beni çağırırdı: "Bak!" derdi. "Şu dilbere bak. Bak, düşün. Eline böyle bir piliç geçmiş. Ne yaparsın? Bu kız parmağının ucunu değdirse bana, tamam..." Göz kırpardı, çapkınca. O haftaki sayının kapağında o kızların açık saçık resimlerinden biri çıkardı. Ya da 19 Mayıs töreninde özel surette çektirilmiş jimnastik yapan ortaokullu bir kızın resmi!.. Yan tarafta ucube şeklinde çarşaflı bir kadın... Altta ise şöyle bir yazı: "İffetli Türk anası soruyor: Nedir bu rezalet?"

Bazı akşamüstleri patron birkaç saat odasından çıkmazdı. Hademe Ali namazdan gelir, kapının önüne dikilir, geleni gideni çevirirdi. "Beyefendi meşgul!" derdi. Derken patron birden bağırırdı: "Gelin." Koşardık telaşla. Zekai Bey de ardımdan. Patron, "Sizi istemem Zekai Bey," derdi. Adamcağız, "Peki beyefendi," der,

odasına dönerdi. Karşılıklı otururduk. Bambaşka bir adam bulurdum karşımda. İyi, duygulu bir kişi. Anlardım yeni bir gazel yazmış! Eski şairliği arada bir tutardı. İlk bana okurdu gazellerini. Eskiden yazdığı oldukça iyi gazellerden daha iyilerini yazdığına inanmak, inandırmak isterdi kendini. Başlardı okumaya. O akşama kadar hep şiirden, gazelden, divan ve halk şiirinden, edebiyatından konuşurduk. Yazdığı Divan'ını açar okurdu. Bir şey anlamazdım o Arapça Acemce sözlerden. Sadece garip bir ahenk gelirdi kulağıma. Şiirin, edebiyatın coşturduğu böyle anlarda Anadolu'nun bir köyünden yola çıkıp İstanbul'a yeni inmiş, eli torbalı, sakallı, saf bir köylü çıkagelirdi. Dini bir müşkülü vardı Üstat'a soracak! O zaman Üstat çılgına dönerdi. Ne diyeceğini bilemezdi. Bu çeşitten insanlar da kolay atlatılmazlar. Bakardı elinden kurtulmak imkânsız; adamcağızı odasına alır, bir laf yağmuruna tutardı. Kapının önünde, ayakta dikili duran adam, dakikalarca dinlediği bu iri sözlerden bunalırdı. Başlardı aptal aptal sağa sola bakmaya. Ne diyeceğini şaşırır, anlaşılmaz şeyler mırıldanırdı. Üstat ise sıkıldıkça sıkılır, sonunda özür bulmuşçasına: "Allah yoluna vakf-ı nefs etmiş insanlar beşer üstü bir hayat yaşarlar. Biz de bu uğurda karımızın, çoluk çocuğumuzun yüzünü göremez olduk. İman yolunda mücadele en büyük zevkimiz oldu. Onun için sizler gibi vatan köşelerinden kopup gelen din kardeşlerimize..." Uzun, karışık cümleler, ihtiyar taşralının başını döndürürdü, duyduklarından bir şey anlamaz olurdu. O inançlı insanları atlatmak için, patron boyuna dil dökerdi. Üstat'tan irşat almaya gelen adamcağız: "Öyleyse cuma namazında Yeni Cami'de buluşuruz," diyerek çıkar, giderdi.

Perşembe akşamları patronun, fakülteli gençleri kabul etme günüydü. Terbiyeli, saygılı Anadolu çocukları, ellerini önlerine bağlar ya da bir sandalyeye ilişirlerdi. Üstat onlarla beş-on dakika konuşurdu. "Bir bataklık içindeyiz. Ortalık zifiri karanlık. Ne bir ses, ne bir ümit. Boyuna dibe gömülüyorum. Anbean ölüme gidiyoruz.

Bu, gençliğin, daha doğrusu cemiyetimizin bugünkü hali. Birden tiz ve berrak bir ses duyuluyor. Bembeyaz, muhteşem bir gemi, suların, dalgaların üstünden uçarcasına süzülüyor. Bu bizim gemimiz. Bu, tek kurtuluş gemisi. Boğulmak üzere olanlara ip atıyor, kollarından çekip kurtarıyor. Buna binmeyen ölecek, binenler ise nurlu bir istikbale gidecek. İşte *Ulu Aydınlık* dergisi ve bağlı olduğu fikir manzumesi, bir bataklık gemisi gibi, sizleri kurtarmak için yola çıkmıştır. Unutmayın ki bu gemi, geçtiği yerden bir daha geçmez." Sonra bataklık gemisinin kaptanı; şaşkın şaşkın kendisini seyreden gençlere yeni sayının paketlerini teslim eder, geçen sayının hesabını alırdı. Gençler ayrıldıktan sonra, küçük cep aynasında bıyıklarını düzeltir, birkaç gün önce sözleştiği bir kadınla buluşmaya giderdi.

Bataklık gemisinde günler eğlenceli geçerdi doğrusu! Olup bitenleri fazla ciddiye almazsanız, çevrenizdeki olayları ve insanları bir komedi sahnesinde seyrediyormuş gibi davranırsanız, bu gemide yolculuk etmekten sıkılmazdınız. Nitekim ben de sıkılmıyordum. İşim sayfa tashihlerine bakmak, okurlara cevap yazmak, haftalık yazımı hazırlamaktı. Bunu da bir alışkanlık haline getirmiştim. İşimi çabucak bitirir, çevremi, gelenleri gidenleri incelemeye, konuşulanları dinlemeye dalardım. Ama belli etmezdim işimin bittiğini. Bir gün de patronun yaşlı annesi gelmişti. Kendisi içerde olduğu halde, Hademe Ali'ye yok dedirtmişti. Zavallı kadın, dış kapının önünde bir sandalyeye çökmüş, iki saat oğlunu beklemişti. Para isteyecekti belki; belki de başka bir derdi vardı anlatacak. Ama patron iki saat odasında sesini çıkartmadan oturmuştu. Ali gelip geçenleri yok diye geri döndürmüştü. Oturduğum yerden içtiği sigaranın dumanlarının kapı aralığından sızmasını seyrediyordum. İçerde kimbilir ne kadar sıkılıyordu! Annesinin bir an önce gitmesi için nasıl dua ediyordu. Yaşlı kadın, sonunda kalkıp gitti. Patron da hemen odasından fırladı. Bizlere hiçbir şey söylemedi, hiçbir sebep göstermedi, hiçbir

açıklama yapmadı. Beni odasına çağırdı. Yeni yazdığı fakat başka imza ile yayınlayacağı son gazelini okudu. O, duygulu olmak özentisiyle yüklü mısralarla, kapı dışında oğlunu bekleyen ananın hazin gerçeği birbirini tutmuyordu. Bir iğrenme geliyordu insana.

Bazen sokakta, vapurda, tramvayda *Ulu Aydınlık* dergisini okuyanları görürdüm. Kimi hayranlıkla bahsederdi bizim patrondan, kimi ağzına geleni söylerdi. O hayranların yakasından tutmak, gördüklerimi, bildiklerimi bir bir anlatmak isterdim. Kutsal bir konuyu kendi çıkarları için nasıl kullandıklarını söylesem de kim inanırdı? Boşuna olurdu bu çaba. Kimi yerde de o dergide çalıştığımı söyleyince itibarım artıyordu. Zorla susuyordum. Susmaktan başka çare yoktu. Bazı akşamüstleri birlikte dergiden çıkardık. Ankara Caddesi'nden aşağı iner, soluğu Beyoğlu'nda alırdık. Bir meyhaneye giderdik. Kısa sürerdi birlikte içmemiz. Bilirdim böyle akşamlarda bir kadınla buluşacağını. Beni atlatıp ona gidecekti. Karşılıklı, bir-iki duble bira veya votka içerdik. Bana kadını anlatırdı. Ya lise öğrencisi, genç bir kız olurdu onu bekleyen ya da evli bir kadın. Hepsi de ona hayrandı. Geceyi nasıl geçireceğini, o kadınlara neler yapacağını, her kelimesinden zevk alarak anlatırdı. İlgi çekici bir yaratık karşısında imişim gibi onu dinlerdim, seyrederdim. Yarın beni odasına çağıracaktı. Gecenin serüvenini, yarıdan çoğunu uydurarak anlatacaktı. O açık saçık aşk hikâyelerinden sonra çıkacak sayının başyazısında 'Çöken Ahlakımız' konusunu inceleyeceğini, soğa sola yıldırımlar yağdıracağını düşünürdüm. Yetişen genç kuşakların ahlakça Osmanlı çağından kat kat geri ve aşağı olduklarını savunacaktı. Şaşmazdı bu çeşit tahminlerim; hepsi doğru çıkardı.

Başka bir şair vardı, arkadaşı. İncecik boyu tavanı delecekmiş gibiydi. Yanakları al aldı her zaman. Konuşurken ikide bir çığlık atardı. Boyuna kendinden bahsederdi. Patron da, o da karşılıklı kendilerini, eserlerini över durur, göklere çıkarırlardı. Hiçbiri karşısındakinin dediklerini dinlemezdi, ağızlarına geleni söylerlerdi. Çap-

kınlık konusunda yarışırlardı. Çoğu defa öteki, kadın bulurdu bizimkine. Gideceklerdi bu akşam, bir 'âlem' yaşayacaklardı. İçkiler, kadınlar, şarkılar. Anlaşır, sözleşirlerdi. Sarılıp sarılıp öpüşürlerdi. Kırmızı yüzlü şair kapıdan çıkar çıkmaz, patron bana döner: "Bak," derdi, "herifin aklı fikri yalnız ahlaksızlıkta, daha insan olamamış, bir de şair olmaya kalkıyor." Az önce kendisinin de onu övdüğünü, belki de o akşam çapkınlığa birlikte gideceklerini unuturdu. Böyleydi işte bizim derginin patronu. Şaşardım, kimse görmez, kimse anlamaz mıydı bu numaraları? Haydi kendini aldatıyordu, bile bile aldatmak istiyordu. Ama çevresindekiler nasıl yutuyordu? Zekai Bey'e döner bakardım. O hep başını önüne eğip bir şeyler yazar, bir şeyler okurdu. Kaçıncı 'dini' broşürünü hazırlıyordu kimbilir! Sormak isterdim, vazgeçerdim. Söz açsam belki bir saat nutuk dinleyeceğimi bilirdim. İyisi mi, hiç sormamalı. Bazen Zekai Bey gözümün içine bakardı. Bir şey sormamı beklerdi. Yalvarırdı adeta. İnat eder, ağzımı bile açmazdım. Bazen elime İngilizce, Fransızca bir sinema dergisi alırdım. Zekai Bey'in karşısına geçer, sayfaları çevirir, o yarı çıplak esmer, sarışın vücutları inadına ona gösterirdim.

Patron da, Zekai Bey de bir masal oldu şimdi! Daha doğrusu bir masal kişileri gibi geliyor bana. Öyle güzel bir masal değil, daha çok çirkin bir kâbus. Patron hâlâ ortalıkta dolaşıp duruyor. Gene öyle garip işler ardında. Zekai Bey ise kendi hesabına bir 'din ve ahlak' dergisi çıkarıyor. Kaç tane basıyor, kaç kişi alıyor bilmem. Ama memnun halinden. Muhakkak ki bizim patronun yanında muhasebeci olarak çalıştığı günlerdekinden daha mutlu. Başyazıdan son yazıya kadar hepsi Zekai Bey'in kaleminden çıkıyor. Nereden bulmuşsa bulmuş adresimi, beni de abone yazmış. Hiç şaşmadan dergisi her ay eve gelir. Bir defasında açtım, biraz inceledim. Patrondan ne duyduysa, ne öğrendiyse hepsini gerçekleştirmiş *Ehli İman* dergisinde. Kimbilir şimdi o da çevresindekilere başka bir bataklık gemisinin kaptanı olduğunu söylemektedir. Kendinden memnun geçinip gi-

diyor. Bazen sokakta rastlıyorum. Her defasında beni idareevine çağırıyor. Hiç gidemiyorum. Bataklık gemilerine insan bir kez binebiliyor ömrü boyunca. Yetip artıyor o da. Biliyorum bizim patronun gemisi nasıl bataklığın ortasında çakılıp kaldıysa, bu da öyle olacak. Oysa bataklık gemilerini sağlam bir kıyıdan seyretmek daha keyifli. Bizim bataklık gemisinin serüveninden işte yalnız bunlar kaldı bende. Hatırladıkça bir üşüme duyduğum garip anılar. Tıpkı o ıslak, havasız yerde çalıştığım günlerdeki gibi...

Haziran Öğlesi

Evden kaçarcasına çıktım. Biri bağırıyordu arkamdan. Dinlemedim bile. Sıcaktı hava. Otobüs gelmek bilmedi. Beş, on, yirmi, otuz dakika. Durak boş. Hem nereye gidecektim! Cebimde on beş lira. Uzaktan bir tanıdık geliyor. Konuşmak, dertleşmek gerek. Hele politika konusu bir açılmasın! Partiler, öğrenciler, fiili durumlar. İriyarı, bıyıklı. Emekli gümrük komisyoncusu. Komisyoncunun emeklisi olur mu? Otobüs çıkıyor yokuşu. Adamdan önce gelse otobüs. Adam koşuyor. Otobüs çıkıyor. Otobüs ondan önce geldi. Atladım, kalktık. Bıyıklı kaldı ardımızda elini sallayarak. Nereye gidiyorum? Pencere kenarı esintili. Yollar bildik. Bahçeler, ağaçlar. Şehre yaklaştık. İnmeli. Niye? İnmeli işte. İnmezsem ne olacak? İnmeli. Mağaza vitrinleri oyalar kişiyi. Oyalar mı? Hayır, artırır dertleri daha da. Yürümek iyi, sıcakta daha iyi. Kimse yürümez. Ceketi çıkartıp attım sırtıma. İşte kentin meydanı. Anıt, çiçekler. Gene bir fabrika işçileri gelmişler, anıttaki tunç adamdan yardım dilemişler. Tunç adam baktı mı, acıdı mı onlara? Sonra sinemalı cadde. Filmler. Çoğunu kışın gördüm. Bir bira içmeli önce. Pasajda bir köşe. Bir, iki, üç bira, beyin tava, börek, domates. Serin burası. Kent dışıymış gibi. Haziran ötesindeyiz sanki. Kimse yok. Saat on bir otuz. Garson bile isteksiz. Gazeteyi açtım. Yıl 69. Ne sanıyordum? Çok önceki yıllarda olduğumu mu? Ayna yok görünürde. Kendimi göremeyeceğim. Haberler eski mi eski, ne denli düne ait olsa da. Biralar iyi. Az sonra on iki matinesi başlar bir sinemada. Beş dakika var. Koşmalıyım. Nedeni yok bunun. Haziran öğlesinden kurtulmanın tek yolu. Be-

yoğlu Caddesi. Gömlekli erkekler. Kısa kollu kadınlar. Etekleri ta yukarda kızlar. Yürüdüm Taksim'e dek. Tanıyan yok. Tek bir kişi bile çıkmadı. Durdum, leblebi aldım. Hep severim sakız leblebisini. Birini yer, birini fırlatırım, başparmağımla havaya. Kuşlar görsem veririm hepsini onlara. Gezi Parkı'na gitmeli. Bir bank. Tek başıma benim olan. Kuşlar toplanır ağır ağır. Korkak sıçrayışlarla dört yandan. Kaparlar leblebileri tek tek. Park uzakta şimdi. Kanepeleri görüyorum. Azalmış sayıları. Çok zaman geçti o banklara oturmayalı. Gene böyle bir haziran geldi dirildi. Haziran içinde bir gece. Bir dost, bir kadın. Üç kişiydik bir bankta. Gece yarısıydı. Kadın birimizi istiyordu. Hangimiz olursa olsun. Ben gitmeliydim ya da o. Sigaralarımız bitmişti. Biri gidip bir paket sigara almalıydı. Konuşmuyorduk, kıpırdamıyorduk. Bir elini ben tutmuştum. Arkadaşım kadının çıplak omzunu okşuyordu. Koptu birden anılar. Karşıdan bir bildik yaklaşıyor. Daldım gene pasaja. Ter akıyordu her yanımdan. Sıcaktı burası bile. Herkes gömlekli, kollar sıvalı. Bir kaynaşma oldu ortalarda. İki kişi yakalamış birini dövüyordu. Sonra bir masadan orta boylu bir bıyıklı fırladı. Ana avrat sövdü. Birine atıldı. Tuttular, ittiler, oturttular. Gene fırladı. Öteden bir garson geldi elini öptü. Biraları diktim gene üst üste. Her yer kalabalıktı. Tatsız sözler duyuyordum. Sıktı beni insanlar. Anlamsızdı burada oturup içmek. Masama geldi çöktü üç kişi: "Beyamca sizi rahatsız ettik," dedi biri. Rakı ısmarladılar. Gazetemi tuttum önüme. Bir haber okudum o anda. Almanya'dan gelmiş karısını vurmuş. Sekiz satırda bir yaşam. Bir değil üç yaşam. Öyküleri bir roman tutar. İçiyorlar. Derken bir kavga daha koptu. Adam garsonu dövecek. "Anam avradım olsun!" diyor. Kaçarcasına çıktım buradan da. Gene cadde. Sıcak. Bir sinema içi. Resimlerde dostlar. Hep ben görürüm onları. Benim dostlarım. Ben onların dostu değilim yalnız. Daldım balkona. Yanda bir yer. Çevrem boş. Film başlamış bile. Bir iyi adam, bir kötü. Ama belli değil hiç iyi olduğu o iyi adamın. Kötüyle eş yaptık-

ları şeyler. Vurur, öldürür, döver, çıkarını düşünür. Burası daha da sıcak dışarıdan. Haziran sinemadaydı. Hatta perdedeydi. Kimse yok önümde ardımda. Hep böyle yerleri seçerdim. Dört yöremde insan olmayacak. O zaman filmde yaşardım. Her şeyden uzakta. O filmdeki haziranı tadarak. Ceketimi çıkardım gene. Serüvene dalamıyorum ne yapsam. Atlar koşuyor, tabancalar patlıyor, boşuna. Şu ana bağlayan bir şey yok beni. Eski haziranlara gidiyorum ister istemez. Şehzadebaşı sinemalarında yaşanan yaz filmlerine. İzi bile kalmadı o filmlerin. İnsanların da. Bazı dergiler otuz yıl öncenin resimlerini basar. Ben de bir sokağı, bir alanı, bir sinemanın önünü gençlik yıllarındaki gibi görmek isterim. Salon kararınca kendimi çocukluğumda, ilkgençliğimde sanırım. Bir yaz öğlesidir. Annemin havagazı fırınında yeni çıkardığı kekleri doldurup cebime gelmişim Ferah'a. Derken 32 kısımlık bir Afrika filmi. Seyret seyret bitmez kekler biter de. Bitince de bir aydınlık çöker. Pis, iğrenç. Pis, iğrenç yüzler. Ben. Yararsızdır sinema da. Atlar delice koşar hep perdede. Çıktım sokağa. Öğle sıcağı yitmemiş daha. Kendimi nereye atmalı? Gene pasaja. Gene o köşe. Gelsin bira. Şimdi sessizlik var. Kavgacılar yok ortada. Herkes rakısı, birası, votkasını dost bulmuş kendine. Tek başına içenler çok. Kadehleriyle baş başa. Leblebi, peynir, domates. Bazen de sigara. Haziran öğlesi yitip gitti. Gölgeler yürüdü. Önce masalara, sonra insanlara... Bir karabasandı öğle sıcağı. Bir kurtulmuşluk duydum ikindinin inişiyle. Vitrinlerde birazdan ışıklar yanacak. Kent haziran dışına çıkacak. Yarına, yarının öğlesine dek. Sonra gene o korku, o bıkkınlık, o kaçış, o sığınak arayışı, o haziran telaşı...

Yitip Giden

Burada otururdum. Gelip geçenler tanırdı beni. Çocuklara bağırırdım pencereden. Karşı yokuş buz tutunca taksiler çıkamaz olurdu. Kızım gelirdi akşamları. Torunum yanımdaydı yıllardır. Elimde doğdu. Ben olmasam yaşamazdı belki. Beklerdim okuldan dönüşünü. Şu yokuştan iner bahar öğlelerinde. Yemeğini hazırlardım önceden. Ne çabuk büyüdü! Semt, benim semtimdir. Çocuklarım burada doğdu. Kocam burada öldü. Çok ev değiştirdim. Hepsi ya şıyor o evlerin, başka insanlar var içlerinde. Ben yokum. Yokum ben içinde o evlerin. Kimseler görmüyor gezerken. O odalardayım oysa. Hepsinde birden. Mutfaklarında iş yaparken. Yataklarında yatarken. Pencerelerinden bakarken...

Gene cam önündeyim. Yokuşu gözlüyorum. Koca kamyonlar çıkıyor, iniyor. Yağmur var. Bir çocuk kaydı, ekmeği düşürdü elinden. Yalnızım. Evde işimi bitirdim. Gazetelerin resimlerine baktım. Okuma yazma bilseydim, dedim. Kızım çok düşmüştü üstüme, istemedim. Resimler yetiyor. Ayrı bir dünya resimler. Kendimce bir şeyler kurarım hep. Torunum okur bazen. Çoğu kez de damadım. Oğlum evlenecek, eve gelin gelecek... Ben ne yapacağım o zaman. Gitmeli. Yalnız bir eve çıkmalı. Taşınacak eşyam az. Bir yatak, iki sandık, bir-iki koltuk, bir duvar saati. O duvar saati benimle gelecek. Kalan bir o benden. Benim, sanki o. Ama sığmaz ki anılar arabalara! Karşı apartmandakiler gördüler mi? Bana mı el sallıyorlar 'gel' diye? Oturacağız, dertleşeceğiz. Geçmişten hep. Çocuklardan, torunlardan. İstemiyorum. Yalnızlık en iyisi. Tül perdelerin ardın-

dan. Bu, benim binlerce akşamüstümden biri. Duvar saatim işliyor. Tık tık. Arada bir çalacak ulaştığımız vakit kadar. Saat altıysa altı kez. Bazen şaşırıyor o da. Üç kez vuruyor on olunca. Ayarlamak gerek. Aldırmıyorum. Varsın şaşırsın. Daha hoşuma gidiyor. Eski saatin zamanı karıştırması. Üçü beş, onu altı sanması...

Sofra hazır. Radyoda "Kız sen geldin Çerkeş'ten". Koltukta yalnız oturmak! Şu divanda uyumak. Kapının zilini beklemek! Az sonra gelecekler bir bir. Kızım, torunum, oğlum, damadım. Ya da tersine önce damadım, sonra kızım, oğlum, torunum. Evin içi dolacak seslerle. Günün konuları, söylentileri, üzüntüleri. Varsa sevinçleri. Yaşamın her günkü akışı. Derken saatimin yanlış zamanları vuruşu. Yemeğe oturuş... Hafifim çok. Kıpırdamadan uçar gibiyim havada. Çok uzak bir evdeyim. Uzaklarda kalan bir kent. İlkgençlik günümde. Evlilik. Tek yalnızlıktan çok yalnızlığa. Aldatışlar, üzgünlükler, gözyaşları. Her şeyin geçişi, kuruyuşu, gidişi... Bir buradayım, bir başka yerde. Nasıl nasıl! Pencereye gitsem, tülü iyice çeksem, görseler odanın içini iyice. Görseler beni. Gene ufacık çocuklar kapının önünde. Araba çekiyorlar. Gürültü çok. Pencereyi açıp bağırmalı: "Çekilsenize oğlum." Koca bir otobüs geçti. Sesim duyulmadı. Aldıran olmadı. Saatler geçiyor mu? Yoksa hep aynı dakika, aynı an mı, bu uzayan? Gelmiyor saatimin tiktakları. Pencerede durdum durdum. Gören yok. Bakan yok. Girdim içeri. Ne gelen var ne de bir ses!

Yeni yapılarla dolmuş sokak. Yeni insanlar, yeni çocuklar. Bir yıl önce yoktu hiçbiri. Bir komşu geçiyor. Yaşlanmış iyice. Nasıl? Nasıl? Kapıda bir anahtar döndü. Koştum hemen. Oğlum. Paketler elinde. Almalıyım. Oğlum götürüp mutfağa bırakıyor hepsini. Yorulmuş. Sapsarı. Bitkin. İşten dönüşte böyle olur. Kimseyi görmez gözleri. Dairede üzülmüştür. Çöküyor koltuğa, "Merhaba anne, nasılsın," bile demeden. Alınmamalıyım. Oğlum o benim. Alıyor gazetesini eline. Sabah yarıda bıraktığı bulmacayı tamamlama-

ya çalışıyor. Şimdi dünyada en önemli iş bu, onun için... Çocukluğunu hatırlıyorum. Dik duvarlara, ağaçlara tırmanışını. Askerliği, evlenişi. Belki de karısını, kızını evde bulamadığı için öfkeli. Nereye gitti onlar? Sokakta loşluk artıyor, nerdeyse lambalar yanacak. Gene zil sesi. Daha çalması bitmeden oğlu fırladı açtı. Geldiler hepsi. Kızım, torunum, gelinim... Kızım ne kadar bitkin. Torunum büyümüş. Bekliyorum gelip bana sarılsınlar diye. Aldıran yok, gören de. Dargın mı hepsi bana? Kendi dünyalarındalar. Belki beni o dünyada görüyorlar. Konuşuyorlar. Oysa yanı başlarındayım... Torunum top oynuyor. Kızım uzandı sedire. Gelin sofrayı hazırlıyor. Çekildim koltuğuma. Yalnızım. Her zamankinden daha yalnız. Değişmiş bir şeyler... Hiçbiri gülmüyor. Somurtuyorlar. Yaklaşıyorum kızıma, "Niye üzgünsün?" diyorum. Bakıyor, bakıyor, bir söz söylemiyor. A, ne sıkıcı insanlar! Bilmiyorlar mı burada, koltuğumda olduğumu, saatimin ters çalışlarını dinlediğimi. Her akşamki gibi...

Bazen sinirlenirdim onlara. Darılırdım. Bağırırdım. Başımı örter, sokağa fırlardım. Arkamdan koşarlardı. "Gideceğim..." diyorum da aldırmıyorlar şimdi. Sokağa çıkmak. Çarşıya doğru. Manavlara, kasaba uğramak. Olmazsa kıyıdaki parka. Komşu Hatice Hanım... Yabancıyım kendi evimde. Kendi eşyalarım arasında. Saatimin tiktakları değişmemiş. Bir benim dışarıda kalan. Gören yok bunu. Odama gitsem. Kapıyı kilitlemiş. Kimde anahtar? Eşyalarım, çamaşırlarım, sandıklarım. Yatak yüzleri, bavullar, eski resimler... Başım dönüyor. Koltuğa dayıyorum başımı.

Gene böyle bir akşamdı. Bu koltuktaydım gene. Bir şey kopmuş, ayrılmıştı benden. Bir makine vardı, sanki bir parçası kırılıvermişti incecik yerinden. Kalkamamıştım oturduğum yerden. Altmış yıl mıydı yaşadığım? Hepsini görüyordum. Yıl yıl, an an... Çocuklar ufacıktılar, büyüdüler. Torunlar daha sonra... Yaşadığım odalar, evler. Bir filmde gibiydim. Düş görüyordum belki. Yaşam dediğim ardı ardına gördüğüm düşlerdi. O koltuğa çöküşüm, bir

divana uzanışım. Yabancı adamlar geldi. Aletler, gözyaşları. Kızım ayaklarımı tutuyordu hep. Yürümeme engel olacakmışçasına! Ne çok ağladılar! Hepsi. Damadım da. Hiç ummazdım. Ya gelinim, kıpkırmızı gözleriyle... Sonra her biri gitti bir yerlere. Götürdüler beni uzaklara. Öyle sandılar. Buradayım oysa... Koltuğumdayım. Penceremdeyim. Mutfağımdayım. Ölüm bu mu? Ne çok korkardım. Mezarlıklara bakamazdım, önlerinden geçemezdim. Ölmüşüm. Yokmuşum. Görülmezmişim. Dualar bilirdim. Unuttum hepsini. Ölüm, unutmak her şeyi...

Kızımın gözleri koltukta. Kimse oturmuyor buraya. Biliyorlar mı burada olduğumu? Oğlum bulmacayı bitirdi. Kız torunum radyoyu açmak istedi, yapamadı. Oysa çok sever hafif şarkıları. Aç da ben de duyayım! O sevdiğim türküyü çalar belki: "Kız sen geldin Çerkeş'ten" Ya da "Burçak tarlası". Koltuğuma iyice büzülüyorum, üşüyorum. Dışarıda, apartmanlarda elektrikler yandı. Burası karanlık. Çocuklarım konuşuyorlar. Gündelik konular. Karşı katlarda başlar beliriyor pencerelerde. Dünyanın bir günü daha bitti, bir gecesi daha başladı. Benim için gün de, gece de yok. Koltuğumdayım ben hep. Başka yerde aramasınlar. Yaşıyorum. Yakın ışıkları, çalın radyoları, atın kahkahaları, sesinizi duyayım. Yaşayayım ben de sizde... Anlamazlar ki! Bir gün onlar da bir koltukta, bir masada, bir kitapta, bir duvar saatinde yaşayacak. Herkesin bir sığınağı, sonsuza dek yaşayacağı bir yer var. Ben de bu yeşil koltukta yaşıyorum. Bir de duvar saatimin zamanı yanlış çalışlarında!.. Üç kez vurdu çanı, demek akşamın yedisi. Oğlum, "Bu saat iyice sapıttı," diyor. Hepsi saate bakıyor. O kadar. Susuyorlar, hep susuyorlar.

Benden Kurtulmak

Kulaklarımı tıkadım başparmaklarımla. Sesini duyuyorum gene. Neler diyor, anlamıyorum. Karanlıkta bağırıyor belki. Yanı başıma uzanmış. Aynı yastıkta başlarımız. Kıpırdayamıyorum. Soluk almıyorum neredeyse. Gözlerim sımsıkı kapalı. Her şeyin dışındayım. Uzaklardayım. Ayak parmaklarımda bir titreme. Üşüyorum kendi karanlığımda. Kıpırdasam değeceğim ona. Karanlığım gidecek elimden. Üşümek terlemeye dönecek. Yok yok, böylesi daha iyi. Daha sıkı bastırıyorum parmaklarımı kulağıma. Daha sıkı, daha... Ses şimdi garip bir homurtu. Çok çok ötelerden gelen bir tren sesi. Yaklaşacak o tren büyüye büyüye, dumanlar saçarak, tekerleklerinden kıvılcımlar çıkartarak, ezip geçecek beni.

Kimi sözcükler deliyor karanlıkları. Tek tek sıkılan kurşunlar gibi. Neden, ne zaman, nasıl düşeceği bilinmeyen. Kaç yıldır mı, diyor. Bıktım mı, diyor. Karar vermeli mi, diyor. Sen, diyor. Ben, diyor. Kime diyor bunları? Bana mı? Ben miyim burada yatan, sessiz, soğuk, karanlıkta. Ben sanıyor. Yanılması burada. Hep yanında gördüğü için, hep konuştuğu için yanındakini ben sanıyor. Kurtulmak senden. Ne demekse bu! Kurtulmak senden. Seviyorum bu sözleri. Çeksem parmaklarımı azıcık, gerisini de duysam. Kendimden kurtulmanın yolunu öğretir belki. Alışılmışın, bilinenin dışına çıkamaz ki! Hep eski sözcüklerdir nasıl olsa. Benden kurtulmak. Ya ben! Kurtulmak istiyorum ben de. Kendimden en başta. Onun kurtulması gereken bir insanı var, ben. Rahat bu yüzden, huzurlu. Kızgınlık, nefret, kin, aşk, sevgi hepsi karışmış duygularına. Beni sey-

rediyor hep. Bana sesleniyor. Bende buluyor yankısını, yansımasını, varlık nedenini. Her şeyin açıklamasını. İlacını, zehrini, sonunu, başını. Kızabilir, bağırabilir, ağlayabilir. Bir saat, iki saat. Ta geçmişten alacak, gün gün, ay ay şimdiye dek gelecek. Yanılgılar, aldanmalar, yitikler, sonuçsuz, yarım kalmış umutlar, bitmemiş özlemler.

Senden kurtulmak. Bir şarkı adı, bir film. Bir yaşam romanı. Sen, hep sen, sen, sen, sen. Sen derken biçimler kuruyor boşlukta. Bir tek mi sen var? Pek çok belki de. Hangi yılın, hangi günün kişileri o 'sen'ler, o 'ben'ler. Sesler uzaklaştı gene. Başka sesler, başka 'sen'ler. Aynı kişiler değil onlar. Şu kapkaranlık odada yan yana uzanmış yatan. Biri kulağını tıkamış, yorganın altında. Biri durmadan yakınan. Sen diyen, sen, sen, sen. Kurtulmak, diyen, senden, diyen.

Bir park kanepesi karışıyor işe. Bir görüntü. Arkada deniziyle, uçsuz bucaksız. Senden kurtulmak, demeyen biri. Yaklaşan, yaklaşan iyice, içime giren. Çıkmamak üzere. Sil sil çıkmayacak. Kopmayacak çeksen de. Kanepeler, eller ellerin içinde. Sözcükler ne boldur o anlarda. Bazen ne de az. Anlatır bir şeyler. Sevili öyküler değil hiçbiri. Bambaşka konularda. Oysa sözcükler görüntülere yakışmalı. Seninle olacak her şey, diyorum içimden. Her şey seninle olacak, kalacak, sürecek. Alaturka şarkılardan, çirkin tangolardan parçalar geliyor dilime. Hepsi güzel sanki. Anlamlı, kalıcı. Sen bendesin, hep öyle olacak. Kurtulmak yok benden. Yaşam süresince. Kanepe hâlâ oracıkta. Görüntüler de değişmedi. Gider oturabilirim üstüne. Anıların eskimesi yok. Seninle ilgili olanların hiçbiri eskimez.

Derken bir pencere. Ta tepeden bakan. Yabancı bir kent. Bir mutluluk içinde iki kişi. Konuşuyoruz, birazdan çıkıp dolaşacağız. Çıkmazlardan kurtulmuşuz. Güzel bir yalnızlık içindeyiz. Başkasının yeri olmayan. Çoğul bir yalnızlık. Tekil bir kalabalık, yepyeni izlenimler. Duygulanmalar, tatlar. Bir yanda darmadağınık bir yatak. Az önce çıkmışsın içinden çıplak. Kurtulmamışsın benden sabaha dek. İstememişsin kurtulmayı. Çoğala çoğala teke inmişiz, bire...

Kurşunlar gibi sekiyor sözcükler. Senden kurtulmak. Yabancılaşıyorum kendime. Sen oluyorum bir yerden sonra, bir çizgiyi aşınca. Ben konuşuyorum senin ağzından. Bıkkınlığını bıkkınlığımla açıklıyorum. Kaçma kurtulma isteğini, kaçma kurtulma özlemimle. Geçen yılların içinde yitip giden şeyleri kendimde bularak. Sensin kulağımı tıkayan, benim konuşan. Sarıl yorgana, gizlen karanlığına. Bu sözcükler senden gelip sana gidiyor. Yıllarla azalan, tükenen, yok olan bir sen. Konuşarak, konuşarak. Nedir ki sözcükler? Ne anlatır? Hiç. Eskiden de hiçi duyururdu, şimdi de. Ne çok sözcük vardır belleklerde. Sözcüklerle eş yaşantılar. Ortak çırpınışlar, tükenişler.

Ayak parmaklarım üşüyor. Yorganın ucu açıldı mı? Biraz oynatsam parmaklar değecek başka parmaklara. Çıplak parmakların uyuşumu olur mu bu sözcük yağmurunda? Ürperiyor başparmağım, arıyor, aranıyor. Dokunmak istiyor başka bir başparmağa. Kaç kez olduğu gibi. Tükenişlerle, titreyişlerle. Kulaklarım uğulduyor. Bir uçak yaklaşıyor. Sözcüklerin çevirdiği pervanesiyle gürültülü. Ne çok sözcük var evrende. Mutlulukta da onlar, mutsuzlukta da. Sen derken de, bıktım derken de, kurtulmak derken de. Sabah yakın mı? Kalksam dolaşsam, elektriği yaksam. Bir koltuk çeksem altıma. Karşı karşıya otursak. Çıplak yatmasak öyle. Ayağımda terlik, sırtımda kalın bir kazak. Olaylara apaçık bakarak. Sonra çarpsam kapıyı, çıksam sabahın karanlığına. Yollar, yollar, yollar. Kentin uzak, en az bildiğim semtinde bulsam kendimi. Senden kurtulmak için benden kurtulsam. Kaçabilsem kendimden, senden. Bir saat, beş saat ölçerek, tartarak. Dönüş mü olur sonra geriye, eski anılara, yoksa yeni anılar yaratmaya bir yöneliş mi?

Ya da açmalı çekmeceleri, mektupları dökmeli orta yere, okumalı bir bir. Benden kurtulmak için önce kendinden kurtul. Çare? Birbirine girmiş anılar kördüğümünü çözmek. Anılar yalnız elle dokunulmaz çeşitten olsa kolay. Anılar etten kemikten. İsteklerimiz, düşlerimiz, ulaşılmış, dirilmiş, içimize girmiş. Ölemez, yok ola-

maz onlar. Sözcükler yıkamaz hiçbirini. Hafifçe değmesi bacakların. İncecik geceliğin altında atan bir damar. Tüylerin tüylere dokunuşu. Hepsi büsbütün başka şeyler anlatıyor. Sözcüksüz konuşma. Vücutların diliyle. Benden kurtulmak istemeyenler. Kafanın içinde dönen kızgınlık esintileri midir kişi? Bu ayak parmakları, bu bacak damarı. Bu tüyler, bu saçlar, bu kıpırtılı dudak, bu el değil mi? Önemli olan bunlar. Gecede uçuşan sözcükler değil.

Radyoyu açmalı birden. Bir parazit, sonra yabancı bir sesin doluşu odaya. Dünyadan haberler. Eski bir şarkı. Birden odanın havası değişir mi? Senden kurtulmak diyen hava yitip gider belki. Şarkının içimize doluşu, bir şeyler arayışı, buluşu, ortaya çıkarışı. Sen'i diriltişi. Hangi şarkılar onlar? Yıllar yıllar geriden gelsin de hangisi isterse. Piaf'tan Montand'a, Sinatra'ya. Başka kentlerin, başka odaların, başka yatakların içindeki 'ben'in, 'sen'in özlemleri, istekleri, doygunlukları. Unutulmayan, derinlerde bir yerde gizlice yaşayan. Sözcüklerin öldüremediği.

Ayak parmaklarım üşüyor hep. Onunkiler de. Bırakmalı parmaklarımız buluşsunlar. Sevişsinler. Ayaklar, kollar, bacaklar. Sözcükler istediği kadar birbirini kovalasın. Acılıkta, ağırlıkta, yaralayıcılıkta yarışırcasına. Tüyleri ürperiyor bacaklarının. Bana doğru esiyor gizli bir esin. Gelecek o esin, hızlanacak, coşacak, taşacak. Kovacak bütün sözcükleri, itecek silecek. Vücutlar yenecek sözcükleri.

Akkartal Buck Jones

Halim Ağa'nın barakasında beni yakaladı. Sabahtan beri gözüne görünmemeye çalışıyordum. Biliyordum neler anlatacağını.

"Akşam birlikte çıkalım mı?" dedi.

"Tarihçi bırakmayacak ki."

"Yarım saat, bir saat sonra bırakır."

"Eve gecikirim o zaman."

"Beşten altıya kadar..."

"Olmaz. Ne söyleyeceksen şimdi söyle."

Barakanın dibindeki sıraya oturduk. Çevremiz tıklım tıklımdı. Kimi sandviç, kimi çörek yiyor. Bir köşede çikolata çekişen bir grup.

"Neler oldu neler!" dedi.

"Senin kızla..."

Büyük sırları vardı. Burada anlatılamaz şeyler. Her an yanımıza biri geliyordu. Onuncu sınıfla maçımız varmış, biz de alanda olmalıymışız. Cengiz'i santrhaf seçtiler.

"Yok, bugün oynamam, canım istemiyor," dedi.

Gene de bahçeye çıktık. Çok sıcaktı hava. Güneş yakıyordu. Komşu evlerin pencerelerinde başlar görünüyordu. Esmer kızın oturduğu evin penceresine baktım. Hep orada dururdu. Bahçeyi, bir film gibi seyrederdi. Çimene uzandık. Cengiz'le. Maç başladı. Onun sınıf bizden güçlü, bastırıyor. Sırtımı duvara verdim. Herkes dalmış gitmiş maça.

"İşimizi bozdu tarihçi," dedi Cengiz. "Dörtten sonra kalmak berbat etti her şeyi."

Ekrem Bey, Hazreti Muhammed'in Hendek Savaşı'nı sormuştu içimizden birine. Çocuk bilememişti. Üstelik başka bir savaşla karıştırmıştı. Ekrem Bey'in o kadar önem verdiği bir konu. "Her Müslüman çocuğu İslamiyet tarihini su gibi ezbere bilmelidir..." derdi hep. Kısacası, cezalıydık sınıfça. Dörtten sonra eve gitmeyecek, sınıfta oturup ders çalışacaktık. Sonra gelip bizi sınava çekecekti. Bilmeyen olursa gene kalacaktık! Sabahı bulurduk belki de!

Dalmıştım. Birden top kafama çarptı, iki oyuncu yanımda yere yıkıldılar. Hemen fırladım, kenara çekildim. Cengiz yanıma sokuldu.

"Yenikapı'ya inelim istersen?" dedi.

"Geç kalırız."

"Kalmayız. Sen gelmesen de ben gideceğim."

Göz kırptı.

"Anlarsın ya," dedi. "Saat dörtte kıracağım, sen de gel."

"Nasıl?"

"Yüznumaraya diye ineriz, sonra pır. Kapıcı nerden bilecek."

Maç durdu birden. İki kişi itişiyordu. Bir tanesi küfretti. Öteki bir yumruk savurdu. Millet başlarına toplandı. Oyun yarıda kaldı kalacak.

Cengiz:

"Festival başladı," dedi.

İşler karışacakken neyse ki zil çaldı. Takımlar ayrıldılar. İki kavgacı küfür ede ede yürüdü. Arada birbirlerine atılmaya kalkışıyorlardı. Arkadaşları bırakmadılar bir türlü.

Öylesine uzaktım ki! Sanki burada değildim. Bu, yaşayan, soluk alan, konuşan bir başkasıydı. Benden başka biri. Ben öteler-deydim. Hiçbir zaman kendimi bulamamıştım. Bir sürü öğrenci arasında merdivenleri çıktım. Birisi ayağıma çelme taktı. Ben de bir başkasının ensesine bir şaplak attım, sonra başımı öte yana çevirdim.

Saat dördü zor ettik. Sınıf çok sıcaktı. Psikoloji öğretmeni mıy-

mıntının biriydi. O ders anlatırken bir süre dergi okudum. Sınıftaki kızlardan birisi için akrostişli bir şiir yazdım. Nilüfer'di adı. Şiir 'Neden' diye başlıyor, 'Renkler soluyor' diye bitiyordu. Sonra yırttım. Başka bir kız için başka bir şiir yazdım. En arka sırada, pencerenin yanındaydı yerim. Çaktırmadan bulutları seyrederdim. Ufak, çok sevimli bir bulut tam önümde duruverdi. Hiç kıpırdamıyordu. Dakikalarca onu seyrettim. Sonra çok yavaşça parçalara ayrıldı, uzadı, dağıldı. Hafif bir loşluk indi gökten aşağı. Güneş sarardı.

Derken zil çaldı. Okulda bir gürültü koptu. Sınıflar boşalıyordu. Öğlenciler merdivenlerden iniyorlardı. Biz birden ayağa fırladık. Kızlar eve geç kalacakları için söyleniyorlardı. İçlerinde en çalışkanı, "Ben gider Ekrem Bey'e rica ederim, bizi bırakır," dedi. Gerçekten de gitti, az sonra gülümseyerek geldi, kızlara: "Haydi, bizlere ceza yok," dedi. Kızlar toparlandılar, bizlere nanik yaparak çıktılar. Salih, "Gel de kız olma," dedi. Rıza, "Ah keşke kız olsaydım, anam," dedi. Öteki saldırdı, kafasını yakalayıp sıkıştırdı kollarının arasında...

Ekrem Bey umulmadık bir anda sınıftaydı. "Saat beşte tekrar geleceğim. Okuyun kitabınızı," dedi, gitti. Kim okuyacak kitabı? Genç öğretmen yardımcısı Ali Bey kürsüye yerleşti. Hepimiz kitapları açtık. Göz ucuyla Cengiz'e baktım. Güldü. Kalktı Ali Bey'e yaklaştı. Kulağına bir şeyler söyledi. Sınıftan çıktı. Beş dakika, on dakika geçti, dönmedi. Ne yapıp edip ben de çıkmalıydım. Nasıl? Aklıma bir şey gelmiyordu. Dakikalar geçti hep. Cengiz gelmedi. Beni bekliyordu sokakta.

Şu anda Beyazıt Meydanı'nda olmalıydım. Küllük'ün önünden geçerek Çarşıkapı'ya doğu yürümeliydim. Kız Lisesi öğrencileri de şu anda Gedikpaşa Yokuşu'nun başına varmışlardır. Karşı kaldırımda, insanların arasında dururdum. Kara önlüklü kızlar arasında onu bulmaya çalışırdım. Önce o esmer arkadaşını görürdüm. Uzun boyluydu da ondan. Ya da çok gülmesinden. Az sonra da onu görürdüm. Ara-

mızda en az otuz metre olurdu. Beni görsün istemezdim. Bir köşeye, bir arabanın, tramvayın arkasına saklanırdım hemen. Ben bir kaldırımda, o öteki kaldırımda yürürdük. Kalabalık arasında onu bir görüp bir kaybederdim. Kara önlüklü, kapüşonlu kızlar ne de çoktu bu saatte! Arkalarından Laleli'ye inerdim. Onun başını her geriye çevirişinde saklanarak. Ağaçlı yolda birden yitiverirdim. Çok uzakta olduğumdan hangi sokağa saptığını göremezdim. Sanki uçuverirdi bir anda. İki sokak vardı. Birine sapardı elbet. Oradaki büyük apartmanlardan birinde otururdu. Hangisinde? Dolaşırdım sokak sokak. Vitrinlere bakardım. Sonra o evleri, apartmanları incelerdim. Teker teker pencerelerini, kapılarını. Muhakkak buralarda bir yerdeydi. Marmara'yı gören sokağın başında dururdum en çok. Burada olmalıydı. Beş-altı apartman, dört ev. Bütün yapıları ezberlemiştim artık. İnsanlar gibiydi bu yapılar. Beni tanıyan, acıyan. Aradığım kızı da tanıyorlardı. Saklıyorlardı. Söylemiyorlardı. Üstelik sinsi sinsi benimle eğleniyorlardı. Belki de o bir pencerenin ardındaydı. Tülün gerisinden beni seyrediyordu.

Bir el canımı acıttı. Saçımı çekiyordu biri.

"Ulan, sen okumuyorsun, kitapta film seyrediyorsun."

Ekrem Bey'di. Kıpkırmızı yüzü. Her gece içermiş. Karısı mı kaçmış ne! Genç biriyle. Herhalde bazı günler hatırlardı bu olayı. Bugün de anılarının üzerine üşüştüğü bir gün olmalı. Gitti, kürsüye elini vurdu.

"Sizi bırakıyorum," dedi. "Ama hele bir daha İslam tarihine ait bir konuyu, bir tarihi bilmeyin. Elimden kurtulamazsınız."

Bir solukta sokakta buldum kendimi. Uçar gibiydik hepimiz. Yağmur, yağmur. Sinemaların sokağına kadar hep koştum. Buck Jones'in *Akkartal* filmi oynuyordu. Kızılderililer, askerler, savaşlar. Bir çiçekli ağacın dibinde hafiye sevgilisini öpüyordu. Filmin sonuydu. Öpüşürlerdi, ardından "The End" yazısı çıkardı. Ne olurdu öpüşmeden sonra? Orasını hiçbir film söylemezdi.

Birden bir ses duydum:

"Girelim mi ha?"

Cengiz'di. Sırılsıklam olmuş.

"Bir saattir bekliyorum be!" dedi.

"Kız ne oldu?"

Kızgındı.

"Boş ver kızı mızı," dedi.

Gelmemiş kız. Üzerinde durmadık. Yağmurlu günlerde sinemaya gitmek hoş olurdu! Akkartal bekliyordu bizi karanlık salonda. Arap gişe memuru tatlı tatlı gülüyordu. Bir mutluluk duydum birden. Seviler vardı beni bekleyen. Umutlar yığınlarla. Önümde günler, geceler dolusu bir yaşam. İki bilet aldık, kapının kadife perdesini açıp salona girdik. İlkin karanlığa alışamadık. Sonra beyazperdeden silah sesleri geldi. Akkartal'dı atının üstünde bizi karşılamaya gelen. Kendimizi Kızılderililerle savaşa tutuşmuş beyazlar arasında bulduk. Yıkılmış bir arabayı siper alarak biz de ateşe başladık. Sağımıza solumuza alevli oklar düşüyordu.

Fallardaki Erkek

"Başına taç etti kızım, başına taç etti!"

Kâğıtlar masanın üzerine savrulur, yan yana dizilir, kupa kızı gider kara maça oğlanının tepesine çıkar. Yorum başlar hemen: "Başına taç ediyor seni." Bir sevinç. Bile bile yanılmanın avuntusu. Kâğıtlardan umut, beklemek. Bir şeyler ummak.

Öğretmen Meliha sarılır boynuna Hatice Hanım'ın: "Ablacığım bak, bir daha bak, ne olur!" Annem güler, ben kâğıtlara daha çok sokulurum. Ne var şu sineğin oğlunda, kupanın kızında? Bu kadar çok şeyi nerden bulup çıkarıyorlar? Hatice Hanım nazlanır bir süre. "Kız, deli kız!" der. "Fal bir kere bakılır." Sonra fallarının nasıl çıktığını anlatmaya başlar. Yok, Manastır'da bilmem hangi paşaların gelini kendini asmış, o daha önce iskambil falında görmüş, söyleyememiş. "Kıza sen kendini asacaksın diyemedim, ama bizim beye söyledim o akşam. Bu kızın sonu iyi değil, dedim." Anlatır geçmiş günleri. Herkes dinler. Ben kâğıttan şatolar kurarım. Bir anlığına yaşayan. Üst üste iki kat. Odalar. Ya da kuleler, surlar. İstediğim, biraz geri çekilip üfleyerek yıkmak o şatoları, kuleleri, duvarları. Olmaz bir türlü. Elimi çeker çekmez yıkılıverir. Haydi yeni baştan.

Hatice Hanım, annemi, Öğretmen Meliha'yı, annesini, komşu Feride Hanım'ı alır götürür kırk yıl öncesine. Makedonyalarda kaymakamlık eden bir Hüsnü Bey vardır. Bıyıklı, iri yapılı. Bir kez eski fotoğraflar arasında gördüm. Çatık kaşlı, kocaman bıyıklı. Komiteci izleyen zaptiyelerle birlikte at sırtında dağ taş dolaşan, sırasında mavzer omuzlayan, Bulgar çetecilerini tepeleyen bir adam. Hatice Ha-

nım o yılların resimlerinde incecik bir kız, on beş-on altı yaşlarında var yok! Kucağında bir çocuk. Sonra ölmüş kaymakam bey, çocuğu büyümüş, uçmuş annesinden uzaklara. Fallarda gördüm onu. Dinerinin oğluydu. Annesi dinerinin kızı olurdu. Hiç yan yana düşmezlerdi. Hep sineğin kızı girerdi aralarına. Kara kuru geliniydi o. Evlendiğinden beri ancak iki bayramda bir annesinin kapısını çalarmış oğlu... Hatice Hanım, Meliha'nın falına baktığını unutur. Makedonya, komiteciler, Hüsnü Bey, Balkan Savaşı, oğlu, gelini, torunu derken başlardı bitmez tükenmez yakınmalara, o 'körolası' geline bedduaları savurmaya. Ağlamaya, olduğu yerde sallanmaya. "Ah, evlat diye saçımı süpürge ettim, kaç kişi istetti bey öldükten sonra, benim kocam artık oğlum dedim. Şimdi ise..."

Öğretmen Meliha sabırsızlanırdı. Konu değişti, uzaklaştı kendinden diye. Nasıl etmeli de Hatice Hanım'ı bugüne getirmeli. Radyoyu açardı birden. Bir şarkı duyulurdu: "Gel ey denizin nazlı kızı". Başlardı söylemeye: "Çık sahile gel, sine de... Bir âlem-i âb et." Şarkı girerdi dünyamıza. Meliha sesini yükseltirdi. Kâğıtları alır, karıştırırdı. Yeniden eline tutuştururdu Hatice Hanım'ın.

"Teyzeciğim, teyzeciğim..."

"A, deli kız, dedik ya herif seni başına taç ediyor."

Dayanamazdı gene. Parmaklarını tükürükler, sedirde yeniden açardı falını. Garip bir faldı bu. Belki kendi uydurmuştu. Sözde Manastır'daki İtalyan Konsolosu'nun madamından öğrenmiş. Her renkli kâğıt bir insanın yerine geçerdi. Sen, sevgilin, anası, dostu, düşmanı kâh yan yana gelirler, kâh uzaklara giderlerdi. Bir defasında Meliha Öğretmen'i temsil eden kâğıt yere düşmüştü yanlışlıkla. Hatice Hanım ne yapacağını bilemedi. Karardı gözleri. Meliha sapsarı kesildi. Sanki ölmüştü. Yaşam gibi bir şey sayardı falı.

"Başına taç edecek mi bakalım?"

Annem kıs kıs gülerdi. Kâğıtlar dizilirdi. Gözleri fallardaki erkeği ararda. Kupanın oğlu, dineri kızının yanına gelse ya da üst sı-

rada yer alsa. İlle alta düşmemeli. Fallardaki erkek bir kişilik kazanmıştı gerçektekine hiç benzemeyen.

Üsküdar'ın uzak bir köyünde öğretmendi Meliha. Üç yıl önce sınava girmiş, öğretmen olup Pendik'te bir köyde çalışmıştı. Köyün delikanlıları geceleri camını taşlamışlardı, yolunu kesmişlerdi. Dediğine göre eşraf oğullarından biri gece yarısı eve girmeye kalkmış. İş büyümüştü. Sözde Meliha Öğretmen'di oğlanı ayartan. O köyden alıp Üsküdar'a yakın bir köye vermişlerdi. Komşu köylerden birinde bir başöğretmen vardı, Muhtar Bey. İkide bir Meliha'nın köyüne gelirdi. Mektuplar yazardı. Meliha onu kendine tutkun sayıyordu. Hep evlenme teklif etmesini beklerdi. Oysa adam oralı olmaz, İstanbul'da buluşalım derdi. Bir arkadaşının evi varmış, oraya götürecekmiş... Meliha gitmedi, adamı tersledi. Muhtar Bey bir daha görünmedi, yolda, otobüste karşılaşınca bakmıyordu bile. Bu kez Meliha bir tuhaflaştı. Uzaktan bakardı adama, sarı bıyıklı, geniş omuzlu, güçlü mü güçlü. Ne olurdu sanki onunla birlikte o eve gitseydi. Oturmuş bunları anneme, annesine anlatmıştı bir gün uzun uzun. Pişman mıydı? Belki. Ama seviyordu bu adamı. Kendisiyle gizlice ilgisini sürdürdüğünü sanıyordu. Başka bir öğretmen arkadaşı Meliha'ya demiş ki: "O seni denedi, nasıl bir kız olduğunu anlamak için. Şimdi evlenme teklifi yapacak." Meliha fitili aldı. İşi olup bitmiş saymaya başladı.

O sırada yaz geldi. Okullar kapandı. Meliha eve dönmüştü. Annesiyle bir süredir bizde kalıyorlardı. Bu serüveni o savaş öncesinin yaz ayında yaşadık beraber. Bir mektup almıştı o öğretmen arkadaşından. Muhtar Bey'in İstanbul'a geleceğini, Meliha'nın annesini ziyaret edeceğini bildiriyordu. Günler haftalar geçti. Meliha her gün şık, her gün boyalı. Her gün saçlar altı aylık. Gelsin iskambil falları, gitsin kahve telveleri. Geceleri uyumak yok. Balkonda yıldızları seyretmeler. Kalın kapaklı bir deftere bir şeyler yazmalar. Bir bana okurdu yazdıklarını. "Huzursuz Geceler" adlı bir romandı. Kendi

romanıymış. Ben ortaokulun ikinci sınıfına geçmiştim. Şiir, roman delisi bir çocuk. Dinlerdim Meliha'nın yazdıklarını. "Sen değilsin buradaki," derdim. "A, ben yazıyorum, nasıl ben olmam?" "Değilsin. Ben seni yazsam, o sen olursun, ama sen kendini bir başkası sanıyorsun." "Delisin sen çocuk!" derdi.

Herkes yatardı. Balkona atardık sandalyeleri. Gece yarısına doğru gelip geçen tramvaylar azalırdı. Alçak sesle tangolar söylerdik. "Tesadüfe tutulup – Çektiğimi unutup – Yeni bir aşka daldım." Aşk, aşk!.. Neydi bu aşk dedikleri? Şaşırırdım, gülerdim. Anlatırdı, ben anlamadan. Elimi kolumu tutar sıkardı, göğsüne bastırırdı. "Çocuk, anlamıyorsun, anlamıyorsun," derdi. "Biraz büyük olsaydım, keşke," derdim. Meliha Öğretmen'i yalnızlığından kurtarırdım belki. Erkek olarak bir şeyler verebilirdim ona. Fallardaki erkek uzaktaydı. Oysa yanındaki erkek ben olurdum onun için...

Roman bitti. Bir gün oturduk, temize çekmeye başladık. Adını da değiştirdik. "Tedirgin Geceler" yaptık. *Yarım Ay* adlı bir dergi çıkardı o yıllarda. Kadın yazarların 'hissi' öykülerini okurduk. Öğretmen Meliha ile aldık romanı, o dergiye gittik. Genç bir adam karşıladı bizi. Defteri aldı, biraz okudu. Çapkınca baktı sonra. Uzun uzun konuşmak gerekirmiş. Yalnız gelmeliymiş bir gün. Çıktık. Yalnız gelmeli ne demekti! Kızmıştık!

Bir daha romanın sözünü etmedik. Aramadık da. Nasıl olsa kopyası vardı elde. Belki bir gün anlayan birinin eline geçerdi, yayınlanırdı. Ama o dergide "Tedirgin Geceler" hiçbir zaman çıkmadı. Meliha da romancılığını kısa zamanda unuttu zaten. Bir mektup daha almıştı öğretmenden. Muhtar Bey İstanbul'a geliyormuş. Evde bir hazırlık başladı. Temizlik. Yeni eşyalar. Perdeler. Bizim misafir odası daha derli topluydu. Muhtar Bey gelince orada kabul edecektik. Fallar bir anlam kazanmıştı. Hatice Hanım hep iyi haberler veriyordu kâğıtlara baka baka. "Başına taç edecek dedik, kızım."

Fallardaki erkek bir akşam kapımızı çaldı. Ben açtım. Orta boy-

lu, zayıf bir adam. Gözlüklü. Hiç de kupanın oğluna benzemiyordu. "Tedirgin Geceler"deki yakışıklı adam da değildi. Her gün sokakta görülen binlerce erkekten biri. Ben aldım misafir odamıza. Bir süre yalnız kaldık. Okulumu, sınıfımı sordu. Bu ev bizim miydi? Meliha öğretmenlerin evi var mıydı? Yoksa burada kiracı mıydılar? Ne zamandan beri bizimle oturuyorlardı? Beş dakika içinde bütün yaşamöyküsünü öğrenmişti. Yüzü ekşidi gibi geldi bana. Herhalde tramvay caddesindeki bu evi Meliha öğretmenlerin sanmıştı. Annem girdi o sıra, hoş geldiniz, dedi. Meliha'nın annesi heyecanlanmış, içeri giremedi. Az sonra Meliha geldi. Ne yapacağını bilemiyordu. Hemen bir yastık aldı, adama doğru yürüdü. Ne yapacaktı. Adam da şaşarak baktı. Meğer sırtına yerleştirecekmiş, rahat etsin diye!

Karşılıklı oturuldu. Havadan sudan konuşmalar. Meliha'nın gözleri adamın gözbebeklerinde. Adamsa soğuk. Hep annemle konuştu. Meliha'ya pek aldırış etmedi. Bu yıl okulu değişiyormuş. Antalya'ya tayini çıkmış. Allahaısmarladık demeye gelmiş. Buzlu bir hava çöktü birden odaya. Meliha beş-on yaş çöküverdi sanki. Bir anda değişiverdi gözümün önünde. Ne ummuştu? Niye gelmişti bu eve Muhtar Bey? Niye fallardan çıkmış karşımıza dikilmişti? Anlamıyordum. Meliha'nın evi olsaydı evlenmeye yanaşacaktı herhalde. Gördü ki iş yok, vazgeçti. Bir saat geçti böyle sıkıntılı. Adam kalktı sonunda. Meliha ile ikisini sokak kapısı önünde birkaç dakika yalnız bıraktık. Kapı sertçe kapandı. Meliha ağlıyordu. Odasına koştu. Ben de ardından. "Tedirgin Geceler"in müsveddelerini buldu. Bir de ikisinin okulda çekilmiş resimleri vardı. Yırttı attı hepsini.

Meliha Öğretmen'le bir daha balkonda oturup düş kuramadık. Birlikte roman okumak, sinemaya gitmek, caddede dolaşmak geçmişte kalmıştı. Okullar açıldı. Annesiyle uzak bir ilçeye gittiler. Bazen bir mektup alırdık. Geçmişteki olayları hiç anmazdı. Arada bir iskambilleri dizerdim mindere. Fallardaki erkeği bulurdum. Bir fal da ben açardım Meliha'nın adına. Ne yapar yapar, ikisini bir ara-

ya getirirdim. Umutlamrdım. Muhtar Bey Antalya'dan çıkacaktı yola. Meliha'nın ilçesine koşarak, uçarak gidecekti. Dizlerine kapanıp bağışla, diyecekti. Evleneceklerdi. Bir yıl sonra da kucaklarında çocukları İstanbul'a geleceklerdi. Bu odada yeniden fallar açacaktık. Mutlu ailenin geleceğini okumaya çalışacaktık kâğıtlarla.

Olmadı öyle şeyler. Meliha Öğretmen yaşlandı, kurudu yıllarla. Fallarda başka şeyler arıyordum artık. Kendimi ilgilendiren şeyler. Kupa kızlarıydı, maça kızlarıydı önemli olan. Gerçektekilerle ilgisiz yaratıklardı bunlar. İstedikleri kadar fallarda umut versinler, düş kurdursunlar, boşunaydı. Falların kadınları erkekleri fallarda kalacaktı hep. Hiçbiri gerçekte var olamayacaktı. Bunu şimdi anlıyorum. Gerçek yaşamı tanıdıktan, insanları öğrendikten sonra!

Meliha Öğretmen'i gördüm geçenlerde. Emekliye ayrılmış. Annesinin gözleri görmüyormuş artık. Atikali'de bir kat almışlar. Gene bir roman yazıyormuş. Bir gün gelmeliymişim. Bana okumalıymış...

Akşam Kuşları

Adlarını bilmem o kuşların. Öğrenmek de istemedim. Akşam kuşları dedim onlara. Akşamı getiren kuşlar... Bir Beyoğlu akşamıdır. Sinemadan çıkmışım. Unutmuşum hemen filmi. Silinmiş belleğinden her şey. Filmden öncesi, filmden sonrası. Hepsi karışmış, yok etmiş birbirini. Boşalmışım, tükenmişim. Bir başkası olmuşum.

Derken onlar gelirler çığlık çığlığa... Bir kaçışmanın, bir kovalanmanın, nerden kopup nereye gidileceğini bilmemenin heyecanıyla... Yapıların üst katları doludur kuşlarla. Damlarda, pencerelerde, telefon tellerinde, ışıklı reklamların tepesinde. Üst üste, alt alta bağrışırlar dakikalarca. Şaşırmışımdır hep. Nasıl da kimseler görmez onları! Geçip giderler kendi dünyalarına insanlar. Tepelerinde kaynaşan yüzlerce kuşun panik havasına aldırmadan...

Kendimiz için değil yaşantımız. Hep bir başkasıdır bizi gözleyen, ikinci, üçüncü, onuncu benler vardır. Dalıp dalıp giderdim o saatlerde. İçimdeki kişilerin bitmezdi tartışması. Sinemadan ya da içkili bir gazinodan dönerdim. Sarhoştum azıcık. Gene de gidecektim, çalışacaktım gece yarısından sonra ikiye, üçe dek. Çabuk, hızlı bir yaşam... Bir dolmuş bulmak. Otobüse, Tünel'e koşmak. Sekizde gazetede olmalı. Radyoyu dinlemeli. Ajansta ne var? Radyo gazetesi. Bültenler. Yazı işleri müdürüne görünmeden arka bölmeye, radyonun başına birtakım kâğıtlara makas atarak, çizerek. Süreyya çocuk doğuracak mı? Başbakan, İnönü'ye nasıl karşılık verdi? Sarıyer cinayetinin karanlık yönleri...

Birden gördüm o kuşları. Seslerinden geçilmiyordu gene. Bir

dükkânın saçağı altında durdum. Bir süre baktım onlara. Üç, beş, on dakika. Ne de çoktular! Nereden geldiler! Nereye gidecekler! Nedir bu akşamın ilk karanlığındaki korkuları! Birden hepsi birer kişilik kazandı gözümde. Nereye gideceklerini bilmeyen insan sürülerine benziyorlardı. Bir savaştan kaçmışlardı. Çoluk çocuk yollara dökülerek. Ya da bir yangın kovmuş onları yerlerinden. Belki de bir deprem yurtlarından... Bir tanesi karşı mağazanın üstündeki penceredeydi. Yalnız başına. Dalmış gitmiş alttaki akışa. Ötekilere benzemiyordu hiç. Şair bir kuştu belki de. Neler duyuyor, neler anlıyordu kendince? Kendi cinsinden olanlar uzaktılar ondan. Pişmandı kuş doğduğuna. Birden bir kanat şıkırtısı oldu. Bütün kuşlar kalktılar. Bir kara bulut gibi caddenin üstüne taştılar. O da isteksiz, uydu ötekilere, en arkadan, gene yalnız, gene umutsuz açtı kanatlarını...

*

Mangalı hep korlu olurdu. Ne derdim ona? Nine, babaanne... Hayır, hiçbir şey söylemezdim. Bilmiyordum ne dediğimi! Anne sözcüğü yoktu içinde muhakkak. Duymamıştı anne sözünü belki de ömrünce. Oğlu bile anne dememişti. Abla derdi babam öz anasına. Otururdu akşama dek alt katta, bahçeyle bir odasında. Koca bir sedir, yerde kalın bir minder, bir gömme dolap. Soba yoktu odada, mangal yetiyordu. Sigara dumanı. Mangala sürülmüş cezve. Kahveyle sigaraydı tutkusu. Hep beklerdi. Oğlu gelsin, "Nasılsın abla," desin. Abla kahve içip sigara tüttürerek günleri geçirirdi bekleyerek. Minderinde kedisi kucağında otururdu. Ara sıra bir komşu hanım gelirdi. Kapanırlardı saatlerce. Geçmişlerini o odaya, o mangal başına getirirlerdi. Annem kendi işleriyle uğraşırdı üçüncü katta, pek az inerdi aşağıya. Babam sabahtan fırlar, gece yarısı dönerdi. Ağabeylerim günde bir kez ancak uğrarlardı odasına. Parasız kaldıklarında! Bir bendim o evrenin insanı. Nine bile demediğim ninemin yaşam yoldaşı.

Karlı günleri hatırlarım nedense. Ninemle ilgili anılarımda hep kar var. Kuşlar konardı karlı dallarına ağaçların. Kanat çırpınışlarıyla karları silkelerlerdi havaya. Pencereden bakardık onlara, hiç konuşmadan. Akşamüstüdür. Güneş surların üstünden çekilmiştir. Karanlık, Bizans çağı mağarasından çıkarak gelir sanırdım. Derken kuşlar iniverirlerdi bahçeye. Erik ağaçlarına konar konar kalkarlardı. Yüzlerce, yüzlerce. Bazıları pencerenin önüne gelirdi. Bakarlardı bize. Biz de onlara. Bakışırdık anlamsızca. Bir tanesini tanırdım iyice. Bir kanadı ötekinden kısa bir kuş. Hiç uçmazdı sanki. Yürüyerek gidip gelirmiş gibi. Odamızın sıcaklığına bakardı hüzünle. İçeri mi girmek isterdi? Bir özlem vardı bakışlarında. Erişemeyeceği bir yaşam düşü. Bıraksak, mangalın başında yer alacaktı o da. Kedinin yanında. Hep yalnızdı. Yalnızlığı isterdi de. Başka bir kuş geldi mi yanına, hemen çeker giderdi. Öteki kuşlarsa bizi, odamızı, mangalımızı, mutluluğumuzu görmezlerdi bile. Doğradığımız ekmek parçalarını kapar kaçarlardı çabucak. Birden kahve taşardı. Küller uçuşurdu dört yana. Koşardım ninemden önce. Elim yanardı cezvenin kızışmış sapında. Sonra kucaklardı ninem beni, dizlerine oturturdu. Büyümüştüm oysa, gelecek yıl okula başlayacaktım. Alışmıştı herhalde koca çocuğun ağırlığına. Saatler geçirirdik nine torun baş başa. Neler konuşurduk kimbilir. Tahta oyuncaklarımla evler kurardım onun için. Resimler yapardım renkli kalemlerle. Sonra bir de bakardık akşam kuşları geceye kalmamış. Gitmişler evlerine. Öyle sanırdım, evine giderdi herkes akşamları. Evli evine, köylü köyüne, evi olmayan!.. Yoktu ama evi olmayan!.. Kuşların bile yuvaları vardı. Duvar oyukları, damlar, sur üstü, direkler, minare şerefeleri...

* * *

Damlara bakan başka bir pencere... Önce tek kuş inerdi. Ekmek kırıntılarıydı belki de onu buraya çeken. Ama niye yalnız o da ötekiler değil? Pencereyi ardına kadar açardım bahar akşamlarında. Gider karyolaya uzanır, bir kitap alırdım elime. Kıpırdamazdım,

arada bir bakardım belli etmeden. Gelirdi, pencerede dururdu biraz, sonra içeri sokardı başını, süzerdi her şeyi. Dışarıda öteki kuşlar çığrışırlardı akşam serinliğinde. Nerdeyse gelecekti yanıma, serüvenini anlatacaktı. Göz göze gelirdik. Beklerdim, konuştu konuşacak diye. Bir konuşsa, neler anlatmazdı! Bazı akşamlar yalnızlığımdan kopardım. Biri olurdu odamda. Yatakta uzanırdık dünyadan ayrı. Pencereler kapalı, perdeler inik. Ellerim dolaşırdı bir başka vücutta. Ama kuş gelmiştir, derdim içimden. Pencere önündedir, ne yapar perdeleri örtük görünce. Anlamaz insanların gizliliklerini. Sevişmek nedir bilmez değildi elbet. Göz önünde yaparlardı onlar bu işi. Öpüşmeleri ne uzun sürerdi. Sonra yumuşacık bir bütün oluverirlerdi rüzgârın, karın, güneşin altında, yağmurda bile. Bir kız okuluna bakardı pencerem. Bazı günler öğleye dek önünde dururdum. Genç kızlar kara şortlarla beden eğitimine çıkarlardı. Karalı beyazlı bir eğilip doğrulma. Yüzlerini seçerdim kızların. Bazen sınıflarda otururken de. İçlerinden birinin yüzünü belleğime iyice yerleştirirdim. Sokakta karşılaşsam tanıyayım diye. Ama okul dağılırken o yüzlerce kız arasında bulamazdım onu. Kuşlar yetişirdi o sırada. Ufuklardan beliriverir, dolarlardı okulun damına, pencere önlerine. Gene bir yangından, bir düşmandan kaçarcasına... Işıkları yeni yanmış sınıflardaki kızları seyrederlerdi. Dalıp giderdim onlara. Kuş olmak iyi miydi? Hani insanlar bir daha dünyaya gelirlerse insandışı bir yaratık olacaklarmış. Kuş olmalıydım ben. Bir akşam kuşu! Özgürlüğü güzeldi onların. Sürü yasasına uymak olmasa hele. Sürü bir yere gidince ben de gitmesem. Kuşlardan biri tanıdık gelirdi, o kızları seyretmek istercesine ikide bir damdan pencereye, pencereden dama gidip geleni. Belki de çapkın biriydi ilk dünyaya gelişinde. Şu durmaksızın oradan oraya uçup giden de sıkıntılının biri. Kendimi toparladım birden... Akşam kuşları bir okyanus dalgası gürültüsüyle havalanırlardı. Bir teki bile kalmazdı ortada...

* * *

Akşamlar inmezdi kuşlar olmasa. O adsız kuşlar! Nereden gelip nereye gittiği bilinmeyen... Bakıyorum penceremden. Kaplayıvermişler dört yanı göz alabildiğince. Şu anda her yerde bu kuşlar mı var? Burada, başka kentte, çocukluğun, gençliğin anılarında? Yoksa ben nerdeysem ordalar mı yalnız? Benim gecelerimi onlar mı indirir? Benim olduğum yere mi koşarlar sürülerle? Hele o yalnızları, boynu bükükleri, kanadı kopukları, o insanlara yaklaşmak isteyenleri!

Az önce bomboştu bahçe. Şimdi her yanda onlar var gene. Kimseler görmüyor onları. Bir benim akşam kuşlarının varlığını bilen, duyan. İşte balkondalar, güllerin altındalar, çimlerin üstündeler, ağaçların dallarında, damlarda, telefon tellerinde, bacalarda, antenlerde... Çocukluğumun pencerelerine gelip karları silkeleyeni, batı kentlerinde sevişmelerine tanık olanları, gemilerimle, uçaklarımla, düşlerimle yarışanları... Ölmezler o kuşlar! Ne zaman yalnızsam, sıkıntılıysam, bunalmışsam, bilirler, bir anda beliriverirler gökyüzünde. Çığlıkları, korkuları, anlaşılmaz kaçışlarıyla ortak olurlar korkuma, yalnızlığıma, anlaşılır kaçış isteklerime. Geçmişten gelirler ölmeden. Gene dönerler geçmişe ölmeden. Geliyor bir tanesi, penceremin önüne. Hüzünlü bakışlarıyla yaşamın boşluğunu duyurarak. Derken sessizce bir gürültü. Kaçıp gidiyorlar geldikleri yerlere doğru. Kim oldukları bilinmeyen, nereden geldikleri, ne istedikleri anlaşılmayan, o adsız kuşlar, yeryüzüne akşamları indiren dost düşman kuşlar...

Kar Düşünceleri

"Her şey göz için, kulak için bir şey yok," demiş ya Baudelaire, öyle değil pek. Eskidenmiş o! Doğa karşısında dalıp gidermiş sanatçımız, şairimiz. Sessiz sessiz koca parçalar halinde düşen kar tanelerine bakarlar, dalıp dalıp giderlermiş. Her şey göz için, kulak görev dışı kalır o anlarda. Yalnız düş gücü çalışır alabildiğine. "Nerede bıldır yağan kar şimdi..." dediği gibi Villon'un... Eski kışları hatırlamak. Çocukluk yıllarının karlarını, o en temiz, en güzel, hatta en sıcak gençlik karlarını...

Kar yağmış geceleyin. Sabahın ilk saatlerinde bembeyazdı ortalık. Ne çabuk da kirlendi! Taşıtlar insanlardan önce uyanıyorlar. Geçi geçiveriyorlar birbiri ardına, çamurlarını bırakarak, her yanı kirleterek... Duhamel, bir romanında otomobilin ortaya çıkışından sonra insanların rahatının kaçtığını yazar. Makine insanoğlunun hem dostu, hem düşmanıdır, hem en büyük yardımcısı hem de en güçlü engelleyicisi. Doğa çekilip gitti makine çağında, neredeyse yok oldu, sığınacak uzaklıklar aradı kendine. Kent insanı doğasızdır, yağmurlar, karlar, rüzgârlar doğanın bir nimeti değil de bir belasıdır artık...

Göz için bir şey yok, güzel, tatlı, okşayıcı... Ama araba, taşıt, motor sesleri kulaklarda uğulduyor sabah sabah. Saat sekiz. Caddenin bir yanını doldurmuş gençli yaşlılı, kadınlı erkekli bir sabah kalabalığı. İşlerine gidecekler, okullarına, görevlerine... Bir koşuşmadır yaşam. Sabahtan akşama dek... Ne uğruna, niçin, neye ulaşmak için? Bir an durdurup sorsak şu gelen minibüslere atılıp neredeyse canını tehlikeye sokarcasına binmeye çalışanlara. Daha ne

kadar zaman sürecek bu telaşınız? Bir ekmek parası, alt düzeyde bir geçim olanağı, o kadar hepsi. Bir gün. Bu hızlı yaşamanın, bu anlamsız koşuşmanın arasında kendi kendilerine kaldıkları bir gün, "ne yararsız geçmiş bütün bu yıllar" diyeceklerdir. Bulurlarsa o yalnızlık, o düşünce anını...

Vapurla gitmek Eminönü'ne hepsinden iyi. İskeledeyim. Gazeteleri aldım, hızla geldim. Vapuru bekliyoruz ıslak bir kalabalık. Soluklar dumanlı, gözler nemli, eller buz... Bir tipi var, karşı kıyı yitip gitmiş. Vapur gelecek mi, yoksa boşuna mı bu bekleyiş. Oturdum kanepeye, gazetemi okuyorum. Karmakarışık sesler duyuyorum. Birbirine karışmış, birbiri içinde. Ne çok konuşuyor bu sabah insanları! Gerekli gereksiz, anlamlı anlamsız. Önce gündelik politika konusu. Ecevit, Erbakan, kabine. Sonra pahalılık, zamlar...

Derken bir söyleşi başlıyor ayaküstü. Kimler, görmüyorum yüzlerini. "Sophia Loren geliyor," diyor biri. "Anadolu'yu gezecekmiş." Öteki, "Sen beğenir misin?" diyor. "Yok canım, kocaman eller, ayaklar, kadın inceliği yok." "Köylü kadınları gibi." "Her şeyi büyük. Ama şanslı kadın. Ponti'yi buldu, ün kazandı." "Peki, Lollobrigida nasıl?" "O kadın işte, tam kadın."

Şapkalardan, eriyen karlar akıyor yüzlere. Vapur geciktikçe gecikti. Bu ocak sabahında, bu karlı günün ilk saatlerinde Sophia Loren düşü kuranlara bakıyorum. Bir de beğenmiyorlar! Lollo daha iyiymiş. Orta yaşlı kişiler. Belli, ticaretle uğraşıyorlar; belki bir mağazaları var, belki de bir şirketin önde gelen yetkilileri. Giymişler kalın paltoları, bu kez de vapurla gidelim işimize demişler. Arabalarına kıyamamışlar bu karda, buzda, çamurda! Dertleri de büyük. Sophia mı, Lollo mu?

Vapura bindik tipide. Sıcakta seyretmek güzel dışarısını. Denize karın yağması Baudelaire'in sözünü hatırlatıyor. Yalnız göz için. Kimseler olmasa doğru belki ama oturacak yer yok, ayakta duracak yer de neredeyse... Herkes konuşuyor, ne anlatıyor, ne diyor? Ama

herkes durmadan konuşuyor. Gazeteleri endişeyle okuyanlar da var, tek tük, bir kitaba göz gezdirenler de... Yarım saat sonra kente varacağız, rüzgârda uçarak, düşüp kalkarak işlerimize koşacağız. Bir gün daha geçecek böyle. Yaşamamızın bir gün daha eksildiğini duymayacağız bile! Akşam olsa sıcak odamıza dönsek, yarın olsa, bir hafta, bir ay geçse, bahara kavuşsak umuduyla. Yaşamın da bütün bu günlerle azar azar elimizden gittiğini düşünmeden...

"Her şey göz için, kulağa bir şey yok." O eskidenmiş, şimdi kulak da, göz de gereğinden çok yoruluyor, acı çekiyor, çile dolduruyor. Güzellikler değil, çirkinlikler, acılar, kötülükler doluyor içimize kulaktan, gözden, her yerden...

Bu Telaş Öldürecek

Evden çıktım. Bir minibüs, Şişli'ye. Taksim'e gidiş kalkmış! Hiç değilse pazartesileri. Köprü yapıldı ya, trafik eskisinden beter oldu. Böyledir zaten, iyi olacağına daha kötü olur işler! Şişli'de indik, Taksim'e bir taşıt, yok yok. Osmanbey'e kadar yürümek gerek. Bekle bekle. Bir dolmuşla Taksim'e. Oradan Eminönü'ne, bulursan bineceksin. Bir kuyruk uzamış, insana korku veriyor. İki arkadaşa rastladım. Beni görünce çıktılar o umut kırıcı kuyruktan. Bir Tünel otobüsü gelmişti, atladık, Tünel'le Karaköy'e. Daha yol bitmedi: Buradan Eminönü ya da Cağaloğlu'na çıkılacak. Cağaloğlu dolmuş kuyruğu sıkıntılı bir bekleme yeridir, Aksaray'a kalkar dolmuş her an, ama Cağaloğlu'na gelmez de gelmez! Öyleyse, Eminönü'ne gitmeli. Ama bu kuyruk da sonsuza dek uzamış. Bir otobüse atlamalı mı? Ne de tıklım tıklım! "Yürüsek ya!" dedim. Köprü'yü geçtik, kara köprüsünü de aştık. Yeni Cami, oradan Postane, Ankara Caddesi, Cağaloğlu, gazete... Saat sekiz buçukta yola çıkmıştım, masama oturduğumda on buçuk olmuş...

Daha işe başlamadan yorgun düştüm. Attım kendimi koltuğa kan ter içinde. Bir yandan mendille terimi kurularken, bir yandan içimden kara kara duygular, öfkeler, bıkkınlıklar geçiyor. İşte bir İstanbul insanı, işine daha gelirken yorgun düşmüş! Oturup yazmalıyım, ama ne, ama nasıl, ama niçin? Değil yazacak, gazetelere göz atacak hal mi kaldı? Bir de akşamı düşündüm, aynı yollardan dönüşü... İçim karardı. Ah bir vapur olsa! Var, var ama saat kaçta, hem kaç iskeleye uğraya uğraya! Çaresiz bir dolmuş, bir dolmuş daha,

beklemek ardından, gene bir dolmuş... İki saat yolda geçecek, itile kakıla, öfkelene sevine akşam karanlığında evde olmak... Yine yorgun, bitkin, kızgın...

İstanbullunun her günü böyle geçer. Bunu önleyecek tek yol, işinize yakın bir yerde oturmaktır. Yürüye yürüye gidip geleceksin. Kalabalıklara girmeden, dolmuş, otobüs beklemeden... Ya da en iyisi, büyük kentlerin dışında yaşamak. Bir uzak ada, bir kıyı kasabası... İnsan kalabalığını uzaktan göreceksin, yılda birkaç kez ineceksin kente. Bir özlem büyüyor kişinin içinde, bir boşluk duygusu yayılıyor. Kimsesiz yollar, görüntüler, taksi sesinden, otobüs kalabalığından uzakta... Ne demiş Victor Hugo bir şiirinde: "Kentten uzakta – Kentin kalabalığından uzakta – Beni bulun, beni bulun." Dostlarına böyle seslenmiş. Ne yapmış ama, hiç! Paris'te geçmiş bütün yaşantısı. Sürgündeki yirmi yıl dışındaki yaşantısı geçmiş Paris'in göbeğinde, başkentin, politika, sanat, edebiyat kargaşalığı içinde. Böyledir yazarlar, şairler, hem zaman zaman kalabalıktan kaçmayı özlerler, hem de o kalabalığın ortasında yaşarlar. Hep uzak bir ada, bir kıyı kasabası özlemini besleyerek, büyüterek, genişleterek yüreklerinde, kafalarında, düşlerinde...

Ne derseniz deyin, ben bıktım: Kent dışında yaşamak istiyorum bir süredir. Kimseyi görmeden, hatta gündelik gazeteleri bile üç-beş gün sonra okuyarak... Çekilip bir boş kıyı kahvesine. Üç-beş sessiz kasaba insanına selam vererek, az konuşarak, az bağırarak, az öfkelenerek. Kitaplar okuyup kendi yalnızlığımı duyarak... Yazılarımı insanların uzağında yazarak... Böyle kalabalık günlerin, sabah akşam konuşmaların ardından nasıl büyüyor bu özlem bilemezsiniz. "Kentten uzakta" olmayı erişilmez bir düş sayarak...

Böyle diyorum ya, kaç gün dayanırdım böyle bir yerde? En çok bir-iki hafta!.. Bunu da biliyorum. Bu kalabalık, bu gürültü. Bu koşuşma, bu telaş gerekli bana, bize, size. Alışmışız bir kez. Özdemir Asaf bir şiirinde, "Bir şey değil – Beni bu telaş öldürecek..." der. Biz

bu telaş havasında yaşamaya alışmışız. Suda balık nasıl yaşarsa, öyle. Çıktık mı dışına, duymaz, düşünemez, anlayamaz oluruz. Öyle gelir bana. Ya da bambaşka şeyler kurar, düşünür, duyarız. Belki daha üstün, daha yüce, daha değerli şeylerdir onlar, ama şimdikiler değil. Oysa biz 'şimdi'nin insanıyız... Başka bir anın insanı nasıl olunur. Bilemeyiz ki!

Bu telaş öldürecek! Bu koşuşma, bu hareket, bu yararsız gidiş geliş. Sisyphos'un işkencesi bu: bir kayayı durup dinlenmeden bir doruğa çıkarmak ite kaka, sonra o kayanın yeniden düşüşüne tanık olmak, sonra yine o kayayı itmek, yeniden düşürmek... Efsanede kaya hiç değilse Sisyphos'u ezerek geçmez. Bizdeki kaya iyice eziyor, dümdüz ediyor bizi! Buna rağmen sabah kalkıyor, yollara düşüyoruz koca bir kayayı itercesine, altında ezilircesine. Yine de kaçmayı düşünemiyoruz, düşünsek de gerçekleştiremiyoruz. Bu, yalnızca hoşumuza giden bir düş. Hiçbir zaman ulaşamayacağımız, yanına yaklaşamayacağımız...

Sabah olunca kalkacağız, yollara düşeceğiz taşıt ardında koşuşarak, itişerek, durmaksızın sürekli bir öfkenin ateşinde canlı tutarak... Yıllar geçecek, bu yollar, bu öfkeler tükenmeyecek, yaşam bitecek hep o "Kentten uzakta – Kentin kalabalığından uzakta – Beni bulun, beni bulun..." özlemini içimizde taşıyarak... Bir telaş içinde ölüme doğru koşarak, hep koşarak, ille de erişilmesi gereken bir 'şey'miş gibi, öylesine, öylesine...

"O da Ölmek mi Dersin"

"Bir ihtimal daha var..." der demez başladılar hep bir ağızdan: "O da ölmek mi dersin..." Hemen ölmek. Başka ihtimal gelmiyor akla. İçersiniz, yersiniz, sonra başlarsınız ölümü düşünmeye. En mutlu anımızda bile böyle. Sanki başka şey yokmuş gibi, yaşamak, mutlu olmak ihtimali yok mu hiç? Koca koca adamlar, hanımlar hep bir ağızdan katılıyorlar pistte şarkı söyleyen adamın sesine: "Vuslatın başka âlem, sen bir ömre bedelsin." Ömür dediğin de ne ki, geçivermiş işte. Sonra başka şarkılar: "Gözlerini gözlerimden ayırma hiç, ayırma hiç." Gözleri ayırmamakla iş bitse. Yaşam nice şeyi kırıyor, ayırıyor. Umutları, düşleri. Bir şarkı daha: "Sevil de sevme." Kadeh kaldırıyorlar şarkıcı delikanlıya. Bir bayram sevinci yaşıyorlar.

Bir yıldönümü toplantısı bu. Kimin? Söylemeyeceğim. Ne yararlı, ne yararsız propaganda olmasın. Siyasal bir kuruluş diyeyim, siz anlayın ya da anlamayın. Ne olacak yani, şu ya da bu desem. Bir kesit bu toplumumuzdan. Bakıyorum çevreme, bir yığın tanınmış kişi, yurt sorunlarında rol oynayan, rol oynamak isteyen... Nasıl da seviyorlar kafayı çekip şarkılar söylemeyi! Bu beğeni çizgisini aşamayacaklar, aşmak istemedikleri için. Belki isteseler de aşamayacaklarını bildikleri için!..

Bir sürü politikacı... "Vuslatın başka âlem" diyen. Nedir o vuslat? Seçimi kazanmak, yeniden seçilmek, iktidara gelebilmek. Hep kendileri için, toplum için değil! Şimdiden hayallere dalmaya başladı böyleleri. Seçim bölgeleri, seçmenleri kazanma yarışı, sandığa bir girme bir çıkma, sonra yıllarca yan gelip yatma kazanılan güve-

nin üstünde... Şu alaturka şarkıları dinleyip bayılan kişiler, hem de en önemli görevlerde bulunmuş ya da bulunmakta olan kimseler... Nasıl da böylesine büyük bir tat duyarlar bu çeşit şarkılarda? Ben de dinlerim. Belki bir an duygulanırım da, ama kendimi yitirmek bu yüzeysel şarkıların, manzumelerin ağırlığında ezilmek...

Bu kişiler Avrupalara gitmişlerdir, iyi kötü belirli öğrenim koşullarından geçmişlerdir. Az çok yabancı diller de öğrenmişlerdir, ama kötü beğeniler, alışkanlıklar, ilkel, anlamsız yaşantılardan vazgeçemezler bir türlü. Devrimci geçinirler, ilerici sayarlar kendilerini, Atatürk adını anarlar meydan söylevlerinde. Anlamadan, anlamak istemeden... Oy almanın, önemli yerlere geçmenin yoludur bütün bu cilalı sözler, yaşantılar. Giderler sigara paketinin arkasına çiziktirirler yurttaşın derdini. Göstermelik dindarlığı bırakmazlar elden. Bütün iş bir köprüden geçmektir öte yandan. Bütün sorun, bu toplumun üst çizgilerine ulaşmaktır. "Bir ihtimal daha var" deyip ölümü hatırlamak, sonra rakıyla, votkayla, viskiyle unutmak; yaşamın bencil zevklerine bırakmaktır kendini.

İnsanların gerçek kimliği böyle kalabalık, içkili, şarkılı, türkülü toplantılarda meydana çıkar. Dayanmıştır, sabretmiştir, kendini tutmuştur. Bir ağırlığa sahip olduğu sanısını vermiştir çevresine. Ciddi adam rolü oynamıştır. Birden bozulur üç kadehten sonra, hele oynak ya da hüzünlü beylik bir şarkı da çınladı mı bir gazinonun, bir meyhanenin dumanlı havasında, biter gider o ciddilik, o ağırbaşlılık... İnsanoğlu neyse, o çıkar ortaya... Belki bu anlarda daha insandırlar, daha canlıdırlar. Daha yaşam doludurlar, neyseler odurlar kısacası...

Bıraktım o kalabalık, dumanlı, gürültülü salonu, çıktım sokağa. Sesler azaldı, azaldı, yitip gitti. Ne "bir ihtimal" var, ne "o da ölmek mi" sorusu. Ne de güzelliği ortadan kalkmış "vuslatlar"! Serin bir gece tokat gibi iniyor kişinin yüzüne. Varsın o salondakiler alaturka şarkılarda kendilerini bulup bağırsınlar seslerinin olanca

gücüyle. Hanımlar bir yandan, baylar bir yandan... Sandıktan nasıl çıkacağını düşünüp tatlı düşler kuranlar ihtimal hesapları yapsın şarkı sözlerinde... Neyse ki, her şarkı bir ölüm gerçeğini getirir, hatırlatır kişilere. Bu ölüm korkusu varken böyle oluyor! Bir de ölüm diye bir şey olmasa, böyle kaçınılmaz bir gerçeğin korkusu da duyulmasa ne olurdu, neler olurdu? Düşünmesi bile korkunç. Ölümden beter... "Bir ihtimal daha var, o da ölmek mi dersin." Bunu unutmayın bari her işinizde...

Şubat Sabahı

Eskiden Tünel'e girer girmez, tatlı bir ısınma duyardık. Yazsa, şehrin sıkıcı bunaltısının dışında bir serinliğe kendimizi bırakıverirdik. Tünel o Tünel gene! Ama kış günlerindeki o eski sıcaklığı kalmadı. Sanki çocukluğumuzun, gençliğimizin Tünel'i gitti de yerine başka bir Tünel geldi.

Sabahın sekizi... Karlı bir İstanbul günü başlamış... Çamur, rüzgâr, soğuk. Tünel'deyim. Beş dakikadır arabanın kalkmasını bekliyorum. İçimiz titriyor, dışımız titriyor. Paltoların yakası kalkık, eller cepte. İnsanlar geliyorlar, geçiyorlar, oturuyorlar. Gazete okuyan bir ben varım. Karşımda paltolu bir adam. Yanında ona benzer biri daha. Yanlarda, ötelerde gene sabah insanları...

Araba kalkmıyor bir türlü. Bekleşiyoruz. Herkes kendi içine dalmış. Gözlerden bir şey anlaşılmıyor. Neler kuruyorlar, neler düşünüyorlar, neler neler umuyorlar, bekliyorlar, özlüyorlar? On beş-yirmi kişiyiz arabada. İki genç de ayakta durmuş. Bir ufak çocuk ötede. Bir orta yaşlı kadın. Bunlar çalışan insanlar. Beyoğlu'ndan Karaköy'e inecekler. Dağılacaklar orada dört yöne.

Bazen zaman ne de geçmek bilmez! Bıraktım gazeteyi, çevremdekileri seyrediyorum seyretmiyor gibi yaparak! Kimse kimseyle konuşmuyor, kimse kimseye aldırmıyor, kimse kimseyi umursamıyor. Şimdi bir yangın çıksa, şimdi bir deprem olsa, şimdi ne bileyim beklenmedik bir felaketle karşılaşsak herkes kendi canını kurtarmaya bakar, ezer, çiğner ötekileri... Bir sevgi aydınlığı yok bu sabah insanlarının yüzlerinde. Bir mutluluk parlayışı yok gözlerinde,

bakışlarında, dudaklarının kıvrılışında. İnsanlıkdışı insanlar bunlar. Kar, soğuk, rüzgâr mı böylesine kötümser, karanlık, mutsuz kılmış onları?

Gülmesini bilmeyen insanlarız biz. Gülmesini bilmeyen, öğrenemeyen. Eğlenmesini de, mutluluk duymasını da bilmeyiz. Hiçbirimiz bilmeyiz. Büyüğümüzden küçüğümüze dek. Ya kaba kaba kahkahalar atarız ya da pis pis sırıtırız.

Bu insanlar hiç gülmemiş mi acaba? Bakıyorum, şu karşımdaki kara paltolu nasıl güler, gülse, gülebilse? Yanındaki, öteki, daha öteki, o kadın, o çocuk... Nasıl gülerler, nasıl gülecekler? Birazcık gülümseme bambaşka yapacak onları. Güzellik verecek, yaşamanın kutsallığını yansıtacak yüzlerine... Ama gülmüyorlar, gülmeyecekler, gülemeyeceğiz. Hep somurtacağız karşılıklı. Pis pis. Düşmanca bakarak birbirimize. Kaçamak kaçamak...

İyi ki kendimi göremiyorum. Ben de onlardanım. Biliyorum. Belki, karşımdakiler de bana bakıp kendi mutsuzluklarını daha iyi duyuyorlar. Aşağı yukarı aynı şeyleri akıllarından geçiriyorlar. Hava soğuk, karlı. Taşıtlar az. İşler bozuk. Haberler kötü. Bugün dünden, yarın bugünden daha umutsuz. Şubat ayının bir karlı günü. Gülme nedir bilmeyen insanların bir araya geldiği bir sabah. İyice işliyor içime o uzayıp giden beş dakikalık zamanın çöküntüsü...

Araba kalktı, iki dakika sonra Karaköy'deyiz. Somurtkan insanlar karlı havada dağılıyorlar oraya buraya. Başka somurtmuş insanlar kaldırımlarda, dolmuş ardında, vapur yolunda... Mutsuz bir toplum bu. Güvensiz bir toplum. Umut kırıcı bir biçimde herkesin kendi paçasını çamurdan kurtarmaya çalıştığı bir toplum...

Köprüde Bir Adam

Köprü devrilecek!.. Altta da, üstte de insanlar yığılmışlar bir yana. Dengesi bozulup takla atacak sanki. Ellerinde oltalar, çapariler... Üçlü beşli balıkları çeken çekene. Bir bayram yeri. Yalınayaklıdan fötr şapkalısına kadar herkes balıkçı! Olta satanlar da var. Beş liraya bir olta, ki delikanlı iki buçuk verdi, olmadı. Bir olta da ben sarkıtsam da aşağıya. Hiç balık gelmese de zarar yok. Dalıp gitsem bu insanların dünyasına. Saatlerce kalsam köprünün parmaklığına dayalı...

Güneş, deniz, ılık rüzgâr... Bir mutluluk duygusu uyandırıyor kişinin içinde. Her şey yolundaymışçasına bir bencillik! Bir ben değilim böyle olan... Bakıyorum herkes memnun hayatından. Oltalarını temizliyorlar, balıkları naylon kaplara, plastik torbalara dolduruyorlar. Ne çok balık var denizde. Hepsini yakalayamayacaklar! Çoğu kayıp gidecek denizlerimizden!

Bir delikanlının çaparisinden tam sekiz balık çıktı. Bir mutlu, bir mutlu ki!.. Akşama bir şişe rakı açar, kızartır balıkları, oh!.. Yanına yaklaştım, dayandım parmaklığa. Vapurlar geliyor, motorlar geçiyor. Tam altımızdan içi yumuşak yumuşak birtakım nesnelerle dolu bir mavna... Sait Faik'in öyküsü uyanıyor içimde. Şu motora kendimi atıvermek!.. O motorla birlikte gitmek, uzaklaşmak bir yerlere doğru! Bu kentten kaçmak, birtakım görevlerden, sorumluluklardan... Kendimden...

Gözlerimi kente çeviriyorum. Bizans, İstanbul... Minareler, ku-

leler, çarşılar, apartmanlar, evler... Milyonlar, milyonlar... İstanbul, doğduğum, büyüdüğüm kent. Yirmi yaşına kadar dışına adım atmadığım kent burası. Her köşesini bilmiyorum, ama bildiklerim yeter... Yıllarca önce önünden geçtiğim bir kahve vardır Kumkapı'da. Küçücük bir park Üsküdar'da... Sevileri, anıları saklayan gazinolar Küçüksu'da, İstinye'de... Başım dönüyor anıların saldırısından... Balıklara bakıyorum yeniden. Işıl ışıl, kıpır kıpır balıklar çıkıyor denizden ardı ardına...

Bir adam, elinde renkli kâğıtlarla geçiyor yanımızdan: "Kılıbık demek iyi adam demek, kılıbık demek iyi adam demek." "Ne satıyor bu?" diyor balık tutan delikanlı.

"Kılıbıklık diploması," diyorum.

"Bir tane alayım, arkadaşıma göndereyim," diyor.

Çağırıyor 'diplomacı'yı, bir tane alıyor. Neler yok bu diplomada. Çocuk bakmak, bulaşık yıkamak, söz dinlemek... Oltayı ben tutuyorum, o parayı verirken. Denizle aramda bir bağ var şu anda. Birtakım sesler duyuyor gibiyim. Birisi çekiyor suyun içine beni. Garip titreşimler yayılıyor vücuduma. Bir kez sandalda balık tutmuştum. Kocaman bir balık. Korkmuştum o balıktan, çirkin bir şeydi. Değerli bir balıkmış!.. Bana kötü kötü bakmıştı balık. Bırakıyorum oltayı delikanlının eline, "Haydi eyvallah, deyip yürüyorum Eminönü'ne doğru...

Bir ilkyaz günündeyiz. Denizin üstünde sandallar, parmaklıklara dayanmış balık tutanlar... Geçip dönen turist kızlar. Yaşıyoruz işte! Sait Faik'in yazdığı öyküyü hatırlıyorum: "Yaşıyorsun efendi. Pırıl pırıl, tane tane, ıslak ıslak, cam cam, billur billur, fanus fanus, çeşmi bülbüller gibi yaşıyorsun dostum! Dumanlarımıza, cigaralarımızın dumanına bak efendi! Bu mavi şey nedir? Bu insanın içini sevinçten, keyiften parlatan şey nedir? Ne kadınla yatmak, ne şarap içmek, ne arkadaşlarla prafa oynamak, ne tiyatro, sinema seyretmek...

Hepsi bir yana dünyayı seyret. Al gözüm efendim. İşte sana kibrit alevi. İşte sana sigara dumanı."

Bir sigara almalıyım hemen. Bir de kibrit... Yürümeliyim sokaklarda. İnsanların içinde yalnızlığımı dağıtmalıyım. O 'mavi şey'in mutluluğunu tatmalıyım.

Darmadağınık

Pikapta Edith Piaf: "Sorunlar vız gelir, sen beni sevdiğin sürece..." diyor. "İstersen ayı gökten indiririm, dostlarımı inkâr ederim, her şeyi yaparım..." diyor sevdiği erkeğe. Korkunç bir şarkı bu. Yalnızca bir şarkı mı? Değil, değil. Kadınla erkeğin yaratılıştan bu yana süregelen o eşsiz yakınlığının destanı. İnsan ürpermeden dinleyemiyor Piaf'ı. *L'Hymne a L'Amour.* Nasıl çevirmeli? Hem çok kolay, hem çok zor. Aşka şarkı, aşka ilahi, aşka destan, aşka yakılan türkü. Galiba en iyisi bu: aşka yakılan türkü. "Sorunlar vız gelir sen beni sevdiğin sürece..."

Piaf'tan sonra Fitzgerald. "New York'ta güz yeni bir aşkı verir..." gibilerden bir şeyler. Central Park'taki güvercinlerden bahsediyor Armstrong. Central Park New York'un göbeğinde. Milyonlarca insanın kaynaştığı street'ler, avenue'ler, gökdelenler çok çok uzaktaymış gibi geliyor burada insana. Bu park şehrin orta yerinde bir sessizlik, bir huzur adası. Çocukluk, genç kızlar, sevgililer. Bir kere içinden geçtiğimi hatırlıyorum. Kıştı, karlı bir mart günüydü. Parkın dışında otomobiller dizi dizi karların altında kalmışlardı. Apaktı ortalık. Ama kazaklı, kızaklı çocuklarla doluydu park. Kayan kayana, düşen kalkan, oynayan gülen. Bir mutluluk, bir sevinç. Kanepeler kara gömülü. Şarkıdaki park başka. Güzün çok değişik olur parklar. Central Park da Gülhane Parkı da. Sarı yapraklar yerlerde, adım atarken çıtırtılar, arada bir soğukça bir esin.

Oysa haziranın son günleri. İstanbul sıcak. Güneş yakıcı. Plaklar çaladurun. Kitaplara döneyim biraz da. Yıllar sonra hemen bü-

tün kitaplarımı bir araya toplayabildim. Bir oda dolusu dost. Gerçek dost. Aldatmacasız, kandırmacasız, söyleyeceğini apaçık söyleyen dostlar bunlar. Anlayabilirsen ne iyi, yoksa boşuna konuşurlar seninle. Kaç yıldır görmediğim kitaplar var. Eski kitaplığımın ya da bilmem hangi dolabın, sandığın içinde yıllarca hapis hayatı geçirmiş.

İşte Duhamel'in *Gelecekteki Yaşamın Sahneleri* adlı kitabı. 1930 yılında Duhamel, Amerikan uygarlığının insanlığa düşman bir uygarlık yarattığını yazmış. Amerika'yı hümanizmden uzak bir ülke saymış. Bir yazısında okumuştum, yıllarca sonra Amerika'ya tekrar gitmiş, bu defa Amerikan ulusunun kültüre, sanata yakından ilgi gösterdiğini, teknik uygarlıktan kendini kurtarmaya çalıştığını görmüş. Kitabı karıştırırken bunları hatırlıyorum.

Nerden nereye? İşte Japon şiirleri. Ufacık ufacık parçalar. Ama her birinde çarpan bir insan kalbi var. Yüzyıllarca öteden, 3. yüzyıldan bir şiir okuyorum. İmparator Nintoku yazmış: "Yüksek çatısına çıkıp köşkümün – Şöyle bir göz atınca sağa sola – Tüten dumanlar oluyor gördüğüm – Demek ki vatandaşlarımın – Mutfak keyiflerine diyecek yok." İçi rahat edermiş böylece. Şimdiki 'imparator'lar da başkalarının ufacık mutluluklarını gördükçe içleri rahat yaşıyorlar!

Gene plaklar çalıyorum. Piaf'tan 'Bu Aşktır' parçası. "Aşkta gözyaşı gereklidir..." diyor. "Gözyaşı dökmeyenler aşk nedir bilmez..." diyor. "Aşk tadayım diye sevgilim beni hep ağlatır..." diyor. Şarkılar plaklarda, şiirler kitaplarda... Yaşam sokakta... Bir küçük çocuk kapının önünde ağlıyor. Yalnız ağlıyor. Neye ağladığını bilmeden. Annesi gelince susacak, gülecek.

Kara Önlükler

El ele tutuşmuş çıktılar bahçe kapısından. Kırmızı çantaları ellerinde. Kapkara, parlak önlükler sırtta. Küçük bir yokuşu tırmanıp okula gidecekler beş dakikada. Üçüncü sınıftaki ağabey yol gösteriyor. Kardeşi bu yıl okula başlıyor. Arkalarından küçük bir kız, ürkek ürkek bakarak evin pencerelerine, geçti aynı yoldan. O da bu yıl başlıyor okula. Yanında ablası. Daha başkaları, anneleri, babaları, ağabeyleri geçtiler. Yalnız değiliz yaşam yolunun başlarında. Bir yakınımız getirmiştir bizleri okula. Hepimizin belleğinde böyle bir ilk sabah yaşar. Eskimeden, bozulmadan...

Eylül bir başlangıç ayıdır. Gençler için zaten her şey bir başlangıç değil midir? Gençlik korkmaz başlangıçlardan. Size göre eylül bir hüzün mevsimidir, beşinci mevsimdir, öncekilere, sonrakilere hiç benzemez. Bütün bir yaşamın en acı anları bir bir dirilir gözünüzün önünde. Unutulmuş duygular büyür içinizde. Bir yol tutturur yürürsünüz kent dışında, her şeyde bir ölüş vardır, doğa son soluklarını vermektedir. Bu bir vazgeçiştir, kendini bırakıştır, kopuştur. İnsanlar geçer tek tük umutsuz, yenilmiş. Hep yaşlıdırlar bunlar, belli bir yaşam çizgisini çekmiş, sonuçları toplamaya girişmişlerdir. Bir de bakmışlardır hiçbir şey yok elde kalan. Boşa geçmiş günler, yıllar yığını. İçinde kalıcı bir değer, hatta şöyle hatırlandıkça kişiyi mutlu kılan bir anı bile bulunmayan...

Ama yaşama uyanan genç bilmez bunları, hele o kara önlüklü kızlar, oğlanlar! Bir okulun bahçesi önündesiniz, sıra sıra dizilmişler işte. Okulun müdiresi konuşuyor, kesik kesik heyecanlı: "Bugün yaşama başladınız," diyor, daha başka şeyler... Sonra hep bir ağız-

dan o ünlü "Dağ başını duman almış" marşı. Sıralar yan yanaydı, birden upuzun oldu. Merdivenli bir kapıdan içeri giriyor saçları kocaman kurdeleli kızlar, büyük bir ciddilik içindeki oğlanlar. Bu kapıdan bir girdin mi tamamdır, sorumluluk geldi sırtına bindi demektir! Yaşam yakana yapıştı tüm ağırlığıyla. Yıl yıl büyüyeceksin, anlayacaksın birçok şeyi, öğrenmeyi, duymayı, karşı koymayı, kabul etmeyi, etmemeyi, dünyanın kaç bucak olduğunu, yurdunu, dünyayı, olayların içyüzünü... O tahta sıraya bir oturdun mu, o kara tahtaya ilk kez tebeşirle bir çizgi çizdin mi, elindeki alfabeden koca koca A'ları, B'leri söktün mü!

Kalktım ben de artları sıra gittim. Bir yokuşu tırmanarak, o çocukları izleyerek, sanki her günkü yolum oradan geçermiş gibi... Görmüyorlardı çevrelerini, birbirlerini bile! Ellerinden tuttukları anneleri, ablaları, ağabeyleri de yoktu sanki. Tek başlarınaydılar, bir acı büyüyordu içlerinde. Anlamıyorlardı daha, ama seziyorlardı bir şeyin bittiğini, çok daha önemli bir şeyin başladığını. Neydi o? Göreceklerdi gün gün onun ne olduğunu... Siz de gördünüz ya, hepimiz de gördük ya! Ne neydi, ne ne değildi.

Bir yokuştan inerdim her sabah, karda, yağmurda, rüzgârda. Önceleri annemle, ağabeyimle. Onlar getirmezlerse gelmezdim de ondan! Ev, bahçe, oda daha iyiydi, daha sevimliydi. Okulun demir kapısından içeri bırakırlardı. Tamamdı artık, dönülmez yolun bitimiydi burası. İlk günler ne kadar ürkmüştüm, yalnızlığımı nasıl duymuştum! Yabancı, çirkin, kötü gelmişti bütün çocuklar. İtişip kakışan... O ilk günü hep yaşadım daha sonra. Ne zaman bu yeryüzünde tek başıma kaldığım sanısına kapılsam, bir yalnızlığa itilsem, aldatılsam, yanıltılsam, hep o ilk gün çıkar gelir karşıma. Koskoca bir bahçede dolaşıp duran nokta kadar bir çocuk. Kopmuş evinden, kedilerinden, oyuncaklarından, sokağından. Bir merdivenden çıkmış sınıfıma gitmiştim. Bir de ne göreyim, orası üçüncü sınıfmış! Aldı bir ağabey beni, indirdi birinci sınıfa gülüşler arasında...

Anılar canlıdır eylül sabahları. Hep de en üzücü olanlar dirilir nedense! Belki bu yağmur havası uygundur anılara dalmaya... Dalmayıp ne yapacaksın? Gömül onların içine!.. Bakarsın bahçe parmaklıklarından çocukların sınıflarına koşmasına. Birden sevinç dolar içine, ne güzel yaşamak diye, iyi ki yaşadım bugüne dek diye... Bırakırsın acı anıları. Hepsini katarsın eylül rüzgârının önüne. Dipdiri, güçlü, en taze, en yeni duygularla dolu çıkarsın ana yola. Bir dolmuş. Bir otobüs, bir vapur, gazeteler, kitaplar, yaşam dolar, bütün gerçeğiyle içine...

İnsan Hayvanı

"Hayvan gibi durmasana yolun üstünde!" Bir omuz atıp çıkıyor otobüse. Bir elinde çanta, öteki elinde uçları kalkık kara şapkası. Kapının önünde incecik bir Anadolu çocuğu. Ceket ceketlikten çıkmış, pantolon yamalarla tanınmaz olmuş. Nereden, hangi Anadolu köyünden kopup geldi İstanbul'a? Hangi garip rüzgâra kendini bırakmış? Ürkek bir hayvan gibi. İyi anladı o kalantor adam. Hayvanlarla bir yakınlığı olmalı! "Hayvan gibi durmasana yolun üstünde!" İtilmek, kakılmak, hakaret görmek!..

Otobüste işten güçten dönenler. Yarısı gecekondu insanları. Gültepe'ye gidecekler... Çamurlu yollardan, sert rüzgârlardan geçerek. Uçları kalkık şapkalı adam itiyor o sarı benizli genci, "Hayvan!" diyor... Bakıyoruz, yadırgıyoruz önce. Başka biri, "Haklı!" diyor... "Kapının önünde durulur mu hiç..." Bir yaşlı kadın, "İstanbul'a doldu ipini koparan," diyor yavaşçacık... Uçları kalkık şapkalı adam tepeden tırnağa süzdü o yoksul delikanlıyı. Neden sonra delikanlı, "Ne hayvanı..." gibilerden bir şeyler mırıldandı. Adam, "Eşek hayvanı, öküz hayvanı!" diye bağırdı. Ne hayvanı diye düşünüyorum içimden. İnsan hayvanı denebilir! En iyisi bu, insan hayvanı! Bu delikanlı da ürekliliğiyle, zavallılığıyla, çelimsizliğiyle, yalnızlığıyla garip bir hayvan. Avcıların bile vurmaya, ele geçirmeye kalkışmadığı, kalkışmayacağı yararsız bir hayvan.

"Ne hayvanı?" diye soruyor o genç, ama direnemiyor fazla. Büzülüyor, ufalıyor, siniyor. Bütün gözler üzerinde. Kafalardan neler geçtiğini hisseder mi acaba? Böyle bir sezgi gücü var mıdır? Var ol-

duğuna inanmayız biz. Bu otobüstekilerin çoğu inanmaz. Hayvandan farksızdır o. Yolun ortasında yürür, kapının önünde durur, konuşmasını, yemesini, içmesini bilmez. Ha yaşamış, ha yaşamamış, kime ne? Günü gelecek askere alınacak, dağ tepe koşacak. Mehmetçik diyecekler, gerektiği anda sınırlarımızı koruyacak, canını verecek. Onun gibi binlerce, on binlerce, milyonlarca Mehmet sırtlarında bu yurdu taşıyacaklar daha yüzlerce yıl...

Otobüste konuşuyorlar. Uçları kalkık, şapkalı adam bir yer buldu oturdu. Elinde içi yiyecek dolu ip torbalar. O da kabadayıca bağırışında sanıldığı gibi 'büyük' bir adam değilmiş meğer! Ütüsü bozulmuş pantolonu, eski paltosuyla ya küçük bir memur ya bir tüccar kâtibi ya bir yerde baş hademe, öyle bir şey. Ama o uçları kalkık şapka var ya, değiştiriyor onu. Konuşuyor yanındakiyle: "Geliyorlar beyim, Allahın ayıları geliyorlar sürü sürü. Yürümesini bilmezler, bir de otobüse binerler. Yasak etmeli bunlara şehre gelmeyi." Yanındaki de başını sallıyor.

Gecekondu mahalleleri uzaktan göründü. Bir uçtan öte uca kadar evcikler doldurmuş yamacı. Delikanlının gözleri orada. Bir ev arayacak şimdi. Bir akrabasını, bir hemşerisini. Daha kaç azar duyacak, daha kaç böyle çatık kaşlı adama rastlayacak, daha kaç küfür yiyecek, daha kaç, daha kaç?.. Birisine bir şey soracak, ama korkuyor. Bakışlar acımasız, bakışlar düşman. Biletçi dayanamıyor: "Burada mı ineceksin?" diyor. "Gideceğin yere buradan daha kestirme gidilir." Delikanlı başını sallıyor. Kaçarcasına iniyor arabadan. Bir daha da bakmıyor otobüse. Ama biz, hepimiz onu seyrediyoruz. Bir hayvan gibi kaçıyor... Karşıdan karşıya, kıstırılmış bir vahşi hayvan gibi koşuyor. Ürkek, bitkin, umutsuz, düşsüz. Hiçbir hayvana benzemeyen bir hayvan bu. Bir insan hayvanı...

Gençlik Karları

Park karlar içinde. Tipiden göz gözü görmüyor. Birini beklemem gerek. Arabasıyla gelecek. Saat beşte buluşmak için sözleşmişiz. Ama üç buçukta kar başladı. Hem nasıl kar. On dakika lapa lapa, on dakika tipi. Ama söz sözdür, dedim buluşma yerine gittim. Rüzgâr uçuyor, açtım şemsiyeyi, yol ortasında duruyorum. Beş dakika, on dakika... Bu havada nasıl gelecek o otomobilli dost? Zamanında gelebilecek mi?

Bir panik havası var şehirde. İnsanlar kaçışıyor, arabalar zincirli ya da zincirsiz, trafik kurallarını bir yana atmışlar. Her yanda bir telaş, bir kaçışma, bir kovalama. Bir benim, caddenin kenarında şemsiyesini açmış bekleyen. Taş yağsa kıpırdamayacağım. Söz vermişim, bekleyeceğim. Yarım saat, bir saat belki... Baktım yol ortasında dayanmak zor, karşımdaki apartmanın girişine attım kendimi. Burası rüzgâr tutmuyor.

Kapının sağında bir helvacı var. Uzun boylu bir adam. Bıyıkları beyaz. Gözleri mavi mavi. Yan yana duruyoruz. Gözlerimin önünde bir oyun oynanıyor sanki. Bir film seyrediyor gibiyiz. Helvacıya bakıyorum. "Ne hava, ne hava!" diyorum. "Odun da yok evde," diyor. "Gidip alacağım daha." Kar, kış, soğuk bitmiş birden. Varsa yoksa o helvacı!.. "Bu havada kim alacak senden helva?" Bakıyor, bakıyor, "Bakarsın alır biri," diyor, "işimiz bu bizim."

Birçok öykü taşıyor bu adam. Belki upuzun bir roman. Yazılmayacak, anlatılmayacak... Konuşuyoruz şuradan buradan. Beş dakika sonra helvacının dünyasındayım. "Gençlikte neler gördük," di-

yor. Gençlik karları onlar. Üşütmez insanı. "Rumenler yürümezsek basardı sopayı," diyor. Birinci Dünya Savaşı'nda Rumenlere esir düşmüş. Ruslar girmişler Rumen köylerine, almış götürmüşler ne varsa ama, tutsakları Rumenlere bırakmışlar. Onlar da kar altında yürütmüşler Türkleri gidecekleri yere dek. "Ne kıştı, ne kıştı," diyor. Belleğinde neler var! O günlerdeki arkadaşları, komutanları, olaylar, savaşlar... Sonra mütareke olmuş, yurda dönmüş...

"Memleket nere?" diyorum. Deliorman'mış!.. Kızılcıklı Mahmut Pehlivan'ı anıyoruz. "Tanıdım ben onu," diyor, "bizim köye çok yakındı Kızılcık." Kar yağıyor lapa lapa. Kapı aralığındaki sohbetimiz uzuyor. Unutuyorum karı, kışı. Beklediğim dostu. Yetmişini geçmiş helvacı bu kar tipi arasında müşteri bekliyor. Gelmeyecek olan müşterileri... Az sonra gidip kömür alacak, yakacak, ısınacak, anılarına dönecek...

İlkyaz Devrimi

Ben bu yapıda yaşadım. Tanıyorum bu odaları, bu pencereleri. Geçmiş bir zamandan... On yıl önceydi. Yakamı kaldırıp dolaşırdım burada. Kar yağardı, yağmur düşerdi. Bırakmıştım adımı, kimliğimi uzakta. Bir yer vardı çok çok ötede, başka bir kentte. Sorsaydı biri karşıma dikilip adın ne diye, kimsin diye, veremezdim yanıtını. Çoktu benim gibiler. Oysa kimse benim gibi değildir, öyle sanılır uzaktan. Kişiler dıştan benzerler birbirine. Giysiler eştir, pabuçlar eştir, gömlekler eştir. Saçlar bile, ya dökük, ya aklaşmış... Yeni yeni kırlaşıyordu benimkiler o günlerde. Dükkâncılar, taksi şoförleri, otel kâtipleri, garsonlar aldırmazlardı, bakmazlardı bile, seslenmezlerdi de. Hem var, hem yoktum sanki. İnsanlar dikkat etmezler başkalarına. Umurlarında değildir. Hele soğuksa hava, karlıysa, yağmurluysa...

Dağa çıkan yolu tutardım. Yarım saat, bir saat. Şubattı aylardan, marttı. Güneş bir açar, bir kapar. Otomobiller dağ yolunu ardı ardına tırmanırlardı. Üstleri kayak takımlarıyla dolu, içleri renk renk kazaklar giyinmiş kadınlar erkeklerle. Çevreyi seyrederdim çıkabileceğim kadar yükseklere tırmanıp. Kent çok gerilerdeydi, ova görülüyordu yalnız. Yollar yılan gibi. Kimseler olmazdı, herkes evindeydi. Gizlenmişler rüzgârdan soğuktan. Benimdi doğa. Kupkuru, sisli, sahipsiz. Uykuda bir doğaydı, öyle görünürdü. İçten içe kaynıyordu oysa. İlkyazın coşkusu derinlerdeydi. Hep, gizli gizli beslenir devrimler. Birden patlar. Doğa da her yılki gibi ilkyaz devri-

mine hazırlanıyordu. Görünürde tam bir uyku uyuşukluk hali. Devrimler ne zaman nasıl patlak verir, bilinmez. Beslenir, beslenir kendi kendine. Kimseler görmez anlamaz. Şu kupkuru dalların bir ay sonra çiçekleneceğini güçtür düşünmek.

Şimdi yine o mevsim, o ay, şubat mevsimi. Oysa o eski günlerin ağaçları kaç mevsim geçirdi benden sonra, bensiz. Kupkuru şu anda. İçimizde de böyle dallar çırpışır elle tutulmaz, gözle görülmez. Kimi kez kuşlar konar, kimi kez buzlar dondurur onları. Bir insanın da devrim anları vardır. Yıllar geçer, uyur o çekirdek derinde. Sabah kalkar işine, akşam doğrulur evine. Bakar çevresine, bitkin ezik insanlardır dolduran yeryüzünü. Sürgit böyle olacak hep. Bir ev, bir kadın, bir çocuk, belirli dostları, dost düşmanlar-düşman dostlar. İnsanların dostlukları-düşmanlıkları belirmez hemen, uzun yıllar geçmeli, bir olayda, bir davranışta, bir sözde belirivermeli o duygu.

İçkimi yudumluyorum o beyaz yapıya bakarak. Bir, bir daha. İçkiler ne kolay gider ardı ardına kimi zaman. Rakıyı susuz içerim hep. Bugün rakının azıcık suyla beyazlaşması hoşuma gidiyor. Tek bir damla bile bozuyor o doğal rengi. Yarım damla da. Kuşkular böyledir, azıcığı bile yok eder o zengin mutluluk anını, yaşamasını. Kuşkular döner endişeye, korkuya zamanla. Ben şu evde yaşadım, şu otelde. Hangi zamanda? Dik bir merdiven çıkar üst kata. Basamaklarda yeşil muşambalar. Gıcır gıcır temiz, kaygan. Girişte bir başvurma yeri. Bıyıklı bir adam, iri, şişman, sakallı. Önündeki çayı karıştırır durmadan. Şıkır şıkır bir kaşık sesi. Sıvazlar bıyıklarını. Ceplerinde tabanca gibi taşısın yeni evliler evlilik belgelerini, ilk sorana çıkarıp göstermek için.

Tepemde garip bir ses vardı. Bir fısıltı. Sabaha dek sürmüştü. Gün doğarken hesabı ödemiştim. Karşıki kahveye koşmuş beklemiştim kimlerin çıkacağını. Bir saat, iki saat. Sonra genç bir çift çıktı. Kol kola yürüdüler yokuş aşağı. Akşam lokantadaydılar bu kez,

karşımdaki masada. Dünya silinmişti gözlerinde. Şarap içtiler. Sonra kol kola girdiler beyaz yapının kapısından. Yine çıktılar üstümdeki odalarına. Bir saat konuştular, bana öyküler yazdırttılar: Bu kentte görevliydi kadın, erkekse hafta, on beş günde bir geliyordu, bir-iki gece kalıyorlardı birlikte. Yeni evliydiler daha. Sırtüstü yatıp kulak kesilirdim. Bir gıcırtı bir anlamdı. İşte kadın, adamı itti üstünden. Çekti ellerinden kendini. Kalktı terliğini giydi. Duş yapıyor ufak banyoda. Kapı açıldı, erkek de içeri girdi. Su akmaz oldu. Sessizlik uzadı uzadı...

Balkona atardım kendimi. Bir sarhoş, taksiyle pazarlık ediyor. Kent ölü, karanlık. Eski gecelerimdeki yalnızlıklarımı yaşardım. Birtakım gecelerimi geri getirirdim, oradan buradan, yıllar ötesinden. Üst üste çekilmiş resimlere benzerdi bu yalnızlık geceleri. İçlerinden birini çekip öne çıkarmak zordu. Karışmıştı birbirine. Birden hatırladım bir gece yarısı böyle bir balkona çıktığımı. Bir koca ırmak akıyordu önümde. Sabah olmak üzereydi. Bir araba vapuru geliyordu karşı yakadan. Rutubetli bir havaydı. Sis dağılıyordu yeni yeni. Yaklaştı vapur, adını okudum birden, *Lorelei...* Heine'nin şiirinden dizeler geldi aklıma. Yalan yanlış mırıldandım, Lorelei, Lorelei. Karşıda sabahın ilk aydınlığında belirmişti koskoca kayalık, balıkçıları kendine çeken, sesiyle büyüleyen kayalık. Bursa'nın Çekirge'sinde bir Lorelei yoktu. Nilüfer vardı, ırmağı, vadisi olan. Nilüfer Hatun'u istesem de canlandıramazdım. Belki üstteki genç kadının adıydı Nilüfer. Şu anda daracık yatağında erkeğiyle sevişen kadın. Kaçmalıydım, atmalıydım kendimi sokaklara. Tek bir insanın dolaşmadığı yollardan inmeliydim aşağılara, yürümeliydim. Altıparmak'a kadar, derken Heykel'e, Yeşil'e. Bir sabahçı kahvesi bulurdum. Üç-beş sabah insanı... Kopardım Çekirge'deki Lorelei düşünden. Olmayan, var olmayan bir hayalden.

Yaşamadığımla yaşadığım iç içedir. Nerede başlar yaşadıklarım, nerede biter yaşamadıklarım. Loreleiler uydurdum kendime. Var et-

mek istedim onları zorla. Elle tutulmayan güzellikler, tatlar. Yaşamadığım yerlerde yaşadığım sanısıyla. Yaşadığım yerlerde de duymadım, anlamadım yaşadığımı. Hep, hep bir devrimi belledim. Kendi ilkyaz devrimimi.

İlkyaz geldi yine. Su yürüdü dallara. İnsanların içinde de çiçekler açar kimi zaman. Bir devrim doğar birden. Düşlerdeki Lorelei elle tutulur bir canlı varlık olur. Yanı başınızda, içinizde. Kendiliğinden, bunca düşlemenin doğal sonucu olarak. O özlemler, bıkkınlıklar, yaşama istekleri, bir şeyleri yıkmak, değiştirmek tutkuları. İlkyaz devrimleridir bunlar. Doğaya yakın oluşumuzdan. Doğa oluşumuzdan. Bir bakıştan, bir izlenimden bir sevi yaratmak. Yıllar yılı beslemek o sevi çekirdeğini, koskoca bir çiçek bahçesi yapmak. Budur doğa olmak.

Hayır, ben bu otelde hiç yaşamadım. Her parçası uydurma bir düştü bu. Merdivenleri de muşambayla örtülü değildi. Girişte bıyıklı bir adam da yoktu. O Lorelei ise yaşamamıştı. Hiç değilse burada, Çekirge'nin bir otelinde. Hepsi yalnız bende, benim ilkyaz devrimimi yapmak çabalarımda, benim bir düzenden başka bir düzene geçmek özlemlerimde...

Kıyamete Bir Saat

Kıyamete bir saat vardı. Tam bir saat. Bir ipte yürüyordum. Her an kopacaktı. En umulmadık, en güçlü yerinden. Bir yerde değildim, birçok yerdeydim. Bir tek kişi değildim, birçok kişiydim, yüzlerceydim. Yüzlerce ipin üstünde yürüyen... İpler kopunca yüzlercesi birden dipsiz bir uçuruma düşecek olan... Başka başka insanlar vardı. Tek olarak yaşamıyordum belki de. Rüzgârlar yüzüme değse de, sesler kulağıma gelse de, gözlerim bir şeyler görse de. Günün hangi saatindeydim, bilmiyordum. Hem hangi günün hangi yılı?

Tren gidiyordu hep. Kimse yok kompartımanda. Bir küçük yazı makinesi kucağımda. Tüy kadar hafif. Yarıya kadar dolmuş bir kâğıt. Okuyorum: "Başbakanın son konuşması umut verdi mi size? Verse de Meclis'te azınlıkta olan bir hükümet ne yapabilir? Azınlık hükümetleri beklenen, özlenen reformları gerçekleştiremez: İsmet Paşa'nın üçüncü koalisyon kabinesi..." Üç nokta yan yana dizilmiş, yazı kalmış orada. Ben yazmışım. O yüzlerce ben'den biri vurmuş tuşlara parmaklarını, dizmiş bu satırları. Demek hükümetlerin politikası üzerine düşüncelerimi okumak isteyenler var. Bir yerde yayımlanacak bu yazı. Kimsenin görmediği bir gazetede. Ben bile görmeyeceğim bu yazıyı basılmış olarak! Akşamları başkent bulvarlarında satılır bu gazete. Bir sarhoşlar alır, bir de heyecanlı haber özlemcileri. Yüz kişi okuyacak mı? Evet, belki. Demek yüz kişinin kafasında, yüreğinde bir şeyler uyandıracağım. Ama İsmet Paşa, azınlık hükümeti, politika, Meclis sözleri etmeden. Parmaklar tuşlara değdi yeniden. Öylesine hızlı. Bir düdük sesi beni uyandırdı az

sonra. Okudum kâğıt üzerindekileri: "Bir gurbette gibiyiz. Şairin dediği gibi gurbet bizde. Yalnızlığımız içinde yok olup gideceğiz." Ne demekse bu! Yırtıp attım iki kâğıdı da. Makineyi kapattım. Pencereden bakmaya başladım.

Bomboş yerler. İnsansız Anadolu'nun göbeğindeyim. Güneşin yaktığı, kararttığı ağaçlar. Koridora çıktım, bir boy yürüdüm. Birinci mevkide benden başka kimse yok. Daha ötelerde ikinci, üçüncü mevkiler ağzına dek dolu. Kaç saat oldu bineli bu trene? Daha kaç saat gideceğim? İki saat, belki bir yerde duraklar iki saat daha eklenir. Öğleye varmam gerek. Akşam gene binip böyle bir kara trene, dört saatte geri dönmek. Pencerenin üstündeki ayla yıldızın nerelerden geçtiğini görmek atlaya zıplaya. Yüzümü seyrediyorum hafifçe. Benim bu işte. Yaşantımın bir anında, bir yerinde, bir durumunda. Birtakım görevler vermişler, belirli bir süre için... Kopmuşum evimden, çevremden, kendimden. Atılmışım bir yalnızlığın, bir evrenin ortasına. Yabancıyım bu kişiliğime, bu işime. Ufak bir istasyon bekliyor beni. Bir dik yokuş. Bir okul, bir sınıf. Renk renk giysili kızlı oğlanlı öğrenciler. İki sınıf birden, iki ile üç. Açacağız kitapları okuyacağız. İkiden beşe dek, üç saat. Birtakım adlar yazacağım defterime: Allı, Kadife, Mehmet, Hasan, Ümmühan. Sayısız küçük gözler resmimi çekecek iç dünyalarına. Bu öğretmen başka türlü, alışmadığımız, bize yabancı gelen, bizi yabancı sayan. Birkaç gün sonra belki de görmeyeceğiz onu bir daha... Bu haliyle kalacak bizde. Yıllar sonra bile anlatacağız onu çocuklarımıza. Trenle gelir trenle giderdi her gün. Elinde yazı makinesi. Başında fötr şapkası, sırtında siyah paltosu. Yaşı kırka yaklaşmış...

Kıyamet ne zaman kopar? Nedir kıyamet dediğimiz? Düşsel bir şey bu. Kişinin hayal gücünü aşan. Oysa nice kıyametler her an kopmakta. İçte dışta. Çoğunu anlamayız bile. Neden sonra birden dank eder kafamıza bir şeyler. İçimizde bir telin gerilip gerilip kopuverdiğini... Tınnn diye bir sesle. Ne olacak bir saat sonra? Bu, şimdi-

ki kişiliğim son bulacak. Ben buraya her gün gelip gidemem diyeceğim. Sekiz saat tutan bir tren yolculuğu bu! Öyleyse orada kalmalı. Bir oda, bir ev tutmalı. Ne güzel bir evcik vardı yokuşun tepesinde. Alttan tren geçiyor. Günde dört kez. Biri Doğu, biri Güney Ekspresi. Biri gelir biri gider. Dört kez pencereden bakacaksın ya da istasyona kadar ineceksin tozlu yolda, aç köpeklerin saldırısını göze alıp. En iyisi tren gelmeden bir saat önce istasyon büfesine yerleşmeli. Tren yoluna bakan pencere önündeki masa. Bir şişe o garip adlı şaraptan. Yalnız burada satılan. Buruk, ekşi bir tat. Sonra kaşar peyniri, domates. Bir de konserve açtırırsın. Bayat mı bayat, yalancı dolma. Yutarsın çiğnemeden. Lokantacının büyük oğlu yirmi ikisinde, askerden yeni dönmüş. Düşlerine yetişemezsin nice düşçü olsan da. Bambaşka şeyler hayal eder. *Hürriyet* gazetesinde Almanya'daki işçilerin masallara benzer yaşantılarını okur imrenerek. Alman kızlarıyla geçirilen tatlı geceleri, dev işyerlerinde kazanılan binlerce markı, Opellerle Mercedeslerle yapılan gezileri. Bir kopsa buradan, bu istasyon büfesinden... Babasının gelişini daha uzaktan duyar, koşar yerine. İriyarı bir adam baba. Komşu kasabanın belediye reisi, başkanı değil reis. DP'liymiş, DP kalsaymış 'mebus' olacakmış az daha. Gelir karşı masaya çöker baba. Rakı içer hep. Oğlu garson gibi uçarak donatır baba masasını. Kimse yoktur başka. Bir o, bir ben. 'Beyefendi' diye konuşur tek tük. Milli Eğitim müfettişi sandı, belki de daha önemli biri. Kim ola ki bu paltolu, yazı makineli adam. İlkokul öğretmeni diye gelip gidiyor her gün. Gizemli bir durum. Bilinmez, bilinemez. Ama politikacı, hem de düşük iktidarın politikacısı çok konuşmamalı, her şeye karışmamalı. Baba yoksa orada, oğul konuşur, konuşur durmadan. Anlatmalı ona Almanyaları, Münih'i, Hertie mağazasını, ufak kahveleri, bol köpüklü biraları. Almanca sözcükler öğretmeli. Radyoyu çevirir, İstanbul nerede, Ankara bile soluk bir sestir, ama Kahire komşu evde yapılan düğünün gürültüsü kadar yakında... Derken ekspres girer istasyo-

na. Büfe tıklım tıklım dolacak yarım saatliğine, bir saatliğine. Gazeteler gelmiştir. Çıkıp almalı birkaçını, politika, sanat, dedikodu, Ankara, İstanbul havasını duymalı. İki gece kaldım o küçük istasyon köyünde. Altında kahvesi bulunan bir otel bulmuştum. Altı yatak vardı odada. Altı kişilik para ödemiştim. En lüks oteller kadar pahalıydı. Aşağıdaki kahvede sabahlara dek radyo çaldılar, güldüler, eğlendiler, bağırdılar, küfür ettiler. Tahta aralıklardan sigara dumanları sızıyordu, görüyordum. Bir saat var, bir saat. Kıyamet kopacak kurtulacağım. Bitecek bu korkulu düş. Bir saat, geçmeyen bir saat. En kaçındığım, en korktuğum, yalnızlığımı en çok duyduğum yaşam anlarında hep bu bir saatlik arayı koydum kendime. Bir saat sonra öleceksin ya da dünya yanıp yıkılacak, bitecek her şey. Ne var bir saatçik dayansan. Dayandım bir saat, iki saat. Uyudum sabah oldu. Yağmurlu bir gün. Gene okul yolu. Gene çocuklar, gene teneke sobanın çıtırtısı, takunyalı ayaklar, imla dersi, okuma, hesap. Sonra gene istasyon, ekspres, gazeteler, otel odası, sesler, yalnızlığımı büyütmek, uzaklarda kalan insanların sanki ölmüş insanlar gibi hayaletler halinde odama gelişleri. Gene o kıyametten önceki bir saat, geçmek bilmeyen altmış dakika...

Bir yolda yürüyordum. Bir yapı bekliyordu beni. Gitmeli gitmemeli. Kendi ayağımla, kendi isteğimle. Niye, niye? Kimse aramıyor, sormuyor, istemiyor, çağırmıyor. Neden öyleyse? Adım adım gittim oraya. Ben geldim arasanız da aramasanız da. Ne yapmam gerekiyorsa yapayım? Kâğıtlar doldurttular. Bir yerlere girdim çıktım. Resimler çektirdim. Bir uçak beni aldı götürdü. İlk kez gördüğüm bir kentti burası. Bir tek caddesi olan. Bir tek güzel oteli. Banyolu tek bir odası. Balkona çıkıp baktım, atlı arabalar geçiyordu, taksiler. Kentin çarşısı burasıydı. İleride koca bir yapı. İki yüz yıllık. Vilayet Konağı. Sarsıntılı basamaklar, eskimiş çamurlu. Eller sıktım, yeni yüzler gördüm. Dosttular, yakındılar. Gece meyhanedeydik, bugüne dek adını duymadığım o güne dek varlıklarından haberim olmayan ki-

şilerle. Acayip bir kebap yedik, sonra şarap içtik. Yaşam öyküleri dinledim. Hepsini not etmeli, dedim. Yazmak için. Bir gün gerekir diyerek. Ne kadar da ayrıydı yaşam öyküleri. Gene de bir yerde aynıydı hepsi: Acı vardı, korku vardı hepsinde. Sevinçler, mutluluklar esin gibi gelip geçiyordu. Kalıcı olan mutluluk değildi. Acıydı, her zaman var olan. Bu yüzden kimse mutlu anlarını anlatmıyordu. Yaşamış, tatmış olsa bile mutluluğu. Sevinçlerini kimse, başkasına vermiyordu. Yalnız üzüntüler: Bırakılmışlıklar, kötülükler, yenilgiler, yenen tokatlar. Herkes böyleydi demek: Bir saat sonra kıyametin kopacağı sanısıyla. O yol bitmedi hiç. Hep yeni yollardı bir süredir yürüdüğüm. Bir yeni kişilik yapıştırdım kendime. Güldüm, konuştum, hüzünlendim. Tuttular bir istasyon köyüne gönderdiler görevli olarak. Zorunlu bir yüktü bu. Gidecek gelecektim ya da orada kalacaktım. Çocukları okutacaktım. Sabah erkenden istasyona koşup posta trenine binecektim. Birinci mevkide dört saat tek başıma gidecektim. Yolda yazılar yazacaktım, kitaplar okuyacaktım. İnsanlardan uzak yaşayacaktım insanlar arasında. Onlara yaklaşmadan. Tek tük sözcüklerle ilişki kurmaya çalışarak. Nasıl konuşacağımı bilmiyordum önce. Şu sırtında heybesiyle bağdaş kurmuş treni bekleyen ihtiyarla nasıl söze başlanır? Dayı mı desem, yoksa baba mı? Belki göründüğü kadar yaşlı değildir. Benden genç de olabilir. Ya şu iki büklüm nine? Şu askerler. Şu yorganlarının üstüne uzanmış yatanlar. Yok yok, karşıdan seyretmeli onları. Aynı yola da gitsek kompartımanlarımız ayrı bir kez. Hem yanlarına gitsem de konuşmalar fazla. Korkarlar, şaşırırlar, yadırgarlar. Bu paltolu şapkalı kentli ne ister bizden diye. Kıyamete bir saat kaldığını bilmezler, düşünmezler de. Akıllarında başka bir kıyamet vardır onların. Büyük kıyamet. O güne hazırlanırlar kendilerince. Ama her an kopması beklenen benimle arasında bir saatlik uzaklık ya da yakınlık bulunan kıyameti anlamazlar, anlatsan da...

Tren bir ara hızlandı. Sonra zınk diye duruverdi. Başımı uzat-

tım pencereden. Bir makasa girmişiz. Burası ufacık bir istasyon. Tek tük insanlar var. Sessiz durgun bir dünya. Unutulmuş. İstasyon memurunun başı açık, trenden biriyle konuşuyor. Daktilomu açtım dizlerime koydum. Gazeteye yazıyı postalamalı. İner inmez, yokuşun başındaki postaneden. İşte dünkü iki yazı, o yüz okuruma benden armağan. Bir saat sonra kıyametin kopacağı sanısıyla, umut-umutsuzluk, düş-düşsüzlük kapılarını kapatan birinden, "Başbakan umut veriyor, ama sonrası..." Düşünmediğim, katılmadığım şeyler. Ben mi yazdım, bir başkası mı? O içimdeki sayısız kişilerden biri yazıyor. Yazar olanı, bir tren kompartımanında bir şeyler çiziktireni. Yazan da benim, buradan çok uzaklarda olan da ben... Taa İstanbul'da bir kenar sokaktayım örneğin. Annemle baş başayım. Gazete okuyorum, dinliyor. Sokakta Niğdeli manavın avaz avaz bağırması, çocukların gürültüsü. Pencereyi açıp seslenecek onlara susun susun diye. Dinlemiyor okuduklarımı, biliyorum. Dalmış beni seyretmeye. İşte oğlum yanımda, gitmedi, evlenmedi, uzaklaşmadı, hep burada, benimle diyerek. Bir tek an uzar gider bazen sonsuzluğa dek. Kıyamet bir saat sonra kopsa da. Bunu bilsek de. İnanmasak da... Şu an var ya içinde olduğumuz. Birlikte varlığımızı duyduğumuz. Annemle, kızımla, karımla, dostumla... Bir saat bazen öyle uzaktır ki, hiç gelmez gibidir. Yıllar geçse de bir türlü gelmez o bir saat ilerisi...

Tren kalktı. Penceredeyim gene. Kapadım yazı makinesini. Zarfa koydum yazıları. Bir uçurumun orta yerinde kalmışım. İpin kopacağı yerden bir adım geride yanım. Öyle çoğum ki! Şu görüntüler, şu uzak insanlar, dağlar, tepeler, köyler, ekinler, raylar binbir parçaya bölüyor beni. Tren üstümden geçiyor. Bulutlar tepemde toplanıyor. Bugün hangi gün, hangi yılın günü? Nereden nereye bu düdük sesi? Bellek bir kâğıt beyazlığında. Şu an için... Bir düdük sesi, işte o sonuncu saat başladı. Dakika dakika ilerleyecek. Kıyamete doğru gideceğim. Bir ölüme, bir yıkılışa, bir acıya. Bir yanım ölür-

ken, öteki yanım doğacak yeniden. Kimseler bilmeyecek, anlamayacak, gülmeyecek, üzülmeyecek.

"İki saat geç gideceğiz bugün C.'ye."

"Öğleden sonra ikide ha!"

"Evet."

Durdu zaman. Trenle birlikte. Stop dakikalara. O saat ertelendi. Kıyamet uzaklarda bir anı. Şimdilik. Kadınlı erkekli, köylü kentli, çoluk çocuk. İki saat daha yaşayacağız bu trende. İki saat kazandık. Açtım kitabımı, koptum çevremden. Bir saat sonra bir yüz yıl kadar uzak.

Ölümü bir trene benzetirler nedense. Yaşamı da. Aşkı da... Ben de kendimi benzetsem? Bir tren olabilir mi kişi? Bir posta treni. Duran. Gitmekten daha çok duran. Bir saat gibi, işlemeyen. Kurulmamış. Kıyamete bir saat kala durmuş bir saat, bozulmuş, yapılmamasıya... Bir tren uçuruma yıkık köprüye bir saat kala kömürünü bitirmiş. Sonuç yok. Umut da, umutsuzluk da... Çıkmaz da, çıkar da... Ama bir saat var yaşanmamış, yaşanmayacak. Bir saat sonra kıyamet kopacak. "Almanya'dan bir saat alacağım gider gitmez," diyor büfeci Ahmet. Yokuşu çabuk tırmanmalı, saatim durmuş gerçekten. Okula geç kalmamalı. Kadifeler, Zeynepler, Aliler bekliyor. Her şey bekliyor. Bir saat sonra kıyamet bekliyor.

Anılar da Ölür

"Birini mi arıyorsunuz?" dedi bir ses. O anda kendime geldim. Nerde olduğumu, kimliğimi, havanın soğukluğunu, karşımdaki yüzün yabancılığını... "Birini arıyorsanız, şu karşıki dükkâna sorun, o eskisidir buranın." Bir delikanlı çıktı marangozhanenin önüne, baktı yüzüme. "Yok," dedim. "Bir yeri aramıyorum, şöyle baktım da..." İkisi birden durup seyrettiler beni, ilginç bir şey görürcesine...

Şehzadebaşı'nda bir sokak. Adını yazmasam daha iyi. Hem adlar bir anlam taşımaz. Hacı Sokağı desem, Cüce Sokağı desem, Gökyüzü Sokağı desem ne değişir, hiç. Bir sokak işte! Eğri büğrü kaldırım taşlı, yıkık, bitik bir sokak. Daha doğrusu eskiden sokaktı, bugün sokak bile değil. Hani gençliğinde güzellikleri dillere destan olan kadınlar vardır, yaşlanırlar, tükenirler ama yüzlerinde, gözlerinde, seslerinde o eski güzellikten bir esinti görürsünüz. "Mihrap yerinde" derler ya, onun gibi... Ama bu sokakta bir güzellik izi bile kalmamış. Hem eskiden de öyle, güzel bir yer değildi ki! Bir sokak nedir zaten, iki yanı evlerle çevrili bir toprak parçası. Ona güzellik ve anlam veren bizleriz, biz o sokakta, o sokaklarda oturan insanlar...

Bir şiir yayımladım 1940'ta kendi adımla. Yayımlanmış tek imzalı şiirim, adı 'O Sokaklar'... Bulmak mümkün değil şimdi, otuz beş yıl geride kalmış bir anı. Ben mi yazdım, bir başkası mı, belli değil. İnsanoğlu zamanla kendine de yabancılaşır. Otuz, kırk yıl önceki insan biz miyiz? Anılarda kalan bir yaratıktır o. Çevresiyle, yaşantısıyla, duyguları ve düşünceleriyle. Elbette ki, yazdıklarıyla da... 'O

Sokaklar'dan biri, birincisi bu sokaktı. Şimdi içinde bulunduğum bu eski zaman sokağı.

Beyazıt'a çıktım önce Sahaflar'dan geçerek... Zaman zaman yılların gerisine gitmek isterim. Yürüye yürüye aşılır yıllar. Hani filmlerde, romanlarda vardır, bir zaman makinesi, sizi alır geçmişin herhangi bir çağına götürür. Benim özlemim 'kendi', yaşantımın derinliklerinde gezinmek, başka yaşamlara, çağlara gitmek değil... Beyazıt tanınmaz haldeydi. Anılara yabancı bir garip alan. Tünel gibi bir yerden geçtim. Vezneciler'e çıktım. Eskiden tramvay buradan geçerken bir çığlık sesi duyuluyordu raylardan. Keskin bir dönemeçti de ondan. Tam Zeynep Hanım Konağı, yani eski Edebiyat Fakültesi önü. Şimdi ne dönemeç var, ne de Vezneciler, bir sürü minibüs dizi dizi duruyor. Edebiyat Fakültesi'ne girmek için kimlik kartı gösteriyor öğrenciler.

Yürüdüm Şehzadebaşı'na... Sinemalar... Ferah Sineması'nın yerinde bir salaş, sonra daha başkaları. Benim çocukluk, gençlik yıllarımdan kala kala bir Turan kalmış. Belki onun da adı değişmiştir. Ne de ola içi aynıdır. Vitrinlere bakıyorum, resimleri seyrediyorum. Seks, seks, seks! Çırılçıplak kadınlar, sevişme sahneleri. Eskiden bunlardan biri bile olmazdı, varsa yoksa kovboylar, Kızılderililer, yamyam kabilelerle yapılan çarpışmalar. Bir de salon filmleri vardı, Fred Astaire'li, Ginger Rogers'lı, Milli Sinema'ydı bu tür filmlerin yeri, o ufacık, o daracık salon. Balkon dolduğunda projeksiyon makinesinin önünde de oturturlardı seyircileri, kıpırdadıkça başın vururdu beyazperdeye, elini uzatsan parmakların yansırdı, kıyamet kopardı, kalabalık salonda. "Elin kırılsın, kafan kopsun" sesleri...

Geçmiş gitmiş hepsi... Dalmalı yan sokağa, beni çocukluğun izlerine götürsün bu yollar. Tıkanmış o yollar, yurtlar yapılmış kocaman kocaman. Geçenlerde kanlı çarpışmalar geçti burada, çocukluk oyunlarımın, hırsız polis oyunlarının oynandığı bu yerlerde. Kocaman ah-

şap konaklar, evler vardı buralarda. Benim doğduğum ev de oradaydı. Bir çeşme vardı önünde, sağında koca bir sur, taa Bizans'tan kalma. 'Bizans Definesi' öykümde anlattığım yer işte! Buradan gidilmiyordu; aşağı yola saptım. Şehzadebaşı Camii'ne giren kapılar, koskoca avlu, o futbol maçlarımıza alan olan yer, şimdi boş, bomboş, kapalı gençliğe, çocukluğa. Vefa'ya doğru giden geniş yoldan geçtim. O yıllarda dört köşe taksiler sıra sıra dururdu bu yolun başında. İtiverirdim babamı arabalara doğru, şoförler fırlar, 'Buyrun,' diye kapıyı açarlardı. Çaresiz kalan babam girerdi otomobile bana kötü kötü bakarak. Alıştı annem bu oyuna, tam o köşeye geldik mi sıkı sıkı tutardı elimi. Tramvay nemize yetmiyordu, o boş, herkesin oturacak yer bulduğu 1930 tramvayları! Şimdi düşlerimden geçiyorlar o eski zaman çocuklarının, kırmızı-yeşilli tramvayları çan çan diye sokakları inlete inlete...

Bu sokakta doğdum, işte doğduğum ev, o konak yavrusu ev. Öteki evlere ne olmuş öyle? Biri bile yok. Yalnız köşedeki kabzımalın evi duruyor, o kırmızı tuğlalı kâgir ev. Penceresinden Yesari Asım'ın ilk plaklarının sesi hâlâ geliyor sanki. "Hisarlı kız, sevdalı kız" Yürüdüm doğduğum eve doğru. Yıkıldı, yıkılacak. Birkaç yıl önce bir şair arkadaşla geçmiştim buradan, "İşte benim doğduğum ev, şu üst kattaki oda," demiştim. Neredeyse dokunsan çökecek. Zaman budur, bu yıkılacak hale gelen ahşap evdir işte. "Nedir, zaman nedir," diye soran şair gelsin görsün bu eski konağı, anlar zaman bu evdir... Daldım, zaman makinesine dalıp gittim 1930'lara, ilkokul yıllarım. "Babam, annem, evimiz, bahçem, çitlembiklerim," der Ziya Osman Saba; ben, "Erik ağaçlarım," diyorum. Biri bile kalmamış bahçede, atölye mi ne olmuş buraları, ev de oda da kiralanmış, galiba. Yok yok düşlerimdeki, anılarımdaki ev bu değil, yanlış yere gelmişim...

"Birini mi aradınız?" dediği andı işte... Uyandım sanki bin yıllık bir uykudan, baktım baktım. "Hayır," dedim. Hiçbir yeri ara-

mıyorum. Arasam da bulamayacağım. Hiçbir şey yerli yerinde duramaz. Eskir gider, yok olur. Anılar da... Evet, anılar da ölür. O zaman ne mi yapmalı? Bırakmalı her şeyi eski yerinde, sokağı, evi, geçmişin insanlarını, bugüne dönmeli, yarına, yarınlara...

Yürüdüm Unkapanı'na. Hiçbir şey düşünmeden. Hızlı hızlı. Geçmişin tozunu elimle silkeledim belki üstüme, başıma yapışmıştır diye. Koşarak geçen gazeteciden bir gazete aldım, günün gerçeklerine döndüm bir anda...

Ölü Dalgalar

Dalgaları da küçüktür, küçük gemilerin. Ama koca bir gemi geçti hiç dalgası gelmedi kıyıya. Oysa az önce bir motor uçup gitti önümüzden, bir balıkçı teknesi daha türküleri taşırarak dört yana. Öyle bir dalga çarptı ki rıhtıma, sandalyemi çektim az geriye.

Her şeyden bir 'şey' çıkarmak! Ne kötü alışkanlık. Küçüklerin her şeyi küçük değil, büyüklerin her şeyi büyük değil. Hem kim büyük, kim küçük bilebilir miyiz? Bir sinek masada, çay kaşığının üstünde. Minicik, bir fiskede ölüp gidecek. İstese aşamaz mı Boğaz'ı bir uçtan bir uca? Karşıya geçmez mi? Yoksa soluğu kesilir düşer mi sulara? Belki de bir motor bulur, bir sandal, bir vapur, bir şilep, bir yolcu gemisi? Yoktur bunu göze alan sinek. Herkes haddini bilir, boyunun ölçüsünü. Bilmelidir. Sineğin işi masadan masaya uçmak, boş bir pencereden dalmak, tatlılara, yüzlere, ellere konmak. Vurdum elimin tersiyle. Yok oldu sinek.

Saat dokuz. Kahve boş daha. Radyoyu bile açmamışlar. İyi. Yoksa, "Günler geçiyor, sen bana hâlâ geleceksin" diye hıçkırırdı bir kadın. Çay içilmez bu şarkılarla. Kadeh kadeh üstüne atmalı. O zaman anlaşılır böyle yapışkan şarkıların anlamı. Varsa da, yoksa da, sen yakıştırırsın kendince bir anlam. Her şey öyledir, biz buluruz güzellikleri. Çıkarırız ortaya. Sonra da güzel, iyi sayarız onları. Aldatmaca. Kendimizizdir aldatmaca oyununda en kolay yenebileceğimiz kişi. Kimseyi yenemeyen kendini yener. Yengi kazanmanın en kolay yolu. Sende bir sen yoksun nasıl olsa. Özendiğin, o olmak istediğin, hayal ettiğin, tiksindiğin, kızdığın, beğendiğin nice sen'ler

var. Hangisini yenik düşürmek istersen al onu altına ez, yok et, rezil et, küçük düşür. Geç karşısına gül, eğlen. Kişi bazı günlerinde yüzlerdedir, binlerdedir. Tek olduğumuz anlar da var, ama öyle az ki! Hem, hiç istemeyiz tek olmayı. Boğuluruz o zaman yalnızlığımızda. İlle de çok olmalıyız. Şu dalgalar gibi. Yan yana, art arda, iç içe.

Koca bir Rus şilebinin dalgaları. İşte hem büyük, geniş, hem koca dalgalar. Hızla geçiyor, ondan. Kaçarcasına, koşarcasına. Nereden, niçin? Öncekiler niye ağır ağır geçtiler de, bu... Bilinmez ki! Ötekilerin kaptanı Boğaz sularını seyretmek istemiştir. Bununkinin acelesi vardır. Belki de Sıvastopol'da bekleyen sevgilisine koşmak istiyordur. Bu yüzden dalgaları kocaman geminin. Ben de bir kez geçtim buradan o koca vapurlardan biriyle. Ağır ağır girmiştik Karadeniz'den Boğaz'a. En yüksek yerine çıkmıştım vapurun. Kaptanın yanındaydım. Bir yandan Asya, bir yandan Avrupa kıyılarını seyrediyordum. Hiç dalga yapmıyordu gemimiz. Şaşmıştım koca gemi nasıl yüzerdi suda izini belli etmeden. Durur gibi ilerliyorduk. Dalgasız. Ölü noktaya çok yakındık. Yoklukla varlık arası. Deniz bile duymuyordu sırtında taşıdığı koca nesneyi.

Kişi de böyleydi. Zaman gelirdi yaşayıp yaşamadığı belli olmazdı. Başkaları için yoktu ya, en acısı kendisi için de yok gibi olmasıydı. Yaşıyor muyum diye sorardım kendi kendime. İşte ilerliyoruz, ne bir ses, ne bir dalga, ne bir yankı. Boşluktayım, havasız, susuz, cansız bir yer, bir evren. Ölüm sonrası!.. Bu durumların içinde yaşadım. Dalgasız fırtınalar içinde... Ölü dalgalardı çepçevre saran beni. Bakıyordum ileriye, uzaklarda coşkun denizler vardı. Adam boyu dalgalar vuruyordu teknelere. Sarsıyordu, yıkıyordu önlerine çıkanı. Yaşamdı o. Her anı değişik, yeni bir atılım, bir serüven... Bense ölü bir denizin kıyısındaydım, ortasındaydım. Gene boştu boş. Kaçmalı bu çevreden. Atılmalı, açılmalı. Fırtınalar aramalı, bulmalı.

Bir gün bir daracık meyhanedeydim. Kendi ölü denizimin ölü dalgalarını da beraber getirmiştim. Nereye gitsem gelirdi onlar. Don-

muş dalgalardı. Kaskatı. Bir yerden doğarlardı, yaklaşır yaklaşırlar, donup kalırlardı bana tam çarpacakları anda. Dört yanımı alırdı o donmuş, o ölü dalgalar. Köpükleri beyaz kar tanecikleri gibi havada kalakalmış. Bir yerlerden kopmak istiyordum. Bıkmıştım, son damlasına gelmişti bardak. O damla da düştü düşecekti.

Bir kadınla bir erkek geldi yan masaya oturdu. Ben taburedeydim, rakımı yudumluyordum ağır ağır. Pasaj dolup taşıyordu. Neden boştu yanımdaki tabureler? Pazar olmalıydı. Yağmur düşüyordu ara sıra. Bir ekim günü. Ne güz, ne kış. Öyle bir garip gün. Kadın hiç konuşmuyordu. Erkek anlatıyordu habire. Ne anlatır? Meyhanenin tek kadınıydı bu esmer. Kimseyi, hiç kimseyi görmüyordu sanki. Kapatmış koca bir dalga dört yanını. Bir o var, bir de sevdiği. Hep susuyor. Bir benim susan, bir o. İkimizde de birer dalga var. Benimki donmuş, onunki durmadan bir inip bir kalkan. Neredeyse göreceğim o dalgaları. Köpükleri saçışları, kıyıya vuruşları, yükselip alçalışları...

Ben de gelirdim böyle bir genç kadınla. Ürkek bir genç kadınla. Herkesten kuşkulu. Her gözden, her bakıştan anlam çıkaran. Hep ben konuşurdum. O susardı. Bir ayrım var, o herkesi görürdü. Bizi görmeyenleri bile. Herkes düşmandı. Bize karşıydı. Sevimize, beraberliğimize. Böyle ufak, bol dumanlı yerlerde ufak dalgalar geçerdi, benden ona, ondan bana... Ama o anda yalnızdım. Çıkacaktım birazdan, telefon edecektim. Sesini duyacaktım. Geceyi o sesle geçirecektim. O sesin dalga dalga içimde yansımasıyla. Onu görebileceğim anı bekleyecektim. Umutlu bir üzünçle.

Üç delikanlı geldiler, taburelere yerleştiler. Maçtan çıkmışlar. Ne varsa, ne yoksa, oynanan oyundu. "Ne takım şu Fenerbahçe," diyordu biri, "Aman Allah, dalgalar gibi akıp durdu boyuna..." Koca bir dalga indi. Sildi onları gözümden. Karardı ortalık. Şişeler, bira dubleleri yitip gitti, sürükledi o dev dalga hepsini. Süpürdü meyhaneyi, Beyoğlu'nu, akşam sarhoşlarını önüne katarak...

Kıyı kahvesi boştu hâlâ. Deniz dalgasız şimdi. Gemi de yok, motor da yok gelip geçen. Gene yalnızım. Hiç kurtulamayacak mıyım şu yalnız anlardan? Bir sevi de yok edemiyor yalnızlığı. En çok artıran yalnızlığı sevi galiba. Hiç istemiyorum. Hep onunla, o yalnızlıklar getiren, yalnızlıklar dağıtan varlıkla birlikte olmak. Tek bir an onsuz kalmamak.

Ne güzel, bir dalgalar vardı oyalayan, onlar da yok. Ne bir esinti, ne bir yağmur. Doğa uyuyor. Öğleye yaklaşan bir saati kentin. İnsanlar işleri başında, bir koşuşmada. Eski bir avare, bomboş bir kıyıda kahve içiyorum. Yıllarmış, düşüncelerime yenilerini katarak. Bir dalga bekliyorum. Kocaman, bol köpüklü, hırçın. Yaşam dalgaları nasıl beklenmedik bir anda gelir vururşa sırtımıza, yüzümüze birdenbire. Öyle bir dalga çıksın suların üstünden. Vapurlar, rüzgârlar yapmasın, yaratmasın onu. Kendiliğinden olsun. Öylesine, nedensiz. Bir dalgacık olsun yaratamaz mı doğa kendi kendine. Nasıl seviler yaratıyorsa. Açlıklar yaratıyorsa, mutluluklar yaratıyorsa. Bir küçük dalga yaratamıyor işte kendiliğinden!

Bekledim boşuna. Dalgasız bir deniz bu. Sıkıcı. Yalnızlığı daha çok yaşatan. Gitmeli yaşam dalgalarına. Bir seviye, bir umuda, bir mutluluğu aramaya. Kendi dalgalarıma kaptırarak kendimi. İten, yücelten, coşturan, yaşama bağlayan bir dalgaya... Ölü olmayan...

Gidenler Gidecek

Yeşil plastik sürahiler. Yakalarda ay yıldızlı rozetler. Ellerde Almanya haritaları. Bavullar, çantalar, torbalar, zembiller...

Sabahın sekizinde Sirkeci Garı'nın çevresine birikmiş yüzlerce insan, belki binlerce. Kadın, erkek, çocuk, yaşlı, genç. Bıyıklısı var, bıyıksızı var. Kadınların çoğunun başı örtük. Erkeklerin hemen hepsinde kendine güvenen ya da öyle görünmek isteyen bir hava. Gülmeler yapma, konuşmalar yapma. Yaşadıkları anın önemini bilip de bilmezlikten gelmek istiyorlar!

Tren ne zaman kalkar? Saat kaçta? Hepsinin yeri var mı vagonlarda? Sığacaklar mı? Kaç saattir bekliyorlar? Daha kaç saat bekleyecekler?

Daldım aralarına. Sanki bir tanıdığımı arıyormuşum gibi sağa sola baka baka. Kulağıma konuşmalar geliyor: "Bacım seni de aldırır. Soyadınız bir ya." Durmuşlar karşılıklı, kimi gidecek, kimi kalacak. Bakışıyorlar, sessiz. Derinden akan, yeraltının bilinmedik yerlerinde birleşen sular gibi birbirlerini anlayarak...

Türk işçileri bunlar. Almanya'ya gidecekler. Bu yüzden mutlu olmalılar! Bakıyorum, mutluluk yok bu yüzlerde. Mutlu kişi, belli olur daha uzaktan. Yok bilmiyorlar mutluluk denen şeyi. Belki de çoğu hiç bilmeyecek, öğrenemeyecekler.

Garın hoparlöründe kalın bir ses bağırıyor: "İşçi vagonları Almanya'dan daha gelmediğinden tren bir buçukta kalkacak." Saat sekiz daha! Beş buçuk saat burada böyle duracaklar. Kimi ayakta, kimi yerde bağdaş kurmuş, kimi kaldırıma çökmüş, kimi bavulunun

üstüne ilişmiş. Kıpırdamayacaklar yerlerinden. Ne olur ne olmaz! Belki vazgeçerler onları götürmekten. Belki tren kaçar gider! Beklemeli saatlerce saatlerce!..

Tren varsın gece yarısı gelsin. Bu yeşil plastik sürahili, ay yıldızlı rozetli, Almanya haritalı sıcak mı sıcak insanlarımız bekleyecekler. Sızlanmadan, söylenmeden, kızmadan. Alın yazısına boyun eğmeyi öğrenmişler, karşı koymayı, meydan okumayı, hak denen bir şeyi aramayı düşünmeden, şimdilik bilmeden. Belki biliyorlar, düşünüyorlar, ama bu yalnızca içlerinde büyüyen bir tohum, ileride bir gün yeşerecek...

Hepsi tanıdık, hepsi dost bana. Konuşsak karşılıklı birer sigara yakıp. Gözlerimizdeki o garip buğulanmayı görmezlikten gelerek. Ama imkânsız bir şey bu. Ondan ona atlıyor bakışlarım. Bir yumuşama, bir nemlenme, bir yağmur öncesi hali var gözlerde. Hani, dokunsanız boşanacak tatlı bir yağmur! Dokunmayın, dokunmayalım. Buğular kalsın gözlerde çözülmeden, akmadan.

Saatler geçecek, kara bir tren alıp götürecek onları: Yeşil sürahiler de, o tahta çantalar, torbalar, zembiller de, gözlerdeki buğular da, kalplerdeki heyecan da, umut da beraber gidecek. Yalınayak çocuklardan satın alıp koyunlarına soktukları plastikten ufacık Türk bayrakları da...

Kar Yağıyor

Az önce korkunç bir tipi vardı, göz gözü görmüyordu. Umut kesiciydi görünüş... Tek insan yoktu sokaklarda. Biri kocaman, biri minicik iki köpek koklaşa koklaşa bomboş yokuştan indiler. Sonra bir sütçünün sesini duydum. Gittim gazeteleri aldım köşedeki tütüncüden. Pazar sabahıydı, her yer kapalı, taşıtlar bile yitip gitmişler... Sanki hep böyle sürüp gidecek, kar, tipi, soğuk sürecek günlerce! Kendimi dar attım eve, gazeteleri açtım, daldım haberlere. Bugün doğa nasıl ters yüzlüyse, gazetelerin başlıkları da öyle. Toplumca bir çıkmaza, bir batağa saplanmışız. Kıpırdadıkça daha çok gömülüyoruz. Kurtuluş umudu yok gibi!..

Birden baktım ortalık güneş içinde!.. Kar topluyor derler buna. Kar, tipi, fırtına bir an duraklar, sonra yeniden, hem de eskisinden beter bir şiddetle yeniden başlar. Penceremden oldukça geniş bir alan görülür. Beykoz, Paşabahçe sırtları, biraz deniz, daha çok karşı tepeler, apartmanlar, daha aşağılara düşen sokaklardaki eski, ahşap evler. Mallermé'nin bir dizesi vardır, onu hatırladım birden: "Ten haraptır ve bitirdim bütün kitapları." Fransızcasına hem uyuyor, hem uymuyor, ama şairin ne demek istediğini duyuyoruz. Vücut yorgundur, bitkindir, üzgündür, acılıdır, kitaplar da avutamaz kişiyi, bir an gelir her şey gereksiz olur!..

Gazeteleri attım, kitapları bir yana ittim... Bu sabah gündelik politika, toplum olaylarından sıyrılmak istiyorum. Bir an unutabilmek kıyımları, yaralamaları, öldürmeleri, sürgünleri, acıları... Her gün

aldığım üzünç veren mektupları. Mektup değil düşünen, duyan insanlarımızın güncel yaşamlarından yapraklar... Kâğıt parçaları değil onlar, canlı nesneler, çarpan yürekler, bakan gözler. Mektupları da kaldırdım masadan, gazeteleri de, kitapları da... Kâğıt, kâğıt, kâğıt... İnsan yaşamı, daha doğrusu bir yazarın yaşamı kâğıtların arasında tutuklu olarak geçer. Kâğıttan kurtulmak olanaksız... Valéry'nin bir yazısı vardır, kâğıt yiyen, yalnız kâğıt yiyen bir böcek çıkar, yepyeni türde bir böcek. Yaşamasını kâğıt yemeye borçludur, başlar gazete, kitap, defter, belge ne varsa kemirmeye, yok etmeye... Kimi zaman ben de arıyorum öyle bir böceği. Belki daha iyileri yazılır, daha kalıcıları, insanoğlu için çok daha yararlı, etkili olanları... Ama ya tersi olursa? Bunca değerli yapıt yok olur da yerine bir tanesi bile konamazsa? Ama o böcek gelse zaman zaman şu kâğıtları, kitapları yemese de toplasa, bir yana yığsa, beni şu kâğıt kalabalığından kurtarsa!..

Güneş çoktan çekildi, yeniden tipi başladı. Az önceki güneş nerede? İnsanoğlu da böyledir işte, bir bakıyor dostluklar, yakınlıklar yitip gitmiş, hatta anlaşılmaz bir düşmanlığa dönüşmüş. Nedeni, niçini yoktur bunun. Varsa da çok önemsizdir. Düşünüyorum yaşamım boyunca 'dost' bildiğim kişilerin bir süre sonra nasıl düşman kesildiklerini. Özel yaşamımdan yazdıklarıma, neredeyse düşündüklerime varıncaya dek değerli bildiğim nem varsa hepsini yıkmak, ortadan kaldırmak çabasına giriştiklerini... Uzun zaman düşünüp bir neden aradım, bulamadım, bulamayacağım da... Neden insanlar birdenbire karşımıza geçer? Düşünce ayrımından gelmez bu, gelse gelse çıkar ayrımıdır. Ama bakıyorum 'çıkar'la da ilgisi yok düşman oluvermiş eski dostlukların... O zaman anlıyorum ki 'dostluk' falan değilmiş o duygular, aldatıcı beraberliklermiş, daha o zamandan 'ayrı ayrı' kişilermişiz, rastlantılarmış, yanlışlıklarmış, ne olduğu anlaşılmaz şeylerdenmiş...

Kendimden söz etmiyorum, sizlerden söz ediyorum. Ne der André Gide: "Ben, bir başkasıdır", "Ben" diye yazıyor diye sanmayın o yazarın yalnız kendinden, kendi özyaşamından söz ettiğini... "Ben"de "insanoğlu" vardır, siz varsınız, hepiniz tek tek... Düşman kesilen eski dostlar var, sevgileri aramış, aradığını sanmış, bencilliklerini yenememiş kişiler var. Necatigil kırk yıllık şiirlerinden seçmeleri *Sevgilerde* adıyla topladı. Pek çoğunu daha ilk yayımlandığı günlerde okuduğum, çoğunu neredeyse ezbere bildiğim dizeler. Bir şair dizelerinde yaşar, gerçek yaşamında değil. İstediği kadar öyle sanılmak, öyle görünmek istesin, dizelerindeki insan değildir yaşamdaki kişi. Şiirlerde "ben" dediğine bakmayın, gerçek yaşamdaki insan bir "başkası"dır. Bu yüzden sanatçılarla, yazarlarla, şairlerle uzaktan dostluk etmeli derim ben...

Kar yağıyor, tipiye dönüşüyor, sonra duruyor, yok oluyor, güneş açıyor tüm görkemiyle, derken yine tipi, yine rüzgâr... Yaşam da böyledir işte. Her an değişen, her an yenileşen. Çok yeni, çok değişik şeylerle karşılaşmıyoruz doğrusu! Daha önce gördüklerimizi, duyduklarımızı, yaşadıklarımızı bir daha görüp, duyup yaşamak... İlerleme, köklü değişimlerle olur. Daha öncekilere benzer şeyleri görmek, duymak, yeniden yapmakla değil... Toplumca köklü bir değişme öncesinde miyiz? Bütün bu rahatsızlıklar, aramalar, vurmalar, kırmalar bunun habercisi mi? Kimbilir?

Sevgi, dostluk, iyilik... Bunlar görece şeylerdir, 'bencilce' şeylerdir, elle tutulmaz, gözle görülmez soyutlamalardır. Yalnız sanatta, şiirde, edebiyatta kalırsa öyledirler. Yaşama geçirmek gerek sevgiyi, iyiliği, dostluğu. Bunun yolunu bulmalı, nasıl bulunacaksa!.. Aramalı, istemeli her şeyden önce... Bizim bunu aradığımızı, istediğimizi kim söyledi size?

Attığım gazeteleri yerden topladım, bir yana ittiğim kitapları

masadan. Mektupları bir araya getirdim. Kendimle baş başa kaldığım yeter, boş duygulanmalar, gereksiz söyleşiler bunlar. Gerçeğe dönmeli, gerçek bunlarsa... Bu kadar saçma, basit, yanlış gerçeklere dönmek de acı ya, çaresiz bir şey!..

Bay Thoreau ile Yolculuk

"Dış ticaret, bankalar, sigortalar devletleştirilecek. Toprak reformu yapılacak."

Bakmıyorum yüzlerine. Sesleri geliyor yalnız. Bir de önümdeki paltolarını, ellerindeki kitapları, gazeteleri görüyorum. Tıklım tıklım bir sabah otobüsü. Dışarıda yağmur. İçeride nemli bir sıcaklık. Uykulu bakışlar. Gülmeyen yüzler. Dalgın, bitkin, kırgın insanlar...

Elimde bir kitap. Dalıp gitmek en iyisi bu sayfalara... Thoreau bu aralık sabahında en iyi arkadaş bana. *Haksız Yönetime Karşı*'yı okuyorum yer yer çizerek: "Bugün hükümetine karşı nasıl davranmak yaraşır bir insana? Bu soruya karşılık olarak: İnsan, yüzü kızarmadan ilişki kuramaz onunla, derim. Bu politik düzeni, aynı zamanda bir köle hükümeti olan bu yönetimi, bir an için olsun, benim kendi hükümetim sayamam." Thoreau sanki bugünün insanı! Oysa yüz yıldan çok olmuş bu kitabı yazalı. Amerika, ne çare ki böyle! Dün Thoreau karşı çıkıyordu haksız yönetime, bugün başkaları.

Küsmüş, tek başına ormana çekilmiş Thoreau. Bir göl kenarında kendi eliyle yaptığı bir kulübede 'devletten uzakta' olmanın mutluluğu içinde yaşamış. Tam iki yıl toplumdan kopmuş, doğayla baş başa kalmış. Dert edinmiş kölelik sorununu kendine. "Ben uzak düşmanlarla değil, uzaktakilerle işbirliği yapan ve onların buyruğuna giren memleket içindeki düşmanlarla savaşıyorum. Bunlar olmasa, dışarıdaki düşmanların hiçbir kötülüğü dokunmazdı."

İyice doldu otobüs. Kitabı okuyamaz oldum. İki delikanlının konuşmaları Thoreau'nun kitabındaki düşüncelerden daha mı ilgi

çekici? "Dış ticaret, bankalar, sigortalar devletleştirilince her şey düzelir. Bir de toprak reformu... Ama bu partilerle olmaz bunlar." İnançlı, kararlı bir konuşma, öteki de 'evet' diyor hep. Arada bir 'cunta' sözcüğü geçiyor. İlerici bir cunta gelseymiş! Böyle diyor arkadaşı. Ama öbürü cuntalarla çıkmaza gidileceği kanısında. Dayanamadım kaldırdım başımı. Konuşan gençlere baktım. Bıyıklıydı o 'hızlı' olanı, ötekinin de iyice sakalları uzamış. Öğrenci olmalılar. Üniversiteye gidiyorlar. "İleri beyler, ileri gidelim." Uydular biletçinin sözüne yürüdüler, başkaları geldi yerlerine, sessiz, durgun, kendi sıkıntılarında yitip gitmiş insanlar...

Önümüzdeki sırada genç bir kız var, bir magazin dergisi elinde, fal sayfası okuyor. Eğilip bakıyorum dikkatle arkasından. Başak burcu üstünde gözleri. "Hislerinizi yakınlarınızdan gizlemekte hata ediyorsunuz. Haftanın ilk günlerinde isteklerinizin gerçekleşmesi için elinizden geleni yapmalısınız. Uğurlu renginiz mavi. Uğurlu sayı, elli. Uğurlu gün, pazartesi." Böyle şeyler, üç aşağı beş yukarı! Dalmış gitmiş fal sayfasına. Okumuyor, düş kuruyor. Hislerini açıp açmamayı, isteklerini nasıl gerçekleştireceğini geçiriyor kafasından. Uğurlu ayı, rengi, günü denk getirip mutluluğu elde etmek? Bir ona, bir ilerideki ateşli delikanlılara bakıyorum. Herkes ayrı bir dünyada!

Başka biri de dalmış gazetede. Clay'in resmine, öyküsüne. "Müslüman boksör" iman gücüyle yenmiş Bonavena'yı. Ötekileri de yenecekmiş hep! Ne iyi etmiş de Müslüman olmuş şu Clay! Bir gurur, bir övünme nedeni oldu bizlere. Şu yıkılmışlık, yenilmişlik halinden nasıl da kurtuluverdik. Aç olsak da, parasız olsak da, işsiz olsak da, ne gam! Muhammed Ali yendi ya, Müslüman yumruğunun gücünü gösterdi ya, yeter!

Hep yüzlere bakıyorum. Biri basıyor parmaklarıma, aldırmıyorum. Şimdi Unkapanı Köprüsü'ndeyiz. Sis var Haliç'te. Gemiler sanki yüzlerce yıldır kıpırdamamışlar yerlerinden. Kirli bir gök var tepemizde. Yağmur durdu mu, yoksa daha mı hızlandı? Ateşli genç-

ler ön kapıya vardılar. Genç kız falları bitirdi. Adamcağız Clay'in öyküsünü tamamladı.

"Her türlü oy verme işi bir çeşit kumardır, tıpkı dama ve tavla oyunu gibi," diyor Thoreau. Yüz yıl önceden sesleniyor: "Ben doğru bildiğim yolda rasgele veririm oyumu, ama doğrunun üstün çıkmasıyla candan ilgilenmem. Bu işi çoğunluğa bırakmaya hazırım. Bu bakımdan, çoğunluğun görevi hiçbir zaman geçiştiriciliğin ötesine geçmez. Doğru oy vermek bile, doğru bir şey yapmak değildir. Sadece doğrunun üstün gelmesi yolundaki isteğimizi insanlara az buçuk duyurmaktır." Geldim geliyorum, ineceğim durağa, ama Thoreau'nun dedikleri bitmedi daha. "Akıllı bir insan doğruyu ne raslantıya bırakır, ne de onun çoğunluk kanalıyla üstün gelmesini ister. İnsan yığınlarının davranışında pek az erdem vardır."

Bir de baktım ki geçmişim ineceğim yeri! Bıyıklı bıyıksız delikanlılar da yok. Falını okuyan kız kapıya yaklaşmış... Bir kış sabahı daha bitecek birazdan. Otobüsten iner inmez, kalabalığın seline kapılınca, işyerine varınca, günün akışında kendimden uzaklaşınca... Bir cümleyi tekrarlıyorum hep: "İnsan yığınlarının davranışında pek az erdem vardır." Bay Thoreau nereden çıktın sabah sabah karşıma? Erdem diye sırası mı kafamı karıştırmanın? Gitsene dağının başına, gölünün kıyısına, bizi de alsana yanına... Böyle bir yer bulabileceğimiz düşünü, umudunu versene. Bir anlığına da olsa...

Kavaklar'a Hiç Gittiniz mi?

Bir cam titreşimi kalmış belleğimde. Ne zaman vapurda giderken cam titreşimi duysam çocukluğun o uzak gününde bulurum kendimi. Bitip tükenmez bir yolculuktu, çok çok uzaklara gidiyordum. Yıl 1929, ilkokula başlamamdan önceki yaz. Boğaziçi'ne ilk gidişim miydi? Belki. Ya da anımsadığım ilk Boğaz yolculuğu... Bellek tuhaftır, kimi anılar kazılır, kimisi silinir gider. En uzak anılar daha canlı oluyor: Dünü, önceki günü unutuyor insan. Belki de değişik bir 'şey' gerekli anının belleğin batağında boğulup gitmesini önlemeye... Bir koku, bir ses, bir söz, bir olay, ne bileyim, yaşamla ilgili herhangi bir 'şey'

O cam titreşimi o uzun İstinye yolculuğunu yaşatır bana. Birkaç ay kalacağımız o körfezdeki ahşap evin üst katı, komşu yalıdaki küçük kız arkadaşlar, İstinye çayırı, tepedeki ağaç çilekleri, futbol oyunları, denizde dolaşmalar... Bir de, iki kez denize girişim, biri zorla, biri de rıhtımdan ayağım kayarak... O cam titreşimi olmasaydı, 1929 yılının bir ilkyaz günü dirilemezdi içimde. Daha sonraki haftaların, günlerin anıları da...

İlkyazda vapur gezileri... Bineceksin Eminönü'nden o geçmişin tüm izlerini taşıyan küçük vapurlardan birine. Oturacaksın ön güvertenin rüzgâr almaz bir köşesinde. Elinde kitabın, ağzında sigaran. Gündelik dertlerin, sıkıntıların, uğraşların baskısından zorla koparacaksın kendini. Özellikle yazarlar için gereklidir böyle geçici kopuşlar. Bir sürü sorun yığılmıştır önünüze, yaz yaz bitmez, oku oku sona ermez. Hatta daha da karışır, daha da çözülmez olur. Bir

an gelir, kalem durur, vazgeçer yazmaktan ya da ne yazarsan beğenmez olursun! Değer mi dersin, bütün bunları yazmak, anlatmak, başkalarına iletmek pek mi gerekli? O zaman bir yıkılış başlar içinde, kurduğun bir beğeni, bir güven kalesi çöker gibi olur. O zaman al sevdiğin, değerine her zaman inandığın bir kitabı, atla bir vapura. Benim tutumum bu, siz başka yoldan gidebilirsiniz, bir kahve köşesine, bir karanlık sinema salonuna, bir dost söyleşisine, yani her günkü uğraşınızla ilgisiz bir konuya, bir evrene...

Boşuna yazmadım ben, yalnızlık bana yasak, diye. Ne yapsam, 'yalnız' olamadım. Gerçek insanlarla değil soyut kişilerle, ama canlıdan daha canlı varlıklarla dostluk kurdum hep. Her zaman çevremde onlar oldu. Biri gitse, beşi geldi. Nereye kaçsam bırakmadılar, onları istediğim zaman bile... Kitaplar, dergiler, gazeteler, filmler, yazdığım, yazmak için sıralarını bekleyen yaşamış, yaşamamış kişiler... Bir küçük vapurun ön güvertesinde çevremde hiç kimseler yokken, onlar yine vardırlar. İç konuşma dedikleri nedir ki, kişinin kendisiyle, kendisi sandığı biriyle tartışması, sürüp giden çekişmesi... Yalnızlık duyan, düşünen, anlamak, tanımak isteyen insanoğlunun bilmeyeceği bir duygudur işte...

Kavaklar'a hiç gittiniz mi? Son kez Kavaklar'a belki yirmi yıl önce gitmiştim. Yine böyle kentin dağdağasından kaçmak istediğim bir gündü. Anadolu Kavağı o zaman bir köydü, hem de yasak bölgelerle çevrili bir yer. Bir saat oturdum kıyıda bir kahvede, bir gazoz içerek. Hep öyküler yazar, öyküler düşünürdüm o günlerde. Ama öykü o gün ayağıma geliverdi. Yaşamın bir yaprağı, herhangi bir yerinde açılmış, işte öykü!.. Bir kalabalık toplandı kıyıda birden. Herkes koşuştu, ne olmuş diye bakarken, bir ceset çıkardılar denizden, şişmiş, korkunç bir şey. Balıkçılar bulmuşlar. Önceleri herkes o cesetten söz etti, çevresine birikti, itişe kakışa... Kimdi, neyin nesiydi? "Vapurdan atılmış bir delikanlı," dedi bir keskin zekâlı. "Rus vapurundanmış!" "Canına kıymış bir tutkun," dedi bir başkası. De-

rin derin düşünen bir balıkçı, "Cinayettir bu," deyip kesti. Sonra dağıldılar. Sonunda ceset tek başına kalakaldı kumsalda, önemsiz bir şeydi şimdi insanlar için...

Uzun yıllar sonra yeniden Kavaklar'dayım. Tepeye çıkan o güzel yokuş. Her adımda geriye bakarken... Güneş batıyor karşıda, an an iniyor her geceki yerine. Ben Ceneviz kalelerine doğru yürüyordum. Yıllar öncenin yeri mi burası, değil. Kişiler gibi yerler de değişir. Her kuşak 'başka' yönleriyle tanır semtleri, köyleri, kentleri. Daha doğrusu bizde yarattığı, bıraktığı izlenimlerle anlam kazanır yerler. Kavaklar'da aramak yıllar önceki 'ben'i ne denli boşsa, İstinye'de o 1929'un çocuğunu bulmak istemek de gereksiz; her boş uğraş, gülünçtür bilirim. Ne var ki insanoğlu gülünç düştüğünü bilemez çoğu zaman. Proust gibi kokularla, renklerle, seslerle arar geçmiş zamanı. Bulduğu zaman, bulduğunu sandığı zaman, bir de bakar ki o büsbütün başka şeydir. Yedi, sekiz yaşındaki 'ben'le, kırk yaşındaki 'ben' aynı kişi olabilir mi? O, ölüp bitti, şu andaki 'ben' büsbütün başka biri...

Soyut'un son sayısını okuyorum dönüşte... Önce dizeler... H.İ. Bahar, "Toplasan hepsi bir tek söz!" demiş bir şiirinin sonunda... Tek bir dize yetti bugünü anlamlandırmaya: toplasan hepsi bir tek söz! Tüm yaşam, bir sözcük, tek bir söz. Bütün sorun, o söz nedir, onu bulmak. Hep aramalar bundan, bütün bu yazılar, romanlar, dizeler, öyküler, sanat, bilim hepsi o 'tek bir söz'ü bulmak isteği... "Bir açılıp bir kapanan sislerle" gidiyoruz küçük bir Boğaz vapurunda...

Sabaha Doğru

Uyandığımda daha karanlıktı. Pencereyi ardına kadar açtım. Yaprak kıpırdamıyordu. Gecenin serinliği odanın içine girdi. Gece de girdi sanki. Nemli, yapışkan bir hava. İlkin hoşa gidiyor, sonra üşütüyor insanı. Karanlıkta bir şey göremedim. Evler uykuda, insanlar uykuda, doğa uykuda...

Kişi, bazen kendinden başka biri gibi oluyor. Yalnızken başka biriyiz. Kalabalıkta, insanların yanında ise başka biri! Gerçek kişiliğimizi böyle bir gece yarısı, bir sabaha karşı buluveriyoruz. Öylesine, birdenbire, habersizce... kişi kimsesiz bir evrende kendisiyle baş başa kalınca, başlıyor bir hesaplaşma. İçimizdeki çelişkiler, yalanlar, tasarılar, umutlar, yenilgiler bir bir çıkıyor orta yere. Birer canlı yaratık kesiliyorlar, sizi bir sanık gibi karşılarına alıp başlıyorlar sorguya çekmeye.

Pencereyi kapattım böyle duygularla. Ah bir uyuyabilsem, şu tehlikeli sınavı bir atlatabilsem! İki lambayı da yaktım. Saatten korkuyorum, kaç olursa olsun! Sabah belki yakındır, güneş birazdan doğar, Boğaz'ın karşı tepelerinden, önce kıpkızıl bir çizgi, sonra büyüyen bir ateş beliriverir. Her günkü kişiliğimi bulurum, sabah gazeteleri gelir, dünyama kavuşurum. İç evrenim silinir gider, kendi içimde bir yere saklanır o kuşkular, korkular, umutlar, yenilgiler, çatışmalar, çelişkiler... Hele bir sokağa çıktım mı, otobüse biner binmez, dolmuşa ayağımı atar atmaz yapışır bana herkesin gözündeki kişiliğim, anlamım. Bilirler, 'şu bay falancadır', 'şu işi yapar', 'şöyle düşünür', 'şu yoldan gider', 'şunu şunu sever', 'arkadaşları fa-

lancadır' Önyargıları yanıltmamak gerek! Önyargılarla yaşamak gerek! Herkesin tanıdığı, bildiği adam olmak gerek! İç evrenimdeki çalkantıları, bende saklı yaşayan bir insanı, gerçek kendimi gizlemem, başkalarını yalancı çıkarmamam gerek!..

Ama sabah daha uzak. Oda küçük. Radyoda bir şey yok. Kitaplar, şu zaman parçasında yabancı. Yatağına girsen daha birçok 'sen'ler de giriyor birlikte. Masana otursan bir duruşmaya çıkmış gibi oluyorsun. Yazı makinesine bir kâğıt takıp başlasan yazmaya, bilinen kişiliğine ters şeyler diziveriyor ak kâğıt üzerinde. Çaresiz hesaplaşacaksın kendi kendinle! Senden taşmış, senden çıkmış o hesapçılarla! Yaşantının, düşüncenin, düşlerinin hesabını vereceksin. Soracaklar: Bunu neden yaptın, şunu niçin söyledin, öyle yaparken neydi amacın, falancanın ardından, filancanın önünden konuşurken neydi o sözcüklerin anlamı? Daha da gerilere gidecek sorgular: İlkokul günlerine dek. Babanla, ananla, ailenle, dostlarınla, arkadaşlarınla, sevdiklerinle, sevmediklerinle arandaki her çeşit ilişkilere dek. Her eylemin, her düşüncenin bir karşıtı vardı, niye o yolu tutmadın? O yolu tutsan başka bir hesaplaşmada gene böyle korkmayacak mıydın? Yanıldım ya da yanılmadım, buna inandım ya da inanmadım. Bilerek yaptım ya da bilemedim, göremedim demeyecek miydin o zaman da? Hesaplaşmak böyledir hep. Her zaman hesap sorulabilir. Öyle de yapsan böyle de... Kim olursan ol! Ne zamanı var ne yeri. Gecenin ortasında senin içinden savcılar, yargıçlar çıkıverir dışarı, alırlar seni ortalarına, sorarlar bütün yaşantının yanılgılarını, kuşkularını, tersliklerini, acılarını, sevinçlerini...

En zoru budur hesap vermenin... Kişinin kendine hesap verebilmesidir. Kimseler kaçamaz bir gece yarısı, bir sabaha karşı kendi içinden çıkacak savcıların işkenceli sorularından. Kimse! Sabaha, ilk güneş ışığının altına, bir sabah esininin önüne çıktığınızda içinizde bir ağırlık yoksa, dünyaya, insanlara karşı bir utanç, bir kuşku, bir düşmanlık yoksa, adımlarınızı rahat atıyorsanız, bir garip se-

vinç kıpır kıpır oynuyorsa gizli bir yerinizde, bilin ki o hesaplaşmadan ak alınla çıkmışsınız. Kurtulmuşsunuz iç işkencecilerin elinden. Ne zamana kadar? Yeni bir hesap verme gecesine, yeni bir iç sorguya...

Bu, yalnız benim öyküm değil. Bir gece yarısı, bir sabaha karşı uyanıp da gelmiş geçmiş gelecek önünde tek başına, kendi vicdanı, aklı duygusu önünde hesap veren ben değilim yalnız. Siz de böyle geceler, böyle sabahlar geçirdiniz çok. Hatırlamıyor musunuz? Bir görevi yerine getirmemenin, bir işten sıyrılmanın, bir sorumluluktan kaçmanın, daha kötüsü çevrenize, yakınlarınıza, insanlara bilerek bilmeyerek kötülükler yapmanın acısı çökmedi mi üzerinize zaman zaman? Kendi içinizdeki güçler çekmedi mi sizi de o sorguların en çetinine? Bu, sizin geceniz. Bu, sizin sorgunuz. Bu, sizin iç dünyanızda kopan fırtına. "Ben," dediğim hem benim, hem de ben değilim. Sizsiniz, o 'ben'

Köprünün Orta Yeri

Bak, dedim kendi kendime, orasıydı işte. Neresi orası? Bir yol vardı eskiden. Nasıl yürünür el ele? Hiç denediniz mi? Geçtiğiniz yerleri görmezsiniz bile, ne evleri, ne insanları. Eller konuşur dudaklar yerine. Küçük parmaklar gizleniverir birbirlerine. Bir kaya düşmüştür yere, yeşermiştir... Şurada durmuş denize bakmıştık. Ağaca dönmüş o kaya! Taş nasıl yeşerir? Yıllar yılı aynı noktada çakılı kalmak önce yeşertir, sonra soldurur, en sonunda da kurutur, yok eder. Doğa öyledir, acımasız. İster insan olsun, ister nesne...

El eleydik o gün. Başkasını görsek, iğreniriz. Terler durmadan ellerimiz, yapışır parmaklar. Şiiri yok bunun. İnsanoğlunun şiiri yapıştırmadır sonradan, önce yaşarız şiir miir düşünmeden, sonra zaman geçer, o anları şiirleştiririz. Çoğunlukla basmakalıp bir duyarlığın şiiriyle. Durduk denize baktık oradan. O kayanın yanından. Daha yeşermemişti o günlerde. Nasıl olmuş, nasıl çıkmış denizden, gelmiş yol kenarına? Nice şey vardır anlaşılmaz, bu da onlardan...

Çengelköy'le Beylerbeyi arasında. Yanmış bir yalının boş arsası, bir yanı kahve. Yaşamda bir durak. Dikmişler yolunuzun önüne koca bir kaya. Orada duracaksın sen bir genç kadınla el ele, denize bakacaksın, ta ortasına, sonra karşı kıyılara, bulutlara, vapurlara, belki de geçen bir uçağa. Donup kalacak o an. Buzlaşacak, taşlaşacak. Geçip gideceksiniz, eller çözülecek bağlanacak. Başka eller girecek, onların sıcaklığı, soğukluğu...

Oysa hiç kopmayacak gibidir o eller. İçtenlik var sanılır. Vardır da, o an için, o anın uzunluğunca... Seni sevmek. Neden, niçin,

nereden? Rastlantıları sevi sanırız. O olmasa, bir başkasıydı sevgilin. Daha bir başkası, bu olmasa. Yirmi yaşların tutkusu böyledir. Bitmez, tükenmez, değişmez sanılır yaşam. Sen onu takmışsın koluna, avuç avuca, göz göze... Yürüyeceksin sonsuza dek. Oysa evler, ağaçlar kalır oldukları yerde, kayalar yeşerir, kişiler gider yerine başka kişiler gelir. Kendimiz çıkarız, kendimiz olmaktan. Her an başka biriyizdir. Birbirine yabancı. Kimi zaman düşman, iyiden iyiye. Dünkü ben tiksinir bugünkünden; bugünkü, dünkünden...

Evet, orasıydı dedim. Vapurla geçerdik altından. Bilmeyerek o noktanın uzun bir zaman parçası sonra büyük bir köprünün altı olacağını... Upuzun bir köprüden taşıtlar geçiyor. Tek tük insanlar da var. Kaç dakikada giderler Asya'dan Avrupa'ya. Biri de dayanmış, bakıyor aşağıdaki sulara. Geçip dönen Üsküdar motorlarına... Altından geçerdik, o küçük vapurların en arka sıralarında el ele oturarak. Ne kadar az konuşurduk? Gereksizdi sözcükler. Aklımıza hiç gelmedi bir köprünün buracıkta kurulacağı, iki yakayı birbirine bağlayacağı. Kopmaz gibi yapışmıştı o parmaklarım. Hep öyle kalacak gibiydi. Oysa kaç ay sürdü? Belki ay bile değil. Birkaç hafta ancak. Şimdi ne gözlerini hatırlıyorum, ne saçının rengini. Bir terli elin sıcaklığını duyar avucum arada. Boğaz'dan geçerken, Anadolu kıyısında yürürken...

Köprünün ortası neresi? Vapurların altından geçtikleri yer mi? Niye tam ortasından geçsin vapurlar? Az sağından solundan geçip dönemez mi? Almalı metreyi tek tek ölçmeli ya da bir kişi o yandan, bir kişi bu yandan adımlasalar, öyle bulsalar ortasını! Bir sigara yaktım, yeşermiş kayanın yanında durup. Ne olacak köprünün ortasını bulmakla? Göz kararlaması ölçüyorum. İşte bir araba oradan bir araba buradan geliyor, eşit hızla, kavuştular, geçtiler. Orası, ortası. Bir karşılaşma daha. Bir daha. Bir bulut geçiyor orta yerin üstünden. Koca bir Rus şilebi de alttan. Birisi atlasa yukarıdan. Tam ortasını bulup, oradan. Nasıl açılır sular, nasıl yutar bağrına gömülen

insanı? Birisi yapacak bu işi. O bulacak köprünün tam ortasını. Yaşamını bitirmek için en iyi yer bilerek, inanarak.

Yaşamın ortası neresi? Ya sevinin ortası... Bir orta nokta var her yerde. Önceden görmek anlamak olanaksız. Uzaktan da görünmez. Gözle kestirilmez, adımla ölçülmez. Çıkarsın yola, yürür yürürsün, ortaya daha gelmeden, daha çok var derken kendini bulursun bitiş yerinde. Her şey bir köprüye benzer. Kimi bağlanmıştır, kimi açıkta... Hani Galata Köprüsü açılır ya sabahın en erken saatinde. Orası boştur, gemiler geçer aradan. Orasıdır köprünün orta yeri. Bir de bulsam yaşamın ortasını, sevinin ortasını! Bütünüyle anlamış olacağım kendimi, insanoğlunu. Başlangıcı biliyoruz, bir de sonunu. Ya ortası?

Avuçların teri birleşir. Vücutların tuzu erir akar gider kimi zaman boşluğa yokluğa. Varmış, bir zamanlar varmış, bir masaldır hepsi. İstediğin kadar bak denize, havaya. Dün köprü yoktu o boşlukta. Vapurlarla, motorlarla geçerdin altından. Şimdi köprü var. Bakıyorsun, ölçmeye çalışıyorsun orta yerini. Ne olacak anlayacaksın da? Eline ne geçecek? Boş, hepsi boş. Zamanın ortası yok. Yaşamın da. Sevinin de... Her şey başlangıç. Bitişini düşünmediği bir başlangıç. Kendi başına bir bütün hepsi. Her şey değişecek, geçecek. Hatta o koca kaya bile ne denli dayansa bir gün çatlayacak. Tam ortasından. Al o zaman ölç bul, tam orta yerini. Gerekliyse, bir anlamı varsa... Kalmışsa!..

Mercedes'te Giden Kadın

Mercedes'teki kadın kötü kötü baktı. Bir şeyler söyledi. Arada bir, minibüsle yan yana geliyordu Mercedes. Her parçası ayrı ses veren bir taşıt. Yokuşu tırmanıyoruz oflaya puflaya. "Bir durursa kalkmıyor meret," diyor genç şoför. Durdurmamak en iyisi. "Hele yokuşta bir durdu mu halimiz yamandır..." Sağa kaçıyor, soldan dalıyor, ne yapıp ediyor, bir an bile durmamanın yolunu buluyor. Bu yüzden Mercedes'le yan yana geliyoruz ikide bir. Kimi zaman önümüzde, kimi zaman arkamızda, kimi zaman yanımızda.

Korkunç bir yağmur var dışarıda. Mercedes pırıl pırıl, sular altında ışıldıyor. Direksiyonda iriyarı bir adam bir yandan sigara içiyor, bir yandan da pencereden bakıyor dışarı. Hiç bizi gördüğü yok, yanındaki kadınla konuştuğu hiç yok. Belki onun varlığını bile duymuyor. Yok sayıyor o kadını. Kucağında kocaman bir çanta, sırtında ıpıslak bir manto, gözleri yerinden oynamış öfkeden durmaksızın konuşan, gözlerini minibüsten ayırmayan...

Belli, Mercedesli adam işine giden bir tüccar, bir sanayici, kısacası yükünü tutmuş biri. Apartmanından inmiş, tek başına arabasına kurulup bu yağmurda işine gitmek, herkesin ıslandığını seyretmek, hatta hızlı geçmek olanağını bulduğunda kaldırımda telaşla yürüyenleri bir güzel ıslatmak hayalleri içinde binmiş arabasına, geçmiş direksiyona... Ama üç-beş adım öteden bir komşu, yoksul bir komşu bir yerlerde, bir işlerde çalışan bir kadın kesiverdi yolunu. Uzaktan bildiği, gördüğü bir komşu bu. Mercedesli adam için sıradan herhangi biridir bu. Üstüne çamur sıçratır, yağmurda koşuşmasını ke-

yifle seyreder, düşüp kalkmasını, elindeki bavul kadar büyük çantada taşıdığı sefertasını, akşam eve dönerken içine sebze, meyve doldurduğu ip zembilini. Bir anlığına görür geçer. Oysa o tombul hanım Mercedesli beyefendinin komşusu olmanın coşkusu içindedir, dairede, işyerinde kimbilir nasıl da övgüyle anlatmıştır!.. "Bizim mahalle, zengin mahallesi kardeş. Hele beyaz Mercedesli bir tüccar bey var..."

Evet, yağmurda otobüs de gelmez, gelse de binilmez. Bakmış Mercedesli beyefendi, oracıkta, koşmuş kapısına asılmış. "N'olur beyefendi beni Eminönü'ne kadar götürseniz," demiş, yanıtı beklemeden açmış kapıyı dalmış yanına. Mercedesli adam, yüzünü buruşturup buyur etmiş çaresiz. Güzel döşemesini kirleten yağmur damlalarına, ayakkabısının güzel halısının üstündeki çamur izlerine dalarak... İçinden böyle bir tatsız rastlantının o yağmurlu sabahın bütün tadını kaçırdığına inanarak...

Adam hep susuyor, sigarasını içiyor, ama kadın durmaksızın konuşuyor!.. Eliyle minibüsü göstere göstere. Hele bizim şoför kornaya bastıkça. Mercedes'in yolunu kestikçe, sıkıştığında yol istedikçe... Eliyle bir şeyler anlatıyor. Ne der acaba? "Şuna bak şuna, köhne arabasıyla yolumuzu kesiyor. Bunlar adam olmazlar efendim. Yol senin mi yalnız? Ne terbiyesiz adamlar var. Hay Allah ne yapsın seni!.. Bir de gülüyor utanmadan..." Adam, oralı bile değil, biliyor yokuşun kayganlığını yana kaçıyor ne olur ne olmaz diyerek, oysa kadın minibüse de, minibüstekilere de, minibüs denen aracı icat edene de okuyor içinden hiç de güzel olmayan bir şeyler!.. Mercedes'te ya, yarım saatliğine, on-beş dakikalığına, uyacak o düzene, o düzenin düdüğünü çalacak!.. Oysa belki de bir gün önce bu minibüste giderken özel otoları gördükçe aynı şeyleri söylüyordu: "Paraları var diye caka satıyorlar, kimbilir nasıl kazandılar o parayı, Allah bilir..." Şimdi yer değiştirmiş, kat değiştirmiş, çıkar değiştirmiş. Beş-on dakikalığına, yarım saatliğine...

Derken bastı gaza adam, geçti gitti, kadın da mutlu oldu bizi geride bıraktığına, uzaklaşana kadar baktı baktı, acımayla, sevinçle... Neredeyse 'oh olsun' diyecek ellerini birbirine vura vura... Bakarsınız yarın akşam minibüstedir, uzak bir düştür Mercedes'te giden bayan olmanın mutluluğu. Minibüs kuyruğundadır, itişte kakıştadır, minicik yere sıkışmanın telaşındadır, yandan gelip geçen özel arabaları gördükçe homur homur homurdanmaktadır. Ama şimdi Mercedes'ten, Mercedeslilerden yana. Mercedes'in içinde. Öyleyse başkalarını hor görebilir, ezebilir bakışlarıyla, sözleriyle, el kol kıpırdatmalarla...

Dalıp gittim düşlere ben de. Yağmur yıkıyordu penceremi. Bir şey görünmez oldu. Kimse farkında değildi olup bitenlerin... Şoför belki de görmedi o kadını, ne de Mercedes'i. Yokuşun başına çıkabilmekti sorun. Durmadan... Çıktı da sonunda. Çağrışımlar birbirini kovaladı: Yer değiştirmekle, bir anlığına başka birinin katına çıkmakla, kendi gibi olanlara tepeden bakmakla mutlu olan nice nice insan vardı yeryüzünde, özellikle az gelişmiş toplumlarda... En acımasızlar, en hainler, tehlikeler bunlardan çıkıyordu. Ezenler, kıyanlar, vuranlar, öldürenler hep 'kraldan çok kralcı' olanlardı. Yağmurlu bir mayıs sabahında Mercedes'teki tombul bayan bunları yaşattı bana. Üç-beş dakikalığına...

Güneş Hep Doğar

Orpheus değilim, güneşi şarkı söyleyerek doğdurmuyorum, gitar çalarak da. Kendi kendine doğuyor güneş. Her sabah karşı tepelerden çıkıyor. Önce pembe aydınlık sızıyor, derinden derinden. Kapkaranlık gökyüzü yavaş yavaş ışıyor. Derken kıpkızıl bir renk, sonra yusyuvarlak sabah güneşi... Yakmayan, korkutmayan bir ateş yığını. Belki de soğuk, ısıtmıyor kişiyi. Bakması hoş, seyretmesi güzel. Ne çabuk yerini alıyor, ne çabuk. Sen onu, an an izlediğini san, bir de bakıyorsun, tepende. Haydi bak bakabilirsen!..

Geçen akşam TV'de seyrettik *Kara Orfe* filmini... Bir 1960 Nisan'ında Paris'in bir sinemasında gördüğüm bir filmdi o. Hiç eskimemiş geçen yıllar içinde. Aynı etkinlikte, aynı güçte. Gizli bir duyarlılığımızı uyarıyor, ondan mı? Kimdir o yüzü maskeli adam? Rio Karnavalı'nın herhangi bir kişisi mi? Eurydice'i seven, özleyen bir erkek mi, yoksa daha başka bir güç mü? Yazgı deyin adına, inanırsanız, kızın kaçınılmaz yazgısı... Köyünden kaçar Rio'nun Favella'sına gelir, ölüm maskeli adam da ardından... Efsanenin Orpheus'la Eurydice'i ölümde birleşeceklerdir ancak. Aşk ile ölüm niye iç içedir? İkisi de sonsuzluğu içerir, kapsar da ondan mı?

Erkenden kalkıp güneşin doğuşunu seyrediyorum bir süredir. At sandalyeyi pencere önüne, al sabah kahveni, istersen bir de sigara yak, bak kente tepeden... O karanlık nasıl dağılır dakikalar dakikaları kovalarken. Yollardan insanlar geçmeye başlar daha gece içinde. İşlerine koşanlar. Vapura, minibüse, otobüse... İşte ilk vapurlardan biri. Fabrikalar karşıda, serinliğinde sabah ayazının at-

lamak motora, açılmak denize... Güneşi seyretmek, gelişini, yeryüzüne her günkü dönüşünü...

Kimi zaman bir bulut kapatıverir güneşi. Sanırsınız ki güneş yoktur. Oysa vardır, saklıdır, sizin gözünüz onu göremez, hepsi bu. Öyle gerçekler vardır, sis ardında saklı kalan. Yok derler, güneş yok! Sen var diyerek hem kendini, hem de herkesi aldatıyorsun, yanıltıyorsun! Nerede, göster? Dört yan kapkaradır. Yağmur yağmaktadır, hatta, fırtına, kasırga, bora, tipi... Yok güneş, hiçbir zaman da olmadı, olmayacak. Bir karamsarlık çöker insana. İstediğin kadar, "Güneş yarın yine doğacak," de. "Şu bulutlar bir kalksın, sen o zaman güneşi gör," de. Bilirler, bunların gerçek olduğunu, ama işlerine gelmez. Güneşsiz geçen kısacık anlardan yararlanacaklardır; öyle işler vardır ki ancak karanlıkta yapılır, karanlığın örtüsü gereklidir.

Sofokles, "Doğan gün yalnız senin değildir, yalnız benim de değil," demiş. Herkesin, hepimizin... Şu doğan güneşi nasıl tekelinize alırsınız! Her yere giren, her yerde egemenliğini kuran bir güç. Evrenin en güzel şeyi, insanların ortak malı. Doğa, güneşi sunmuş hepimize. Ama bu ortak maldan nasıl yararlanıyoruz? Eşit biçimde mi? Kimi var güneş altında pamuk toplarken ter içinde. Kimi var güneş görmez bodrumlarda, kayalıklarda, izbelerde çürür gider. Kimi var tenteler altında saklanır güneşten...

İşte bir sabah daha... Hemingway'in romanının adı ne güzeldir: *Güneş Hep Doğar.* Bunu karanlıktan yana olanlar hiç unutmamalı! Güneş hep doğacaktır, en umulmaz zamanda bile. İstediği kadar bulutlar örtsün, saklasın onu, güneş vardır, bir yolunu bulup olanca gücüyle doğuverecektir. Bakıyorum bakıyorum, sonra görmez oluyorum onu. Gözlerim kamaşıyor, körleşiyor. Sen istediğin kadar güneş yoktur de, olamaz de, çevirdin mi gözlerini ona doğru, anlarsın gerçeği!.. Fuzuli'nin beyitini söylemenin sırası:

Güneşin zerre kadar kadrine noksan gelmez
Eylese nur-u cihantabını hüffaş inkâr.

Mayısta Güller Açar

Bir de baktım, bütün güller açmış... Pembenin, kırmızının çeşidi. Renkler öyle çok, öyle sayısız ki doğada! Kırmızı demişiz, sarı demişiz, geçmişiz. Oysa birbirine benzemeyen renkler bunlar. Doğanın hayal gücü insanoğlununkinden yüksek, geniş, sonsuz... Tek tek okşadım gülleri. Çoğu tomurcuk halinde, bugün yarın geldik geliyoruz der gibiler. Ama o pembeler çok arsız, bir değil beş değil açanları. Hatta dağılanları bile var, rüzgâr estikçe kopup düşüyor toprağa yaprakları. Dalındaki gül başka gül, ama yeşil çimene, kara toprağa düşmüş, parçalanmış yaşlı bir gül de başka bir güzellikte...

Birkaç gün önce yoktu biri bile. Yağmur, rüzgâr fırsat vermedi bahçede dolaşmaya. Sabahtı. Dünyanın sanki ilk sabahı. Güneş vurdu çimene, bir ışık yansıdı pencereye. Kalktım, kapıda beni bekleyen günün gazetelerine değil, bahçeye doğru yürüdüm. Çekince perdeyi yeşiller, kırmızılar, pembeler bir Monet tablosu izlenimiyle beliriverdi karşımda. Göğe bakayım dedim, ufacık bir bulut takılı kalmış orta yere. Her an masmavi. Kimse geçmiyor daha sokaktan. Bir otobüs, bir otomobil sesi bile yok. Komşu pencereler kapalı. Tek başıma gibiyim yer üstünde. Korkunç bir duygu kapladı içimi. Mutluluk diyemem, ama var olmanın, dünü yaşamanın, bugüne gelmenin, yarına çıkmak, daha sonraki günleri beklemek isteğini duymanın ateşi. Bu güzel mayıs gününde soluk almak, adım atmak, bir güle, bir çimen yaprağına dokunmak, sabah ıslaklığını tatmak, buydu yaşamak, buydu mutluluk...

Derken bir dost beliriverdi yanımda, bir serçecik. Gülle konuştular bir süre. Sabahını kutladı gülün serçe. Gül, serçeye günaydın dedi. Boş verdiler bana, insanoğluna. Sonra bir serçe daha geldi, bir serçe daha ardından. Uzattım elimi açılmış açılmış, neredeyse dağılacak pembe gülleri koparıverdim. Yeri yok o kocaman açılmış güllerin bu tazelikte, bu dirilikte. İki gün mü sürdü bunların saltanatı, üç gün mü? Hem ben koşuşma arasında bu pembelerin gençliklerini, çocukluklarını da görmemiştim. Kimseler görmeden yaşlanıverdiler üç günde. Eskiyiverdiler, koparıldılar, atıldılar işte. Serçeler de benim gibi, hep koncaların yanındalar, dalında açmış dağılmak üzere olanlara yaklaşmıyorlar bile, hele yere düşüp yaprak yaprak tükenenlere hiç...

Bir otobüs yokuş çıkıyor ağır ağır. Sabahın ilk taşıtı. İlki ikincisi izler, onu üçüncüsü, sonra sayılmaz olur taşıtlar. Komşulardan biri geçiyor. Bakkal, dükkânını açmaya geldi. Sütçü bisikletiyle geçip gitti, radyo başladı. Radyoda günün haberleri, deminden beri kapının önünde beni bekleyen gazetelerden önce içinde yaşadığım çevreyi, dünyayı ulaştırıyor bana. Kulağımı tıkasam, gözlerimi yumsam... Sabah yalnızlığımı uzatamam ki! Bitti şiir. Yaşam geriye döndü, dün gece kaldığı yerden... İnsanlar çoğaldı, öğrenciler, memurlar, satıcılar. Gidip gazeteleri aldım. Başlıklar, yazılar, haberler... Kendi yazımı okuyorum bir yabancı gibi. Güller küstü, çimenler darıldı ben odaya girince. Artık doğadan kopmuşum. Toplum insanıyım ben. Bir serçeyle bir koncanın söyleşmesini duyamam. İnsanoğlu kendini en güzel yönlerinden yoksun kılmış kendi eliyle. Kentler, toplu yaşamı, çekişmeler, tartışmalar, kırgınlıklar, kızgınlıklar insanı doğa dışı yapmış. Belki bu yüzden çirkinleşiyoruz, birbirimizi çirkin görüyoruz, o zaman da yapmadığımız kötülük yok.

Gazeteleri okuyup bitirdim, radyoda konuşmaları dinledim, telefon çaldı, bir dostla heyecanlı sorunları konuşuverdik erken erken. Oturup yazı yazmak gerek. Ne yazmalı, ne demeli, ne yapmalı? Okur-

lar umut bekler bizden, en umutsuz anımızda da... Unutmazlar yıllar geçse de. Siyah harfler birbiri ardına dizilecek. Satırlar alt alta gelecek. Günün sorunu neyse, sana göre, yazacaksın. Beğensinler beğenmesinler, yetersiz bulsunlar, bravo çeksinler, "Daha yürekli, daha hızlı," desinler köşelerine çekilip ya da "Dünyayı düzeltmek sana mı kaldı?" diye çıkışsınlar! Güller açacak, solacak, yeniden tomurcuklanacak, sen bir anlığına bakacaksın onlara, serçeyle koncanın konuşmasına bir anlığına kulak vereceksin, sonra döneceksin şu geçici dünyanın sorunlarına. Melih Cevdet Anday'ın yazdığı gibi: "Güller, sen artık o sen değilsin – Sen şimdi ıssız bir telgrafhane gibisin – Durmadan sesler alacak – Sesler vereceksin." Güller, serçeler ne yapsın o telgrafhane gürültüleri içinde?

Anlamı Yok

Çoktandır düş kurmuyorum. Nasıl kurulur bir düş onu bile bilmiyorum. Hatırlamıyorum eski düşlerimi de... Kupkuru bir yaşantı yetip artıyor. Olayları, insanları incelemeden benimsiyorum. Gereksiz buluyorum derinleşmek çabasını, duygularda bir yücelik aramayı... Yaşamdan bir anlam çıkarmayı... Yıllar yılı beslediğim mutluluk mutsuzluk hayallerini tanımıyorum.

Bir anlamsız evrendeyiz. Kimse bunun tersini söyleyemez diyordum. İnsanoğlunun yazgısı bu. Böyle gelmiş yeryüzüne; aramaya, bir şey bulamamaya! Bulsa da bulduklarını az sonra yadsımaya. Boyuna yanlış adımlar atmaya, yanılmaya, aldanmaya! Anlamsızlıklara bir anlam vermeye! Anlamsız anlamlar yaratmaya!

Şimdi çok huzurluyum. Herkes gibiyim ondan. Zekâmı, hayal gücümü zorlamadan... Başıboş bıraktım kendimi: Çoğunluk hangi yoldan gidiyorsa, oradan yürüyorum. Madem ki insanların çoğu bunu güzel, iyi buluyor, bir nedeni olmalı. Böyle dedim. En doğrusu bu dedim. En dürüstü. İçimdeki soruları susturdum. Kişiliğime yön veren şeyleri yok ettim. Herkes gibi yaşıyorum. Seviyorum. Eğleniyorum. Çıplak kadın resimleri basan gazeteleri alıyorum. Aşk romanları okuyorum. Futbol maçlarını kaçırmıyorum. Sazlı gazinolarda kafayı çekiyorum. Yaşıyorum işte!

Yaşamak derken, durmalı. Tuhaf bir sözcük bu, yaşamak. Hiç yaşamayanın bile bir yaşaması var. O da yaşadım, diyor kendine. Böyle biliyor. Sabah kalkıp yola düşüyoruz. Otobüsler, dolmuşlar, yaya. Bir işyeri, bir tezgâh, bir masa. Akşamlara dek. Bir gün, on gün,

bir yıl, on yıl... Kadınlar, dostlar, çocuklar. Bir de bakıyoruz sonuna gelmişiz bile. Neyin sonu? Yaşamamızın mı? Demek yaşama buymuş. Yaşamışız işte. Uyumak, uyanmak, koşuşmak, yerinde saymak, hızlı sevişmeler, hayal kurmalar, yıkıntılar, çöküntüler, dirilişler, umutlar umutlar...

Erkenden çıktım evden. Bunu biliyorum. Erkendi. Hava rutubetliydi. Yağmur geceden yağmış; kokusu var, ıslaklığı var, rüzgârı var. Bir süre yürüdüm, bir dik yokuş, sonra bir çarşı. Kimsecikler yok ortada. Dükkânlar açılmamış. Bir otobüs duruyor. Bindim. Bir yolcu daha geldi. İki olduk. Galiba Pazar bugün. Şoför uyukluyor yerinde. Düdüğü bekliyor, kalk düdüğü. Ne kadar geç kalksa o kadar sevinecek. Pencereleri sımsıkı kapatmışlar. Her şey ölü. Renksiz, çirkin. Tam pazar sabahı işte. Öyküsü olmayan bir gün. Kime göre ama? Öykü öyle çok ki yaşamda. Uzat elini öyküyü al. Nereden? İşte biletçi, işte şoför, işte sabah yolcusu, işte küçük gazete satıcısı. Hepsi öykü sana. Uyur uyanık düşlerinde ne var şoförün? Sat dörtte evden fırlamanın, altıda işbaşı yapmanın üşümesi. Sıcak bir yataktan çık. Karını okşa yorgan altında. Çocuklarına bak uyurken. Sonra çamurlu yollarda bata çıka bata çıka... Bitti öykü. Bu kadar mı? Hayır zorlamalı. Saat üçte öğleden sonra bitecek iş, akşam sinemaya gidecekler. Türkan Şoray'ı seyretmeye, yoksul bir kız nasıl zengin olacak, öyle birdenbire, görecekler, anlayacaklar. Küçük Ayten, ilkokul kızlarının düşünü görecek sonra. Ben de bir Şoray olurum, hiç değilse, o filmdeki kız gibi paralı bir koca bulurum. Şoför silkindi, uyandı, sonra daldı gene. Bitiyor bunun öyküsü, yok öyküsü, ilginç değil, kızının, karısının öyküleri de öyle. Biletçi *Hürriyet* gazetesini okuyor. Spor sayfasını. Bugün maçlar var, Fenerbahçe-Vefa, Beşiktaş Ankara'da, Galatasaray İzmir'de. Küçük gazeteci simit almış atıştırıyor. Bitirse gazeteleri de soluğu mahalledeki maçta alsa! Kaleci duracak, geçen hafta yendiler. Ortabahçe'yi, bugün Korsanlar'ı tepeleyecekler!..

Otobüs kalkmadan indim. Vurdum yola yürüyorum. Boğaz'a inen uzun bir yol vardır. Oradan geçmeli, çamur mamur neyse. Gecekondular büyümüş, boylanmış. Geçen yıl ufacık ufacık şeylerdi. Apartmanlar doluvermiş nasıl olmuşsa. Özel arabalar duruyor boy boy. Birden Boğaz'ı gördüm, denizi. Gümüş rengi, güneş bir çıkıp bir gidiyor bulutlara. Dargın sanki yeryüzüne. Ne çabuk kuruttu ıslak asfaltı? Bir sigara yaktım. İnsan ne yapacağını bilmezse sigara içer hep. Nereye, niçin, neden? Karşılıksız sorular. Gidiyorum işte. Amaçsız, düşsüz. Herkes gibi olmaya! Kimse yok çevrede, yolda, hiç kimse. Demek herkes evlerinde bu pazar sabahı. Bir huzursuzluk, bir yerinde duramazlık duyan yok. Bir anlamsız evrende anlam arayan yok. Olmadı. "Gene çoğunluğa uymadın," diyorum kendi kendime. Hiç olmazsa herkesin gittiği bir yere gitmeli, bir sinemaya, bir stadyuma. Baktım bir dolmuş durmuş, bağırıyor Taksim diye. Atladım, Boğaz dursun yerinde. Büzüldüm köşeye, düşsüz hayalsiz. Geldiler birer birer. Bir şişman adam, iki kişilik yer aldı. Bir kadın herhalde bir evde çamaşıra, işe gidecek. Bir de delikanlının biri. Önümüzde iki adam zaten vardı önceden. Yollar boş. Uçuyoruz. Taksim'e geldik. Saat dokuz oldu. Beyoğlu'nda pazar gezmesini severim. Ama öğleden önce. Öğleden sonra adım atamazsın ki! Sinemalar, meyhaneler, lokantalar, mağazalar. Çıktım bir kahveye. Çektim sandalyeyi pencere yanına. İşte meydan altımda. Heykel, gezi, kaldırımlar...

Böyle değildim ben. Böyle kuru değildim. Umutsuz, düşsüz, hayalsiz kalmam neden? Yıkıntıların altında kalmaktan tuz buz olmam neden? Şu kahvede eski günlerimi hatırlasam mı? Zor tutuyorum kendimi. Hatırlamak neye yarar? Şu ihtiyar bakıyor alana, hatırlıyor mu eski günlerini? Hatırlamak da bir iştir. Sanırım bazı insanlar anılarını bile unutmuşlardır. Ben bakıyor, bakıyor, hatırlamak istiyorum eski yılları, şöyle bir çeyrek yüzyıl öncesini. Bir bardak bi-

ra bir şeyler getirir belki. İkinci Dünya Savaşı yıllarına geri dönsem... Bir arkadaşla tavla oynayarak geçen bir öğle sonunu. Bir akşam üstü bir kızı gözleyerek bekleyişimi... Bir masa başına çöküp durup dinlenmeden bir şeyler yazışımı... Bir aşkı bitirişimi... Bir aşka yeniden başlamak denememi... Olmuyor, olmuyor. Ölmüş bir şeyler bende. Eski kişiliğim, anılarım, düşlerim yok artık. Bir memurun gündelik yaşantısı var yalnız. Yarın pazartesi, yola düşeceğim saat yedi buçukta. Otobüs, daire, asık suratlı şef, kıvrım kıvrım daktilo kızlar. Yanmayan soba. İkide bir sönen elektrik. On yıl, on beş yıl geçti böyle. İkinci Dünya Savaşı'nda kaldı gençliğim. Üssüne geri dönmeyen savaş pilotları bombalarıyla yok etti gençliğimi. O evlenip pörsüyen genç yıllarımın sevgilileri de öylesine sönüp gitti. Kahvemi yudumluyorum. Bir gün buraya da gelemeyeceğim. Şu alanı seyredemeyeceğim. Eski anıları canlandırmak çabası bile olanaksız olacak. Yok olacağım kısacası. Nasıl düşsüzsem, anısızsam, yaşamsız da olacağım. Ben olmayacağım. Benden ötede ne varsa, bensiz ne varsa onlar olacak yalnız.

Yağmur başladı. Bu ölüm havası yağmurla gelir hep. Nedense, öyle. Ölümle yağmur arasında bir ilinti var. Öldüğüm gün yağmur yağmalı. Dostlar kaçışmalı, ilk saçak altına atmalı kendini. Kaç kişi kalırsa o kadar dostum, sevenim olduğu anlaşılmalı. Yağmurla giden cenazelere öyle acırım ki! Hiç âdetim değildir cenaze ardında yürümek. Ama yağmurlu cenazeleri izlerim nedense. Azdır, sayılıdır gidenler yağmurlu bir cenazenin ardından. Tabutun ardından yürürüm, yanına yaklaşmadan. Korkarım tabuta değmeye. Bir anı canlanır her zaman: Bir cami avlusudur. Bir tabut ellerde. Büyükbabamın tabutu. Seksen beşlik bir ihtiyarın ölüsü. Biri iter, "Git dedenin tabutunu taşı," diye. Giderim, bir omuz bırakır bana yerini, ama tabut sallanır birden, yıkılacak gibi olur, ellerimle tutarım, ellerim acır, koparcasına. Biri okşar, bir omuz kurtarır beni tepeme

çöken ölünün ağırlığından. O gün tabut yerlere düşecekti. Büyükbabam çıkacaktı ortaya. Belki de dirilirdi yeniden. Her yağmurda bu anı canlanır bir daha bir daha. Boş bir anı bu. Anlamsız.

Güneş çıktı gene. Alay ediyor bizimle doğa. Anılarımla, düşsüzlüğümle. Herkes gibi olmak çabamla. Birden kalabalıklaştı alan. Nereden çıktı bu insanlar? Ne de çoklar! Kahve de doldu. Tavla sesleri, şakırtılar, küfürler. İşte yaşam bu. Öykülü öyküsüz, anlamlı anlamsız. Kimine göre anlamdır, kimine göre boş, teneke. Bu yaşam böyledir. Yaşarsın geçersin. Aynı yollardan bir daha geçemezsin. Geçmek istersen de yanılırsın. Başka yoldur o eski yol sandığın. Bu sularda bir kez yıkanırsın demiş bir eski çağ şairi. Her şeyi demişler onlar, bize ne kalmış? Bilir miydim, anlar mıydım şu kahvede çeyrek yüzyıl önce o boş düşler, hayaller kuran delikanlının bir gün öylesine tükenmiş, yenilmiş olarak buraya döneceğini. Bir anı, bir düş yaşamak için umutsuz çaba harcayacağını. O yeşil mantolu liseli kız nerede şimdi? Kaçıncı kocasında? O sinemada yol gösteren Rum kızı ne oldu? Yoksa geçenlerde karşılaştığım o şişman kadın o mu? Yok, yıllar yıktı o eski dünyamızı. Kala kala kupkuru bir insan var şimdi alanı seyreden, öylesine kuru, anlamsız anıları iskeletler gibi kurarak. Anılar iskeletleşince bırak şu dünyayı, öl!..

Kaçmalı. Bırakıp her şeyi. En başta kendini. Olabilse! Ölümden, kendinden kurtulmak. Kaçmak, ölmektir. Anlamsız bir evrende anlam aradım yıllarca. Neden aradım? Ne gereği vardı sanki! Neden daha o günlerde herkes gibi olmak istemedim? İlle de başka olmak, başka, bambaşka... Gelirsin işte, böyle çeyrek yüzyıl sonra düşleri hayalleri bırakıp yola, çıkar yola. Haydi in sokağa şu güzel kadınların ardından git, laf at, anlaş biriyle, gir bir sinemaya, al bir meyhaneye götür, dil dök, para harca, gece bir Boğaz oteli, bir içki masası, bir harap yatak, sevişme sanılan bir kendini aldatış. Herkes gibi olduğunu san!...

Yok, düş yok, anı yok, hayal yok. Anlam aramak yok. Ölüm,

o var işte. Bugün yarın. Şu kapının, bu yolun ardında. Şu merdiveni inince, karşıki yola çıkınca... Ama şimdi pazar kalabalığı içindesin. Herkes gibisin. Kopmuşsun kendini bağlayan eski iplerden. Kesse de etlerini o ipler, koparmışsın sonunda. Düş mü dediniz, nedir o, nasıl bir şeydir? Anlam aramak neden? Yaşam budur işte. Sabah akşam, iş güç, kavga dövüş, uyku, heyecansız sevişme, ölüm, ölüm. Evet çoktandır düş kurmuyorum. Nasıl kurulur bir düş? Eskiden kimdim? Bilmiyorum. Bilmek de istemiyorum.

İpek Çorap Varsın Düşsün

Ne çok çamur vardı, bir anda pabuçlar kapkara oldu. Yanımızdan, önümüzden geçenler boyuna pislik sıçratıyorlardı. Atlar, eşekler dizi diziydi. Salıncaklar, dönme dolaplar, atlıkarıncalar, tüfek atma yerleri, niyet çekme barakaları, şekerciler, çikolatacılar, macuncular... Alandaki kahvelerde de Karagözcüler, kuklacılar, bir tanesinde ufak bir tiyatro...

Bir şarkı dillerdeydi o günlerde, "İpek de çorap varsın düşsün dizlere" Her genç kız ille de ipek çorap giymek isterdi. Özellikle kenar sokak, semt kadınları, kızları. Müzeyyen Abla da ipek çoraplıydı. Üç gün önce babama zorla aldırmıştı. Abla dediğime bakmayın, olsa olsa yirmisindeydi daha. Orta ikiden terk! Tombullaşmaya başlamış bir genç irisi gövde. Birkaç yıl daha geçse, bir evlense, bir çocuk doğursa, köşe minderine oturacak yetmiş-seksen kiloluk vücuduyla, kolay kolay kalkamayacak! Ama şimdi uzaktan çekici, iç gıdıklayıcıydı hele yeni ipek çorabıyla...

Babamın bir akrabasının kızıydı Müzeyyen Abla. Konuktu bizde bir süredir. Evin alt katındaki boş odada yatıp kalkar, ev işlerinde anneme yardım ederdi. Börek pişirirdi en iyisinden, puf böreği, muska böreği, tepsi böreği. Daha fırındayken başlardı atıştırmaya. Yeni çıkmıştı elektrik fırınları. Annemle, Müzeyyen'le birlikte Beyazıt'taki şirkete giderdik, orada fırının nasıl kullanıldığını gösterirdi uzmanlar, yemek, börek, tatlı pişirirlerdi, ufacık çörekleri dağıtırlardı gelenlere. Annem de, Müzeyyen de orada binbir yemek öğrendiler, hepsini de bir bir uyguladılar... O gün ceplerime doldur-

muştum o minik çörekleri. Şehzadebaşı'ndan Karagümrük'e kadar yürümeye kalktık. Bir yandan da çörekleri atıştırarak. Bir gece önce korkunç bir yağmur yağmıştı... Tam Fatih Parkı'nın orada bir sağanak boşandı. Kaçıp bir muhallebiciye saklandık. Orada da iki tavukgöğsü. Yağmur dindikten sonra da tuttuk yolu, doğru Karagümrük...

Ama alanın çamuru canını sıktı Müzeyyen Abla'nın, "Ah, çocuk, senin için nelere katlanıyorum bak," diyordu ikide bir. Bir niyet çektirdik önce, incecik kâğıdı elinden kapıp okudum: "Biri var bekliyor – Yolunu gözlüyor – Gideceksen git artık – Ah, sabrı tükeniyor." Benimkini okumadan yırtıp attım. Benim bir niyetim, istediğim, düşüm yok ki! Onun var, baksana 'biri bekliyor'muş!.. Suratımı astım, kuklacı dükkânına doğru yürüdüm onu da yana çekerek... Beşer kuruş verip girdik, bir tahta sıraya oturduk. Oyun başladı başlayacak. Çığırtkan bağırdıkça bağırıyor: Kanlıkavak, Kanlıkavak... Derken oyun başladı, acıklı bir güldürü, ama belli ki yapay bir şey, kötü de oynatılıyor, inandırmadı, sarmadı. Kalkalım, ama Müzeyyen Abla kıpırdamıyor. Yanında gençten bir adam. Sokuldukça sokuluyor. Gözleri kuklalarda değil, Müzeyyen Abla'nın ipek çoraplı bacaklarında. Mantosu aralanmış, diz kapakları çıkıvermiş ortaya. Hemen fırladım, o da. Dışarıdaydık, "Ben atlıkarıncaya bineceğim," dedi. "Sen git, ben beklerim," dedi. "Hayır sen de bin", "Koskoca kız nasıl biner?" dedi. Bırakacağım ama ya o delikanlı yine gelirse yanına. Baktım kimse yok, bindim tahta atın üstüne, dönmeye başladım. Döndükçe dünya dönüyor, insanlar birbirine karışıyor. A, işte o, kuklacıdaki delikanlı, işte Müzeyyen, birbirlerine doğru koşuyorlar mı ne, yoksa bana mı öyle geliyor. Dursun şu dönme dolap, ineceğim hemen! Durmuyor, daha da coşuyor, dönüyor boyuna. Delikanlı geldi Müzeyyen Abla'nın yanına. Konuşuyorlar! Bir insem bir insem bir insem...

Koşuyorum ona hemen. Yalnız, dalmış gitmiş bir minik tuha-

fiyecinin vitrini önünde. "Nerede nerede o?" diyorum, "Babama söylemezsem..." "Kim o?" "Bir adam vardı ya yanında." Gülüyor, saçımı çekiyor. "Düş gördün sen, başın dönmüş atlıkarıncada." Sağa sola bakıyorum, yok, o delikanlı yok, herkes kendi dünyasında, bir çamurlu batakta atlara biniyorlar, eşeklere atlıyorlar, gülüp eğlenmeye çalışıyorlar. Bir çikolata alıyorum, yarı yarıya bölüşüyoruz. "Hep benim param gidiyor ama," diyorum. Bir teklik aldım üç gün için. Koca bayramı bir gümüş lirayla geçirmek ve bitmemesi o paranın! Biraz kırgınım, bu yağmur sonrası, bu çamur, bu delikanlı, bu Kanlıkavak oyunu, sevincimi uçuru uçuruverdi. Dönüyoruz şimdi, azıcık serinlik var, yakamı örtüyor, atkımı sarıyor. "Keşke sinemaya gitseydik," diyor. "Ne vardı bu çamurda, ata, eşeğe de binmiyorsun ki." Biliyor korktuğumu, bir kez bindim, geçen yıl, az kaldı düşecektim, bir daha mı!.. Hem arkadaşlar gelmiyorlar bayram yerine artık. Biz büyüdük, sinema daha iyi, diyorlar. Nereden esti işte bu bayram yeri sevdası? Hiç konuşmamalı, en iyisi bu. Elimi tutuyor, hayır ben onun koluna girmeliyim. Fatih Parkı'na geliyoruz böylece. Azıcık güneş çıktı bulutların içinden. Saat üçü geçiyor. Sinemaya gidilmez artık...

Bir kanepede oturduk. Çorapları çamurlanmış. Mendiliyle sildi. "Ah kaçmış galiba," dedi. Arkadan kaçmış göremiyor. Eğilip bakıyorum, "Ayıp ayıp," diyor. Ne çabuk kaçar bu ipek çoraplar, hele bayram günleri giyilenleri!.. O şarkı söyleniyor bir yerlerde "Adaların ıssız tenha yolları – Dolandı boynuma yarin kolları" derken derken... "İpek de çorap varsın düşsün dizlere" Nasıl düşer dize çorap, diz nasıl çıkar o çorabın içinden, bir muz gibi soyunurcasına! Bir şeyler kıpırdıyor içimde, elimi uzatıp o ipek yumuşaklığına dokunmak, alttaki deriyi duymak... Çok mu dalmışım... "Hadi kalk," diyor. Şehzadebaşı, sinemalar, insanlar... Hilal'de 'Fu Mançu', otuz altı kısım birden. Milli'de Martha Egert'in bir filmi. Ferah'ta bayram dolayısıyla tiyatro var. Naşit'te ise komikler yarışması...

Ne çabuk karanlık çöküyor! Kış yaklaştı ondan. Ev sıcaktır, konuklar vardır, tatlılar, şekerler, oyuncaklar, kitaplar. Müzeyyen Abla dalıp gitmiş, nereye doğru yürüdüğünün farkında değil. Koluma giriyor birden, sımsıkı tutuyor, sıkıyor sıkıyor, acıtıyor. Sanki ben o delikanlıyım, yarın buluşma sözü verdiği adamım. Mektubunu koynuna hemencecik sakladığı... Günler geçecek, bütün bunların gerçek olduğunu anlayacağım. Mektup da vermiş, buluşma sözü de almış... Bana bir düş gibi gelmişti, olmaz gibi görünmüştü. Oysa en büyük düş gerçek yaşamdır.

"İpek de çorap varsın düşsün dizlere..." Şimdi ipek çoraplar yok. Bayram günlerinde çocukların seve seve koştuğu bayram yerleri pek kalmadı. Ya da benim yolum oralardan geçmiyor. Bir eski şarkı duydum mu bir bayram sabahında geçmiş yıllara doğru bir anlığına dalıp gittim mi, ipek gibi bir anı canlanıyor. Müzeyyen Abla öldü, çocukları da büyüdü, hepsi evlendi. Niye yaşadı, niye öldü? Gelinlikle çektirdiği bir resmi dururdu annemin dolabında. Soldu sarardı yıllarla. Sonra annem de öldü, resimler, kâğıtlar, anılar da öldü. O yılların küçük çocuğu yaşıyor mu sanki? O da öldü. Ben, bir başkasıyım. Kalan bir bayram sabahında canlanan kırık dökük anılar, arada bir radyolarda çalınan o şarkı:

"İpek de çorap varsın düşsün dizlere, aman..."

Tanımsız Acı

Cumartesileri buluşur sinemaya giderdik. Şehzadebaşı o günlerde ikinci bir Beyoğlu'ydu. Hilal mi olur, Milli mi olur, yoksa Ferah mı? Bir sandviç yerdik kocaman. Şimdikiler gibi değildi o günlerin sandviçleri. Alırdı koskoca bir baston francalayı ikiye bölerdi, içine kaşar peyniri doldurur, bolca tereyağı sürerdi bakkal... Kıtır kıtır, ye ye bitmez! Film daha başlamamıştı, bir de gazoz içtik miydi, diyecek yoktu keyfimize.

1938-40 arası... Ortaokul lise sıraları. Bir arkadaşımın mahalle arkadaşıydı o. Bizden büyük, irice bir çocuk. Sert mi sert! Belliydi kavgacı olduğu, yürekli bir kişi gibi görünürdü. İnceciktim, dal gibiydim o günlerde, yeni bir hastalıktan kalkmıştım. Belki de aynı yaştaydık, o bizden yalnız sınıfça ileriydi, bilmiyorum. Davranışları, konuşmaları tepeden bakar havadaydı. Örneğin beğenmezdi bizim tuttuğumuz filmleri. Başka şey arardı, az konuşur, az gülerdi. Özel yaşamını bilmezdim hiç, mahalle arkadaşı da anlatmazdı. O benim cumartesi saat iki buçuk matinelerimin arkadaşıydı, o kadar...

Yaşarsan yıllar geçecek. Hep büyüdük. Üniversitede çalışkan bir öğrenciydi. Örgütler kurmak, kendini aşmak, birtakım işlere karışmak, kalkışmak istiyordu. Bir çeşit öncü olmak... Korkusuz, çekinmeden, yüreklice. Uzaktık, uzaktan izliyordum bu yeni kişiliğini. Derken yaşam başladı. Bu kez yurt sorunlarında sözünü geçirmeye kalktı. Yurt ölçüsünde etkinliğini duyurmak isteyen dernekler kurdu, başı dertlere girdi, adı gazetelere geçti. Bir resmi çık-

mıştı gazetede, saçlarını sıfır numara tıraş etmişler, bir kentten başka kente götürüyorlardı trenle. Bir süre kayboldu ortadan. Aklandı mı, yoksa cezasını mı çekti? Adı sanı duyulmaz, ortalarda görülmez oldu.

Kimse kimseyi arayıp soramaz. Esinti gibi gelir geçer rastlantılar. Binbir yaşam serüveni, sorumluluklar, aile bağları, zorunlulukları, geçim dertleri... Herkes bir yere savrulur gider. Çocukluk, gençlik arkadaşlıkları duman gibi dağılır havada. Arada bir karşılaşırsın yolda, taşıtta. İki sözcük, üç, dört... Dahası yok. Biter tükenir konuşma. En iyisi bir selam verip geçmek... Bilirsin o eski arkadaş bu ülkede, bu kentte bir yerlerdedir. Eskisi kadar güçlü, sağlam, inançlı değilse de hiç değilse tam ters bir kişilikte de değildir. İşin düşerse, başın sıkışırsa dostluğunu görürsün. O, çocukluk günlerinin sinema arkadaşıdır. En temiz, en lekesiz, en bozulmamış bir insandır, öyle kalacaktır hep...

Sonra birden en ummadığın anda, yerde, durumda, karşında bulursun onu. Ne gibi etkenlerle çıkmıştır yoluna? Düşünür bulamazsın nedenini. Karşındadır, düşmandır, engelleyicidir. Birden değişmiştir. İş gereği, denir buna. Para karşılığı satmıştır kendini. Sana karşı olmayı, senin mutluluğuna karşı çıkmayı... Görevim budur der: Sana karşı çıkmak. Bunu toplum için, yüksek düşünceler için yapsa. Değil, çıkar için yapmıştır.

Çocukluk günleri, sinemalar, filmler, koca koca sandviçler, o yılların insanı yoktur artık. Anlarsın birden kişilerin zaman içinde binlerce kez öldüğünü. Değişmektir, başkalaşmaktır ölüm. O toplum öncüsü, kurtarıcısı, değiştiricisi gitmiştir, yerini bir çıkarcı almıştır. Hiçbir iyi duyguyu bilmeyen, tatmayan bir işadamı. Baktıkça yüzüne, o güzel geçmişten hiçbir iz kalmadığını anlarsın. O çocuk, o genç, o yürekli, güçlü sandığın kişi yaşamın tokatlarıyla küçülmüş, ufalmış, yozlaşmıştır.

Yaşam türlü acılar duyurur bize. Kişilerin, zamanın elinde paramparça olmalarını, yozlaşmalarını görmek en başındadır bu acıların. Ne bıçak yarasına, ne kurşun izine benzer. Tanımı yoktur, olsa olsa yitik dost acısı denir bunun adına.

Koparacaksın Zincirleri

"Kopar zincirlerini Gülsarı," dedim içimden, kopar, kopar, kaç daha ötelere, tırman tepelere, çık dağlara, özgürlük orada, ötelerde...

Gün battı batacak. Nisan akşamının olanca tatlılığı... İlkyaz bir devrimdir, kendi başına. Her şey değişir, her şey yenileşir, bir doğuma, bir değişime doğru koşar her şey...

Bilmem adı var mı? Böyle atlara ad koymazlar: koşarlar bir arabaya, eşya taşır, insan taşır. Bir süt arabasını çekiyor sabah akşam. Belki de sebze taşıyor sokak sokak. Görüyoruz, karşılaşıyoruz umulmadık köşe başlarında. Bakmadan geçiyoruz önünden. Bir at, bir attır yalnız... Görmeyiz bile onu, kendini göstermez, dur derler durur, yürü derler yürür, bitkin, bezgin. Ölümü arar mı? Onu da sanmam. Sürükler gider ayaklarını, yaşamı gibi.

Koparmış zincirlerini işte! Bir aşağı bir yukarı gidiyor dörtnala. Haydi, adı Gülsarı olsun. Nisan akşamının ilk loşluğunda büsbütün kararıyor. Karşı bostana girdi derken... İki delikanlı koşuyorlar ardından. Önünü kesiyorlar, bağırıyorlar, duymuyor bile. Kaçıveriyor önlerinden, şaha kalkıyor, süzülüp geçiyor aralarından. Yelesi rüzgârda dörtnala geçiyor yeşil bostandan. Ezerek, yakarak bir şeyleri. Küfürler geliyor, bağırmalar, 'yakala' demeler...

Balkona fırladık, sokakta insanlar birikti, bostan içinde başkaları da var. Gülsarı kaçıyor, onlar kovalıyor. Dakikalar geçiyor durmadan. Bir futbol alanı genişliğinde bir bostan bu. Çevresi apartmanlarla kaplı, evlerle, köşklerle, daha ötesi cadde. Otobüsler, dolmuşlar, minibüsler, taksiler, özeller, gürültü patırtısıyla kent. Oysa burada do-

ğa var, doğayla baş başa bir Gülsarı. Arıyor doğayı Gülsarı, buluyor. Atalarının geçmişteki özgür, başıboş yaşamına dönüyor. Düş kurmaz mı atlar? Bellekleri yok mudur? Özlemleri, hayalleri? Tutkuları? Bir şeyler aramazlar mı? İstemezler mi? İlkyaz gelip yakalayınca içlerinden, en derin yerlerinden, o zaman şaha kalkarlar işte böyle. Koparırlar zincirleri, bağları, yaşamın tutsaklarını...

Sokağa çıktı yeniden bir boy koştu tozlu yoldan. Bir anda gerilerde bıraktı tüm kovalayanları. Tam, işte kaçtı kurtuldu derken, bir bakıyorum, geri dönüyor. Oysa gidebilir tepelere, uzaklara, yakalanmamak, ele geçmemek üzere. Özgürlük aramıyor öyleyse, kurtulmak istemiyor zincirlerinden! Ölüm, mutluluk, özgür bir yaşam diye bir şey olabileceğini bilmiyor bile! Sabah akşam sokak sokak dolaşmış sebzelerle, sütlerle, yüklerle, bir kucak ot atmışlar önüne, uyumuş uyanmış hep aynı kısır döngü... Ne aşk var, ne serüven, ne duyarlılık. Sokaklar görmüş, insanlar tanımış, deniz kıyıları, otomobillerden ürkmeler, çocuklara uzaktan bakmalar, kimi zaman kamçıdan, değnekten acı duymalar... Kim bilebilir bir atın özel evrenini? Kim var diyebilir ya da kim yok sayabilir? O evreni? Bilmediğimiz bilemeyeceğimiz gizler bunlar...

Bıraktım Gülsarı'yı bir anlığına, o koşadursun; kovalayıp dursun çocuklarını sokağın; insanlar pencerelerden, balkonlardan gülerek, acıyarak her biri kendi özel evreninde anlam vererek ya da hiçbir şey düşünmeyerek seyrededursun... Kişiler de bu at gibi değil mi, dedim kendi kendime. Durur dururlar da, yıllar akıp geçer de tekdüze, birbirinden ayrımsız, anlamsız, boş, birden bir esin gelir bir yerlerden, yeter her şeyi değiştirmelerine, bambaşka bir kişilikle başkaldırmalarına... Çevreye, düzene, yerleşmiş yasaya, her şeyin başında kendine, kendi içindeki baskıcı güce... Kimi yenilir sonunda, koşar, atılır, arar, çırpınır, vurur kafasını duvarlara, yenik düşer. Göze alamaz uzaklara kaçmayı, serüvenleri... Bilinmedik yerler, insanlar, olaylar tanımayı... Döner kendiliğinden eski evrenine, kuzu kuzu,

yenilmiş, bitmiş, unutuvermiş o başkaldırdığı anları, saatleri, günleri, yılları... Kimi de yıkar, koparır zincirlerini, bulur aradığı, özlediği evreni yoksa da yaratır...

Beyaz Yele filminde bu yeryüzünde gerçek mutluluğun bulunmadığını anlayan atla çocuk birlikte giderler ölüme. Ölüm müdür o bitiş noktası, bir başka evrene geçiş midir, anlaşılmaz. Dörtnala giderler, kaçarlar doğanın, mutluluğun, yaşamın düşmanlarından kurtulmak için... 'Beyaz Yele' kıyıya dörtnala gitti. Kendisine yalnızca kötülüğü dokunan, kin bağladığı insanların bağırtıları yaklaşıyordu. At, onu bırakmayan çocuğu da birlikte sürükleyerek kendini ırmağa attı ve yüzmeye başladı." İnsanlar anlarlar ölümün üstün çıktığını, bağırırlar, "Dön küçük, dön, atı verdim gitti, at senin artık." İnanmaz ne Beyaz Yele, ne de küçük Folko. İş işten geçmiştir. "Kıyıda kalan insanlar yalnızca beyaz bir leke" gibidir. Çocukla yanak yanağa yüzer at dalgaların içinde. "Tüy gibi hafifti. Bir daha hiç ayrılmayacağı dostu Beyaz Yele'yle birlikte düşlerdeki gibi almış başını gidiyordu." Nereye? Gülsarıların, Beyaz Yelelerin, dünya mutsuzlarının özgürlük, kurtuluş, huzur arayanların gidebileceği ya da gidebileceklerini sandıkları tek yere, ölüme... Rene Guillot o güzel öyküsünü şöyle bitirir: "O güzel su, büyük ırmağın akıntısı boyunca çocuklarla atların hep dost olduğu büyülü bir adaya sürüklüyordu onları."

İlkyaz gecesinde bizim Gülsarı da koştu koştu... Sonra durdu bekledi. Bir anda eski kişiliğine döndü. Geldiler, yularından tuttular, ahırına soktular. Belki ceza diye önüne bir kucak saman da koymayacaklar. Ne büyülü bir ada var onun için, ne de özgürlük, mutluluk arayışı... İlkyaz rüzgârı esmiş yarım saatliğine, sonra geçip gitmiş. Yarın yine sokak dolaşacak, tıngır mıngır arabayı çekerek. Görsek de tanımayacağız, bakmayacağız bile yüzüne...

Odamda Ağustosböceği

"Yazın çalan kışın oynar," demiş karınca ona. Ne yapmış ağustosböceği? Kışı atlatmaya kalkmış. Ne yapıp yapıp gelecek yaza çıkmayı başarmış. Karınca, kan ter içinde yuvasına besin taşırken, çıkmış dalın üstüne, başlamış şarkısına. Yalnızca besin toplamak, yarını düşünerek çalışma mıdır yaşamın amacı? Mutluluk duymak, duyurmak, dünyanın hep birlikte yaşanılan bir güvenli yer, yaşamın gelip geçici bir esin olduğunu bilmek. Budur ağustosböceğinin suçu. Karıncanınki ise bencilliğin yücelerine çıkmak...

Odaya girmiş bir ağustosböceği... Perdelerin kıvrımında bir yerde... Siz hiç ağustosböceği gördünüz mü? Ben görmedim. Görmek de istemem. Küçük, güzel kanatlı bir böcektir. Nasıl çıkar o ses? O bitip tükenmeyen şarkıları nasıl söyler durmadan? Nereden alır o gücü, nasıl bulur o coşkuyu? Pencereyi açmıştım, o zaman girmiş olmalı. Dışarıda binlerce ağustosböceği yaz gecesini doldurmuş. Bir koro tutturmuşlar, tekdüze şarkılarını. Ama değil, ince ayrımları var. Hepsi başka başka şeyler anlatıyorlar. Birbirlerine seslenmezler onlar, hepimizedir çağrıları. Bir bildirileri vardır gece yarılarına kadar dile getirdikleri... Yaşamak derler, güzellik derler, aşk derler, evren derler, coşku derler. Yaşamın kendisidirler. Gece içinde duyulan her ses, doğanın güzel çığlıklarıdır. Ağustosböceklerinin, kurbağaların, daha ne olduğunu bilmediğimiz türlü yaratıkların gecenin karanlığından gelen sesleri bize yaşadığımızı duyurur. Bir gün yaşayamayacağımızı da, bu türlü seslenişleri duyamayacağımızı da.

Sait Faik, "Hişt hişt," diye bir ses duyduğunu yazar kırlarda yü-

rürken. Başını çevirir bakar, kimse yok. Yine yürür, yine o ses. "Hişt hişt." Sanki şakacının biri saklanmış ağaçların ardına oynuyor kişiyle. Nereden gelir o ses? Bir şeyler hatırlatırcasına. Yaşıyorsun, soluk alıyorsun, yıldızları görüyorsun, sevdiğinin yüzüne bakıyorsun, elini tutuyorsun, duygularını sözcüklerle anlatıyorsun, başkalarına iletiyorsun. Budur, "Hişt hişt" diye bizi uyaran. Uyan kendine gel, duy varlığını, doğayı, yaşamı, evreni, yaratıkları, insanları... "Bir hişt hişt sesi gelmedi mi fena!" diyordu Sait. Çünkü insanın kendi içinden gelen bir sestir o. Evrenin bir küçücük parçacığı olan insanoğlunun kendini uyarması, yaşama bağlama coşkusudur...

Ağustosböceği odanın içinde şu perdenin ardından sesleniyor. Ben bir konuğum, ama sen de, siz de birer konuksunuz bu evrende, diyor. Bir mevsim yaşarım, iki mevsim yaşarım, siz de belirli bir yaşam sınırını aşamayacaksınız. Nice yılları devirseniz, devirdiğinizi sansanız da. Kırk, elli, altmış, yetmiş, seksen, daha az, biraz daha çok... Montaigne yazıyor, bir günde doğup büyüyen, akşama doğru ölen böcekler varmış, onların tüm evreni bir gün. Güneşin doğup batması arasında tanıyorlar yaşamı. İnsanoğlu için de en çok, en çok doksan, yüz yıl var bu evreni tanımak, anlamak, öğrenmek için. Nice yaşlılarla tanışırsınız, konuşursunuz, bakarsınız dünya diye, yeryüzü diye, evren diye belledikleri birtakım ezbere bilgilerdir, yaşam deneyleri de, kimi zaman öylesine az, öylesine önemsizdir ki! Yaşamadan geçirmişlerdir bunca yılı. Oysa otuzunda, yirmisinde yaşamı bitirirken nice nice erdemlere, başarılara, derin öğretilere varmış olgun kimseler vardır. Demek yaşam, yılların çokluğuyla değil, yaşamanın anlamına ya da anlamsızlığına varmakla ölçülmeli...

Bunları mı anlatıyor şu gözle görünmez böcek bu sıcak ağustos gecesinde? Bir vapur geçiyor, ışıl ışıl uzaktan. İlk kez bu kenti gören kişiler birikmiştir güverteye. Kendi yaşamlarına gidiyorlar onlar da... Odamdaki ağustosböceği şarkısını duyamazlar. Her birimiz kendine göre duyar, anlamlandırır, değerlendirir dünyayı. İlle de bir

anlam, bir değer bulması gerek. Yaşamanın şimdi var, yarın yok olduğunu bilmek. İşte gencecik yaşlarında yitip gidenler. Yaşamın kapısını hızla vurarak. Bir eylem, bir öğreti, bir anlam adına... Onlar da duymazlar mıydı hişt hişt'leri, ağustosböceklerinin şarkısını? Daha güçlü bir ses vardır içlerinden yükselen. Bir ülküye, bir inanca bağlananları doğa, evren, insan çeker götürür belirli bir amaca. Ölüm nasıl olsa var yolun sonunda, hangi yoldan yürürsen yürü. Ha bir gün yaşamışsın, ha elli yıl. İşte bu gökyüzü, bu ay, bu deniz, bu yıldızlar. Öncesi de böyle, sonrası da... Ah, şu durup durmaksızın şarkısını duyduğum ağustosböceği olmasa!.. Yaşamın her anının ayrı bir güzellik, bir tat, bir anlam taşıdığını bildirmese saklandığı yerden...

"Deli eder insanı bu dünya," demişti Orhan Veli. İnanılmaz bir şeydir bu, yaşam, doğa, evren, insanoğlu... İnsanoğlunun şu yeryüzündeki kısacık serüveni... Ötüyor odamdaki ağustosböceği. Bitip tükenmez şarkısını söylüyor. Anlayana anlamayana, sevene sevmeyene, duyana duymayana, bugüne yarına, bana, benden sonra geleceklere...

Eylül Diye Bir Mevsim

Yaz bitti. Bir hüzün doluyor içimize. Bir mutlu yaşantı sona ermiş gibi. Oysa var mıydı bir mutluluk? Gökyüzünü bulutsuz görmek, denizin maviliğinde, kumların sıcaklığında kendini unutmak, yaşamayı sevdiren duyguları uyandırıyor kişide. Bir gün bile duysak, hatta bir saatliğine, bir anlığına...

Yazı beklemeye başlarız daha biter bitmez. Nedense insanlar yaz mevsimini daha çok severler. Her şey yazdadır, beklenen, hayal edilen her şey. Belki bir-iki haftalığına kendinizle, sevdiğinizle baş başa kalmak fırsatı bulursunuz, biriken yorgunluklardan silkinerek kurtulmanın tadını tadarsınız. Sevdiklerinizi daha çok sevmek, sevmediklerinizde de sevilecek yanlar bulmak gibi yeni duygular... Hep yaz aylarının işidir bunlar. Kışta, güzde, o yağmurlar, karlar, soğuk rüzgârlar, işe koşarak gidiş gelişler, somurtkan kalabalıklar, yaşam kavgaları arasında nerede bir mutluluk anı, bir huzur izlenimi duymak, nerede!

İşte bitti bir yaz daha. Eylül geldi. Tuhaf bir aydır bu eylül. Daha ağustos ortasında girer yaşantısına. Sanki eylül ayı ağustosun ortasından eylül ayının ortasına kadar sürer. Ne kıştır, ne yazdır, ne güzdür, ne ilkyazdır. Bir mevsimdir o, apayrı bir mevsim. Eylül diye bir mevsim olmalıydı. Bir aylık bir mevsim. *Beşinci Mevsim* adını vermişti Sabahattin Teoman bir kitabına. O da bunu duymuş, hem benden çok, çok yıllar önce... evet, eylül o beşinci mevsimdir gerçekte. Takvimlere yazılmaz, ders kitaplarına geçmez, ama duyan, sezen, bilen, anlayan insanların içinde yaşar. Geçmişteki anılarımızı

en çok bu ayda hatırlarız nedense. Geçmişin bütün acılı olayları, aşkları, dostları, sevgileri bu beşinci mevsimde hatırlanır bir bir. Belleğimize sıkılmış güçlü bir projektör gibi. Eylül kendi kendimizle hesaplaşmaya çağırır bizi. Başlayıp yarım bıraktıklarımızı, en olmayacak şeyleri, düşleri, en çok unutmak, bir daha hatırlamamak istediğimiz olayları, kişileri getirir önümüze.

Nice eylüller geçti yaşamımızdan: Eski eylülleri sık sık hatırlarım nedense. Bu eylülden de bir şeyler kalacak geleceğe. İşte gene bir eylül sabahı. Çok erken daha. Kimsecikler yok sokakta. Bir ağaç görünüyor penceremden. Rüzgâr sertleşmiş geçen haftalara göre, yaprakları koparırcasına sallıyor. Ölü bir ağaç olacak bu. Sönen bir insana dönecek. Gidecek bütün bu sarı yapraklar bir bir. Gökyüzünde kurşun rengi bulutlar. Bir insan geçiyor uzaktan. Derken biri daha. Eylül sabahının insanları. Bir mutluluktan kopmuşlar. Üzüntülü, bezgin, daha sabahın ilk saatlerinde yorgun. Aynı insanlar mıydı birkaç ay önce gördüklerim, rastladıklarım? Bir sevince doğru koşar gibiydiler. Gençtiler, yaşları kaç olursa olsun. Bir sevinci bırakıp başka bir sevince atılırcasına... Şimdi bitirmişler bütün aşkları, sevinçleri. Mutluluk diye bir şeyi hele hiç yaşamamışlar!

Böyle anlarda yapılacak tek şey var, bir şiir kitabına dalıp gitmek. Birçok kitap var karşı masada. Eylül üzerine, beşinci mevsim üzerine yazılmış nice şiir vardır onlarda. Ama birini bile açmak gelmiyor içimden. Şu andaki ruh halimi anlatan şiirler okumak! Hayır, bu ruh halini yalnız ben duydum, yalnız ben yaşadım. Şairler bilmediler, duymadılar bunu. Yalan bütün yazılan mısralar. Duyulmamış, yaşanmamış hepsi. Hepsi yalnızca birtakım harfler, satırlar...

Bir kuş uçtu, pencereye kondu. Bir süre bakıştık. Sonra çekti gitti. Bu eylül sabahının tek mutluluk anı bu oldu işte.

Gidiyoruz Hep Birlikte

Yakalamış adamın ayağını çekiştiriyor. İlle de boyayacak. İstemiyor, vermiyor o da... Biliyor sonu paraya dayanacak. Başka biri dayanamadı yarılanmış sigara paketini verdi boyacıya. Git artık başımızdan, dercesine. Ama bu kez sigarayı verenin pabucuna saldırdı boyacı... Eh, karşılığını verecek! Bıraktı turist, varsın iki-üç fırça atsın. Bir şeyler konuşuyor, Almanca mı, İngilizce mi? Bir başkası dikildi boyacının yanına. Bakıyor, ne olacak, ne verecekler, ona da pay düşer mi? "Git ulan," diyor boyacı öbürüne. "Ne işin var burada?" Gitmiyor o yılışıyor. *"Ich bin zwei Jahne..."* Sonra ekliyor: *"Türkische Arbeiter."* İki yıl Almanya'da işçilik yapmış. Dost olabilir turistlerle! Ne de olsa eşit sayabilir kendini onlarla... Gözlüklü iriyarı turist yanındaki kadınlara anlatıyor İngilizce, "Almanya'da çalışmış," diyor... Gülüyorlar, bakıyorlar. Ne acıma, ne alay, ne herhangi bir duygu... Kupkurular, ilgisizler, kayıtsızlar, kısacası geri kalmış bir ülkede turist olmanın gerçeğindeler...

Birden aklıma o büyük sözler geliyor. Fetih ruhu, fetih müessesesi gibi... Elimde bir kitap var, Batılılaşmanın ihanet olduğunu savunan kim olduğu bilinmeyen bir kişi. "M. Kemal", kim söyleyin bakalım? Kitapta tutturmuş bir "M. Kemal" de "M. Kemal" Benim gençliğimde "M. Kemal" adlı ünlü bir doktor vardı, o değil elbet, Mustafa Kemal Atatürk'ten söz ediyor. Atatürk'ün Kemalist devrimini de yadsıyor bay yazar, sonra Turancılara da çatıyor. Belli ki, İslamcı görüşten yana... Demek ister ki, Tanzimat'tan sonra Batı'ya, çağdaşlaşmaya, uygarlığa yöneldik, yanlış yaptık, İslam Birliği'ne sa-

rılsaydık, halifeliği padişahlığı yaşatsaydık, bugün büyük bir devlet, bir imparatorluk olacaktık. Yalnız unuttuğu bir şey var, bu yazarın da, başka aşırı sağcı ya da solcu yazarların akıllarından çıkardıkları bir şey... O da, Tanzimat'a nasıl gelindiği, padişahlığa, halifeliğe, İslam Birliği'ne rağmen Osmanlı Devleti'nin batmak üzere olduğu, Batılılaşma çabalarına, birtakım reformlara, bu devleti batmaktan kurtarmak için girişildiği... Sanki her şeyi düzgünmüş, başarılıymış, Batı emperyalizmi bu 'padişahçı halifeci' Osmanlı Devleti'ni çoktan eline geçirmemiş gibi...

Öyle de olsa, böyle de olsa, Atatürk Devrimi ile büyük bir atılım yapan, ama sonra yerinde sayan, gerileyen kırk milyonluk Türkiye insanları mutlu değiller... Bir-iki milyonumuz işçi olarak yurtdışında, ne kadarı da yurtiçinde işsiz ya da gelip geçici işlerle vakit öldürüyor? İşte bu boyacı da, yanında yer alan eski Almanya işçisi de böyle... Turist avcısı bunlar! Üç-beş sözcük biliyorlar ya, İngilizce, Almanca, bu kadarıyla yaklaşıp yılışıyorlar. Bir paket sigara, bir-iki mark, o da olmasa yabancılarla eşit olarak konuşabilme keyfi. Kendilerini aldatma yolu bu. Gidip bir fabrikada işçi olarak çalışacağına, çalışma olanağı arayacağına sokak sokak sürtme, üçkağıtçılık yolları arama, kısacası 'lumpen'lik, en zararlı insan türü olma...

Kitabı okuyamadım. M. Kemal, M. Kemal diyen bu MSP kafasındaki adı bilinmeyen kişinin savları çağdışı da ondan... Ne denli eğlense de bu 'çağdışı' sözüyle, kendisine en yakışanı bu, ne yapalım ki öyle! Çağın dışına düşen, 'çağdışıdır'. Hâlâ İslam Birliği düşünü kurmak, hem de bunun bizlerin yönetiminde olacağını düşünmek!.. Bir de tutup bana gönderiyorlar, adları anılsa yeter, reklam olur, diye herhalde...

Derken bir delikanlı geldi kucağında sazıyla. Geçti turistlerin karşısındaki sıraya, başladı bir Anadolu türküsünü çalıp söylemeye. Çalmasını da pek bilmiyor, tam anlamıyla tıngırdatıyor, durmadan da gülüyor. Turistler on beş-yirmi kişi kadınlı erkekli. Bir de boyuna

konuşan bir sakallı var, İngiliz aksanıyla gevezelik ediyor. Belki de Türktür, turistlerin rehberi. Boyuna anlatıyor, bir şeyler gösteriyor. Vapurla Yeniköy'e kadar gelecekler, oradan minibüsle geriye dönecekler. Turistler boyuna resim çekiyor, birbiriyle şakalaşıyor. Almanyalı eski işçi *'Ich bin'* deyip duruyor. Turistlerden bir kadın "Biz Hollandalıyız," dedi anlasın diye... kayıtsız kayıtsız bakıyorlar. Dinliyorlar mı türküyü? Sanmam. Bir ses, bir renk işte, İstanbul'un bir Boğaz vapurunda geçirilen bir saatlik zaman. Kala kala o fotoğraflar kalır geriye. Bakarlar hatırlarlar...

Delikanlı geldi sazıyla, hepimizden para topladı, elli, yirmi beş papel, iki buçuk. Hep verdik. Turistlere gitti güldü, eğilip büküldü, biri bile elini cebine sokmadı. Bu kez bir Teksas şarkısına başladı. Nereden duymuşsa, 'Oh Suzanna' deyip duruyor... Hava soğuk, rüzgâr sert esiyor. Açıkta durulmaz artık. Hollandalılar kazakları giymişler, anorakları çekmişler sırtlarına. İyi bir öğle yemeği de yemişler, şaraplı maraplı. Şimdi Boğaz rüzgârı vız gelir onlara!..

Genç türkücü Amerikan havası çalıyor. Almanyalı eski işçi *'Ich bin'* deyip duruyor yüzünün tüm çizgileriyle gülerek. Boyacı başka bir turistin pabucunu yakalamış fırça sallıyor. Yolcuların çoğu bütün bunları eğlenerek seyrediyorlar. Etkilenmeden, gündelik bir şey gibi... Batılılaşma, ihanetmiş, ne yapmalıymışız, İslam Birliği'ni kabul etmeliymişiz, halifelik, padişahlık kalmalıymış, M. Kemal çıkmış yıkmış her şeyi, yozlaştırmış bizi, geriletmiş! Madem ki göndermişler, sonuna dek okuyayım, diyorum. Açıyorum sayfayı: "Batıcılık, Batı taklitçiliği çabaları Türkiye'yi yıkıma götürmüştür. 21. yüzyılda yeni bir Türk-İslam medeniyeti ortamına girmelidir." Vapur gidiyor, turistler resim çekiyor, Almanyalı eski işçi bir şeyler anlatıyor kendisini dinlemeyenlere, boyacı yeni bir pabuç arıyor, saz çalan delikanlı bir kez daha para toplamaya girişiyor... Gidiyoruz, gideceğimiz yere...

Mutlu Olmak Vardır

"Arife çiçeği, bayram böceği..." Arifeden giyindik mi yeni giysilerimizi, pabuçlarımızı, sokağa şöyle bir çıktık mı tamamdı!.. Başlardı öteki çocuklar, yukarıdaki tekerlemeyi söylemeye... Kaçacak delik arardık, utanırdık. Bir gün sonra bayrammış, bunu kimse düşünmezdi, ayıptı bir gün önceden bayram sevincini duymak...

Bugün Şeker Bayramı... Şu bayram sözünde bile bir sevinç var. İnsanın içi bir hoş oluyor, çocuklaşıyor, eski günlerine dönüyor. Otuz-kırk yıl önceki bayram yerlerine gidiyor düşlerinde... Çamurlar içinde bir yağmurlu günü hatırlıyorum. Bayram yeri vıcık vıcık. O yeni giysiler sırılsıklam olmuş. Bir kuklacı dükkânına giriyoruz bir-iki arkadaş. Sonra atlıkarıncaya binmek, sonra ata... Cebimizdeki bir lira bitmek tükenmek bilmez. Bozdur bozdur harca. 1930'larda o gümüş liralar üç bayram günü dayanırdı. Her şeyi karşılardı. Bugünün on bin lirası gibi bir şeydi!..

Tanınmış besteci Eric Satie'nin bir sözü var: "Yaşamı anlamak için yaş kırka gelmeli, derlerdi, işte geldim geçtim, yine yaşamı anlayamadım." Kırk, elli, altmış, daha ilerisi... Bir şey anlıyor muyuz, anlayabiliyor muyuz? Hem ne var sanki anlayacak? İnsan gençlikte, "bir şey" var, bizi bekliyor, ona yetişmemiz gerek, er geç onu elde edeceğiz sanıyor. Bu umutla koşuyor yarına doğru. Düşe kalka. Bir de bakıyor, yolun ortasına, hatta sonuna ulaşmış, o güzellikler, umutlar bir su gibi akıp geçmiş, izi bile yok. Anılar var, diyorsun, bakıyorsun onlar da eskimiş, tanınmaz olmuş...

Evet, bugün bayram: Geçen bayramları bir bir hatırlasam mı

şimdi? Hatırlasak mı? Eski günlerde kalanları, yakınlarımızı... Her bayram, ninemi, dedemi, babamı, annemi yanımda görürüm, canlıymışçasına... Eski resimler, kitaplar, anılar getirir onları bana... 1930 yılıdır, ninem mangalı başındadır, cezvesinden kahve kokusu gelir, gidip eli öpülecek, duası alınacak. Şimdi çoktan yıkılmış bir ahşap evin alt katındaki bahçeye bakan odasında, kedisiyle birliktedir. Dedem bahçesindeki ağaçları tek tek inceleyecektir bayramın ilk günü. Hiç önem vermez bayrama, ramazana. İnsanın içindedir bayramlar. Tepeden bakar böyle duygulara, sevinçlere. Ama ben bayram geldi mi, onun bana verdiği o kırmızı ciltli Fransızca masal kitaplarını hatırlarım. Kekeleye kekeleye bir-iki sayfa okuyuşumu...

"Babam, annem, evimiz, bahçem, çitlembiklerim," der Ziya Osman Saba. Sonra kendi kendine sorar: "Sizler yaşadınız mı?" En inanılmaz şeydir yaşam denen şey. Şimdi bir düşünün yıllar önce ölüp gitmiş yakınlarınızı, şimdi onları birer düş insanı saymıyor musunuz? Bir kuşku girmiyor mu içinize? Herkes gelip geçecek bu yoldan. Veysel'in deyimiyle bu 'ince uzun' yoldan... Hepsi bir düşe dönecek, hepimiz bizden sonrakiler için bir düş insanı olacağız. "Sizler yaşadınız mı?" diyecekler bizlere de... Çocuklarımız, torunlarımız, bizi tanıyanlar... Onlar da böyle bir bayram arifesinde, bir bayram sabahında dalıp giderken geçmişe...

Ziya Osman'ın şiirlerini okumak istedim birden. Açtım *Geçen Zaman*'la, *Nefes Almak* kitaplarını. Geçen zamanı en güzel, en unutulmaz biçimde bize duyuran dizeler... "Doğduğum ev. Rahatlayacak içim, duysam – Bir tek kapının sesini – Arıyorum aklımda bir ninni bestesini – Böyle uzaklaşmayın benden, yaşadığım günler – Güneş, getir bir bayram sabahını – Açılın, açılın tekrar – Çocuk dizlerimdeki yaralar – Hepiniz benimsiniz – Mektebim, sınıflarım, oturduğum sıralar." Gelin de yaşam sevincini duymayın böyle dizelerde!.. Saba, hep ölüm düşüncesini, bu gelip geçiciliği işlemiştir şiirlerinde. Ama yaşamaya olan sevgisidir onu bu konulara iten... "Bı-

rakıp her şeyi nereye gidiyorum – Neler geçmişti aklımdan, nedendi ağladığım, güldüğüm – Ah, nasıldı yaşamak?"

Bugün bayram... Bunca sıkıntı, bunca umutsuzluk, bunca acı var gözümüzün değdiği her yerde, kulağımıza gelen her seste... Bezginlik, tutam tutam... Bayram ne yapsın gündelik olayların boğuculuğunda dünyası kararanlara? Yine de yaşama dört elle sarılacak, yarınları güzel yapmak için uğraşacağız, didineceğiz. Bir avuntu bulacağız kendimize. Bir gün, "Ah, nasıldı yaşamak?" dememek için, bu güzel günleri gereği gibi yaşamadığımız, anlamla, özle, sevgiyle, güvenle doldurmadığımız için...

Ziya Osman Saba bile, "Mesut olmak vardır" diyor bir şiirinde. Şiirimizin en karamsar, yaşam sevinçlerine en uzak şairi bakın ne diyor: "Bizler içindir şu doğan gün..." En iyi, en güzel, en yararlı şeyleri bizim yapmak, kendi çabamızla olacak, insan mutluluğu, insan emeğiyle kurulacak, başka yolu yok...

Bir Gün Başlayacak

Bir gün başlıyor... Daha karanlıktı sokağa çıktığımda. Altı buçuk otobüsü duraktaydı. Ben biner binmez kalktı. Hiç konuşan yok. Gazete okuyan da... Belki düşünen de!.. Giderler bir yerlere, okullara, işlere, yaşamlara. Bir dakika geç kalkmışız, birisi söylendi. Nereye yetişecek? Belki vapura, trene.

Gün başlayacak mı? İnsan inanmıyor. Bu karanlık nasıl dağılır? Güneş nereden doğar? Kimi zaman kuşkuya düşer insan güneş var mı diye. İçimize bulaşan bir renk. Yapışkan, ıslak. Evet yağmur da var. Trençkotlar, paltolar, ayakkabılar yapış yapış. Yıkık, bezgin, umutsuz sabah insanlarının arasındayım bir kez daha. Onlardan biriyim. Hep öyle oldum. Hoşlandım bundan, herkes gibi olmaktan... Eski bir öykümü hatırlıyorum, kitaplarıma almadım beğenmediğimden, çocukça bulduğumdan! "Herkes Gibi Bir İnsan"dı adı. On dokuz yaşamın öyküsü. Herkes gibi olmayı istememek! Özgünlüğü aramak, bulduğunu sanmak! Sonra anlar kişi nedir özgünlük, var mı, yok mu, olmalı mı? Ben de sonra anladım "kalabalıktan biri" olduğumu, herkesin öyle olduğunu... İç dünyalarımız ne denli ayrı, başka, değişik sansak da bu bir yanılgı, üç aşağı beş yukarı herkes aynı şeyleri duyuyor, yaşıyor, tadıyor. Ne var ki kimileri bunları anlıyor, bilincine varıyor, yazarak, konuşarak başkalarına iletiyor, ayrım o kadar...

Nerelerden geçiyoruz? Cam buharla kaplı, bir yerler görünmüyor. Gidiyoruz bir yere doğru. İstediğimiz ya da istemediğimiz... Bir otobüstür bizi alıp götüren, vapurdur, trendir, uçaktır, ayakla-

rımızdır, yaşamın kendisidir. Hep gidiyoruz durduğumuzu sandığımız anda bile, yerimizde pinekliğimize inandığımızda bile. Devinim halinde bir dünya bu. Oluşum halinde bir toplum. Eylemler içinde sarsılan... Özdemir Asaf'ın dizelerini anımsamaya çalışıyorum. Ne demişti ozan dostum? "Şu benim durduğum noktada durmak zor." Böyle miydi? Belki. "Sanki başka noktalar beni çağırıyor – Duruyor sayılır mıyım o noktada ki – O üstünde durduğum nokta yerinde durmuyor." Yanlış yazdımsa bağışlasın ozan. Bir sabah insanının anımsayışları bu kadar olur ancak! Hepimiz bir noktada durduğumuzu sansak da yanılıyoruz, o nokta eski yerinde değil! Yer kayıyor altımızdan, dünya bir yerlere gidiyor, başka bir yerlerden koparak... Sen istediğin kadar, "Ben ileri gitmem!" diye diren dur, hatta "Ben geçmişe döneceğim, gerilere koşacağım!" de, dinleyen kim?

Bir de gericiler, tutucular var! Geçmişteki güzellikleri özlemle ananlar. Bin yıl öncelerdeki insanları, ülküleri diriltmek, benimsemek, bugün de onlardan yararlanmak!.. İster kımız iç, ister başına sarık geçir, ister atalarımızın kopyası olmaya çalış, olsa olsa gülünçleşmektir bu. Hani filmler vardır, tarih zamanları birbirine karışır, çağımızın bir insanı gider Bizans çağına ya da Taş çağına... Ne yapacağını bilemez, kaçmak kurtulmak ister alışmadığı yabancısı olduğu bir çağda... Bu da öyle... Herkes çağının insanıdır. Ben gelecekte yaşarım ya da geçmişte demek olanaksız. Bir düştür, bir hayaldir, bir boş arayış, avunuştur...

Bir gün daha başlıyor... Camdaki buhar perdesini silip bakıyorum dışarıya. Beyazıt'a gelmişiz. Ne çabuk! Yol boştu, otobüs koşmuş durmuş, inenler binenler. Kapkara her yer. Saat yedi, aydınlıktan iz yok. Yoksa hep böyle mi kalacak? Bir ürperiş kaplıyor içimi. Aydınlık, mutluluktur, sevinçtir, bayramdır. Cumalı, *Güzel Aydınlık* adını vermişti bir kitabına. Goethe ölürken, "Daha çok ışık," demiş. Çok severim bu sözü. Bakmış ölüm geliyor, onu tek kaçıra-

cak güç aydınlıktır demiş kendi kendine. "Daha çok aydınlık..." Yaşarken, hele yaşarken... Yaşadığımızı duymak için daha çok daha çok aydınlık...

Külebi'nin eski bir şiirini mırıldanıyorum içimden, "Ben bu şiiri yazdım atlı talimde – Bulunduğum şehir İstanbul'du." Sonrası aklıma gelmiyor, bitişini anımsıyorum: "Ve atımın yelesi bulut renginde..." Ben de bu yazıyı yazdım belediye otobüsünde, bulunduğum kent İstanbul'du. Şimdi sinsi sinsi yağmur yağıyordu. Her taraf çöp dağları içinde! Kişi kendi kendine eğlenceler yaratıyor böyle! Bir anlığına olup biten! Bellek, bilinçaltı el ele veriyor, bize ne oyunlar oynuyorlar! Bilinçaltı sularına kapılıp gidiyoruz gerçekdışı yerlere... Aydınlık gelene, yeni bir gün içinde kendimizi bulana dek... Sonra gündelik yaşam çabaları, dertleri, uğraşları, koşuşmaları... Mehmed Kemal'in dediği gibi: "Ankara nire, Zara nire. Dayan dizlerim, dayan bire..."

Bütün Susmalar

Hava kurşun ağırlığında... Sabah uyanıyorsunuz kül rengi bir ışık. Güneş yok. Ama öylesine bir sıcak var ki! Gökyüzünü kaba bulutlar kapatmış. Güneşin sıcağını önleyemiyorlar gene de. Bir yağmur boşansa her şey düzelecek belki. O da olmuyor. Ne güneş yüzünü gösteriyor, ne yağmur yağıyor. Kasvetli bir görünüş, her an yağdı yağacak bir yağmur öncesi, rutubetli sıcak, puslu bir hava.

Günlerdir sürüyor bu. Ah bir yağmur yağsa! Her şey düzelir, yaza kavuşuruz yeniden. Ağustos başladı, yaz gelmedi daha. Yaz ne zaman başlar İstanbul'da, bilinmez. Güz gelince mi başlayacak yoksa yaz? Altüst oldu mevsimler de... Baharı görmüyoruz yıllardır, alıştık. Kış bir-iki ay sürüyor ancak karıyla soğuğuyla. En çok yaşadığımız mevsim güz. İlkyazda da, kışta da, yazda da güzü yaşıyoruz. Bir gün kaldı elimizde doya doya tadı alınacak. Üç mevsimi yitirmişiz, biri kalmış. O da yeter deyip sarılmalı güze.

Saat altısı sabahın... Perdeyi çekerken biliyordum kül rengi bir İstanbul'un beni beklediğini. Erkenden düşeceğim yollara. On dakika yürüyüş, sonra otobüs, sonra dolmuş, bir yokuşu tırmanış. Her sabahki yolum bu benim. Yağmur var mı? Ne giymeli? Şemsiye almalı mı? Yağmıyor, yağmıyor, yağmıyor!.. Ya bir de boşanırsa? Zorludur kentimizin sağanakları. Bir kez Taksim'den Şişli'ye yürümek zorunda kalmıştım sağanak altında. Sırtımdaki ceketi bir daha giyemedim sonra. Kolları çekmiş, bir garip olmuş. Gene öyle bir yağmur gelebilir. Seller götüren, soluk aldırmayan... Dört yana bakıyorum, kapalı kurşun rengiyle, bir mavi delik bile yok gökyüzün-

de... Gene böyle geçecek bir gün. Ha yağdı ha yağacak, ha açtı ha açacak! Bir umut, bir umutsuzluk? Alışmış olduğumuz duygular bunlar. Doğa da uydu bize. Mevsimleriyle, yağmurları, güneşi, rüzgârı ile doğayı da uydurduk kendimize. Kararsız, hesapsız, çekingen, endişeli, bugünü, yarını birbirine uymayan, korkak yılgın güvensiz kişiliğimize...

Bir saatim var sokağa çıkmaya. Daha kent uykuda. Otobüsler tek tük geçti, gördüm. Mahzun, kırgın bir sesle. Bakıyorum masama, *Varlık* gelmiş, *Türk Dili* gelmiş. Bir şiirde iki mısra bile günümüzü ışıklandırabilir, bir kıvılcımlı bakış, bir ılık söz dünyamızı mutlu kılabilir. Şu günlerde, öyle bakışlar, öyle sözler yok çevremizde. Asık yüzler, umutsuz gözler, kırgın sözcükler... Hayat denen şey çetinleşiyor günden güne. 'Hayat'ı yakalamak zor, kaçıp gidiyor elinizden... Bakıyorum gazetelerin dedikodu sayfalarına. Bilmem hangi kulüpte eğlenmişler, falanca şarkıcı gecede binlerce lira almış, öteki servetini toprağa, kata yatırmış, demek kaçıp giden hayatı bir yerinden yakalayanlar da var. Şu kurşun rengi gökyüzü altında mutluluğu ele geçirmeye çalışanlar da...

Özdemir Asaf'ın yeni bir şiirini okuyorum *Türk Dili*'nde. 'Susmanın İkinci Yüzü'. Adı bile güzel, anlamlı. Yeter bir şiire bu kadarı bile.

Şimdi bütün anmalar bir susma'nın içinde.
Şimdi bütün susmalar bir odanın içinde...
Anlatmaya bir sözcük, bir bakış arıyorlar
Önce sakladıkları, bir adamın içinde...

Şair ne demek istemişse istemiş. Anlam şairin karnındadır, diye bir söz uydurmuşlar, biraz anlamayınca hemen bunu söyleyiverirler. Anlam niye şairin karnında olsun? Şair bir şey duyar elbet şiirini yazarken. O duyduğu uçup gider sonra. Anlayan kendince bir şeyler çıkarır, anlamayansa şairi suçlar yalnız...

"Şimdi bütün susmalar bir odanın içinde." Bu yaz sabahına ne güzel uydu bu mısra. Her yer suskunluk içinde. Hele benim odam her yerden de çok. Uzak sesler bile girmiyor içeri. Bu kurşun rengi gökyüzü sesleri de bastırdı, mutluluklarımız, sislediği gibi... "Anlatmaya bir sözcük, bir bakış arıyorlar." Sözcükler, bakışlar da olmayınca bir şeyleri anlatmaya, ne kalır geriye? Şiir kalıyor işte. Güçlü şiir anlatır her şeyi. Anlatılamayanı, anlatılamayacak sanılanı bile... Şiir kurşun rengi dünyayı mavileştirir, açmayan güneşi açtırır, yağmayan yağmuru yağdırır. İçimize dışımıza...

Yok yok, yağmur gene yağmayacak. Güneş de açmaz, o da belli. Kurşun rengi bulutlar, kül rengi günler sürüp gidecek daha. Hep o heyecanı duyacağız günlerce yağdı yağacak, açtı açacak. Suskunluklar artacak, hüzünler incelecek; yazın yaza benzemeyen, başka bir bunaltı, başka bir boğuculuk taşıyan günleri geçecek. Ama bir gün beklenen yaz gelecek. Güneşi güneş olan rüzgârı rüzgâr, mutluluğu mutluluk, sevinci sevinç olan... Kırgınlıklardan coşkulara bizi götürecek olan...

İstanbul Köylüsü

Korku geliyor insana. Kalabalıkların verdiği bir duygu bu. Dolaşıyorsun sokakta, yüzler geçiyor birbiri ardına. Tek bir tanıdık yok, bildik yok, şöyle sana 'bir şeyler' hatırlatan bir bakış, bir gülüş yok. Hep yabancı, herkes birbirine yabancı. Neredeyse herkes birbirine kayıtsız, acımasız, neredeyse düşman...

Işıkları yanmış bir Beyoğlu akşamı... Bir İstanbul cumartesisi. İnsanlar sığmıyor kaldırımlara. Yerlerde, duvarlarda kitaplar. Solcular bir yanda, sağcılar ötede. Seks kitapları, romanlar, düşünce, öğreti yapıtları. Stalinler, Leninler, Maolar, gelip geçene sesleniyor. Sonra sinemalardaki çekici resimler, çağırışlar. Adları bile birbirinden daha anlamlı: *Kürtaj, Şeytan, Belalı Dilber, Çapkın Kızlar, Aşkın 69 Çeşidi, Rio'da Aşk, Soysuzlar, Bar Piliçleri, Çinli Bakire, Civciv Çıkacak Kuş Çıkacak, Hep Bakire mi Kalacaksın...* Koca koca afişler, sıra sıra fotoğraflar. Alt alta, üst üste, çıplak vücutlar!..

Yutkunan yalanan gençler, yaşlılar, geçerken bakmazmış gibi yapıp yine de bir göz atan kadınlar... Başka yer yok sanki yeryüzünde, seks var, yalnız seks! Güzel bir şey değil bütün bunlar. Hatta iyiden iyiye çirkin, bayağı, iğrenç! Burası İstanbul'un ana caddesi, Cadde-i Kebir'i mi? Yoksa kapı aralıklarından içerideki yarı çıplak kadınların gözetlendiği o bilinen sokaklardan biri mi? Birbirine çarpan, birbirini ezen, birbirini görmeyen yığınlarla insan kuyruklarda bekleşiyor karanlık salonlara girip tadılmamış hazları duymak için...

Aragon'un bir kitabı vardır, *Paris Köylüsü.* Birden kendimi, doğma büyüme bir İstanbullu olarak, bu kente, bu sevdiğim kente ya-

bancı duyuverdim. Bir taşralıydım, bilinmedik bir büyük kente yanlışlıkla gelivermiş, sokaklarda kalıvermiş... İstanbul köylüsü olduk hepimiz, eski İstanbullular! Bir avuçtuk bir zamanlar, tramvayların İstanbul'unda, taksilerin sayılı olduğu, insanların birbirine yabancılık duymadığı bir kentte yaşardık. Yarım milyon, en çok bir milyonduk. Sonra İkinci Dünya Savaşı yılları... Anadolu'dan İstanbul'a doğru kopup gelenler. Hacı ağaları ile, yoksulları ile... Yorganını sırtına vurmuş insanlar günden güne daha çok gelmeye, görünmeye başladılar. Nereye gidecekti bu insanlar? Hangi konutlara sığacaklardı, hangi işlerde çalışacaklardı? "İstanbul'un taşı toprağı altın"dır inancı ile değil, bir ekmek, bir iş diye geldiler, geldiler Anadolu insanları. Kentin iç semtleri doldu, taştı dağlara tepelere... Gecekondular birbiri ardına kuruldu, yıkıldılar, yeniden yapıldılar, yeniden yıkıldılar, sonra yeniden, yeniden...

İstanbul bir milyondan ikiye, üçe, dörde çıktı. Anadolu, İstanbul'u ele geçirmişti. İster beğenelim, ister beğenmeyelim, buydu gerçek. Anadolu'yu, Anadolu insanını anlatmak isteyen yazarların işi kolaylaşmıştı artık. Oraya gitmek gerekli değildi. Anadolu gelmişti buraya! İstanbul da, Anadolu kapsamına girmişti. Tüm bölgeler kaynaşıyordu bu kentte, insanları, töreleri, görenekleri, yoksullukları ile... Bugün dört milyonu geçmiş bir büyük İstanbul'un insanlarıyız. Eski İstanbul insanlarının zaman zaman bir yadırgama, bir yabancılık, bir yalnızlık duyması doğaldır. Gerçekleri bilsek de, kabul etsek de, onların getirdiği koşullara alışmak o kadar kolay olmaz...

Şimdi İstanbul, Anadolu'nun herhangi bir kentinden farksızdır. Yalnız Beyoğlu'nun, şu İstiklal Caddesi'nin tarihini yazmak yeter değişimleri elle tutulurcasına görmeye... Son kırk yıllık değişme, başkalaşma şaşırtıcıdır. Vaktiyle bu cadde Batılı bir kentin havasını taşırdı. Şimdi bir kasaba caddesine benziyor. Hele bir pazar, bir cumartesi günü geçerseniz, bir korku duyarsınız. Bir yabancılık, bir gariplik...

İstanbul'un köylüsü olan kişiler yok artık burada! Yitip giden dünyalarına sımsıkı sarılanlar, kendileri ile birlikte götürecekler o düşlerde kalmış yaşamı... Büyük kentin değişken, yakıcı soluğunun erişemediği küçük eski semtlerde yaşıyorlar onlar. Oralarda, küçük kıyı kahvelerinde, ağaçlı bahçelerde oturup eski günleri anıyorlar eski İstanbullular, İstanbul köylüleri... Neydi o günler, o güzel, o uzak günler, diye... Giden gitmiş, gelen gelmiştir. İstanbul dükalığı yıkılmıştır. Ama bu kez yerine başka bir dükalık kurulmasın!..

Bir saat gidip geldim İstiklal Caddesi'nde. Kendimi yabancı bir yerde sanarak... Bir İstanbul köylüsü olarak düşündüm. Türkiye karmakarışık bir bütünleşme içinde, evet, birbirimize karıştık, bir yeni toplum olduk, herkes yerinden fırladı, toplumun çivileri attı, ayrıcalıklar kalktı, beğeniler eskidi. İç içeyiz, sıkışık, itişik, kakışık bir durmamış, oturmamış yığın halindeyiz... Herkesin yalnızca kendi çıkarını düşündüğü, ezilenin ayaklar altında kaldığı, kaba güçle, kurnazlıkla, çirkinlikle, bayağılıkla üste çıkıldığı... Güzelliğin, erdemin, iyiliğin, insanlığın hor görüldüğü...

Böyle böyle olacak... Bir gün durulacak, arınacak, kişiliğini bulacak, bu üçkağıtçı düzen yerle bir edilecek... Gerçek beğeni, insanlık, eşitlik, güzellik, üste çıkacak... Evet, böyle böyle olacak!

Bir Kediyi Öldürmek

Bir erik ağacının üstündeydik o sırada. Ben ve İnci. Hangimiz üst dala yetişecektik? Benim tuttuğum ince dallar kopmuştu. Bir sıçrayışta yukarıya tırmanıvermişti İnci. Koca erikleri kafama atıyordu. "Al, tut, ye," diye. Kıpırdayamıyordum, düştüm düşeceğim. Hiç sevmezdim ağaca çıkmayı. Bir bu, yayvan erik ağacı vardı ancak. Çakal eriği veren ağaç. Yenmez, sevilmez. Olsa olsa tuza banıp yersin, bir-iki-üç tane. Ya da erik savaşı yaparsın birbirinle. İnci daha da yukarıya çıkacaktı. En üst dalların erikleri daha güzel olurmuş...

Bir ses geldi aşağıdan. Bir kedinin acı bağrışması. Başka bir acılıktaydı bu ses. İncecik, uzayan, yitip giden. Başımı çevirdim dallara tutunarak.

"Ne oluyor orada?"

İnci birden bağırmaya başladı.

"Öldürdü öldürdü, kediyi öldürdü, koşsana, koşsana."

Birden atlamak istedim ağaçtan, elime ince dallar battı. Atıversem mi kendimi? Nasılsa yumuşak çimler var. Yapamadım, kaya kaya indim. İnci daha çabuk başardı bu işi. Birden hop diye atladı, etekleri açıldı, yüzü çime gömüldü. Ben de aşağıdaydım. Eve doğru koştum. İnci de arkam sıra.

Oradaydı. Ayağımızın dibinde. Bir kedi yavrusu, cansız, taş kesilmiş.

"O yaptı, gördüm," dedi İnci. "Vurdu, tekmeledi, hayvan, eşek."

Başladı yumruklamaya. Selim ellerini tuttu.

"Ne istedin yavrudan? Ne yaptı sana, canavar?"

Hiç konuşmuyordu Selim. Bıraktı ellerini. İnci bir yumruk attı böğrüne.

"Canavar, canavar," diye başladı ağlamaya. Dayanamadı içeri koştu.

Karşı karşıya idik. Selim ve ben. Ben ve Selim. İki çocuk, iki arkadaş, iki düşman.

"Ne oldu Selim?" dedim. "Neden, neden?"

"Hiç," dedi. "Hiç."

"Nasıl hiç Selim? Vurulur mu böyle, öldürdün zavallıyı."

"Kedi o, bir hayvan," dedi. "Ölmüşse ne çıkar?"

"Sen katil oldun şimdi."

Biliyorum, anlıyorum, pis pis bakıyor, ama öyle değilmiş gibi. Üzülmüş sanki. Ağlayacak mı?

Elleriyle yüzünü kapadı.

"Yanlış yaptım," dedi. "Nasıl oldu bilmiyorum. Burada top oynuyordum kendi kendime."

"Niye ağaca çıkmadın bizimle?"

"Siz gel demediniz ki."

Daha önce otomobilcilik oynamıştık. Ben şofördüm, elimde yuvarlak bir dal. Selim yardımcıydı, kapıyı açıyor, yolcuları buyur ediyordu. İnci müşteri gibi, bindi, bahçede oradan oraya taşıdık. Şoför olmak istiyordum. Büyüdüğüm zaman bir otomobilim olacaktı. Selim de şoför olmak hayalindeydi. Ama oyunda hep bendim direksiyon tutan. Bir kez bile ona vermek istemedim. Çok hoşlanmıştı direksiyondan. Sonunda dayanamadım. "Sen şoför ol," dedim. Bu kez, İnci ile birlikte müşteri olduk. Karı koca. Selim de özel şoförümüz. Aldı direksiyonu, oyuna katıldı, ama isteksizdi. Hoşlanmamıştı, benim İnci'nin kocası olmamdan, bizim özel şoförümüz gibi davranmaktan. Atmıştı elinden yuvarlak dalı. Biz de ağaca çıkmak için koşuşmuştuk el ele.

Selim, bizim evde büyümüş Hanife Hanım'ın oğluydu. Baba-

sı bırakmış gitmiş onları. Annesi bir yaşlı marangozla evlenmiş. Gelir giderdi annesiyle birlikte. Bir sınıf aşağıdaydı benden. İnci gibi. Nedense İnci hiç hoşlanmazdı ondan. Bir marangozun oğlu olmak ayıp değil ki! Niye İnci böyle yapıyordu? Ben hep üçlü oyunlar kurardım, İnci'yle Selim'i kaynaştırmak, dost yapmak isterdim. Olmazdı. Komşunun kızıydı İnci, babası doktor, annesi öğretmen. Anlayamazdı Selim'le arkadaş olmak isteğimi. Hor görürdü onu.

"Yapmayacaktın," dedim.

"Oldu işte," dedi. Bir taşa tekme savurdu. Taş ta bahçe kapısına kadar gitti. İnci seslendi pencereden:

"Haydi yukarı gel."

Yalnız beni çağırıyordu. Selim başını yere eğdi.

"Sen git," dedi.

Kedinin ölüsü orada duruyordu. Ne yapmalı? Bir mezar kazmalı. Selimler bir gitsin!

Hanife Teyze duymuş olayı İnci'den. Fırladı geldi. Soluk soluğa. Bir tokat attı oğluna. Ben araya girdim.

"İsteyerek yapmadı," dedim.

"Nasıl, tekmeyi vurmadı mı o?"

Vurmuştu. Kediye öldürücü tekmeyi vurmuştu. Ama kedi diye vurmamıştı. Biliyordum, başka bir şeye indirmişti tekmeyi. Bana mı, İnci'ye mi, ikimize birden mi? Yoksa yaşama mı? Yazgıya mı? Kendi geleceğinin karanlığına mı? Bir anda duydum hepsini. Anlayamadığım birçok şeyi.

Herkes gitti. Karanlık bastı basacak. Bir çukur kazdım, kürekle attım toprakları. Sarı yavruyu koydum oraya. Bahçenin uzak bir köşesine, erik ağacının arkasına. Bir erik dalı buldum diktim üstüne. Sanki benim yerime ölen biriydi o.

Selim bir daha eve gelmedi. Hep annesi gelirdi, yalnız. Yatılı okuldaydı, asker olacaktı, subay olacaktı. Oldu da. Yıllar geçti aradan. Bir gün karşılaştık. Boynuma sarıldı. Oradan buradan konuş-

tuk. Aramızda bir kedi yavrusu vardı hep. Ölü. Bir tekmeyle yaşamdan gitmiş. Sonra yine yıllar geçti. Annesinin cenazesinde gördüm. Yıldızları artmıştı omzunda. Elimi sıktı yalnız. Hiçbir şey demedi. Bir daha da görüşemedik.

Nerede bir kedi yavrusu görsem, nerede o kedi yavrusuyla oynaşan çocuklar görsem içim titrer, bir tekme geldi gelecek, geldi gelecek diye... Kendimi bir kedi yavrusu gibi duyarım. Yalnız, kimsesiz tüm tekmelere, yumruklara açık. Ölü bir kedi yavrusu kırk yıldır yaşar durur belleğimde. Gerçekte bana atılan bir tekmeyi yediği için ölüp giden bir kedi...

Böyle Gençlik

Rastlantı işte, yanımda da, önümdeki sırada da yaşı yetmişi geçkin kişiler oturuyor. Birbirine benzer, ama birbiriyle ilgisiz kimseler. Kızılay'a gelirken otobüs durdu. Üç-beş dakika bekledik, sonra sesler duyuldu, herkes ayağa kalktı. Solumuzda Milli Eğitim bakanı var, önünde birkaç yüz öğrenci, bakanlığın pencerelerine birikmiş görevliler... Olağan şey. Dün de ülkücüler yürümüş TRT'ye, bugün de ya onlar ya da hak arayan başkaları...

Yanımdaki yaşlı adam ayağa kalktı, dikti gözlerini gençlere, baktı baktı: "Olmaz olsun böyle gençlik," dedi. Kıpkırmızı oldu donuk beyaz yüzü. Kinle, nefretle doluydu bakışları. "Olmaz olsun, olmaz olsun..." Sonra bana baktı, benim de, "Olmaz olsun," dememi bekledi. Bir şey söylemedim. Kuşkulandı, yoksa ben gençlerden yana mıyım? Birden ter dökmeye başladı, şapkasını çıkardı, terini sildi. İlle de konuşturmak istiyor. "Bir dertleri olmalı!" dedim. "Önce onu bilsek, sonra kızsak..."

Önde oturan yaşlı adamlar başlarını geriye çevirip yanındakilerle konuşmaya başladılar. O sırada otobüs kalktı, yola koyuldu. Bakanlığın önündeki gençler geçip gittiler sessizce. Kimlerdi, ne istiyorlardı? Bilmiyorduk. Yaşlı adamlar da bilmiyorlardı, hem düşünmüyorlardı kim bunlar, ne isterler diye... Gençtiler, başkaldırıyorlardı bir şeylere, yetiyordu bu kadarı. Genç demek, kuzu kuzu söz dinleyecek, büyüklerinin önünde eli kolu bağlı duracak kişiliksiz yaratık demek!.. "Biz gençliğimizde..." deyip başlarlar anlatmaya. "Biz büyüklerin yanında konuşamazdık..." Konuşacak bir şeyin var

mıydı, diye sormalı böylelerine!.. Ne diyecektin? Hiç. Şimdiki gençler okuyorlar, düşünüyorlar, sorumluluklar yükleniyorlar, arıyorlar yollarını, hazır kalıplara uymuyorlar, karşı koyuyorlar haksızlığa, yasadışı işlemlere...

Düşünüyorum, yanımdaki ihtiyarın kini, düşmanlığı, şöyle ya da böyle düşünen gençlere değil. Tüm gençlere, gençliğe... Dalıp gitmiş işte, kendi gençlik yıllarına. Ziyan olmuş bir zaman parçası, diye düşünüyor. Kırk-elli yıl önceleri... Kişi gençken anlayamaz gençliğini. Elden gittikten sonra tadı duyulur, o zaman da bir anı olmuştur o günler; ortaya başka gençler çıkmıştır, yepyeni bir kafada, anlayıştadırlar onlar, çocuklarınızdır, yakınlarınızdır, giderek torunlarınızdır. Günden güne yalnızlaşmak, tek başına kalmak, evin bir köşesinde, bir kahve masasında, parkta, çağa, yaşananlara, görünenlere kızarak köpürerek vakit öldürmek... Beklemek, beklemek!.. Neyi? Ölümü, başka ne var gelecek!

Amerikalı romancı Thomas Wolfe, "İnsanoğlunun gençliği ne olağanüstü bir şeydir!.. Baştan başa güzellikler ve sıkıntılarla doludur, yaşanırken bilinmez, ancak sizden ayrıldıktan sonra anlaşılır değeri," der.

Her gün gençler ölüyor, öldürülüyor, birbirini vuruyor. Yollara düşüp yürüyor, hak arıyor. Biz gençlik çağını geride bırakanların yadırgadıkları, anlayamadıkları bir şey bu. Niye, niye? Çözümleyemiyoruz, hele yaşı yetmişi bulmuş olanlar bambaşka bir çağın insanları gibi!.. Birtakım sorunların içyüzünü anlayamıyorlar, anlatsanız da öğrenemiyorlar. Yalnız bilgisiz, öğrenimsiz yaşlılar değil, en okumuş yazmış, yüksek görevlerden geçmiş yaşlılar da öyle... Kimileri görünürde gençlerden yana gibi, ama içlerinden hiç de farklı düşünmüyorlar şu yanımda oturan ihtiyardan...

"Olmaz olsun böyle gençlik..." Nasıl gençlik isterdiniz, diye sormalı bunu diyene. Senin gibi mi? Senin gençliğin gibi mi? Dünya değişti, insanlar değişti, sorunlar değişti, her şey değişti. Bizler, or-

ta yaşlılar, daha ileri yaşta olanlar pek kavrayamıyoruz bu değişimi. Daha doğrusu istemiyoruz anlamak, benimsemek, zorla kaçınıyoruz bundan. Başta politikacılar, önde gelen yöneticiler, topluma yön vermek savındaki düşünürler, bilim adamları... Gençlik atılımları, bize açık açık anlatıyor bir şeylerin değiştiğini, bu değişmeyi kabullenmek, ona uymak, ona göre davranmak gerektiğini... Gözler kapalı, yarı uykuda bir yaşlılar topluluğu kendini eski zaman düşlerine kaptırmış, birtakım genç-yaşlıları da kendine benzetmeye çalışarak zamanı çürütüyor.

Yanımda oturan yaşlı adam, "Olmaz olsun böyle gençlik..." derken önce üzüldüm, adama çıkışmayı düşündüm, sonra vazgeçtim. Bir sevinç doldu içime, iyi ki dedim yaşlı kuşak beğenmiyor bugünün gençliğini, iyi ki bizlerin kolaylıkla anlayıp benimseyeceğimiz bir gençlik değil bu... Bizden daha ileri, daha uyanık, daha bilinçli, daha atılgan, daha coşkulu olmaları çok daha iyi, çok daha yararlı elbet... Yarınları yaratmak, daha iyiye, güzele götürmek ancak böyle olur. Babaları, dedeleri aşmakla, onlara hiç mi hiç benzememekle...

Hep Geçip Gidilecek

Hepimiz geçip gideceğiz. Evet, hepimiz. Siz de, o da, bu da... Bugün varız, bugün yaşıyoruz, bugün konuşuyoruz, yazıyoruz, buyuruyoruz, boyun eğiyoruz, karşı koyuyoruz, iç çekiyoruz, üzülüyoruz, seviniyoruz, kızıyoruz, ağlıyoruz, bağırıyoruz. Yalnız bugün oluyor bütün bunlar. Bugün, yarın, bir yıl, on yıl, yirmi yıl, haydi otuz yıl.

Yaşınız kaç? Elli mi, bir şey kalmadı demektir kaçınılmaz sonuca. Altmış mı, altmış beş mi, yetmiş mi, daha mı çok? Sayılı demek günleriniz? Kırkında mısınız, daha mı gençsiniz? Bilin ki sizlerin de bu dünyada, bu ülkede bulunmayacağınız bir gün gelecek. Ne kadar güçlü olsanız da, ne denli üstünlük yeteneğiniz olsa da...

"Deyin bana, nerede hangi diyarda?" diye başlar Villon'un bir şiiri. Kimse kalmamıştır Villon'un andığı kadınlardan, Villon da çekip gitmiştir günü gelince. "Ama nerede bıldır yağan kar şimdi" der şair. "Hey sultanım sorma bu yıl bu hafta – Nerede diye bulamazsın etrafta." Yok, ara istediğin kadar, yok, bulamazsın çevrende bir zamanlar yaşamışları, güçle, şanla, buyrukla, yetkiyle hüküm sürmüşleri, sürmemişleri... Baudelaire'in dediği gibi: "Ve saniye, üç bin altı yüz kere saatte – Fısıldıyor hatırla! Hatırla! Koşan böcek – Sesiyle, şimdi der: Ben geçmiş zamanım gerçek – Ve emdim kirli hortumumla ömrünü işte!"

Zaman bir hortum gibi emer ömrümüzü. Kemirir diş diş... Bitmeyecek bir saltanat sanırız kısacık yaşantımızı. Elimize bir güç mü geçti, bir zenginliğin mi üstüne oturduk, çevremize tepeden bakacak bir yere mi çıktık, insanları ezecek bir yetkiye mi ulaştık, unu-

turuz hemen bugün var yarın yok olacağımızı! Bir de bizden sonrasının bulunduğunu!.. Bir de daha sonra bizden söz edeceklerin varlığını!.. Biz bir tekiz, oysa gelecekteki kuşaklar sonsuz. Bugün attığımız her adım, ağzımızdan çıkan her söz, yaptığımız her davranış bizi bağlar, bizim içinde bulunmayacağımız bir zaman süresinde bile sorumluluğumuzu sürdürür. Hele sözümüz, davranışımız, yazımız başkalarının yazgılarını da çiziyorsa, etkiliyorsa, yön veriyorsa, o zaman daha çok...

Bir şey demek istiyorsun sen diye soruyorsunuz belki. Açık değil mi demek istediğim: Başkalarını etkileyecek bir söz, bir yetki, bir durum sahibi isek, olmuşsak, olacaksak çok dikkatli davranmamız gerekir. Yıllar yılı sürmez egemenliklerimiz, önemlerimiz, yetkilerimiz. Hatta hayatımız!.. Bir çizgi çizilir günü gelince. Bitiverir her şey. Hesap yapılır ardımızdan. Yanılgılarımız, kendimizi bilerek bilmeyerek soktuğumuz çıkmazlar; çevremizde uyandırdığımız tatsız duygular; yanlış umutlar verip tam tersini yapışımızın ezikliği, kısacası onu bunu yanıltmamız, kandırmamız, başkalarını kendimize inandırarak çıkmazlara sokmamız...

Şunun şurasında kaç gün, kaç ay, kaç yıl yaşayacağımızı bir düşünsek... Biliyor musunuz yarına, öbür güne çıkıp çıkmayacağınızı? Koca Yunus da, "Bu dünya bir değirmendir" demiyor mu? "El var elin üstünde" demiyor mu? Biz gerçek bir insan olsak, gerçekten yaşadığımızı duysak Yunus'la beraber şöyle düşünmez miydik: "Ahir bir gün ölürsün, ölüm vardır bilirsin" ya da "Bir nice kişilerin gaflet gözün bağlamış"

Futbolcuyuz Futbolcu

"Binlikleri diziyor, göbek attırıyor oğlum!" diyordu o genç adam. Yanı sıra yürüyen üç delikanlı gülüyorlar. O göbek atan binlikleri gözleri önünde görüyorlar belki de! "Haydi oğlum gel bizim takıma dedi mi tamam, binlikler senin cebinde göbek atacak."

Bilmem hangi takımın maçından çıkmışız. Mecidiyeköy'den Levent'e dek yürüyeceğiz. Bu gençler daha da öteye gidecekler, bir gecekondu kentinin dar, çıkmaz sokaklarında bir eve. Koşuyorlar, yürümüyorlar! Yetişmekte güçlük çekiyorum, ama bırakmıyorum arkalarını.

O kulüpte yönetimi o adam alsaymış, hani o binliklere göbek attıran, kendi de bazen coşup takımının mutluluğu için kalkıp göbek atan adam varken başkalarına başkanlık mı yaptırılır! Kâh önümde, kâh arkamdalar. Bütün amaçları, ülküleri, istekleri, düşleri, varları yokları takımlarının bu yıl da şampiyon olması.

Ceplerinde para olmayabilir, yarınlarına güven duymayabilirler, bir işleri ha varmış ha yokmuş, önemli değil bunlar. Varsa yoksa falanca takımın bu yıl birinci gelmesi. Pabuçlar delikmiş, karın açmış, evde çoluk çocuk perişanmış, vız gelir vız!.. Yürüyoruz durmadan, adımları sözlerine eşit olarak hızlanıyor, yavaşlıyor. Binliklere göbek attıran eski yöneticinin övgüsünü dinliyorum. Ne yapmış bu kişi? Bol bol para dağıtmış, binliklere göbek attırmış!

Bir stattaydım az önce. Yirmi-otuz bin kişi vardı. Birden dağılıverdi o kalabalık caddeler boyunca. Kentin dört bir yanına kalkan dolmuşları, otobüsleri seyre daldım. Edirnekapılılar, Topkapılılar,

Samatyalılar, Kadıköylüler, Üsküdarlılar... Koştular, itiştiler, bağrıştılar. Gelirken de aynı şeyleri yapmışlardı. Giderken de yaptılar. Geçen haftaki, bir ay önceki, bir yıl daha önceki gibi. On yıl önce ağabeylerinin yaptıkları gibi. Kazananlar sevinçli, kaybedenler asık suratlı... Hep maçı konuşarak, şöyle olsaydı böyle olsaydı diyerek. Başka konu yoktu onlar için, bugün de yarın da. Varlığın bütün nedeni futboldu, takımdı. Fenerbahçe'ydi, Beşiktaş'tı, Galatasaray'dı.

Toplumun afyonu futboldur futbol. Bütün gazetelerde her gün tam sayfa, hatta iki sayfa yer ayrılan tek konu, futboldur. Hangi partiyi tutarsa tutsun, sağcı olsun solcu olsun, bütün gazeteler futbol yıldızlarının övgüsüdür. Futbol afyonunu yığınlara sunmakla yarışır birbirleriyle. Akıllı bir iktidar ne yapar yapar büyük statları açar, turnuvalar tertip ettirir, büyük takımlar getirir. Yığınları uyutmanın en güzel yolu!..

Levent'e doğru yürüyoruz. Önümdekiler hiç konuşmuyorlar artık. Soğuk, soluklarını kesti. Ceketlerinin yakalarını kaldırmışlar. Bir tanesinde eski bir trençkot var. Birinin ayağında lastik pabuçlar. Mutluluklarına ne oldu? Birden yitirdiler mi onu? Soğuk hava, maçı, göbek atan binlikleri unutturdu galiba. Gidecekleri oda, yiyecekleri yemek, yarın, öbür gün, daha sonraki günleri!.. Gündelik geçim ardında koşuşmalar, yorulmalar, ezilmeler!.. Konuşmuyorlar artık. Elin cebindeki binliklerin göbek atmasından bir sevinç duyamıyorlar.

Bir maç dönüşü bu. Rüzgâr, soğuk binlerce insanı yuttu sanki. Ama gelecek hafta gene koşacaklar akın akın. Kentin dört bir yanından. Gene iki-üç saatliğine bir mutluluk duyacaklar. Gene bağıracaklar, tepinecekler, coşacaklar, küfür edecekler doyasıya, ölesiye. Sonra yaşamın ağırlığı çökecek birden tepelerine. Gene böyle, diyecek söz bulamadan ezgin, bitkin evlerine, odalarına dönecekler.

Kopuk Düğmeler

Ne çok kopuk düğme var!

Paltolar, ceketler, trençkotlar geçiyor önümden. Bir, bir daha, bir daha... Sürtünürcesine, ezercesine birbirini. Başımı kaldırıyorum, hep önüme, karşıma bakıyorum. Zayıf, şişman, kısa, uzun insanlar, insanlar. Kopuk düğmeleri sayıyorum durmadan. Kanayan yara gibi düğme izleri. Kiminde iplikler sarkıyor, kimi düştü düşecek, kiminin yeri bile kalmamış. Düğmeleri eksiksiz bir palto, bir ceket görünce seviniyorum. Kol ağzındaki düğmeler de tamamsa ne iyi! Ama yok, otobüsteki insanların çoğu kopuk düğmeli! Yetiyor bir tek düğme yetmesine. Terzilerin işi bir sürü düğme takmak! Olan oluyor sonunda: Gidiyor düğmeler, kayboluyor ortadan. Kim bulacak, kim dikecek, kim bu eski paltoların, ceketlerin, trençkotların üstüne titreyecek?..

Bütün düğmeleri tamam, ilikli bir palto geldi mi önüme, düşler kuruyorum o kişi üzerine. Bir bakanı var, üzerine bir titreyeni var, anası, seven eşi, kız kardeşi var; hiç değilse kendisi becerikli, zaman da buluyor kopuk düğmelerini dikmeye... Ama olmuyor, çoğunlukla bir düğmesi eksik sabah insanlarının... Ertesi sabah umutla yeniden girişiyorum düğme sayma işine, hayır bir değişme yok, gene kopuk düğme yerleri batıyor diken gibi gözlere. Bütün düğmeleri tamam olamayacak şu sabah insanlarının!

Bir anlam var mı bunda? Ne olmuş birer düğmeleri yoksa? Diken, dikmeyi düşünen, gerekli bulan çıkmıyorsa?.. Ceket, palto gene işini yapar bir süre, pantolon bir düğmesi yok diye düşmez ba-

caktan. Bugün bir düğme yoktur, ama yarın iki düğme, öbür gün üç düğme eksilir yavaş yavaş fark ettirmeden, bir de bakarsınız ki, o giysiler giyilemez olmuş, düğme tutturacak yer de kalmamış. Kaldırıp atmaktan başka yolu yok!.. En iyisi yeni bir giysi almak, düğmeleri tamam bir giysi, ilk günden tetikte bulunmak, tek bir düğme sallandı mı, hemen karınızı, kızınızı uyarmak, daha olmazsa alıp iğne ipliği kendi elinizle dikmek...

Kopuk düğmeler nereye gider? Kopuk düğmeler dünyasına... Birikirler, birikirler, ordular haline gelirler o kopuk düğmeler. Her biri kendi öyküsünü anlatır ötekine. Birbirine eş serüvenler. Kayıtsızlık, yoksulluk, bırakılmışlık, vurdumduymazlık, 'bana ne'ciliktir kopmuşluklarının nedeni. Bir toplumun bütün alınyazısı, bütün acıklı hali, bütün geçmişi geleceği o kopuk düğmelerin anlattıklarında yaşar. Okuyana, görene, anlayana!.. Zaten her şey görmeye, duymaya, anlamaya bağlı değil mi?..

Bir toplumun da düğmeleri var elbet. Sıkı sıkı dikilmiş bu düğmeler gevşiyor zamanla. Bırakın zamanı; itile kakıla, sürtüne yıprana çıkıyor yerinden, kopuyor ipliklerinden... İlk sallantıda yakalamalı bu düğmeleri. Yerli yerine oturtmalı. Hiç değilse kopar kopmaz yenisini dikmeli hemen. Boş bırakmadan o kopuk yeri. Alıştırmamalı kendimizi kopuk düğmeli yaşamaya, başkalarını da kopuk düğme yeri seyretmeye zorlamamalı. Bir tek düğme eksildi mi, onu ötekiler de izleyecek demektir. Derken ceket de gider elimizden, palto da...

Nereden nereye? Sabah otobüsün sarsıntısı, lodosun sersemletici havası, durmaksızın önümden geçip öne doğru yürüyen sabah yolcularının kopuk düğme yerleri beni çekip götürdü çok uzaklara... Kopuk düğmeler dünyasına. Sanki milyonlarca kopuk düğme beni yargılıyor, hesap soruyor: Neden, niçin, nasıl, nereden, ne zaman? Sorular sorular, kopuk kopuk, yanıtları bulunmayan...

Bir de baktım trençkotumun alt düğmesi sarkıvermiş. Şimdi mi oldu? Şu sürtüne sürtüne geçen tombul hanımın işi! Yapıştım düğ-

meye. Koparmak en iyisi. O kendi kendine düşüp benden ayrılmadan, ben koparayım onu yerinden. Düğmeleri kopuk bir toplumun düğmeleri kopuk insanları arasında bütün düğmeleriniz tamam olabilir mi? Olsa olsa geçicidir bu hal. Huzur vermez size. Çeker koparırsınız düğmenizi isteyerek. İşte bir düğmesi kopuk daha!.. Oh, herkes gibi olmak! Düğmesi kopmuşlar kalabalığına uymak, ona karşı koymaktan rahattır. Hem ne demiş o çok bilmiş atalarımız: "Âlem sana uymazsa, sen âleme uy!"

Karşı Kıyılar

Kişiler vardır, bir rastlantıyla giriverirler yaşamınıza. Sabahları aynı otobüste, vapurda, dolmuşta beraber gidiyorsunuz; akşamüstleri sokağınızın başında karşılaşıyorsunuzdur. Komşunuzdurlar, bir dostunuzun tanıdığıdırlar. Özellikle size yakınlaşmakta yarar görmüş de olabilirler. Bir çıkar umma, bir destek arama, bir yerlerde onlar için bir söz söylemenizi, bir davranışta bulunmanızı hesaplama da vardır işin içinde. Gülerek gelirler evinize, yemeklere çağırırlar, dostluk havasıyla özel işlerinize kadar sokarlar burunlarını...

Bağlanırsınız kimine, gerçek bir dost yakınlığı duyarsınız. Pazar sabahları buluşup uzun yürüyüşlere çıkarsınız. Sıkıntılarını dinlersiniz, neleri hayal ederler, nelerden yoksun kalmanın acısını duyarlar, gizlice sezersiniz bunları. Sonra da elinize bir olanak geçti mi ona ortak edersiniz böylelerini. Bir çıkar kapısına, bir önemli yere, bir göreve öğütlersiniz. Dostunuzdur, sizdendir, her bakımdan su sızmaz aranızdan. Öyle olur ki dıştan bakan biri bu gibilerin gösterdiği yakınlığı kötüye bile yorumlar, "Ne dalkavuk, ne çıkarcı!" der. Kimi kıskançlıkla, kimi de tam bir gerçekçilikle...

Aylar, yıllar geçer gider. O kişi ise palazlanır durmadan. Sizden bir-iki destek, ötekinden iki-üç destek, bir de bakarsınız belirgin bir kişiliğin rahatlığına kavuşmuş. Açmazlarından kurtulmuş, geçmişte kendisini huzursuz kılan birtakım olaylar, anılar varsa, unutmuş, silmiş atmış onları, üstün bir insan oluvermiş. Eşittir sizinle, hatta zaman zaman sizi kendine eşit saymanın belirli özelliklerini bile göstermekten çekinmez. Sizi aşmıştır ya da aşmak üzeredir! Top-

lumda yerini yapmıştır, yaptığını sanmaktadır! Dostluk anlayışı 'hep bana'ydı zaten, biliyordunuz, ondan size bir şey gelmedi. Bir esin olarak bile!.. Hatta böyle bir yeteneksizi yetenekli diye gösterdiğiniz için başkaları kızdı size!

Bir gün bir işiniz düşer böyle bir dosta. Para değildir bu, özel çıkar, iltimas değildir, onurunu zedeleyecek bir iş de değildir. Bildiğini söylemesidir, hiç değilse yalan söylememesidir, sizin ardınızdan çirkin sözler etmemesidir. O anda kaçacak delik arar. Gerçeği söylemek, bir şeyler yitirtecektir ona. Öyle sanır. Hele doğrunun, haklının yanında yer almak büsbütün gelmez işine. O dost, mademki ondan bir şey beklemektedir, sırt çevirmek vakti gelmiştir artık! Hem de açık açık, dünü, önceki günü hatırlamadan...

Kimi de dost gibi davranmasını sürdürür. Gidip gelir kaçamak kaçamak. Hatta sizin istediğinizi de yapar gibi görünür. Bir sözcüğün yerine göre anlamı değişir, olumludan olumsuza dek... Büsbütün zarar verir onun dostça yaklaşması! İyi niyetle yapar bunları, yapar gibidir, ama size sırt çevirmiş eski dostunkinden de beter olur sonuçları! Üstelik, bir şey de diyemezsiniz, başınızı çevirip geçemezsiniz; o kişi hep yanınızda, evinizde, masanızda kalacaktır bir yaşam boyu... Bile bile katlanacaksınızdır ona. İnsanları 'yönetme' ustasıdırlar, kırmadan, darıltmadan, kızdırmadan. Yalnız sizi değil, herkesi...

"Dost dost diye nicesine sarıldım... der insanoğlu. Sonra bir an gelir, "Düşman belli değil dost belli değil..." der... Çaresiz yenilmiş... Belki de eski bir giysiden sıyrılmanın gücüyle... Atmıştır o dost düşmanları çevresinden, o düşman dostları yanından. Kesmiştir selamı onlarla. Ya da bir merhabası kalmıştır uzaktan, soğukça. Eyuboğlu da duymuş bu üzgünlüğü: "Sen mi ona olduğun gibi görünmedin, o mu sana?" Görmediğimiz ya da görüp de görmezlikten geldiğimiz bir çatlak açıldıkça açılıyor, bir de bakıyoruz ki günün birinde dost bir kıyıda, biz bir kıyıda. Daha kötüsü, dostun düşman oluvermesi, işte o zaman 'Ört ki ölem'

Bakıyorum karşı kıyıdan. Zaman zaman hepinizin baktığı o yerden... Dost bildikleriniz uzakta, anılardaki yerlerini de yitirecekler yavaştan yavaştan... Ne yazmıştı Aragon: "Yırttım şiirimi, yaşamımı – Yırttım kitabımı, belleğimi – O kapkara anılar yok olsun diye." Yırtmalı yaşamı arada bir! Kendimizi paramparça edercesine... Yeni bir insan olmak, yeni bir evrene çıkmanın tek yolu bu. Düşman dostluklardan, dost düşmanlıklardan kurtulmanın...

O Eski Sevinçler...

İki-üç otomobil durdu köşede. Dört köşe Opeller, Fordlar... Birden itiverirdim babamı. Şoför, "Buyurun beyim!" diye kapıyı açardı. Annem kolumdan çekerdi, babama, "Yürüyelim!" derdi. Kimi zaman ben kazanırdım bu oyunda. Babam çaresiz, şoförün açtığı kapıdan girer, bizleri de çağırırdı. Çoğu zaman da annem üstün çıkar, yürür giderdi tramvay durağına, babam da ne yapsın, ardı sıra gelirdi.

Otomobile binmek!.. En büyük eğlencemdi benim. 1930'ların o sayılı taşıtları biz çocukların gözünde erişilmez nesnelerdi. Hele şoförler. Hepimiz şoför olmak isterdik. Elimizde yuvarlak dallar kapı eşiklerinde taksicilik oynardık. Kimse müşteri olmak istemezdi. İlle de şoför olmak gerek! Büyüdüğünde ne olacaksın, diye sorduklarında ilk akla gelen yanıt 'şoför'dü. Koskoca arabaları vardı şoförlerin, çok yüksek ücret alırlardı, bizce en önemli, en kazançlı iş buydu!

O bayram sabahları!.. Erkenden kalkmak gerekirdi ilk gün. Şehzadebaşı'ndan Erenköy'e gidecektik. Büyük bir yolculuk! Yılda iki kez yapılan bir dünya gezisi! Kısa pantolonu sevmezdim, ille de uzun pantolon olacak. Daha zamanı değil derlerdi, golf pantolon alırlardı hep. Oroz di Bak'a giderdik, hepsi Avrupa malı eşyalar, giysiler arasında kareli bir takım seçerdik. İlk uzun pantolonu 1935'te giydim, ilkokul son sınıfa geçtiğimde.

Ne olursa hep Şehzadebaşı'nın köşesinde olurdu, tam Çinili Fırın'ın karşısında. Babamı taşıtlara doğru birdenbire itişim, annemin

elimden sertçe çekişi, babamın gülerek ya taşıtın kapısını açışı ya da arkamızdan sessiz sessiz gelişi. Tramvaylar boştu çoğu kez. Bayram sabahlarında bile oturacak yer bulurduk. Ben ayakta durmayı severdim. Önceleri üzgün, canı sıkkın! Öyle ya, otomobile binmedik. Tramvay uçardı bayram sevinciyle. İçindeki süslü çocuklar, gözleri mutluluk dolu bayram insanlarıyla. Beyazıt, Sultanahmet, Sirkeci, Eminönü, Köprü, Karaköy. Bir vapur beklerdi bizi Haydarpaşa'ya götürmek için. Her şey düzenliydi. Hiç beklemek yoktu. Vapur uzun uzun giderdi. Sonra trene binerdik Haydarpaşa'dan. Tren daha uzun giderdi. Kızıltoprak, Feneryolu, Göztepe, Erenköy. Hepsi sihirli adlar taşırdı benim için. Bir an önce Erenköy'e gelmeliydik. Orda bir atlı araba beklerdi hep. Bir değil, birçok. Hepsinin atları kurdelelerle süslü, arabacıların salladıkları kamçılar da öyle... O kamçılar ata değmezdi ki, havada şaklardı ancak. Kıyamazdı arabacı atına vurmaya... Derken bir araba, elimizde lokum, bademezmesi paketleri yolu tutardık dedemin köşküne doğru...

Bir masal mı anlatıyorum, diye durdum birden. Bütün bunları yaşadım mı, yaşadık mı buna benzer şeyleri? 1930'lar bir düş müdür? Yoksa uyduruyor muyum hepsini? Zaman geçince geride kalanlar anı olurmuş. Anı yaşanan bir şeymiş. Birikir dururmuş kişinin belleğinde. Oysa pek öyle değil, anılar da zamanla biçim, anlam değiştiriyor. Bütün anılar güzeldir. Anılardaki bütün insanlar güzeldir. Anı haline gelince her şey güzeldir. Ben de 1930'ların bayram sabahlarını yeniden yaşarken acaba gerçeği mi anlatıyorum? Babam, annem, ben, dedem, Erenköy, vapur, tramvay, atlı araba... Hepsi gerçek, hepsi gerçek yaşamda var. Ama bu denli güzel, bu denli önemli, bu denli kutsal mı? Şimdi gitsem, o günlerin sokağından geçsem, o köşe başını bulsam, Erenköy tren istasyonunda insem, buz gibi bir rüzgâr esmeyecek mi içimden? Tüm güzel duygulanmaları soğutan, öldüren...

O kırmızı ciltli kocaman kitaplar yakın günlere dek dururdu

odamda. Bunlar dedemin her bayram günü, el öptükten sonra bana verdiği Fransızca çocuk romanlarıydı. Koca harflerle, taş basması resimlerle kaplı. Hepsi yoksul çocuklardan, birdenbire zenginleşen ailelerden söz eder. Hepsi ders verir. Hepsi umut verir. Geçicidir sıkıntılar, der. Öyle midir, diye düşünemez çocuk düşçülüğü, sahi sanır! Yaşamı kitaplardaki gibi güzel bir şey kabul eder. Öyle midir? Keşke öyle olabilse.

Bugün bayram. Bir bayram gününde daha yaşatıyorum eski anıları. Hep çocukluğa gitmemiz nedendir bugünlerde? En güzel, en değerli parçamızı geçmişte bıraktığımızdan mı? Bize öyle geldiğinden mi? Koyunlar geçiyor, kasaplar geçiyor, süslenmiş çocukları geçiyor 1978 yılının... Zaman 1930'lardan 80'lere kadar bir çığ gibi kopup gelmiş. Yığa yığa, biriktire biriktire, dağlar gibi yapmış yeryüzünün dertlerini, acılarını, sevinçlerini, mutluluk özlemlerini. Yaşlar ilerledikçe çocukluk anılarımız daha da canlanır. Dün değil de, çok çok önceler daha açık, daha renkli anımsanır. Bu da hep bayram günlerinde olur.

Hiç de kötü bir şey değildir anımsamak. Hele güzel şeyleri anımsamak. Siz de çekilin bir pencere önüne, bakın gökyüzüne, bakın sokağa, bakın insanlara, çıkın dolaşın yollarda, caddelerde... Her şey geçip gidecek. Her şey 'yok' olacak. Her şey yaşanmamışa dönecek... Bu tür düşünceler umutsuzluk vermemeli, yaşama sarılmamızı sağlamalı, güç vermeli, dirençli kılmalı kişiyi. Eski anılar böyledir işte, bir geldiler mi, alıp götürürler bizi geçmişin derinliklerine. Her şeyi güzel yaparak, ölümsüz, eşsiz kılarak...

Odamdaki Serçe

Yazı makinemin üstündeydi. Tek tek tuşlara basarcasına dolaşıyordu. Nasıl da şaşmıştır! Nedir bu araç diye!

Bunca kitap, kâğıt, gazete, bu darmadağınıklık, toplandığı zaman bile ortadan kalkmayan karışıklık!.. Hep pencereden bakıyordu. Belki de kimse yokken düşlere dalıyordu. Bir radyo sesi, bir şarkı, bir TV görüntüsü kendi evreninin dışına çıkartıyordu onu. Kocaman biçimler, anlamlar, renkler minicik bir yaratığın içine nasıl yansır? Gözü nasıl alır bu denli değişik görüntüyü?

Kapıyı açtığım anda gördüm o küçük serçeyi yazı makinemin üstünde... Bir anlığına!.. Sonra fırladı gitti perdeye, oradan kitaplığa, oradan cama... Küt diye yere düştü sonra... Canı acımıştır elbet. Bir süre kalkamadı, yanına gitsem bir kez daha fırlayacak, belki ölecek. Uzaklaştım, bir yana çekildim. Yavaşça pencerenin perdesini iyice çektim. Sabahın olanca maviliği doldu odaya. Serçe masanın üstündeydi şimdi. Dostça bakıştık bir ara. Düşmanı değildim, bu belliydi. Kuşlar da anlar bir şeyleri. Dostu düşmanı. Galiba dost kim düşman kim, insanlardan daha iyi hayvanlar biliyor. Duyuyorlar bunu, bir içgüdüyle. İnsanoğlu bu tür duyumlarını yitirmiş, dost sanıyorsun düşman çıkıyor, hem de en azılı türden!..

Başımı çevirene dek uçtu gitti pencereden. Evrenin bir parçası oldu yeniden. Baktım görünürde yok, yitip gitmiş, karışmış doğaya. Belki karşı apartmanın damından gözetlemektedir. Gece yarısı perdenin aralığından girip sabahladığı odayı düşleyerek... Bir daha gelir mi? Bir daha çıkar mı yazı makinemin tuşları üstüne? Bir yazar odasının anıları uzun süre yaşar mı küçücük belleğinde?

Oturdum makinenin başına. Hiçbir izi kalmamış serçenin. Tek bir harfe bile basamamış! Bilseydi yazı yazmasını, gücü yetseydi, ne derdi acaba? Merak etmez misiniz çevremizdeki küçük, sevimli yaratıkların iç dünyasını? Bir kuşun, bir kedinin, bir koyunun dilleri olsa, yazma güçleri olsa insanlara neler neler anlatacaklarını? Üçbeş satır yazdım böyle... Sıcak bastırıyor. Camı kapatmak en iyisi. İşte gazeteler... Koalisyon hazırlığı. Yok, çatıyı çatıyorlarmış! Temeli ne zaman attılar ki çatıyı çatsınlar? Çatı dedikleri bakanlıkların paylaşılması! Doğrusu bu sıcakta böyle konular hiç çekilmiyor. Bir süre ara vermelilerdi hükümet kurma işlerine, pazarlıklarına, hesaplarına... Eylüle kadar Meclis'i tatil etmeli, Demirel gidip denize girsin, serinlesin, şöyle azıcık düşünsün tek başına, bir şeyler okusun, içi açılsın, dünyası değişsin. Yalnız o mu? Kişi, hep aynı hava, aynı konular içinde yoğruldu mu, insanlıktan çıkar...

Gazete bile okumak istemiyorum. Hele bu parti, hükümet, bakan, başbakan sözlerini duymak!.. Bana öyle geliyor ki bir kısırdöngüde gidip geliyoruz. Bir batakta bir adım atıp sonra bacağımızı o çamur yığınından kurtarmak için çabalıyoruz. Hep aynı batak, hep aynı çamur! Seçim dediler, oy verdik, seçtik, yine olmadı. Birbirleriyle geçinemedikleri için seçime gidelim diyenler şimdi sarmaşıp öpüşüyorlar! Çatıyı kuracaklar mı bugünlerde? Belki de yarın kuracaklar. Evimizi yaptık, içine girip oturalım, diyecekler. Ama temelsiz yapılar çürük olur, uydurma çatılarsa ilk esintide yıkılır.

Kapattım daktiloyu, gazeteleri bir yana bıraktım. En iyisi bir roman okumak. Pencereden Marmara'ya bakarak. Bir de sabah çayı... Unutmak, unutabilmek her şeyi. Bir kıyıda, bir orman serinliğinde, bir ağaç altında olmak... Yaşamı duymayı öğrenmemiz gerek. Boşu boşuna yaşıyoruz böyle konular arasında! Bir serçe bile bizden daha anlamlı yaşıyor, duyuyor kendini, varlığını. Biz pencereden, bir kıyıdan doyasıya bakamıyoruz doğaya. Güzellikler hep bizim dışımızda! Gereğinden çok bırakmışız kendimizi bu dünyanın

gelip geçici işlerine. Koalisyon kuruldu, çözüldü, yok kuruldu. Türkeş şu kadar bakanlık istedi, Erbakan bu kadar gibi sözler boş yere yoruyor kafamızı!..

Bu sabah bir serçe duyurdu bana doğanın, yaşamanın anlamını. Odamdaki kısacık konukluğu aldı beni yeni duyarlılıklara götürdü. Yazabilseydi, belki de böyle bir bildiri bırakırdı bana. Doğayı duy, yaşamı duy, kendini içinde bulunduğun anın güzelliklerine bırak, derdi. Galiba dedi de... O göz göze geldiğimiz an duydum bunu. Bu yüzden bıraktım gazeteleri, kitapları, daktiloyu, politikayı, Demirel'i, bilmem kimi, bilmem neyi... Çok uzun değil bu yaşam, bu yeryüzünden geçişimiz... Belirli bir sürece sıkışmışız hepimiz. Şu kadar yıl, bu kadar yıl! Sonra her şey bomboş olacak, hiç yaşamamış gibi olacağız. Bizden öncekiler gibi, bizden sonrakiler gibi... Yaşamalı, duymalı doğayı, tatmalı güzellikleri, yaşamak, duymak, tatmak için yaratmalı yeni güzellikleri, yeni anlamları...

Her Şeye Sıfırdan Başlamak

Kimse, kimsenin acısını tam olarak duyamaz. Bu, kesin bir kural. En sevdiğimiz, en yakınınız olan biri sizin özel yaşamınızdaki üzüntünüzü ya da başınıza gelen bir felaketi sizin kadar duyamaz. Üzülmez mi? Üzülür elbet, ağlar bile, ama geçip gider bu duyarlılığı hemen, siz oradan ayrılır ayrılmaz! Onun da nice derdi, sıkıntısı vardır kendince. Böyledir bu. Ne kızmalı ne de yerinmeli, niye herkes, hele en yakınlarım bile acımı bölüşmüyor, benim kadar üzülmüyor diye. İnsanoğlu bu! Ben "suçumuz insan olmak" diye yazmadım boşuna!..

Edith Piaf'ın sesini duydum birden radyoda, bir yabancı istasyon şimdi yaşamdan ayrılmış ünlü şarkıcılardan plaklar çalıyor... Nat King Cole, sonra Louis Armstrong. Birden bu dünyanın acılarını ölümsüz biçimde dile getirmiş Edith Piaf: "Hayır, hiçbir şeye üzülmüyorum..." diye sesleniyor hepimize. Hiçbir şeye üzülmemek, bir pişmanlık duymamak, olup biten, başımıza gelen her şeyi sineye çekmek. Bu, büyük bir güç ister, Piaf'ı dinliyorum: "Hiç mi hiç üzülmüyorum, hayır – Süpürüp attım tüm sevileri..." diyor. "Ne bana yapılan iyilikler. Ne de kötülükler – Hepsi vız geliyor..." diyor. "Sıfırdan başlıyorum yaşama – Yaşantım, mutluluğum – Hepsi seninle başlıyor çünkü!" diye bitiyor...

Hepimizin zaman zaman özel dertleri, sıkıntıları olur. Başımıza büyük acılar, felaket diye tanımlanacak durumlar gelmiştir. Yakınlarımızın ölümleri, iyileşmeyecek hastalıklara yakalanmak, sevdiğimiz insanlarla aramızda kapanmaz uçurumların açılması, yok-

sulluklar, yoksunluklar, tutuklanmalar, hapisler, yazgı oyunlarında uçurumların dibine kadar düşüşler... Bir dert ortağı aranır o zamanlarda. Hiç değilse sizin sıkıntınızı bölüşecek, sizi anlayacak biri. Büyük bir şey de beklemezsiniz onlardan, ne aynı çileli yaşama katlansın, ne de parasını pulunu vererek sizi kurtarsın. Hayır, bunların hiçbiri istenmez. İstenen, anlayıştır, insanca bir yakınlıktır. Çoğu kez onu da bulamazsınız, iyi gün dostlukları iyi günlerle biter. Buna ne şaşmalı, ne kızmalı, ne de üzülmeli...

Piaf'ın şarkısı beni eski günlere götürdü. Şimdi bir başkasının yaşamı imiş gibi hatırladığım bir serüven. Denize, hem de büyük büyük dalgaların kaynaştığı bir denize düşmüş gibiydim. Ne elini uzatan, ne can simidi atan, ne de imdat çağıran vardı. Kimi gülüyordu açık açık, kimi eğleniyordu, kimi de büsbütün batsın diye uğraşıyordu. Bense, ilk başlarda neler ummuştum. Benim acımın, benim üzüntümün nice yakınlarıma, nice dost gibi görünenlere yaygınlaşacağını, belki o zaman o acıdan, o çıkmazdan kendimi kurtarabileceğimi anlatıyordum, uzun uzun, derin derin. Şu şöyle oldu, bu böyle!.. Dinliyorlardı, rakılarını içip yemeklerini yiyerek. Zaman zaman 'vah vah', 'bu kadarı da olmaz' diyerek! Sonra baktım kimsenin tüyü oynamıyor, kimse 'bir şey de ben yapayım senin iyiliğin için' demiyor. Hatta büsbütün karşı çıkmak, beni daha güç durumda bırakmak için, kendisine anlattığım durumlardan yararlanıp, beni daha beter bataklara sokmak istiyor. Vazgeçtim sıkıntılarımı, dertlerimi, acılarımı ona buna, en yakın görünenlere bile anlatmaktan. Kendi içine gömmeli her şeyini dedim. Kimse seni anlayamaz, kimse sana dert ortağı olamaz...

"Dert çok hemdert yok..." demiş ozan. Dert ortağı yok, olamaz da!.. Herkesin payına öylesine çok dert düşüyor ki bu yeryüzünde. Herkes kendi paçasını kurtarmak uğraşında!.. Kurtulan, altta kalana bakıyor sevinçle. Ben kurtuldum, o ise kaldı acısıyla, derdiyle baş başa, oh ne iyi diyerek!..

En iyisi Piaf'ın şarkısındaki gibi yapmak. Yani, "Ne yapılan iyilikler – Ne de kötülükler – Hepsi vız gelir bana..." diyebilmek. Sıfırdan başlamayı başarmak, bunu öğrenmek. Sıfır noktasına geldiğini anlamak da önemli. Nerden bileceksiniz 'sıfır' noktasında olduğunuzu? Kendinizi çok önemli, çok başarılı, çok görkemli sandığınız anda bir de bakmışsınız, tıkanmış yol, sıfır noktasına gelmişsiniz hiç anlamadan. O zaman ne yıkılmalı ne ezilmeli, sıfırdan yola çıkmasını bilmeli.

Bugünlerde bir arkadaşla konuştum buna benzer şeyleri. Üzücü, çok üzücü bir durumla baş başa gerçekten. Anlatması uzun. Herkesin başına gelir böyle şeyler, mutlu olduğunu sandığı bir yaşam ortadan kopuverir. O zaman sıfırdan yeniden yola çıkmak gerek. Bunun gerekliliğine inanmak gerek. Yaşam ağır basmalı her zaman. Nasıl olsa basacaktır! Kendimizi, kendi elimizle kurtarmayı bilmeliyiz. Bunu nasıl olsa öğreneceğiz. Başaracağız da!.. Ama boşuna vakit harcamadan öğrenmeye bakmalı. Kimseden yardım beklemeden! Bilmeli ki kimse, kimseyi gereği gibi anlayamaz. Piaf gibi, "Sıfırdan başlıyorum yaşama – Yaşantım, mutluluğum – Hepsi seninle başlıyor çünkü..." demeli, diyebilmeli. Yaşama yeniden başlamalı yeni bir güçle, yeni bir seviyle...

O Sokak

Bir yanı bostandı o sokağın. Boydan boya. Hep gece geçerdim. Bir ucundan öbür ucuna yürürdüm. Tepelere tırmanırdım. Karanlıkta köpek sesleri gelirdi, korkar, geri dönerdim. Bahçeli bir yapının alt kat penceresine bakardım. Bir ışık varsa, "O kitap okuyor, görev hazırlıyor, mektup yazıyor!" derdim. Gidip kapıyı çalsam, ne yapar? Ama önce bahçe kapısını açmalı. Gıcırdayacak. Sonra da, dikkat etmezsem, gidip çarpacak demirlere. Gece içinde inanılmaz bir ses çıkar birden. Üst kattan, yan apartmandan başlar uzanır. Belki de tetikte duranlar vardır. Kim gelecek diye, biri gelecek mi diye. İnsanlar kendilerinden başka herkesi merak ederler. Biraz da kendilerini merak etseler, kendileri üzerinde düşünseler, kendi iç hesaplaşmalarına dalsalar ya! Kendi açmazlarımızı, karmaşık yanlarımızı bırakır, başkalarının, komşuların, tanıdıkların, arkadaşların gizli evrenlerine girmek isteriz. İsterler daha doğrusu, insanca bir merak değildir bu, iyi niyetli, dostluk dolu bir yaklaşım değildir, bir çekememezlik, bir düşmanlık, bir kıskançlık ürünüdür, o kadar.

En iyisi kıyıda bir kahvede oturmaktı gündüzleri, ortalık daha aydınlıkken. Kendi dışıma çıkmaktı. Yaşam karşısında takınmak zorunda olduğum kişilikten kopmaktı. Bizlere bir damga vurulmuş, o şudur, bu budur diye; oysa biz o görünen adam değiliz, bunu anlatamazsın, anlatmaya kalksan da, dinletemezsin. Bu kahvede, çıkardım 'resmi' kişiliğimin dışına. Bağlar kopmuştur, yalan yanlış görev duyguları yok olmuştur. Varsa yoksa, o sokak, o ev, o kapı, o

pencere. Bilse buraya koşardı. Yürürken de koşar gibidir. Hep hızlı, hep kaçarcasına bir şeylerden. Hep yeni bir atılıma hazırmış gibi. Telefon ederdim çok dayanamazsam. Buradayım, gel, derdim. Sonra bakardım yola. Beyaz pantolonunu gözlerdim. Uçuşan saçlarını. Gelecek de ne yapacağız? Bir kahve içmek, bir şeyler anlatmak. Bir kabuktan çıkarcasına bırakmak bu yapışmış kişiliği, yeni bir insan olmak. Yürümek birlikte. Bir dolmuş motoruna binip karşı kıyıya geçmek ya da bir küçük vapurla Boğaz'ın en uzak iskelesine gitmek. Bir gazino, bir şişe pembe şarap. Yaşamın gelecekleri düşlemek.

O sokak beklerdi beni her zaman. Önde taksiler dururdu. Beşaltı taksi. Şoförler kahvede tavla atar, gevezelik eder. En önemlisi, o sokağa her girene dikkatle bakarlar. Kim bu, ne arıyor, nerden gelip nereye gidiyor? Kimi de, ben bunu daha önce de gördüm der gibi. Yağmur yağınca, çamurda izleri kalırdı tekerleklerin. Kimi zaman da çeşme taşardı. Akan, akan, hep akan bir çeşmeydi bu. Bir de kavun karpuz sergisi vardı tam karşısında. Sait Faik'i düşünürdüm, o gençlik düşlerimizde yer eden karpuz sergisini, titreşen mum ışığını, o karpuzların uyandırdığı serinlik duygusunu. Buradan bir kavun, bir karpuz alıp, ona gitmek. Benim evimmiş gibi, evime karıma akşam serinliğini, mutluluğunu bir karpuzun içinde taşırcasına. Girer girmez bu boynuma sarılacak bir çift çıplak kolun sıcaklığı ile bu karpuzun serinliğini yan yana getirirdim. Nerden nereye! İnsanoğlu tek bir anın içinde neler düşünmez ki! Kimseye söyleyemediği, kendi başına kalınca bile bilinçli olarak duymaktan kaçındığı ne çılgınlıklar! Bir sigara yakardım tam o lambanın altında. Bir şişman delikanlıya rastlardım kimi geceler. Bir pencereye dalıp gitmişti açıkça. Şişman bir kadın vücudu. Karşılıklı durmuşlar öyle. Bakmadan geçerdim, daha doğrusu bakmaz gibi yaparak. Bahçeli evler, apartmanlar. Üst katlarından deniz görünür mü? Belki.

Damdan. Üçüncü bahçeli evin alt katındaydı o. Demir parmaklıklarla kaplıydı dört yandan. Bir küçük kale sanki. İçeri bir kez girmiştim. Bir konuk gibi, iki odası vardı, bir küçük mutfak, bir banyo, bir de minicik taşlık. Soba yoktu. Görememiştim. Nasıl ısınıyordu peki? Öylesine sıcaktı ki, belki gereksizdi odun, kömür ateşi. Yatak odası yandaydı. Neler vermezdim orasını görmek için! Kahve içmiştik, konyak getirmişti. Saygılıydı, saygılıydım. Başka şeyler aklıma gelmiyordu. Gelse de geçip gidiyordu bir anlığına...

Bakıyordum girip çıkarken. Kısacık etekliği, dolgun göğüsleri, bacakları, uzun kumral saçları, ürkek bakışları. Bir kadın. Tam anlamıyla bir kadın.

Gençlik günlerimden, gecelerimden beri kurduğum, yetiştirdiğim, büyüttüğüm, bu yaşa, bu boya getirdiğim bir varlık. İnsanoğlu çok kurarsa, çok düşlerse, çok ama çok, pek çok özlerse, isterse, gerçekleştirirmiş onu. O istediği şeyi. Ben de, hep seni kurdum diyordum içimden, o yazdığım öyküler var ya, yayınlanmamış dizeler var ya, yarım kalan romanlar var ya, hepsi senden söz ediyordu, seni yaratıyordu, senin varlığını kuruyordu. Biliyordum, yazdıklarımın çoğunu okumamıştı. Belki de sevmezdi okusaydı da. Biz, kendimiz için yazarız, başkaları bir gün gelir okurlar belki diye. O da okuyacaktı. Bilecekti, tanıyacaktı kendisini gün gün, ay ay, yıl yıl yaratmış, düşlerinden gerçeğe çıkarmış bu yazarın ürünlerini.

O sokaktan geçip, eve, evime gidiyorum şimdi. Artık benim olan o eve, o kadına. İstediğim kadar kavun karpuz alabilerek o sergiden. Sokağı bir daha, bir daha geçip dönmeden. Kapının çarpmasından korkmadan. Zili iyice çalarak. Hatta bahçeden ona adıyla seslenerek. Balkona masamıza koyup rakımızı, herkesin önünde içerek. Hatta saçlarını öperek, kolumla beline sarılarak. Yıkılır tüm engeller, korkular, acayip duygular, yanlış bağlar. Kişi kendini de yaratır sonunda, nasıl başka birini yaratmışsa, yaşamda var etmişse, öyle... O sokak nerdedir? Bendedir o sokak. İstanbul'da bir yerde, Bo-

ğaz'ın bir semtinde. Bülbül seslerinin sabahın erken saatlerinde duyulduğu. Bizimle var olan, anlam kazanan, sevimizin aydınlığında ölümsüzleşen bir sokak. Resmi çekilemez, adı verilemez. Duyulur, sezilir ancak, kişiye yaratma, kendini kurtarma, özgürlüğe çıkma, bağlarından kopma direnci verir. Yaşamayı öğretir. Seviyi, dostluğu, yeryüzünün en güzel yanlarını...

Yaşamın Biçimleri

Kimi zaman sorarım, yazmakla neyi değiştirebiliriz, diye. Her gün yazmak, her gün okur karşısında bir şeyler anlatmak bir anlam, bir değer taşır mı? Bizdeki gibi sürekli yazan kişiler yok başka ülkelerde... Şimdi bir köşeye çekilip, dur bakalım neler olacak, biraz dinleneyim, biraz seyirci kalayım, düşüncemi belirtmeden, görüşlerimi açıklamadan demek olanaksızdır bizim için, Ahmet Haşim gibi, "Seyreyledim eşkâl-i hayatı – Ben havz-ı haylin sularında", Türkçesiyle "Ben yaşam havuzunun sularında yaşamın biçimlerini seyrettim" diyerek...

Yaşamın biçimleri!.. Tek bir biçimi var gerçekte, acı, kaskatı, korkunç, hem de güzel, tatlı, eşsiz... Ama bizlere binbir biçimi var gibi gelir. İçinden çıkılmaz biçimleridir bunlar. Anlaşılmayan, ürperten, bıktıran... Hayal havzının suları, kendi düş gücümüz, kendi gözlem gücümüz, kendi algılama gücümüzdür. "Eşkâl-i hayat" kendimize ait bir "havz-ı hayalin sularında" çırpınır, batar çıkar, durur. Bir yaşam boyu... Bizimle birlikte kapanır perde o hayal havuzunun üstüne... Bir serüven, biter her şey...

Sabahtan beri masa başındayım desem, doğru! Masa dediğim de alçacık bir şey. Üstünde bir minder, onun üstünde de yazı makinem. Kâğıt tomarı, gazete tomarı, notlar, kitaplar, kitaplar... Bir savaş alanı gibidir böyle anlarda odanın içi. Yazı yazma-yazamama sıkıntısı beni alır, bir uçurumun kenarına götürür. Bir şeyler bitti gibi gelir kişiye. Açar bakar önceki yazdıklarına, kitaplarına. Evet, ad onundur, yazıları da hayal meyal anımsar. Ne zaman yazdığını,

ne için, kimin için, hangi duygulanmayla, hangi kızgınlıklar, hangi umutla... Ben mi yazdım bunları, demiş bir gün André Gide, eski kitaplarını yeniden okurken, onun gibi...

Ben!.. Ben, nedir ben? Rimbaud'nun "Ben, bir başkasıdır" sözünü anımsıyorum. Bir başkadır, 'ben' dediğimiz, kendimiz sandığımız... Hem o 'ben' öyle çok, öyle sık değişir ki! Bu günlerde bir gazetede Nâzım Hikmet'le ilgili bir yazı dizisini okuyorum. Nâzım Hikmet'in görünen 'ben'ini tanımışlar ancak, yakındakileri dost, arkadaş diye bildikleri... Oysa dizelerinde yaşayan ozanı gören yok. Az yıkanırdı, kadınları sever bırakırdı, yalanlar atardı, çocuklar gibi coşkuluydu, şuydu buydu. Hepsi doğru, hepsi yanlış! Ben ozanı dizelerinde arar, bulurum. Gündelik yaşamın türlü biçimlerinde değil. Kaç tane 'ben'i vardır ozanın! O kadar çok sever, benimserim onu. Nâzım da büyük ozanlığının gereği çok kişilikli, çok yönlü, her şeyi çok derinden duyan, ölçen, anlayan bir kişiydi. Böylelerini yakınları ya da yakınında olanlar anlayamaz, tanıyamaz. Kendileri gibi bir insan, bir yaratık, bir kişi saydıkları için...

Kalktım balkona çıktım. Bir sıkıntı geliyor böyle alışılmış, beylik sözleri yazarken, düşünürken. Bunları herkes bilir, diyorum. Yine de yazıyorum. Görev deyin, alışma deyin, zaman zaman "ilk kez ben söylüyorum bunları" inanışı, kör inanışı, deyin! Ama bu, bir yazarın yazı yazarken sıkıntı duymasını önleyemez. Hele bunca çok, bunca sık, bunca yoğun bir yazı çalışması yapan biriyse, o... Hava güneşli, gök masmavi. Bir uçak yaklaşıyor. Karşımda yüzlerce ev, kat, insan, araba, sesler, bağırışlar, gülüşler... Yaşam! Yok, yalnızca bir biçimi, bir yansıması yaşamın... Şimdi, gerçek yaşam bu mu? Bunu oturup yazsam, gerçek böyle mi sanılacak? Benim gerçeğim, kentin gerçeği, hiç değilse bir sokağın, bir çevrenin gerçeği... Hayır, Rimbaud'nun yazdığı gibi "gerçek yaşam bu değil"! Bu, gerçek yaşam, değil. Olamaz da, olmamalı da... Daha değişik, daha güzel, daha 'başka' olmalı insanoğlunun özlediği, istediği, beklediği gerçek yaşam...

Haşim'e döndüm, yaşamında bizlerin bildiğine göre tek bir gerçek sevi yaşamamış Haşim'e... Öyle yazıldı, öyle bilindi, ama olası mıdır, bunca güzel dizeler yazmış, "Alev gibi bir nehr akıyordu – Ruhumla o ruhun arasından..." demiş bir kişi, sevi nedir bilmemiş, duymamış olabilir mi? İşte gerçeğin ters yansıtılmış bir biçimi de bu. Nasıl Nâzım'ın yaşamını bambaşka yapıyorlar, Haşim'i de yapmışlar öyle, bambaşka, gerçeğe belki de yüzde yüz aykırı... "Bir renkli yansımasıdır," demiş, "yeryüzünün bana taşları ve bitkileri." Böylesine derinliklere, erginliklere sahip kişileri gündelik sıkıntılar, acılar, sevinçlerle çırpınan şu geçici evrenin insanları nasıl tanıyabilir, nasıl anlayabilir?

Nâzım Hikmet altmış yaşında bir kez daha yaşamış büyük bir duyguyu, bir seviyi. Bir resmi var, sevdiği kadınla yan yana, ona bakışı, onun evrenine girmek çabası... Sonra da şu dizeler: "Seviyorum seni ekmeği tuza banıp yer gibi – Geceleyin ateşler içinde uyanarak – Ağzımı dayayıp su içer gibi – Ağır posta paketini, neyin nesi belirsiz, telaşlı kuşkulu açar gibi."

İşte size bir ekim akşamüstünün darmadağınık ama sizde bir şeyler değiştirmeye yönelik izlenimleri, duygulanmaları...

Kalabalıktaki Yalnızlık

"Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul..." diye başlar bir şiirine Yahya Kemal... Ben de geçen gün caddelerinden, sokaklarından, alanlarından baktım İstanbul'a. Akşamüstüydü. Köprü, Tünel, İstiklal Caddesi, Taksim. Birkaç avarelik saati... Zaman zaman gerekiyor böyle boşluklar. Hep doluyuz bir sürü işle, uğraşla, insanla, sorunla. Gazetedeki odamda, evdeki odamda 'yalnız' kalmak olanaksız. Başkalarından değil yakınmam. Kendimden, kendimdeki bu 'insan, sorun' birikiminden. Notlar, mektuplar, telefonlar. Neler neler yansıtılmıyor ki! Yazmamız için, duyurmamız için. Bir şeylerin, birtakım kötü şeylerin düzelmesi için... Mektupları, yazıları, gazeteleri, kitapları, kendi içimi, çevremdeki insanların yüzlerini, iç ve dış evrenlerini okumaya, anlamaya çalışmaktan yorgun düşüyorum. Yazmak da bir işe yaramıyor. Belki yarıyor, ama uzun sürede...

"İnsanlar anlaşıldı, cihanın da sırrı yok." Yahya Kemal'den dizeler geliyor aklıma. Yürürken kendiliğinden belleğin yüzeyine çıkıyor şiirler. Çalkantılı bir denizde bata çıka gidiyoruz. İnsanlar anlaşıldı. İnsanlar anlaşılmış! Hangisi, hangileri? Bakıyorum Haşet Kitabevi'nin vitrinleri önünde. İçerdeyim. Nerdeyse bir yaşam geçirdim bu kitaplıkta. Dergiler, kitaplar aldım; alamadığıma baktım, almış kadar oldum. Birtakım ciddi insanlar kitaplar alır hep. Fransızca dergilerin, gazetelerin yapraklarını karıştırırız. Şimdi şu insanlar anlaşıldı mı? Yüz lira, iki yüz lira verip Fransızca bir kitap alan beyaz saçlı adam? Şu yaşlı kadın? Kim anladı onları? Kim gerek gördü an-

lamaya? Sanki kendileri anladılar mı kendilerini? Bir anlığına, "Ben neyim, kimim, amacım ne, özlemim ne?" diye düşündüler mi?

Yürüyorum kalabalığın içinde. Bir eski öykümde 'kalabalıktan biri' olduğumu yazmıştım. Bana öyle gelmişti ki bu kalabalık hep aynı şeyi düşünür, özler. Bir an için beliren, yitip giden bir duygu... Ama Erol Güney, *Yaprak* dergisinde hemen eleştirmişti; kalabalığın içinde bireylerin 'aynı şeyi' düşündüğünü yazmanın diktatörlere vergi bir eğilim olduğunu, bir sanatçının bundan kaçınmasını hatırlatmıştı. O bir anlık duygu, bir anlık sezi gelip gider zaman zaman. Kalabalık içinde kişi kendini yitirir. Kişiliğini, benliğini, ayrıcalığını. Kalabalığın insanı olur ne kadar ben ayrıyım, ben başkayım, ben onlar gibi değilim de dese! Kalabalık çeker sürükler sizi, içine, ortasına, altına alıp ezerek, posanızı çıkararak... Sen istemesen de 'kalabalıktan biri' olduğunu benimsetir kafana vura vura...

Sinemalar karşılıklı dizili... Eski tutkum kalmadı. Bir, bir daha sinemaya girip çıkmak, kalabalıkta yalnızlığımı duymak, film insanlarıyla bir başka yaşamı paylaşmak... Yapay buluyorum şimdi film dünyasını, gerçekdışı, uydurma, yalan... İnsanlar geçiyor, bıyıklı gençler. Kötü kötü bakan... Her an savaşa hazır. Nedense hepsi birbirine benziyor. Boyları uzun ya da kısa, gözlerinin rengi değişik olsa da... Kafalarının içinde geçen bunalımlar eş, benzer... Kitaplar dizili Taksim'e, koca koca sergiler. Hepsi sloganlar bağırıyor, sloganlar dağıtıyor. Ne kadar az gerçek kültür, gerçek yazın yapıtları! Kasetlerde de hep birbirinin benzeri türküler. Devrimci türküler! "Aldırma gönül aldırma" Sabahattin Ali'nin aklına mı gelirdi şiirinin böylesine 'marş' haline geleceği!

Bir ürküntü geldi birden... "Beyazıt'ta vuruşmuşlar," dedi ardımdan biri. Yarınki gazetelerde okuruz. Her sabah olduğu gibi. Oku oku budur sonu! Yaz yaz budur sonu! Uğraşıldı, didinildi, nice kan, ter, gözyaşı döküldü, toplumu bir kurtuluşa çıkarmak için, bir gerçek bilinçlendirme için. Sonuç: kara bir çıkmaz! Şimdilik.

Yarın? Orası da karanlık. Herkes kendi yalnızlığında. Herkes kendi yapayalnız devrimciliğinde, savaşımcılığında! Bin parça, on bin parça! Ben "Yalnızlık bana yasak" demiştim. Bunu özleyerek, düşleyerek. Birden ozan dostum Özdemir Asaf'ı buldum karşımda. Yeni kitabını sordum. "Yalnızlık paylaşılmaz," dedi. Sonra beni kalabalık içindeki yalnızlığımda bırakarak kalabalık içindeki kendi yalnızlığına gitti.

Bayram Düşünceleri

Niye çıkıp sokak sokak dolaşmak isterim bayram sabahları? Çocukluktan kalmış bir istek bu. Bir bayram mutluluğunu görmek, tatmak o sevinci... Kısa sürer bayram mutlulukları, sevinçleri. Hem de çok kısa! Bir-iki günlüktür. Hatta bir-iki saatlik! İnsan görür zenginle yoksulun yaşam mutluluğundan eşit pay alamadıklarını, hiçbir zaman da alamayacaklarını, söner gider içindeki o coşku... İşte anasının babasının elinden tutmuş, bayram konukluğuna giden bir çocuk. Ayakkabısı yeni, simsiyah, ama ayağındaki pantolon iyice eski. Ütülenmiş, silinmiş, temizlenmiş, ama eskiliği yok olmamış. Daha artar, daha da göze batar, eskinin yeniye benzetilmişi!..

Bir acı çöker, daha doğrusu bir hüzün. İnsanlar arasındaki eşitsizlik sürgit olacak mı? Kapitalist olsun, sosyalist ya da komünist olsun hiçbir toplumda insanlar tam anlamıyla eşit değil. Mutluluk payları eşit değil. Çünkü eşitlik yok doğada... Doğanın kendisi yan tutuyor, birini uzun, birini kısa yapıyor, birini güzel, öbürünü çirkin, birini doğuştan rahatsız, öbürünü doğuştan huzursuz... Doğanın eşit kılamadığını toplum nasıl eşit yapsın? Zeki ile aptal eşit olabilir mi? Güzelle çirkin!.. Ama başka bir eşitlik kurulabilir. Korkusuz yaşanabilme, karnını doyurma, giyinme kuşanma, öğrenim görme, yaşlılıkta yoksulluğa düşmeme eşitliği. Çağdaş toplumlar, ister kapitalist, ister sosyalist olsun hepsi bu türden bir eşitliği kendilerine vergi yollardan kurmaya, gerçekleştirmeye çalışıyorlar. Bu yüzden de iki aşırı uç bir noktada birleşiyor, 'insancı olma' çabasında... Herkes biliyor ki eşitsizlik büyürse, daha daha büyürse her şey yıkılır birden...

Bayramlar bir-iki günlüğüne eşit kılar insanları. Nedenini kendileri de bilmez içlerine dolan sevincin... İlk çocukluk günlerine dönmedir, yaşamadır belki bunu duyuran. En güzel çağımız çocukluğumuz mudur? Uzaktan öyle gibidir. Yaşınız elliye, kırka varınca nice yoksunluklar, acılar içinde geçmiş de olsa ilkokul yıllarınızı bir sis perdesi ardından görür, özlem çekersiniz o günlere... En acı anılar bile tatlılık kazanır. Bir bayramdı, teyzemle Kadırga'ya indik, atlı karıncaya bindirdi beni, sonra da bir ata, nasıl korktum, nasıl bilemezsin, sonra babam bir lira verdi, harca harca bitmez, bozdur bozdur tükenmez, çikolatalar, çocuk dergileri, fenerler, uçurtmalar, kayık salıncakları; sonra bir kukla tiyatrosu, bir cambazhanede tel üstünde yürüyen kız... Bitmek tükenmek bilmez çocukluk bayramlarının izlenimleri. Birbiri ardınca çıkarlar belleğin en gizli yerlerinden. Alırlar götürürler bizi o yitik cennete.

Yaşlandıkça öyle olur, en eski anılar canlanır durmadan. Dün, önceki gün neydi, ne olmuştu unuttunuz da, otuz yıl, kırk yıl öncenin olayları dipdiri! Nasıl olur bu? Bilimciler açıklamasını yaparlar elbet. Beynin kıvrımlarının en iyi yerlerine mi yerleşmiş çocukluk anıları? Kim çözebildi beynin gizlerini? Bakın, insan beyninde kullanılmamış sayısız kıvrım, köşe bucak varmış. Gerçek insan daha yaratılmadı, biz o insanın öncüleriyiz, diyen şairler haksız değil. İnsanoğlu tüm yeteneklerinden yararlansa, aklının bütün olanaklarını kullansa belki o hiçbir yerde, hiçbir zaman gerçekleştirilmeyen eşitlik de olacak, kurulacak bir gün. Tekdüze bir uygarlık olur o eşitliğin egemen olduğu dünya. Herkes tok, herkes güzel, herkes zeki, herkes huzurlu, herkes iyi! Sıkıcıdır, belki çirkindir. Kime göre? Bugünün insanı olan bize, beyninin büyük bölümü paslanmış işe yaramaz duran, kullanılmayan çağımızın insanına göre!.. Gerçek eşitlik kurulunca, herkes iyi, güzel olunca, herkes birbirine benzeyince belki dünya daha güzel, daha 'başka' olacak, güzelliğin anlamı da başkalaşacak zaten o zaman!..

Bir bayram sabahına hiç de yakışmayan garip düşünceler!.. Pastırma yazı alabildiğine sürüp gidiyor. Şeker Bayramı'nda şeker gibi bir ekim yaşıyoruz. Tam, sokak sokak, kıyı kıyı, alan alan dolaşılacak günlerdeyiz. İnsanların içine karışmak, tanımak onları, sevmeye, anlamaya, bilmeye çalışmak... Hangi işte, hangi uğraşta olursak olalım yararlı olmak çevremize, bir katkıda bulunmak. Önce budur mutlu kılan kişiyi... Bir bayram sevinci ancak böyle duyulur, derim ben. Kopuk kopuk, birbirinden uzak, birbirine düşman kişilerden kurulu toplumlar ne bayram bilirler, ne mutluluk!.. İnsanların yüzüne dostça bakalım, bir çocuğun bayram sevincine katılalım, kendi geçmişimizdeki sevinç özlemlerini hatırlayalım, bu dünyayı yaşanacak bir yer yapmak için bir katkıda bulunalım, bulunmaya çalışalım.

Ordan Burdan

Saatlerden beri yazıyorum, yazıyorum. Sonra yırtıyorum. Kalkıp dolaşıyorum evin içinde. Radyoyu açıyorum, plaklar dinliyorum, bir kitabı okuyor, sonra bırakıp başka birini alıyorum. Şiirler, öyküler, romanlar avutamıyor. Balkona çıkıp bir sigara tüttürdüm bir süre. Yağmur sıcağı var. Marmara'da tek gemi, tek yelkenli görünmüyor. Trenler gelip geçiyor, uçaklar inip kalkıyor. Okul dağıldı. Telefonla aradığım yeri bulamıyorum. Durup dururken kitaplıkta yer değiştirdim kimi kitaplara. Yazar arkadaşlarımın kitaplarını salondaki etajere taşıdım. Oradakileri de çalışma odasına... Yine oturdum daktilonun başına. Birbirimize bakıyoruz ak kâğıtla ben.

Kitaplar, gazeteler, notlar!.. Ne de çok şey var yazacak! Kimi zaman bolluk içinde darlık çekerim. Şunu yazmak, niye? Herkes bilir bunları. Şunu yazmak? Değer mi? Ya bu? Kaç kişiyi ilgilendirir? Demirel'in sözleri, hepsi birbirinden ilgi çekici. Erbakan'sa 'bir harika'! Birbirinden 'sevimli' yurttaşlar! Sevimsizi de var, Bay Türkeş... Onda Erbakan'ın, Demirel'in 'sevimli' hali de yok. Her an ortalığı duman etmeye hazır bir kafa, bir ses, bir hava. Korku vermek yeter sanıyor politikada başarı kazanmaya! Hiç eğlenceli bir şey de söylemez nedense! Gülmez, güldürmez. Nasıl olur acaba bir gülse, gülebilse! Hiç gözünüzün önüne getirebilir misiniz MHP Genel Başkanı'nı, şöyle gülerken, bir kahkaha atarken, bir kenar meyhanede kafayı çekerken, bir sevdiğine tatlı tatlı bakarken?..

Bir güvercin geldi kondu pencereye. Hep orada duruyor. Daktilomun gürültüsüne karşın kaçmıyor da! Yan gözle bakıyor cam-

dan. Ne yapar bu adam parmaklarıyla bir şeylere vura vura? Dalmış gitmiş. Bir gözü burada, bir gözü ufuklarda... Nasıl olur iki gözle ayrı ayrı yerlere bakmak? Biz insanlar hep aynı yöne bakarız, iki gözümüz de aynı görüntüyü alır. Biriyle sağa, biriyle sola bakabilmenin yolunu bulsaydık insanlık tarihi çok değişirdi herhalde. Hani ne derler, Kleopatra'nın burnu biraz kısa olsaymış tarih tümüyle değişirmiş. Kuşlar iki yandan bakabiliyor, görebiliyor. Yoksa bana mı öyle geliyor. Her neyse... Bu kuşlar ilginç yaratıklar. Güneşin batmasına yakın saatte gelirler karşı apartmanın damına, dizilirler. Eş midirler, sevgili midirler, dost mudurlar? Öyle, sevgiyle bakarlar güneşin an an çekilmesine, inmesine, bulutların ardındaki kızıl yansımalar yaratarak batmasına... Hüzünlenirler, dalar dalar giderler.

Sonunda telefonla konuştum. Dönüp geldim, güvercin hâlâ eski yerinde. Uyukladı uyuklayacak. Nedir derdi sıkıntısı? Karnını doyurmak, sevişmek, uçmak; başka? Bilir miyiz, anlar mıyız? Biz, bir kuşun evrenine girebilir miyiz? Bizce bu denli yalın, sığ görünür, ama öyle midir? Ne kesin yargılarımız vardır biz insanların! Hem kendimiz, hem başkaları için! Sınırlı bilgimizle, görgümüzle hemen yargılara varırız, o öyledir, şu şöyledir, diye. Oysa, bir bilsek, bir anlasak kesin hiçbir şey bilmediğimizi, anlamadığımızı!.. İşte bir güvercin, elimin değeceği kadar yakında, ama bana evrenler kadar uzak...

Saint Exupery'nin *Günlük Notlar* adlı kitabını okuyorum. "Yüz bin kişinin acı çekmesi, bir tek insanın acısından daha korkunç değildir. Onur sayıyla çoğalmaz..." demiş. Yazarlar olağandışı şeyler söyleyiverirler, aykırı şeyler. Önce şaşar, sonra kızar, sonra anlarsınız. Neden önce anlamaya yanaşmayız da, hemen şaşmaya, kızmaya yöneliriz? Bilmediğimiz, duymadığımız bir konuyu bilmeye, tanımaya, anlamaya, kavramaya kalkışmadan önce hemen irkilmek, şaşmak, öfkelenmek... Acı, acıdır. Bin kat çoğu, yüz kat azı yoktur ki! Tartıya, ölçüye gelmez ki acı! Ha bir kişi, ha on, ha yüz... Artan, 'acı'nın kendisi değildir, korkumuzdur. Acımak değişmiştir, korku

oluvermiştir: Ya bizim de başımıza böyle bir iş gelirse, bak bir değil, yüz değil, bin, on bin kişi ölüvermiş dediğimizde, 'acı' büyümez, yücelmez, kat kat derinleşmez, aynı kalır, korkumuz devleşir...

Ordan burdan çağrışımlar, gelip gidiyor. Saint Exupery yetişti yardımıma. Gündelik politika çıkmazları, saçma sapan konuşmalar, akıl, mantık, sağduyu dışı tutumlar... Tüm partilerin ve liderlerin, insanoğlunun en ilkel yanını okşamak, o yanına yaklaşmak istekleri, eğilimleri, çirkin mi çirkin! Ne yapsınlar, denecek, herkes öyle yapınca, sen de, senin sevdiğin, beğendiğin lider de, parti de öyle yapacak!.. Hayır yapmayacak, yapmamalı... Ama yapıyor işte, yapacak. Politikacılık 'şerbetçilik'tir bir bakıma. Kiminin şerbeti zehirdir, acıdır, öldürücüdür, kimininki uyutucu, ağız tatlandırıcı, hoşa gidici! Ama hepsi de 'şerbet'çi sonunda ya!

Saint Exupery'yle aynı kanıdayım desem, "Sen kimsin ki koskoca bir yazarla aynı kanıda oluyorsun?" der misiniz? Hani, "Ben Atatürk gibi düşünmüyorum..." diyen kişiler var. Sanki Atatürk'ün yaptığını yapmışlar, bir devlet kurmuşlar, bir ulusu kurtarmışlar! Saint Exupery de bir yazar, ben de... Biz bir çizgide bir, eşit sayılabiliriz. Kendini Atatürk gibi, onunla eş, aynı çizgide görmek gibi değil bu. Evet, Saint Exupery hem bireyci, hem toplumcu; yani hem tek tek, hem de yığın olarak insanları düşünen, kurtarmak, yüceltmek isteyen biri... Şu, aykırı gibi gelen düşüncenin derinliğine inerseniz ona katılmaz mısınız, benim gibi?.. "O, sol yanlısıdır, yığınları sevdiği için. Bense, onları sevmediğim için... İnsanları severim ben." Gel de şu söze katılma elindeyse: "İnsanlar... Onların, oldukları değil, ama olabilecekleri uğrunda vermeli canını."

Kendimle Söyleşi

Özlemişim eski yazı makinemi... Kaç zamandır bir köşede duruyordu boynu bükük. Kolay değil unutmak birlikte geçirdiğimiz serüvenleri. Yurtiçinde, yurtdışında yanımda taşıdım yıllarca. Romanlar, öyküler, denemeler, gazete yazıları yazdım. Mektuplar, dizeler... Bir dost, bir sır ortağı.

Şimdi karşı karşıyayız. Ta 1945'te almıştım Ankara Caddesi'ndeki bir dükkândan. Yüz lira mıydı neydi, unuttum. Parayı büyükbabam vermişti. Onun, 1900'lerden kalma bir koca makinesi vardı. Hani yazarsın yazarsın da ne yazdığını göremezsin önündeki kâğıtta, o tür bir makine! Remington'un ilk ürünlerinden olmalıydı. Koca silindiri kaldırıp bakmak gerekirdi yazılara. Kırk yıl kullanmış onu. Fransızca, Türkçe şiirler yazmış, anılarını yazmış, mektuplar yazmış, önemli yazılar yazmış valiyken, bilmem neyken... 1940'larda da benim elime geçti. Baktım ki olacak gibi değil, "Bu makine artık eskidi, yenisini alalım," dedim. Büyükbabam farkında mı yılların geçtiğinin, yaşının seksene geldiğinin. "Nesi var, ben onu Londra'dan fabrikasından getirtmiştim Bağdat'a," dedi. Zaman diye bir şey var, yaşlıların düşmanı, görmek, duymak istemedikleri bir şey. "Bu da iyi, ama şimdi küçükleri var, her yere taşınıyor, hem de ben onunla daha kolay yazarım."

O zaman çıkarıp yüz lira verdi, gittim bunu satın aldım. Hep ben kullandım. O okurdu, ben yazardım. *Küçük Paşa*'yı yazdım, elyazması yitip giden o ilginç romanı *Nevvare*'yi yazdım. Bir Musullu çöl kızının iç dünyasını anlatıyordu. Kocasıyla kaynanası arasın-

daki ezilmişliğini. Ne garip. Türkçesi yok da Fransızca çevirisi var elimde! Bir yıl sonra büyükbabam ölünce benim oldu bu küçük makine. Evde bir "Olympia"m vardı zaten, kocaman, yerinden kalkmaz türden bir şey. Bu küçük makine eve gelince ön yeri aldı hemen.

Otuz bir yıl geçmiş aradan! Taptaze, yepyeni daha. Gerçi birkaç kez onarıldı, harfleri değişti, tuşlardaki yazılar okunmaz oldu. Parmaklarım alışkanlıkla buluyor harfleri. Oturup beyaz boyayla yeniden yazmalı, işi kolaylaştırmalı... Otuz bir yıl! En eski dostlarım bile bu yaştadır ancak. Hiçbir zaman bozuşmadığım, kırılmadığım, beni üzmeyen bir dost. Yılların gerisine götürüyor beni ister istemez tuşlara her basışımda...

Nesnelerle insanların dostlukları üzerine düşünmek... Bir kalemin, bir çakmağın, bir cüzdanın, bir pantolonun, bir kravatın; hele bir sevgilinin size verdiği bir küçük armağanın yıllar boyu yaşamımızda yer etmesini bir düşünsenize! İnsanlar hep bir 'fetiş'e bağlanmışlardır. Canlı varlıkların etkisi belirli bir süre sonra geçer gider de cansız sandığımız bir nesnenin etkisi yıllar boyu kalır sizde. Kaldırıp atamadığımız nice nesne vardır böyle. Babamdan kalan bir kâğıtlık masamın üstünde durur. Bastonu da öyle... Nesneler bize geçmiş zamanı taşır, bizi alır götürür gerilere. Eskimedikleri, değişmedikleri, 'başka'laşmadıkları için...

Şu küçük yazı makinesi!.. Şu yazıyı yazdığım küçük makine!.. Sessiz, her zaman işe hazır, her zaman buyruklarıma uyan!.. Bir süre dinlenmiş, ama şimdi yeni makinemden daha hızlı, daha coşkulu, çalışmaya daha istekli... Kimi zaman bana öyle gelir, bu makinelerdir yazıları yazanlar, biz değil! Kişi, makineyle özdeş oluyor. Nasıl ki otomobil sürücüsü zamanla o aracın bir parçası haline geliyorsa, yazarlar da o yazı makinelerinin tamamlayıcı bir parçası oluyorlar.

Japonların yeni bir yazı makinesi yaptıklarını duydum radyoda. Sesli bir makine bu. Söylüyorsunuz, yazıya çeviriyor bu sözle-

ri... Haberde, "bunun bir devrim sayılacağını" söyledi konuşucu... Yakında dizi halinde yapımına geçilecekmiş, birkaç yıla kalmadan sesli yazı makinesi kullanılacakmış her yerde!.. Beni düşündürdü bu haber. Yadırgadım, olmaz dedim, 'yazmak' başka, 'söylemek' başka! Kişi, sözcükleri yazarken daha derinden duyar onları, konuşurken uçup giden birtakım sesçiklerdir o sözcükler. Düşünmenin payı büyüktür yazıda. Konuşmada ise pek daha azdır düşünce. Ya da bana öyle geliyor, konuşarak düşünmeye alışık olmadığımdan, yazarak düşünmeye alışık olduğumdan... Ama kimbilir yarının yazarları, daha doğrusu konuşucuları, elle, kalemle, makineyle yazmaktan büsbütün vazgeçecekler, kaldırıp atacaklar bu tür nesneleri. Masalarında o sesli yazı makinelerinin büyüğü, ceplerinde daha küçüğü, akıllarına bir şey geldi mi, yolda, taşıtta, kalabalıkta hemen söyleyiverecekler o makineye, tamam! Ne var ki yazma sessiz bir eylemdir, konuşma ise gürültülü! Demek yarının dünyası şimdiden çok daha gürültülü olacak!..

Bir-iki gün kullanırım ben bu eski makineyi. Sonra, ya bir yeri takılır, ya başka bir yeri bozulur. Yaşlılık diye bir şey var! Nesneler de canlılar gibi istedikleri kadar 'genç' görünmeye çalışsalar da, güçleri, dirençleri bir yere kadar, sonra 'stop' diyor... "Stop, oyun buraya kadar."

OKTAY
AKBAL

TARZAN ÖLDÜ

Çağdaş öykümüzün büyük ustası Oktay Akbal'ın elinizdeki kitapta yer alan öyküleri 60'lı yılların sonlarından 70'li yıllara uzanan süreçte yazılmış öyküler. Hemen hemen tümünde o yılların İstanbul'unu anlatıyor Akbal, daha çok da o İstanbul'un insanlarını...

Gencinden yaşlısına; bakkalından küçük memuruna, öğrencisine; edebiyat heveslisinden köyden yeni gelenine.. büyük kentin küçük insanlarını bulacaksınız bu öykülerde. Onların sevinçlerini, coşkularını, hüzünlerini, düş kırıklıklarını paylaşacaksınız.

Okuyun Oktay Akbal'ın öykülerini.. Tadına varın onun yalın ama varsıl dilinin, anlatış ustalığının... Sadık Aslankara'nın da dediği gibi "güzel, içten, sıcak anlatılar bunlar. İster öykü, ister öykücük, ister deneme olarak okunsun, belirli bir değeri sürekli koruduğu gözleniyor hepsinin de."

ISBN 978 605 5525 11 8
9 786055 525118
10.34.Y.0298.070

20 TL

Cumhuriyet Kitapları